

5. Vanjski odnosi Unije

5.1. Politike vanjskih odnosa.....	3
5.1.1. Vanjska politika: ciljevi, instrumenti i postignuća.....	4
5.1.2. Zajednička sigurnosna i obrambena politika.....	9
5.2. Vanjski trgovinski odnosi.....	14
5.2.1. Europska unija i njezini trgovinski partneri.....	15
5.2.2. Europska unija i Svjetska trgovinska organizacija.....	19
5.2.3. Trgovinski režimi koji se primjenjuju na zemlje u razvoju.....	24
5.3. Razvojna politika.....	29
5.3.1. Opći pregled razvojne politike.....	30
5.3.2. Humanitarna pomoć.....	35
5.4. Ljudska prava i demokracija.....	41
5.4.1. Ljudska prava.....	42
5.4.2. Promicanje demokracije i promatranje izbora.....	47
5.5. Proširenje i susjedski odnosi Unije.....	51
5.5.1. Proširenje Unije.....	52
5.5.2. Zapadni Balkan.....	57
5.5.3. Europski gospodarski prostor (EGP), Švicarska i Sjever.....	62
5.5.4. Ujedinjena Kraljevina.....	67
5.5.5. Europska politika susjedstva.....	70
5.5.6. Tri susjedne zemlje iz Istočnog partnerstva: Ukrajina, Moldova i Bjelarus.....	76
5.5.7. Tri susjedne zemlje Istočnog partnerstva na južnom Kavkazu.....	92
5.5.8. Južni partneri.....	99

5.6. Odnosi s državama koje nisu susjedne EU-u.....	105
5.6.1. Transatlantski odnosi: SAD i Kanada.....	106
5.6.2. Latinska Amerika i karipske zemlje.....	111
5.6.3. Rusija.....	116
5.6.4. Srednja Azija.....	125
5.6.5. Zemlje Perzijskog zaljeva, Iran, Irak i Jemen.....	135
5.6.6. Afrika.....	141
5.6.7. Južna Azija.....	145
5.6.8. Istočna Azija.....	159
5.6.9. Jugoistočna Azija.....	171
5.6.10. Pacifik.....	186

5.1. POLITIKE VANJSKIH ODNOSA

5.1.1. VANJSKA POLITIKA: CILJEVI, INSTRUMENTI I POSTIGNUĆA

Zajednička vanjska i sigurnosna politika (ZVSP) Europske unije uspostavljena je 1993. i otad je ojačana Ugovorima koji su uslijedili. Parlament danas redovito doprinosi razvoju ZVSP-a, posebno nadziranjem aktivnosti njegovih institucijskih aktera i tijela: Visokog predstavnika Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku, Europske službe za vanjsko djelovanje (ESVD), posebnih predstavnika EU-a (PPEU-i) i delegacija EU-a. Proračunske ovlasti Parlamenta također mogu utjecati na opseg i razmjer ZVSP-a.

ZVSP: RAZVOJ KROZ UGOVORE

Zajednička vanjska i sigurnosna politika (ZVSP) Europske unije uspostavljena je 1993. Ugovorom o Europskoj uniji (UEU) s ciljem očuvanja mira, jačanja međunarodne sigurnosti, promicanja međunarodne suradnje te razvijanja i učvršćivanja demokracije, vladavine prava te poštovanja ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Tim ugovorom uveden je „sustav s tri stupa”, pri čemu ZVSP čini drugi stup. Ugovorom iz Amsterdama iz 1997. uspostavljen je učinkovitiji proces donošenja odluka koji je obuhvaćao konstruktivnu suzdržanost i glasovanje kvalificiranom većinom. Europsko vijeće ustanovilo je u prosincu 1999. funkciju visokog predstavnika za ZVSP. Ugovorom iz Nice iz 2003. uvedene su daljnje promjene kako bi se pojednostavio proces odlučivanja te je Politički i sigurnosni odbor, koji je osnovan odlukom Vijeća u siječnju 2001., ovlašten da provodi politički nadzor nad operacijama upravljanja kriznim situacijama te da ih strateški usmjeruje.

Stupanjem na snagu Ugovora iz Lisabona 1. prosinca 2009. Uniji su dani pravna osobnost i institucionalno otjelovljenje njezina vanjskog djelovanja. Osim toga, uklonjena je struktura na temelju stupova uvedena UEU-om 1993. godine. Ugovorom je obuhvaćen niz novih sudionika ZVSP-a, uključujući Visokog predstavnika Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku, koji je ujedno i potpredsjednik Komisije, te novog stalnog predsjednika Europskog vijeća. Usto je stvorena Europska služba za vanjsko djelovanje (ESVD) te je unaprijeđena zajednička sigurnosna i obrambena politika (ZSOP), koja čini sastavni dio ZVSP-a (za više informacija [5.1.2.](#)).

Pravna osnova ZVSP-a utvrđena je u UEU-u i revidirana u Ugovoru iz Lisabona. U glavi V. člancima 21.–46. UEU-a ustanovljene su „Opće odredbe o vanjskom djelovanju Unije i posebne odredbe o zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici (ZVSP)”. U dijelu 5. člancima 205.–222. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) obuhvaćeno je vanjsko djelovanje Unije. Primjenjuju se i članci 346. i 347. iz dijela 7.

Kad je riječ o budućnosti, u [završnom izvješću s Konferencije EU-a o budućnosti Europe](#), predstavljenom predsjednicima triju institucija EU-a 9. svibnja 2022., predlaže se „da EU poboljša svoju sposobnost brzog donošenja djelotvornih odluka, posebno u okviru zajedničke vanjske i sigurnosne politike (ZVSP) nastupajući jednoglasno i kao istinski globalni akter, projicirajući pozitivnu ulogu u svijetu i pružajući odgovor na sve krize”.

OVLASTI I INSTRUMENTI VANJSKE POLITIKE PARLAMENTA

Usprkos svojoj ograničenoj službenoj ulozi u donošenju vanjskopolitičkih odluka Parlament je koncept ZVSP-a podržavao od njegova nastanka i nastojao proširiti njegovo područje primjene.

Prema članku 36. UEU-a Visoki predstavnik treba se redovito savjetovati s Parlamentom o glavnim aspektima ZVSP-a i odlukama koje se donose u tom području te informirati Parlament o razvoju te politike. Parlament dvaput godišnje održava raspravu o izvješćima o napretku ZVSP-a te upućuje pitanja i daje preporuke Vijeću i Visokom predstavniku.

Pravo Parlamenta na informiranost i savjetovanje o ZVSP-u/ZSOP-u dodatno je ojačano [Deklaracijom o političkoj odgovornosti Visoke predstavnice 2010. godine](#) koja je priložena rezoluciji Parlamenta o osnivanju ESVD-a. Izjava je, među ostalim, uključivala sljedeće:

- jačanje statusa „zajedničkih savjetodavnih sastanaka”, kojima se određenoj grupi zastupnika u Europskom parlamentu omogućuje da se sastanu s kolegama iz Političkog i sigurnosnog odbora Vijeća, ESVD-a i Komisije kako bi raspravljali o planiranim i aktualnim civilnim misijama ZSOP-a;
- podržavanje prava pristupa „odabranog odbora” Parlamenta povjerljivim informacijama o ZVSP-u i ZSOP-u. To se pravo temelji na međuinstitucijskom sporazumu iz 2002.;
- održavanje razmjena gledišta s voditeljima misija, voditeljima izaslanstava i drugim višim dužnosnicima EU-a tijekom sjednica odbora i saslušanja parlamentarnih odbora, uključujući razmjene gledišta u Odboru za vanjske poslove (AFET) s odabranim novoimenovanim voditeljima izaslanstava EU-a ili posebnim predstavnicima EU-a koje Parlament smatra strateški važnima prije nego što preuzmu svoje dužnosti;
- obvezu Visokog predstavnika da se najmanje dvaput godišnje pojavi pred Parlamentom kako bi izvijestio o trenutačnom stanju ZVSP-a/ZSOP-a i odgovarao na pitanja.

Osim tog političkog dijaloga, Parlament se koristi svojom ovlasti u okviru proračunskog postupka. S obzirom na to da čini jednu granu proračunskog tijela EU-a, Parlament mora odobriti godišnji proračun ZVSP-a. Međuinstitucijskim sporazumom iz prosinca 2020. o proračunskoj disciplini utvrđuje se okvir za godišnje odobrenje proračuna ZVSP-a i njegova osnovna struktura, kao i mehanizmi izvješćivanja. Parlament i Vijeće na temelju prijedloga Komisije donose zakonodavstvo kojim se uspostavlja okvir za financiranje međunarodne suradnje i pomoći EU-a.

Parlament redovito provjerava rad ESVD-a te mu daje prijedloge o strukturnim pitanjima u rasponu od njegove geografske i rodne ravnoteže do interakcije s drugim institucijama EU-a i diplomatskim službama država članica. Parlament također održava redovne rasprave s Visokim predstavnikom i posebnim predstavnicima EU-a imenovanima za određene regije ili pitanja.

Parlament ima ulogu i u praćenju pregovora te provedbi međunarodnih sporazuma. Vijeću je potrebna suglasnost Parlamenta za sklapanje takvih sporazuma (za više informacija [5.2.1.](#), [5.2.3.](#)).

UNUTARNJE STRUKTURE PARLAMENTA UKLJUČENE U ZVSP

Velik dio rada Parlamenta u okviru ZVSP-a izvršava se u specijaliziranim odborima, osobito u Odboru za vanjske poslove (AFET) i u njegovim dvama pododborima (Pododboru za sigurnost i obranu (SEDE) i Pododboru za ljudska prava (DROI)). Njihov rad dopunjuju Odbor za međunarodnu trgovinu (INTA) i Odbor za razvoj (DEVE). Ti odbori oblikuju ZVSP s pomoću izvješća i mišljenja koja izdaju, davanjem preporuka, razmjenom mišljenja s kolegama u zemljama koje nisu članice EU-a tijekom misija te putem parlamentarne demokracije. Također redovito razmjenjuju mišljenja s predstavnicima globalnih i regionalnih multilateralnih organizacija (uključujući Ujedinjene narode), drugim institucijama EU-a, predsjedništvima Vijeća i nacionalnim parlamentima država članica.

Rad povezan sa ZVSP-om izvršavaju i parlamentarna izaslanstva čija je uloga održavanje i razvijanje međunarodnih kontakata Parlamenta (osobito preko međuparlamentarne suradnje), promičući pritom temeljne vrijednosti Unije koje obuhvaćaju slobodu, demokraciju, ljudska prava, temeljne slobode i vladavinu prava. Trenutačno postoje 45 stalna [međuparlamentarna izaslanstva](#), u koja se ubrajaju zajednički parlamentarni odbori, odbori za parlamentarnu suradnju, druga parlamentarna izaslanstva, zajedničke parlamentarne skupštine i izaslanstva u multilateralnim skupštinama.

UTJECAJ PARLAMENTA NA ZVSP

Uključenost Parlamenta u ZVSP pomaže jačanju demokratske odgovornosti te politike. Parlament je snažno podržao institucijski ustroj nakon donošenja Ugovora iz Lisabona, zalažući se za povećanu ulogu potpredsjednika Komisije/Visokog predstavnika, ESVD-a, delegacija EU-a i posebnih predstavnika EU-a te za dosljedniju politiku i djelotvorniji ZVSP, uključujući sankcije. Zalaže se za veću usklađenost političkih i financijskih instrumenata EU-a za vanjske politike kako bi se izbjeglo njihovo udvostručenje i neučinkovitost.

Kad je riječ o ZVSP-u, Parlament ima savjetodavnu ulogu, nadzire ga i daje strateški politički doprinos. Njegovo sudjelovanje sastoji se od redovitih rasprava s potpredsjednikom Komisije/Visokim predstavnikom o ključnim vanjskopolitičkim temama na plenarnoj sjednici ili u odboru AFET, posebno o godišnjem izvješću o provedbi ZVSP-a.

U svojoj [godišnjoj rezoluciji o provedbi ZVSP-a 2022.](#) donesenoj 18. siječnja 2023. Parlament je naglasio „tektonsku promjenu u geopolitičkom okruženju prouzročenu ruskom vojnom agresijom na Ukrajinu”, uz druge međunarodne izazove, kao što su kontinuirani rast globalnog autoritarizma, povećanje suradnje između Kine i Rusije, asertivna vanjska politika Kine, klimatska kriza i posljedice pandemije bolesti COVID-19. Ti su izazovi doveli do poziva na „bržu i odlučniju provedbu koncepta strateške suverenosti i geopolitičko buđenje EU-a”. Parlament je podržao uvođenje sankcija EU-a (mjera ograničavanja) Rusiji i pozvao Vijeće da uvede sankcije zemljama koje omogućuju rusku invaziju na Ukrajinu.

Važno je napomenuti da se u najnovijoj godišnjoj [rezoluciji Parlamenta za 2023. o provedbi ZSOP-a](#) (za detalje vidjeti [5.1.2.](#)) i godišnjoj [rezoluciji o ljudskim pravima](#)

[i demokraciji u svijetu](#) (za detalje vidjeti [5.4.1.](#)) navode daljnja stajališta u njihovim područjima.

Parlament je u svojoj [rezoluciji](#) od 15. ožujka 2023. o funkcioniranju ESVD-a i snažnijoj ulozi EU-a u svijetu izrazio najnovije političke smjernice u pogledu institucijskog okvira EU-a za vanjsko djelovanje preporučivši Vijeću, Komisiji i potpredsjedniku Komisije/Visokom predstavniku Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku da poduzmu korake za „poboljšanje koordinacije i integracije vanjske politike EU-a i vanjske dimenzije unutarnjih politika EU-a”. Također je zatražio jačanje strukture „za stratešku koordinaciju koju čine nadležni povjerenici Komisije, potpredsjednik Komisije/Visoki predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku te službe Komisije i ESVD-a kako bi se osigurali koherentnost, sinergija, transparentnost i odgovornost vanjskog djelovanja EU-a”, Parlament je također zagovarao smislene revizije [Odluke Vijeća iz 2010. o osnivanju ESVD-a](#) i [Deklaracije o političkoj odgovornosti](#) potpredsjednice Komisije/Visoke predstavnice iz 2010. Parlament je u više navrata preporučio potpunu primjenu glasovanja kvalificiranom većinom za određena područja vanjske politike, kao što je globalni režim sankcija EU-a u području ljudskih prava, osim za uspostavu vojnih misija ili operacija s izvršnim mandatom, te je u međuvremenu zagovarao upotrebu konstruktivne suzdržanosti u skladu s člankom 31. stavkom 1. UEU-a.

Osim toga, zatražio je učinkovito pružanje vanjske pomoći u okviru inicijative „[Tim Europa](#)”, uspostavljene kao odgovor na globalne posljedice pandemije bolesti COVID-19, koja se sastoji od institucija EU-a i država članica te europskih agencija za vanjsko financiranje i banaka.

STRATEŠKI OKVIR VANJSKE POLITIKE EU-A I EUROPSKI PARLAMENT

Visoka predstavnica Unije Europskom je vijeću 28. lipnja 2016. predstavila [Globalnu strategiju za vanjsku i sigurnosnu politiku Europske unije](#). Globalna strategija EU-a svojim naglaskom na sigurnosti, ambicijom da ostvari stratešku autonomiju te principijelnim no pragmatičnim pristupom okružju u kojem se nalazi Europa označava važnu promjenu pristupa u usporedbi s europskom sigurnosnom strategijom iz 2003. godine. Zajedno s državama članicama, nacionalnim parlamentima, stručnjacima i širom javnosti, Europski parlament sudjeluje u savjetodavnom postupku o Globalnoj strategiji.

Sigurnosni i obrambeni aspekti Globalne strategije EU-a znatno su dopunjeni [Strateškim kompasom EU-a](#) koji je Europsko vijeće podržalo 24. i 25. ožujka 2022. Kao posljedica strateškog izazova za europsku sigurnost i globalnu stabilnost koji predstavlja ruska invazija na Ukrajinu, u EU-u je nedavno došlo do promjene paradigme te je pokrenuto nekoliko novih inicijativa o ZSOP-u i obrambenoj industriji (za više informacija [5.1.2.](#)).

Nadalje, kako bi se pružila održiva mogućnost za globalna ulaganja u infrastrukturu i kako bi se odgovorilo na geopolitički izazov koji predstavlja kineski model ulaganja i upravljanja, EU je 2021. osmislio [strategiju Global Gateway](#). Cilj je ove inicijative prikupiti do 300 milijardi EUR u javnim i privatnim ulaganjima u različite sektore povezivosti diljem svijeta, uz istodobno promicanje vrijednosti EU-a i globalnih pravila. Parlament je također istaknuo „geopolitički značaj” pristupa povezivosti strategije Global Gateway u svojoj nedavnoj rezoluciji o provedbi ZVSP-a iz 2022. Ta se inicijativa djelomično oslanja na novac iz [instrumenta EU-a Globalna Europa](#) (poznat i kao

Instrument za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju) u vrijednosti od oko 80 milijardi EUR u razdoblju 2021.–2027.

Više informacija o toj temi dostupno je na internetskim stranicama [Odbora za vanjske poslove \(AFET\)](#).

Michal Malovec
10/2023

5.1.2. ZAJEDNIČKA SIGURNOSNA I OBRAMBENA POLITIKA

Zajednička sigurnosna i obrambena politika (ZSOP) sastavni je dio zajedničke vanjske i sigurnosne politike Unije (ZVSP). ZSOP je glavni okvir politike na temelju kojeg države članice mogu razvijati europsku stratešku kulturu sigurnosti i obrane, zajedno rješavati sukobe i krize, štiti Uniju i njezine građane te jačati međunarodni mir i sigurnost. Zbog napetoga geopolitičkog konteksta ZSOP je tijekom posljednjih deset godina bio jedna od politika koje se najbrže razvijaju. Od 24. veljače 2022. ruska ratna agresija na Ukrajinu donijela je prevrat geopolitičkog konteksta u Europi i stvorila dodatan poticaj za ono što bi trebalo postati obrambena unija EU-a.

PРАВNA OSNOVA

ZSOP je opisan u Ugovoru iz Lisabona, poznatom i kao Ugovor o Europskoj uniji (UEU), koji je stupio na snagu 2009.

Konkretnije, funkcioniranje ZSOP-a objašnjeno je u glavi V. (Opće odredbe o vanjskom djelovanju Unije i posebne odredbe o zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici) poglavlju 2. (Posebne odredbe o zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici) i odjeljku 2. (Odredbe o zajedničkoj sigurnosnoj i obrambenoj politici) Ugovora iz Lisabona. Odjeljak 2. sadržava pet članaka: članke od 42. do 46.

Uloga Europskog parlamenta u ZVSP-u i ZSOP-u definirana je u glavi V. poglavlju 2. odjeljku 1. (Zajedničke odredbe) i članku 36., a načini financiranja obiju politika utvrđeni su u članku 41.

ZSOP je dodatno opisan u izmjenama Ugovora iz Lisabona, uglavnom u protokolu br. 1 (o ulozi nacionalnih parlamenata u Europskoj uniji), br. 10 (o stalnoj strukturiranoj suradnji uspostavljenoj člankom 42. Ugovora o Europskoj uniji) i br. 11. (o članku 42. Ugovora o Europskoj uniji), kao i u Izjavi 13. te Izjavi 14. (izjave o zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici).

ORGANIZACIJA

Središnju institucijsku ulogu ima visoki predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku, koji istovremeno obnaša i dužnost potpredsjednika Europske komisije. Od prosinca 2019. tu dužnost obnaša Josep Borrell. On predsjeda Vijećem za vanjske poslove u kojem se okupljaju ministri obrane, a riječ je o tijelu koje donosi odluke u području ZSOP-a. Zadužen je za predstavljanje prijedloga u vezi s ZSOP-om državama članicama. Potpredsjednik Komisije/visoki predstavnik čelnik je Europske službe za vanjsko djelovanje (ESVD) i direktor Europske obrambene agencije (EDA).

Europsko vijeće i Vijeće Europske unije jednoglasno donose odluke o ZSOP-u (članak 42. UEU-a). Postoje i određene iznimke, primjerice za odluke u vezi s Europskom obrambenom agencijom (EDA, članak 45. UEU-a) i stalnom strukturiranom suradnjom (PESCO, članak 46. UEU-a), kada se primjenjuje kvalificirano većinsko glasovanje.

Ugovorom iz Lisabona uvedena je europska politika kapaciteta i naoružanja (članak 42. stavak 3. UEU-a) te je utvrđeno da EDA i Komisija prema potrebi surađuju (članak 45.

stavak 2. UEU-a), posebno kad je riječ o istraživačkoj, industrijskoj i svemirskoj politici EU-a.

Osim toga, u članku 21. UEU-a podsjeća se da je multilateralizam u središtu vanjskog djelovanja EU-a. U skladu s tim, partneri EU-a mogu sudjelovati u misijama i operacijama ZSOP-a. EU je predan dubljoj koordinaciji i suradnji unutar različitih multilateralnih okvira, posebno s Ujedinjenim narodima i Organizacijom sjevernoatlantskog ugovora (NATO), ali i s drugim regionalnim tijelima kao što je Afrička unija.

RAZVOJNE PROMJENE

Od Ugovora iz Lisabona ZSOP se znatno promijenio, kako na političkom tako i na institucionalnom planu.

U lipnju 2016. potpredsjednica Komisije/visoka predstavnik Federica Mogherini predstavila je Europskom vijeću Globalnu strategiju EU-a za vanjsku i sigurnosnu politiku, dokument u kojem je utvrđena strategija ZSOP-a. Utvrđeno je pet prioriteta: sigurnost Unije, otpornost država i društava istočno i južno od EU-a, razvoj integriranog pristupa sukobima, kooperativni regionalni poredci i globalno upravljanje za 21. stoljeće. Provedba Globalne strategije trebala bi se preispitivati jednom godišnje u savjetovanju s Vijećem, Komisijom i Parlamentom.

U studenome 2016. potpredsjednica Komisije/visoka predstavnik predstavila je Vijeću Provedbeni plan za sigurnost i obranu radi provedbe u djelo vizije iz Globalne strategije za vanjsku i sigurnosnu politiku. U planu je utvrđeno 13 prijedloga, uključujući koordinirano godišnje preispitivanje u području obrane (CARD) i novi jedinstveni aranžman PESCO-a za države članice koje su voljne preuzeti dodatne obveze u području sigurnosti i obrane.

Visoka predstavnik Mogherini istodobno je državama članicama predstavila Europski akcijski plan obrane u kojem su izneseni ključni prijedlozi za uspostavu Europskog fonda za obranu (EDF) usmjerenog na razvoj kapaciteta i istraživanja u području obrane. Ti se dokumenti primjenjuju tijekom posljednjih nekoliko godina.

EU je u lipnju 2021. pokrenuo promišljanje o budućnosti europske sigurnosti i obrane. Rezultat je tog procesa izrada Strateškog kompasa za sigurnost i obranu, dokumenta u okviru relevantne politike kojim se utvrđuje sigurnosna i obrambena strategija EU-a za sljedećih 5–10 godina. Strateški kompas pruža okvir za djelovanje za razvoj zajedničke vizije u području sigurnosti i obrane. Dokument je izrađen u tri koraka: analiza prijetnji, strukturirani strateški dijalog te daljnja razrada i izmjene prije donošenja. Glavni mu je cilj pružiti političke smjernice za provedbu „strateške autonomije” EU-a u djelo u četirima ključnim područjima: upravljanje krizama, otpornost, kapaciteti i partnerstva. Proces je osmišljen tako da se odgovori na sve veću potrebu da Unija može djelovati kao jamac sigurnosti. Potpredsjednik Komisije/visoki predstavnik Borrell predstavio je početnu inačicu dokumenta na zajedničkoj sjednici ministara vanjskih poslova i obrane EU-a u studenome 2021.

Međutim, u kontekstu ruske ratne agresije na Ukrajinu (koja je započela 24. veljače 2022.) dokument se morao znatno izmijeniti kako bi se u obzir uzela destabilizacija europskog sigurnosnog poretka i posljedična promjena stajališta, ambicija i instrumenata EU-a u području obrane. Tijekom francuskog predsjedanja

Vijećem Europsko vijeće potvrdilo je 24. i 25. ožujka 2022. završnu verziju Strateškog kompasa.

Danska je zbog rata povukla odluku da ne sudjeluje u obrambenoj politici EU-a, koja je na snazi od 1992. Danci su se na referendumu koji je održan 1. lipnja 2022. izjasnili da se žele uključiti u ZSOP (uz potporu od 66,9 %). Stoga sada ZSOP-u doprinosi svih 27 država članica.

Misije i operacije za upravljanje krizama najvidljiviji su i najkonkretniji izraz ZSOP-a. Strateški kompas nudi odgovor na nedostatke Globalne strategije EU-a u pogledu alata i institucija za upravljanje krizama, primjerice uspostavljanjem novih snaga EU-a za brzo raspoređivanje. U izvješću o provedbi ZSOP-a za 2021. Parlament je izrazio potporu predloženim „snagama za brzi odgovor”. Dodatni je cilj Strateškog kompasa pružiti usklađene ciljeve za druge inicijative i relevantne procese (kao što su PESCO, Europski fond za obranu i CARD).

Iako Parlament nema izravnu ulogu u uspostavi Strateškog kompasa, mora ga se redovito obavještavati o napretku u provedbi i dati mu priliku da izrazi svoja mišljenja o tom procesu, posebno tijekom informativnih sastanaka s Pododborom za sigurnost i obranu (SEDE). U okviru vlastitih godišnjih izvješća o ZSOP-u pododbor SEDE de facto ima savjetodavnu ulogu u pogledu ZSOP-a.

PAKET INSTRUMENTATA ZSOP-A

U okviru ZSOP-a od 2016. naovamo postignut je niz uspjeha, među kojima su pokretanje PESCO-a, trajna zapovjedna i nadzorna struktura za planiranje i provođenje neizvršnih vojnih misija, Europski fond za obranu, Pakt za civilni ZSOP, strateško preispitivanje civilne dimenzije ZSOP-a i izvanproračunski Europski instrument mirovne pomoći.

Prvo izvješće o CARD-u predstavljeno je ministrima obrane EU-a u studenome 2020., a EDA je imala ulogu redaktora. U njemu je utvrđeno 55 prilika za suradnju u cijelom spektru kapaciteta.

Vijeće je u prosincu 2020. postiglo privremeni politički dogovor s predstavnicima Parlamenta o uredbi o uspostavi EDF-a u kontekstu višegodišnjeg financijskog okvira (VFO) od 2021. do 2027. Za to sedmogodišnje razdoblje odobrena su proračunska sredstva u iznosu od 8 milijardi eura. Europski fond za obranu potaknut će suradnju europske obrambene industrije. Komisija je 30. lipnja 2022. objavila prve pozive na podnošenje prijedloga za taj fond.

U okviru Europskog instrumenta mirovne pomoći, koji je jedan od izvanproračunskih instrumenata, EU će financirati zajedničke troškove vojnih misija i operacija ZSOP-a, čime će se postići ravnomjernija podjela tereta među državama članicama. Taj instrument može poslužiti i za financiranje osposobljavanja i vojne opreme (uključujući smrtonosnu opremu) za sigurnosni i obrambeni sektor partnerskih zemalja EU-a. Jačanjem kapaciteta mirovnih operacija te kapaciteta zemalja izvan EU-a i partnerskih organizacija u vojnim i obrambenim pitanjima EU će povećati djelotvornost svojega vanjskog djelovanja. Do ožujka 2023. EU je u okviru Europskog instrumenta mirovne pomoći pružio Ukrajini oko 3,6 milijardi eura vojne pomoći za borbu protiv ruske invazije. Početni proračun instrumenta od 5 milijardi eura za razdoblje 2021.–2027. povećan je 2023. za 2 milijarde eura (uz mogućnost dodatnog povećanja od 3,5 milijardi eura ako bude potrebno).

Komisija je 19. srpnja 2022. iznijela prijedlog uredbe o aktu o jačanju europske obrambene industrije putem zajedničke nabave (EDIRPA) nakon što je za to dobila mandat na sastanku na vrhu u Versaillesu u ožujku 2022. Taj je akt kratkoročni instrument zajedničke nabave u području obrane u vrijednosti od 500 milijuna eura. Cilj mu je ukloniti najhitnije i najkritičnije nedostatke u obrambenim sposobnostima te potaknuti države članice na zajedničku nabavu obrambenih proizvoda. Nakon međuinstitucijskih pregovora Parlament je tu uredbu donio na plenarnoj sjednici 12. rujna 2023. Komisija je 3. svibnja 2023. iznijela prijedlog o Aktu za podupiranje proizvodnje streljiva, čiji je cilj osigurati Ukrajini streljivo te povećati zajedničku nabavu i proizvodne kapacitete. Nakon kratkih međuinstitucijskih pregovora Parlament je 13. srpnja 2023. donio akt. Osim toga, Komisija će predložiti uredbu o europskom programu ulaganja u obranu, koji će služiti kao temelj za buduće zajedničke razvojne projekte i projekte javne nabave od velikog zajedničkog interesa za sigurnost država članica i Unije.

MISIJE I OPERACIJE U OKVIRU ZSOP-A

Od 2003. i njegove prve intervencije na zapadnom Balkanu EU je pokrenuo i vodio 37 operacija i misija na trima kontinentima. U listopadu 2023. u tijeku su bile 22 misije i operacije ZSOP-a (12 civilnih misija i 9 vojnih operacija, uključujući dvije u području pomorstva). Trenutačno je u inozemstvu raspoređeno oko 4 000 pripadnika vojnog i civilnog osoblja EU-a. Odluke EU-a o razmještanju osoblja radi misija ili operacija obično se donose na zahtjev partnerske zemlje i/ili na temelju rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a.

ULOGA EUROPSKOG PARLAMENTA

Europski parlament podržava obrambenu integraciju i suradnju EU-a. Parlament obavlja nadzor nad ZSOP-om te se o njemu može samoinicijativno obratiti potpredsjedniku Komisije/visokom predstavniku i Vijeću (članak 36. UEU-a). Ima također i pravo kontrole proračuna ZSOP-a (članak 41. UEU-a). Dvaput godišnje Parlament raspravlja o provedbi ZVSP-a i ZSOP-a te o tome donosi izvješća: jedno o napretku u području ZVSP-a koje sastavlja Odbor za vanjske poslove i jedno o napretku u području ZSOP-a, koje sastavlja pododbor SEDE.

Na plenarnoj sjednici Parlamenta u siječnju 2023. usvojeno je [Godišnje izvješće o provedbi ZSOP-a za 2022.](#) U središtu tog izvješća nalazi se jačanje potpore EU-a Ukrajini, nužnost odgovarajuće provedbe Strateškog kompasa, važnost koordinacije ulaganja i povećanja mogućnosti financiranja za europsku obrambenu industriju, jačanje sigurnosnih i obrambenih sposobnosti EU-a, posebno u okviru Europskog instrumenta mirovne pomoći, jačanje komplementarnosti s NATO-om uz istodobno osiguravanje europske strateške autonomije, poboljšanje otpornosti u kontekstu hibridnih ratova te uspostava fleksibilnijeg postupka donošenja odluka. U izvješću se posebno poziva EU i države članice da „povećaju i ubrzaju svoje napore kako bi se Ukrajini osigurala potrebna financijska, humanitarna i vojna pomoć i oprema, uključujući smrtonosnu opremu, a posebno teško oružje”, te se pozdravlja osnivanje misije EU-a za vojnu pomoć za potporu Ukrajini. Nadalje, Parlament podsjeća da Strateški kompas mora biti „dinamičan proces” koji bi trebao pomoći EU-u da ojača svoju stratešku autonomiju. Povrh toga, izražava žaljenje zbog toga što nije u mogućnosti provoditi odgovarajući nadzor nad projektima PESCO-a. Stoga poziva

EU da „pojača nadzor Parlamenta nad ZSOP-om”. U godišnjem izvješću također se naglašava spremnost Parlamenta da se više uključi u donošenje odluka o ZSOP-u i industrijskoj politici u području obrane, „posebno u pogledu provedbe Strateškog kompasa, ERF-a, EDIRPA-e, EDIP-a, EPF-a i raznih politika”. U tom pogledu preporučuje, među ostalim, osnivanje „potpuno funkcionalnog vijeća za obranu”, iskorištavanje „preispitivanja ERF-a sredinom provedbenog razdoblja i predstojećih pregovora o EDIRPA-i da se ostvare prava učinkovitog parlamentarnog nadzora” te pojašnjenje „prava Parlamenta na pristup informacijama u skladu s člankom 36. UEU-a”. Od 2012. naovamo Europski parlament i nacionalni parlamenti država članica na temelju Protokola br. 1 Ugovora iz Lisabona dvaput godišnje organiziraju međuparlamentarne konferencije kako bi raspravljali o pitanjima ZVSP-a.

Općenito govoreći, navedenim je ugovorom Parlamentu dana zaokružena uloga u razvoju ZSOP-a, čime je postao partnerom u oblikovanju vanjskih odnosa EU-a i savladavanju sigurnosnih izazova. Kako bi ispunio tu ulogu, Parlament održava redovite rasprave, saslušanja i radionice o temama kao što su civilne i vojne misije ZSOP-a, međunarodne krize s posljedicama na sigurnost i obranu, multilateralni okviri za sigurnost, kontrolu oružja i neširenje oružja, borba protiv terorizma i organiziranoga kriminala, dobre prakse za poboljšanje djelotvornosti u području sigurnosti i obrane te pravni i institucijski razvoj Unije u tim područjima.

Nakon izjave potpredsjednice Komisije/visoke predstavnice iz 2010. o političkoj odgovornosti Parlament sudjeluje na redovitim zajedničkim savjetodavnim sastancima na kojima razmjenjuje informacije s Vijećem, ESVD-om i Komisijom.

Parlament također postavlja pitanja i daje usmene prijedloge ESVD-u o ZSOP-u, naročito za vrijeme sjednica pododbora SEDE.

Oliver Krentz
10/2023

5.2. VANJSKI TRGOVINSKI ODNOSI

5.2.1. EUROPSKA UNIJA I NJEZINI TRGOVINSKI PARTNERI

Europska unija se tijekom godina postupno odmicala od proizvodnje proizvoda male vrijednosti koji zahtijevaju mnogo rada kako bi se specijalizirala za brendirane proizvode velike vrijednosti. S obzirom na otvorenost njezina gospodarstva, za Europsku uniju trgovina je od presudne važnosti. Kako bi uklonila trgovinske prepreke i ishodila jednake uvjete za svoje poslovne subjekte, Unija pregovara o sklapanju niza sporazuma o slobodnoj trgovini. Europska unija je i osnivač i jedan od ključnih članova Svjetske trgovinske organizacije.

PRAVNA OSNOVA

Člankom 207. [Ugovora o funkcioniranju Europske unije](#) zajednička trgovinska politika postala je isključiva nadležnost Europske unije.

SREDIŠNJI POLOŽAJ EU-A

EU, Kina i SAD [najveća su gospodarstva](#) na svijetu, pri čemu su EU i Kina 2022. činili oko 17 % svjetskog bruto domaćeg proizvoda (BDP), dok je udio SAD-a iznosio oko 25 %. Zahvaljujući BDP-u od oko 16,6 bilijuna EUR i otvorenosti svoga tržišta, EU je imao središnju ulogu u oblikovanju globalnog trgovinskog sustava, među ostalim pružanjem potpore Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO). Gospodarska otvorenost donijela je znatne prednosti Europskoj uniji, uzimajući u obzir da više od 30 milijuna radnih mjesta u EU-u ovisi o vanjskoj trgovini i da se očekuje da će svjetski gospodarski rast u sljedećih 15 godina u najvećoj mjeri biti zabilježen izvan Europe. Novi gospodarski akteri i tehnološke inovacije — ponajprije digitalizacija — uvelike su promijenili strukturu i obrasce međunarodne trgovine. Današnje globalno gospodarstvo iznimno je integrirano, a globalni lanci opskrbe u velikoj su mjeri zamijenili tradicionalnu trgovinu gotovim proizvodima.

Iako je globalna financijska kriza 2009. imala negativan učinak na gospodarske rezultate Unije, EU je uspio očuvati relativno jak položaj u trgovini robom i istovremeno ojačati svoju vodeću ulogu u trgovini uslugama. Pandemija bolesti COVID-19 globalno je usporila gospodarski rast i trgovinu te potaknula raspravu o vraćanju proizvodnje u Europu (odnosno u matične zemlje). Vraćanje proizvodnje u matične zemlje vjerojatno će se odvijati selektivno u kritičnim sektorima, dok globalni lanci opskrbe doživljavaju određeni stupanj rascjepkanosti zbog sve raznovrsnijih pružatelja robe i usluga, što ih u nekim slučajevima čini još duljima.

ULOGA EUROPSKE KOMISIJE I EUROPSKOG PARLAMENTA

Međunarodna trgovina bila je jedan od prvih sektora u kojem su države članice odlučile udružiti suverenitet. Europsku komisiju stoga su ovlastile da se u njihovo ime bavi trgovinskim pitanjima, među ostalim i pregovorima o međunarodnim trgovinskim sporazumima. Drugim riječima, EU, djelujući kao jedinstvena cjelina, pregovara o bilateralnim i multilateralnim trgovinskim sporazumima u ime svih svojih država članica. Uspjesi koje je Unija postigla pred mehanizmom WTO-a za rješavanje sporova pokazuju njezinu sposobnost da u međunarodnim trgovinskim sporovima obrani svoje interese. Međunarodnim se trgovinskim instrumentima koristi i kako bi

promicala vlastite vrijednosti i politike, a svoje regulatorne prakse nastoji proširiti i na ostatak svijeta. Europska unija tradicionalno podržava otvoren i pravedan međunarodni trgovinski sustav.

Ulogu Europskog parlamenta ojačao je Ugovor iz Lisabona, zahvaljujući kojemu je Parlament u pitanjima trgovine i ulaganja postao suzakonodavac ravnopravan Vijeću. Ugovorom je Parlament također dobio aktivniju ulogu u pregovorima o međunarodnim trgovinskim sporazumima i njihovoj ratifikaciji jer je njegova suglasnost postala obavezna. Ipak, određeni elementi trgovinske politike i dalje su u nadležnosti država članica. Sud Europske unije objavio je 16. svibnja 2017. mišljenje u kojem je pojašnjena podjela nadležnosti između država članica i EU-a.

TRGOVINSKA POLITIKA I USMJERENJE

Nakon što je početkom 2000-ih unutar WTO-a došlo do zastoja u multilateralnim pregovorima o Razvojnem programu iz Dohe, EU je morao pronaći alternativne načine kako bi zajamčio bolji pristup tržištima zemalja izvan EU-a. Stoga je uvedena nova generacija sveobuhvatnih sporazuma o slobodnoj trgovini koji uključuju puno više od ukidanja carina i trgovine robom. Prvi takav sporazum nove generacije o slobodnoj trgovini potpisan je s Južnom Korejom, a službeno je stupio na snagu u prosincu 2015., nakon ratifikacije u Europskom parlamentu. Plodovi te nove politike vidljivi su iz niza sporazuma: Višestranog trgovinskog sporazuma EU-a i Perua, Kolumbije te (od 2016.) Ekvadora, privremeno na snazi od 2013., Sporazuma o pridruživanju sa zemljama Srednje Amerike, čiji se trgovinski stup privremeno primjenjuje od 2013. (s Hondurasom, Nikaragvom, Panamom, Kostarikom, El Salvadorom i Gvatemalom), Sveobuhvatnoga gospodarskog i trgovinskog sporazuma između EU-a i Kanade (CETA), koji se privremeno primjenjuje od rujna 2017., Sporazuma o slobodnoj trgovini između EU-a i Singapura, koji je na snazi od kraja 2019., te Sporazuma o slobodnoj trgovini između EU-a i Vijetnama, koji je na snazi od sredine 2020. Sporazum o gospodarskom partnerstvu s Japanom stupio je na snagu 1. veljače 2019.

S obzirom na to da su 2016. obustavljeni pregovori s SAD-om o Transatlantskom partnerstvu za trgovinu i ulaganja (TTIP), EU je u međuvremenu naglasak stavio na sporazume s SAD-om o specifičnim pitanjima, primjerice o carinama na industrijske proizvode i o procjeni usklađenosti. Pregovori o trgovinskom sporazumu s članovima osnivačima Mercosura dovršeni su 2019., a ratifikacija nacrtu sporazuma trenutačno je u postupku. Vijeće je 9. srpnja 2023. potpisalo nacrt sporazuma o sveobuhvatnom i ambicioznom trgovinskom sporazumu s Novim Zelandom koji čeka odobrenje Europskog parlamenta za ratifikaciju. EU je započeo pregovore o sporazumima o slobodnoj trgovini i s Indonezijom, Tunisom, Filipinima i Australijom. Pregovori s Indijom ponovno su pokrenuti 2021., s Tajlandom 2023., a pregovori s Malezijom nastavit će se čim uvjeti budu povoljni.

Cilj strategije „Trgovina za sve” iz 2015. bila je trgovinska politika EU-a u kojoj promicanje rasta, otvaranja radnih mjesta i ulaganja ne smije biti nauštrb pravedne trgovine kojom se poštuju ljudska prava i okoliš. U njoj se pozvalo i na revitalizaciju i reformu WTO-a. Komisija je u veljači 2021. predstavila svoju reviziju trgovinske politike naslovljenu „[Otvorena, održiva i odlučna trgovinska politika](#)” kojom bi se trebao utvrditi smjer trgovinske politike do 2030. Taj dokument, koji slijedi strategiju „Trgovina za sve” iz 2015., odražava geopolitičke promjene koje su se od tada dogodile i njime se u pojmovnik trgovinske politike, uz već dobro poznate „pravednost” i „održivost”, uvode i novi pojmovi kao što su „asertivnost” i „otpornost”. Njegova je namjera uspostaviti

trgovinsku politika koja je spremna odgovoriti na trenutačne izazove i omogućiti zelenu i digitalnu tranziciju s pomoću „otvorene strateške autonomije”.

GLAVNI TRGOVINSKI PARTNERI EU-A

Europa je najveći svjetski izvoznik gotovih proizvoda i usluga. Sjedinjene Američke Države 2022. bile su prvo odredište za robu iz EU-a s udjelom od 20 % u ukupnom izvozu, njih je pratila Ujedinjena Kraljevina s 13 %, koja je zauzela drugo mjesto ispred Kine (9 %) u ukupnom poretku zemalja u koje EU izvozi. [Ostali važni trgovinski partneri kad je riječ o trgovini robom](#) 2022. silaznim redoslijedom bili su Švicarska (7 %), Turska (4 %), Japan i Norveška (svaki po 3 %), Južna Koreja (2,5 %), Rusija i Meksiko.

Kad je riječ o trgovini uslugama, [glavni trgovinski partner EU-a 2021. bio je SAD](#), a slijedile su ga Ujedinjena Kraljevina i Švicarska.

Međunarodna trgovina robom, uključujući trgovinu Unije s njezinim glavnim trgovinskim partnerima, uvelike je smanjena 2020. i 2021. zbog pandemije bolesti COVID-19. Neopravdan i ničim izazvan rat Rusije protiv Ukrajine utjecao je na tržišta energije i hrane. [Zemlje EU-a blisko koordiniraju mjere](#) za rješavanje pitanja porasta cijena i nestašice u opskrbi.

ULAGANJA

EU je najveći svjetski ulagač i važan primatelj izravnih stranih ulaganja drugih država. Otkako je Ugovora iz Lisabona 2009. stupio na snagu, proširila se isključiva nadležnost EU-a u području međunarodne trgovine, koja sada obuhvaća i izravna strana ulaganja. Kako bi pojasnila granice svoje nadležnosti za ulaganja, Komisija je od Suda Europske unije zatražila mišljenje o Sporazumu o slobodnoj trgovini između EU-a i Singapura. Sud je u mišljenju koje je izdao 2017. potvrdio da je većina aspekata izravnih stranih ulaganja u nadležnosti EU-a, uz nekoliko iznimaka, koje se uglavnom odnose na rješavanje sporova^[1].

Udio izravnih stranih ulaganja u svijetu 2021.
(u milijardama USD i kao % ukupnog iznosa)

	Ulazna ulaganja	Izlazna ulaganja
Svijet u milijardama USD	47 079,311 (100 %)	42 667,167 (100 %)
EU	12 098,672 (25,7 %)	13 993,717 (32,8 %)
Sjedinjene Američke Države	13 056,382 (27,73 %)	9 765,936 (22,9 %)
Kina	3 633,317 (7,72 %)	2 785,15 (6,5 %)
Kanada	1 442,334 (3,06 %)	2 155,634 (5,05 %)
Japan	241,125 (0,5%)	1 935,653 (4,5 %)
Ujedinjena Kraljevina	2 689,966 (5,2 %)	2 376,902 (5,6 %)

Izvor: Izračuni Glavne uprave Europskog parlamenta za vanjsku politiku Unije na temelju podataka Europske komisije/Eurostata

EU je u prosincu 2020. načelno zaključio pregovore o Sveobuhvatnom sporazumu o ulaganjima s Kinom, koji još nije ratificiran. Sporazum o zaštiti ulaganja sa

[1]UNCTAD, [Izvjешće o ulaganjima u svijetu \(2013.\)](#). Izlazna i ulazna ulaganja iskazana u milijunima USD, izmijenjena su u milijarde USD u ovoj tablici, a udjeli su izračunani kao: (vrijednost zemlje/svjetska vrijednost)*100.

Singapuruom ratificiran je 2019., a s Vijetnamom 2020. EU je također započeo pregovore o sporazumu o ulaganju s Mjanmarom te će razmotriti mogućnost pokretanja sličnih pregovora s Tajvanom i Hong Kongom. Pregovori s Iranom razmotrit će se nakon njegova pristupanja WTO-u. Europska unija zaključila je u prosincu 2020. i Sporazum o trgovini i suradnji s Ujedinjenom Kraljevinom, za koji je Europski parlament dao suglasnost u svibnju 2021. Sporazumom između EU-a i Ujedinjene Kraljevine, kojim je predviđena nulta stopa carine za trgovinu robom, obuhvaćena su i ulaganja i još neka druga područja.

[Posjetite stranicu Europskog parlamenta posvećenu trgovini i globalizaciji.](#)

Wolfgang Iglér
10/2023

5.2.2. EUROPSKA UNIJA I SVJETSKA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA

Svjetska trgovinska organizacija (WTO — World Trade Organisation) nastoji zajamčiti međunarodni trgovinski sustav utemeljen na pravilima. Unatoč zastoju u trgovinskim pregovorima istražuju se načini osuvremenjivanja pravila WTO-a i rješavanja novih trgovinskih izazova u svijetu. U skladu s Ugovorom iz Lisabona Europski parlament i Vijeće su suzakonodavci, a Parlament odobrava sve nove ugovore i izmjene postojećih ugovora u okviru WTO-a te ima važnu nadzornu ulogu u pogledu međunarodne trgovinske politike.

U prvim desetljećima 20. stoljeća države su zbog trgovine ulazile u sve složenije aranžmane, što je dovelo do potrebe za osnivanjem platforme kojom bi se olakšali i regulirali trgovinski odnosi. To je 1947. rezultiralo donošenjem Općeg sporazuma o carinama i trgovini (GATT), kojim je, usto što je osnovan forum za raspravu i time uveden multilateralan pristup trgovini, uspostavljen i sustav međunarodno priznatih pravila o trgovini. Temeljna je zamisao bila da se omoguće jednaki uvjeti za sve članice „znatnim sniženjem carina i uklanjanjem drugih prepreka trgovini te ukidanjem diskriminacijskog postupanja u međunarodnoj trgovini”^[1].

Razvojem međunarodne trgovine od razmjene materijalnih dobara prema razmjeni usluga i ideja GATT je preoblikovan i institucionaliziran kao WTO. Osnovan je nakon Urugvajskog kruga trgovinskih pregovora 1995. godine i u njemu su objedinjeni prijašnji trgovinski sporazumi, kao što su sam GATT, Sporazum o poljoprivredi, Sporazum o tekstilu i odjeći te ostali opći sporazumi. Najvažniji su novi sporazumi Opći sporazum o trgovini uslugama (GATS — General Agreement on Trade in Services) te Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (TRIPS — Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights). U veljači 2017. na snagu je stupio Sporazum o olakšavanju trgovine, prvi multilateralni sporazum dovršen od osnivanja WTO-a. Nakon što je dva puta bila odgođena zbog ograničenja prouzročenih pandemijom bolesti COVID-19, 12. ministarska konferencija održana je 2022. u Ženevi i na njoj je postignut je dogovor o subvencijama za ribarstvo i izmjeni Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva u pogledu cjepiva protiv bolesti COVID-19. Međutim, kako bi se održao korak s iznimno promjenjivim trgovinskim okruženjem, mnoge članice, uključujući Europsku uniju, smatraju da je i dalje potrebna temeljita reforma WTO-a, primjerice u područjima trgovine i zdravstva, energetike, e-trgovine, olakšavanja ulaganja i industrijskih subvencija.

WTO radi na promicanju slobodne trgovine, i to ponajprije vođenjem računa o tome da države tijekom trgovinskih pregovora nastave s ukidanjem trgovinskih zapreka. S obzirom na to da trenutačno države u razvoju čine dvije trećine njegovih članica, tranzicijskim i najmanje razvijenim državama pruža se mogućnost da otvorenom trgovinom ojačaju svoj razvoj.

[1]Sporazum GATT (1947.), uvodni stavak.

MEHANIZAM ZA RJEŠAVANJE TRGOVINSKIH SPOROVA

Jedno je od najvažnijih postignuća WTO-a konsolidacija Tijela za rješavanje sporova, koje ima ovlast odlučivanja u trgovinskim sporovima i izvršenja svojih odluka. Taj mehanizam za rješavanje sporova funkcionira na temelju unaprijed utvrđenih pravila, čime se članicama WTO-a, bez obzira na njihovu političku ili gospodarsku moć, omogućuje podnošenje pritužbi o navodnom kršenju pravila WTO-a te traženje odštete. Tim je mehanizmom smanjena primjena jednostranih zaštitnih mjera, za kojima su države prethodno posezale, a koje su često izazivale odmazde država na koje su se te mjere primjenjivale te tako ponekad dovodile do pravih trgovinskih ratova.

Dosad je sustav WTO-a za rješavanje sporova služio za jamčenje ravnopravnosti jačih i slabijih članica te postavljao jasna pravila o trgovinskim protumjerama. Međutim, članovi žalbenog tijela WTO-a stigli su do kraja svojih mandata, a upražnjena mjesta nisu popunjena, pa je ono sad zapravo izvan funkcije. Kako bi se riješila ta situacija, EU je zajedno s 25 članica WTO-a pokrenuo inicijativu za alternativni mehanizam nazvan višestrani privremeni žalbeni sporazum (MPIA), koji se sastoji od deset arbitara koji će rješavati žalbe na izvješća povjerenstva WTO-a u okviru MPIA-e.

Europska je unija od osnutka WTO-a jedna od članica koja se najviše koristi njegovim sustavom za rješavanje sporova. U razdoblju od 1995. do 2022. Unija je bila uključena u 203 spora, od toga u 110 slučajeva kao podnositelj pritužbe, a u 93 kao tuženik^[2]. U dodatnih 216 slučajeva Unija je zatražila status „treće strane”, koji članicama WTO-a dopušta praćenje sporova između drugih strana. Europska unija, koju u WTO-u zastupa Europska komisija, često je također tražila odluke stručnih skupina i žalbenog tijela WTO-a kako bi se poboljšali i razjasnili njegovi sporazumi.

Europski parlament pažljivo prati razvoj sporova u koje je Unija uključena. Odbor Parlamenta za međunarodnu trgovinu svoja mišljenja o trgovinskim sporovima izražava u izvješćima, javnim saslušanjima te usmenim pitanjima upućenima Komisiji i Vijeću.

KRUG PREGOVORA IZ DOHE I ŠIRE

Članice WTO-a od 2001. sudjeluju u širokom krugu multilateralnih trgovinskih pregovora poznatijem kao „krug pregovora iz Dohe” ili Razvojni program iz Dohe (DDA — Doha Development Agenda), čiji je glavni cilj dati razvoju središnje mjesto u svjetskom trgovinskom sustavu. Cilj je pregovora iz Dohe da države u razvoju preuzmu sve veću ulogu, da im se omogući da ostvaruju veću korist od međunarodne trgovine i da im se pomogne u borbi protiv siromaštva.

Razvojni program iz Dohe temelji se na načelu „jedinственog paketa”^[3] i još je u tijeku.

Međutim pregovori su zastali na ključnim pitanjima, uglavnom onima koja se odnose na pristup tržištu. Najvažnije razlike među stajalištima velikih država u razvoju i industrijaliziranih država ili blokova odnose se na način na koji bi trebalo preoblikovati međunarodni trgovinski sustav.

Europska unija podržala je pokretanje tako širokog i ambicioznog kruga pregovora. Smatrala je da je to najbolji način da se ostvari pozitivno djelovanje na gospodarski rast i razvoj svih sudionika i da se postignu nužni kompromisi. Ipak, čini se da uspješno zaključenje pregovora u cjelini nije na pomolu unatoč uloženim naporima

[2] Brojke na dan 1. listopada 2023. [internetska stranica WTO-a](#).

[3] Načelo „jedinственog paketa” zapravo znači da „ništa nije dogovoreno dok sve nije dogovoreno”.

više sudionika, posebice Europske unije. Na 11. ministarskoj konferenciji održanoj u prosincu 2017. skupine članova WTO-a sličnih stavova objavile su zajedničke izjave o nastavku rasprava o e-trgovini, razvoju multilateralnog okvira za olakšavanje ulaganja, osnivanju radne skupine za mikropoduzeća te mala i srednja poduzeća te o unaprjeđenju tekućih pregovora o domaćoj regulaciji trgovine uslugama. Ti plurilateralni pregovori u okviru [inicijative za zajedničke izjave](#) otvoreni su za sve članice WTO-a.

Nakon više od 20 godina pregovora na 12. ministarskoj konferenciji WTO-a održanoj 17. lipnja 2022. postignut je povijesni dogovor o ukidanju neodrživih subvencija u ribarstvu. Riječ je o prvom multilateralnom sporazumu usmjerenom na održivost i prvom novom sporazumu u okviru WTO-a od 2013. Sporazum je presudan korak kako bi se osiguralo da glavni cilj subvencija za ribarstvo bude održivost i da se izbjegne nanošenje štete oceanima i ribljim stokovima jer su oni nužni za život obalnih zajednica diljem svijeta.

Osim toga, dogovoreni su konkretni sljedeći koraci prema reformi WTO-a, među ostalim i kako bi ta organizacija povratila potpuno funkcionalnu ulogu u rješavanju sporova. Usvojena je i [ministarska deklaracija o odgovoru WTO-a na pandemiju i pripravnosti za buduće pandemije](#) te dogovoreno izuzeće iz određenih obveza u pogledu intelektualnog vlasništva za cjepiva protiv bolesti COVID-19. Kao zajednički odgovor na trenutačnu dramatičnu situaciju u vezi s hranom koja je posljedica ruske agresije na Ukrajinu, članice WTO-a složile su se da će biti suzdržane u pogledu ograničenja izvoza te da će humanitarne nabave u okviru Svjetskog programa za hranu izuzeti iz takvih ograničenja. Naposljetku, postignut je dogovor o produljenju moratorija na carine na e-trgovinu do sljedeće ministarske konferencije WTO-a.

Na inicijativu EU-a većina država članica još jednom je izrazila solidarnost s Ukrajinom. EU se također založio za daljnju suradnju u borbi protiv klimatskih promjena. Parlamentarna konferencija o WTO-u, koju Europski parlament organizira u suradnji s Međuparlamentarnom unijom, nudi priliku za redovito konstruktivno sudjelovanje (više informacija o konferenciji nalazi se u nastavku teksta). Parlament je u nekoliko prilika pozvao na nastavak pregovora te pritom istaknuo važnost kruga pregovora iz Dohe za svjetsku trgovinu i gospodarski razvoj.

Parlament je također usko povezan s pregovorima o sporazumima ograničenog opsega, primjerice s pregovorima koji su u tijeku o e-trgovini, te sudjeluje na ministarskim konferencijama WTO-a u okviru delegacije EU-a. Parlament nastavlja pratiti razvoj događaja u WTO-u, posebno pripremu za 13. ministarsku konferenciju WTO-a (MC 13) koja će se održati 26. i 29. veljače 2024. u Abu Dhabiju, Ujedinjeni Arapski Emirati.

EU I WTO

Još od Drugog svjetskog rata Europska unija ima ključnu ulogu u razvoju međunarodnog trgovinskog sustava. EU trenutačno istražuje mogućnost osuvremenjivanja WTO-a^[4].

Prvobitna svrha Unije, kao i GATT-a (te poslije WTO-a), bila je uklanjanje carinskih prepreka i promicanje trgovine među državama članicama. Jedinstveno tržište EU-a djelomično je bilo nadahnuo načelima i praksom GATT-a. Unija je oduvijek bila

[4]Priopćenje za tisak na temu [sveobuhvatnog pristupa Europske komisije za osuvremenjivanje WTO-a](#).

jedan od glavnih promicatelja uspješne međunarodne trgovine utemeljene na vladavini prava. Takav sustav pomaže da se poslovnim subjektima omogući pravedan pristup inozemnom tržištu, čime se pak podupire gospodarski rast na domaćem tržištu, ali i u trećim zemljama, osobito onima manje razvijenima.

Zajednička trgovinska politika EU-a jedno je od područja nad kojima Unija ima potpunu i isključivu nadležnost. Drugim riječima, Europska unija u WTO-u djeluje kao jedinstven subjekt i zastupa je Komisija, a ne države članice. Komisija pregovara o trgovinskim sporazumima i brani interese EU-a pred Tijelom za rješavanje sporova WTO-a u ime svih 27 država članica. Komisija se redovito savjetuje s Vijećem i Parlamentom te im podnosi izvješća o sadržaju i strategiji multilateralnih rasprava. U skladu s Ugovorom iz Lisabona Vijeće i Parlament su suzakonodavci te imaju jednak utjecaj u međunarodnim trgovinskim pitanjima.

Europska unija u okviru WTO-a također nastoji promicati multilateralni okvir za trgovinske pregovore, čija je svrha dopunjavanje bilateralnih pregovora. Međutim, zastoj u pregovorima kruga iz Dohe te činjenica da su se ostali trgovinski partneri okrenuli bilateralnim sporazumima prisilili su EU da djelomično razmotri svoju dugoročnu strategiju te da se vrati regionalnim i bilateralnim pregovorima.

Trenutačni zastoj u pregovorima u WTO-u također je znak da se međunarodni trgovinski sustav radikalno promijenio u posljednjih 20 godina. Sustav se stalno razvija, pri čemu novi subjekti, ponajprije zemlje u tranziciji i razvoju, imaju središnju ulogu. Liberalizacija međunarodnog trgovinskog sustava koristila je nekim zemljama u razvoju koje su prošle razdoblje nezapamćenog kontinuiranoga gospodarskog rasta. EU je potpuno svjestan takvog razvoja događaja te je istaknuo da je potrebno razmišljati izvan okvira pregovaračkog sustava koji je dominirao posljednjih godina i pokušati s inovativnim pristupom, s obzirom na sve veću važnost regulatornih pitanja u odnosu na carine. [U veljači 2023. EU je predložio tri ključna područja za usmjerenu raspravu](#)^[5] na 13. ministarskoj konferenciji: trgovinska politika i državna intervencija za potporu industrijama, trgovina i globalni izazovi u području okoliša te trgovina i uključivost.

PARLAMENTARNA KONFERENCIJA O WTO-U

Parlamentarnu konferenciju o WTO-u zajednički organiziraju Europski parlament i Međuparlamentarna unija, a njezin je cilj jačanje demokracije na međunarodnoj razini davanjem parlamentarne dimenzije multilateralnoj trgovinskoj suradnji.

Prvi je službeni sastanak parlamentarnih zastupnika u WTO-u održan u prosincu 1999. na Ministarskoj konferenciji WTO-a u Seattleu. Parlament i Međuparlamentarna unija dogovorili su se 2001. da će udružiti snage i organizirati parlamentarni sastanak na Konferenciji WTO-a u Dohi. Na tom su sastanku postavljeni temelji za kasnije osnovanu Parlamentarnu konferenciju o WTO-u.

Konferencija je forum na kojem parlamentarni zastupnici iz cijelog svijeta razmjenjuju mišljenja, informacije i iskustva o pitanjima povezanim s međunarodnom trgovinom. Sudionici prate aktivnosti WTO-a, promiču njegovu učinkovitost i pravednost, zalažu se za transparentnost postupaka WTO-a, nastoje poboljšati dijalog između vlada,

[5]Vidjeti također — Europska komisija: https://policy.trade.ec.europa.eu/news/eu-calls-wto-address-current-policy-challenges-through-focused-deliberation-2023-02-22_en#:~:text=A%20fully%20functioning%20WTO%20dispute,ambitious%20outcomes%20in%20ongoing%20work

parlamenta i civilnog društva, usmjeravaju rasprave u WTO-u te jačaju kapacitete nacionalnih parlamenta u pitanjima povezanim s međunarodnom trgovinom.

Parlamentarna konferencija o WTO-u zasjeda tijekom ministarskih konferencija WTO-a. Međutim, zbog pandemije nije bilo moguće sastati se u ograničenom okviru 12. ministarske konferencije, ali postoji nada da će to biti moguće na predstojećoj 13. ministarskoj konferenciji.

Wolfgang Iglar
10/2023

5.2.3. TRGOVINSKI REŽIMI KOJI SE PRIMJENJUJU NA ZEMLJE U RAZVOJU

U politici EU-a u području razvoja ističe se važnost trgovine, a usmjerena je na zemlje kojima je pomoć najpotrebnija. U okviru Općeg sustava povlastica određenoj robi iz zemalja u razvoju daje se povlašten pristup tržištu EU-a. Sporazumima o gospodarskom partnerstvu afričkim, karipskim i pacifičkim zemljama jamči se povlašten tretman u trgovini, dok se program „Sve osim oružja” primjenjuje na najmanje razvijene zemlje. Navedeni pristup u skladu je s pravilima Svjetske trgovinske organizacije.

PРАВНА OSNOVA

Pravna osnova zajedničke trgovinske politike je članak 207. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU). Člankom 188. stavkom 2. UFEU-a propisano je da se na provedbu zajedničke trgovinske politike primjenjuje redovni zakonodavni postupak, koji zahtijeva odobrenje Parlamenta.

U skladu s člankom 218. UFEU-a, za sklapanje međunarodnih trgovinskih sporazuma kao što su sporazumi o gospodarskom partnerstvu potrebna je suglasnost Parlamenta.

TRGOVINA EU-A I RAZVOJ

Komunikacija Komisije iz 2012. naslovljena „Trgovina, rast i razvoj: prilagođavanje trgovinske i ulagačke politike državama koje najviše trebaju pomoć”^[1] odražava promjenu paradigme EU-a u pogledu trgovine i razvoja. Trgovina je i dalje u središtu razvojnih strategija, ali se također navodi da je potrebno sve više praviti razlike između samih zemalja u razvoju kako bi se moglo usredotočiti na one kojima je pomoć najpotrebnija. Navedenom komunikacijom željele su se ojačati sinergije između trgovinske i razvojne politike, kao što je načelo EU-a o usklađenosti politika radi razvoja i komunikacija o Planu za promjenu^[2] iz 2011., te se ponovno željela istaknuti važnost poštovanja temeljnih vrijednosti EU-a, kao što su ljudska prava.

Na multilateralnoj razini Unija podržava Razvojni plan Svjetske trgovinske organizacije (WTO) uveden 2001. u Dohi. U listopadu 2015. EU je ratificirao Sporazum o olakšavanju trgovine koji je sklopljen na 9. Ministarskoj konferenciji WTO-a održanoj na Baliju i koji je posebno važan za zemlje u razvoju i zemlje bez izlaza na more. Na 10. Ministarskoj konferenciji WTO-a u Nairobiju Unija je, zajedno s nekoliko drugih članica te organizacije, aktivno zagovarala i ostala pitanja koja su od interesa za zemlje u razvoju. Međutim, 11. Ministarska konferencija WTO-a održana u Buenos Airesu (2017.) i 12. Ministarska konferencija WTO-a održana u Ženevi (2022.) nisu rezultirale jačanjem postojećih odredbi o posebnom i diferenciranom postupanju tako što bi one postale preciznije, učinkovitije ili operativnije niti uspostavom uravnoteženijeg sustava utemeljenog na pravilima.

Inicijativa „[Pomoć za trgovinu](#)”, pokrenuta na Ministarskoj konferenciji WTO-a održanoj u prosincu 2005., komplementarna je s Razvojnim planom iz Dohe i njome se pomaže

[1] [COM\(2012\)0022](#).

[2] „Povećanje učinka razvojne politike EU-a: Plan za promjenu” ([COM\(2011\)0637](#)).

izgraditi trgovinske kapacitete u cilju ostvarivanja rasta i suzbijanja siromaštva. EU je 2007. donio namjensku [strategiju o pomoći trgovini](#), koja je ažurirana kako bi bila sukladna [Programu UN-a za održivi razvoj do 2030.](#), [Europskom konsenzusu o razvoju](#) i [Globalnoj strategiji EU-a](#). Komisija je u srpnju 2017. objavila [izvješće](#), a potom u studenom 2017. i novu [komunikaciju](#). Vijeće je zaključke o komunikaciji usvojilo 11. prosinca 2017., a Parlament je u kolovozu 2017. organizirao [saslušanje](#). U Izvješću o napretku u području pomoći EU-a za trgovinu za 2022. potvrđeno je da su EU i njegove države članice vodeći svjetski pružatelji pomoći za trgovinu, s doprinosom od 23 milijarde EUR u 2020., što je povećanje u odnosu na doprinos od 17,9 milijardi EUR u 2019., na korist 140 zemalja i područja koji ispunjavaju uvjete za službenu razvojnu pomoć. Taj iznos čini oko 38 % sredstava globalne pomoći za trgovinu i predstavlja povećanje od 44 % u odnosu na 2018.

OPĆI SUSTAV POVLASTICA

Svrha [Općeg sustava povlastica](#) (OSP) je zemljama i područjima u razvoju olakšati pristup tržištu EU-a smanjenjem carina na njihove proizvode. EU je prvobitno odobravao jednostrane carinske povlastice kako bi se stvorili dodatni prihodi od izvoza za zemlje u razvoju koji bi se mogli ponovno uložiti u njihov održivi razvoj. U okviru reforme^[3] iz 2012. sustav OSP bio je u većoj mjeri usmjeren na one zemlje kojima je pomoć najpotrebnija, tj. najmanje razvijene zemlje, pri čemu su zadržana [tri sastavna elementa](#) sustava. Prvi je element standardni Opći sustav povlastica (OSP), autonomni trgovinski dogovor kojim EU omogućuje jednostran povlašten pristup svojem tržištu za određene strane proizvode putem sniženih ili nultih stopa carine. Drugi je element OSP +, poseban dogovor o poticajima kojima se zemljama u nepovoljnom položaju koje su ratificirale i primjenjuju međunarodne konvencije o ljudskim i radničkim pravima, zaštiti okoliša i dobrom upravljanju omogućuje smanjenje carina. Treći je element inicijativa „Sve osim oružja”, kojom se za sve proizvode osim oružja i streljiva iz 48 najmanje razvijenih zemalja jamči pristup tržištu EU-a bez carina i kvota.

Uvjeti prihvatljivosti za „standardni” OSP, kojim se nudi smanjenje carina za oko 66 % svih tarifnih stavki, pooštreni su kako bi obuhvatili samo zemlje u najnepovoljnijem položaju koje imaju nizak ili niži srednji dohodak. To je u razdoblju 2016.–2017. rezultiralo znatnim smanjenjem broja zemalja korisnica, sa 176 na 23, dok ih je 2020. bilo samo 15, a zemlje koje se prema klasifikaciji Svjetske banke nalaze među zemljama s visokim ili višim srednjim dohotkom postupno su isključene iz sustava.

OSP+, posebni sustav za održivi razvoj i dobro upravljanje, i dalje jamči nulte carinske stope za otprilike 66 % svih tarifnih stavki predviđenih standardnim OSP-om za zemlje u razvoju koje se smatraju ugroženima. Međutim, uvjet je da zemlje ratificiraju i provedu 27 međunarodnih konvencija koje se odnose na održivi razvoj, uključujući konvencije o temeljnim ljudskim pravima, konvencije o radničkim pravima, određene konvencije o zaštiti okoliša, kao i konvencije o borbi protiv nezakonite proizvodnje droge i trgovine drogom. U slučaju neispunjenja tih zahtjeva carinske povlastice suspendiraju se. Na popisu korisnica nalazi se osam zemalja. Ta dva sustava OSP-a prvotno su trebala isteći u prosincu 2023., ali su produljena do prosinca 2027. jer Parlament i Vijeće trenutačno raspravljaju o novoj uredbi o OSP-u. Tom novom uredbom o OSP-u trebala bi se nastaviti politika poticanja održivoga gospodarskog, socijalnog i okolišnog razvoja

[3]Uredba (EU) br. 978/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o primjeni sustava općih carinskih povlastica i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 732/2008, SL L 303, 31.10.2012., str. 1.

zemalja korisnica, što obuhvaća poštovanje dobrog upravljanja i ljudskih prava, pri čemu je primarni cilj iskorijeniti siromaštvo.

Inicijativom EBA-e omogućuje se bescarinski i beskvotni pristup tržištu na neodređeno razdoblje za sve proizvode uvezene iz 48 najmanje razvijenih zemalja, osim oružja i streljiva. Među njima su 34 afričke zemlje, osam azijskih, pet pacifičkih i jedna karipska (Haiti). Sve zemlje koje potpišu i ratificiraju sporazume o slobodnoj trgovini s EU-om automatski gube povlaštenu tretman bez obzira na stupanj razvoja.

SPORAZUMI O GOSPODARSKOM PARTNERSTVU (SGP)

Sporazumi o gospodarskom partnerstvu postali su glavni instrumenti promicanja trgovine između EU-a i afričkih, karipskih i pacifičkih zemalja (AKP) u okviru Sporazuma iz Cotonoua iz 2000. godine. Oni su temelj trgovinskih odnosa EU-a i zemalja AKP-a, jedan su od tri stupa Sporazuma iz Cotonoua i sukladni su s pravilima Svjetske trgovinske organizacije. Postupno zamjenjuju jednostrani povlašteni trgovinski režim EU-a.

Pregovori o sporazumima o gospodarskom partnerstvu, koji su započeli 2002., trebali su biti zaključeni do 2008. godine. Budući da je postupak pregovora trajao mnogo duže no što je bilo predviđeno, EU je donio uredbu o pristupu tržištu kako bi zajamčio mogućnost privremenog pristupa tržištu do 2014., što je poslije produženo za još dvije godine, u iščekivanju zaključenja, potpisivanja i ratifikacije sporazumâ o gospodarskom partnerstvu. Tim procesom nije ostvarena planirana regionalna dimenzija jer su uoči datuma isteka Uredbe o pristupu tržištu (1. listopada 2016.) samo dvije cijele regije potpisale sporazume o gospodarskom partnerstvu (koji još nisu ratificirani), a na snazi je bio samo jedan regionalni sporazum o gospodarskom partnerstvu. Uredba o pristupu tržištu stavljena je izvan snage 28. srpnja 2016. i zamijenjena Uredbom (EU) br. 2016/1076 Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2016.^[4]. Sporazumi o gospodarskom partnerstvu vjerojatno će ostati na snazi iako je Sporazum iz Cotonoua istekao u prosincu 2020. i nastaviti će imati središnju ulogu u partnerstvu nakon isteka Sporazuma iz Cotonoua, posebice jer je Vijeće 20. srpnja 2023. odobrilo nacrt sporazuma, a Europski parlament ga trenutačno razmatra.

TRENTAČNO STANJE

Prvi regionalni sporazum bio je sporazum o gospodarskom partnerstvu [Foruma karipskih zemalja](#) (Cariforum), potpisan u listopadu 2008., a Parlament ga je odobrio 25. ožujka 2009. Taj je sporazum trenutačno privremeno na snazi, njegove se zajedničke institucije redovito sastaju od 2010., a 2015. je prvi put podvrgnut postupku preispitivanja. Obje strane trenutačno uspostavljaju zajednički sustav praćenja za mjerenje provedbe i učinka tog sporazuma o gospodarskom partnerstvu. U tijeku su pregovori o sporazumu o zaštiti određenih oznaka zemljopisnog podrijetla, kao i *ex post* evaluacijska studija za prvih deset godina provedbe.

[Zapadna Afrika](#): u veljači 2014. zaključeni su pregovori o regionalnom sporazumu o gospodarskom partnerstvu između Europske unije i 16 zapadnoafričkih zemalja. Taj su sporazum potpisale sve države članice EU-a i 15 zapadnoafričkih zemalja,

[4]Uredba (EU) 2016/1076 Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2016. o primjeni aranžmana za proizvode podrijetlom iz određenih država koje pripadaju Skupini afričkih, karipskih i pacifičkih država (AKP) predviđenih u sporazumima o uspostavi ili koji vode uspostavi sporazumâ o gospodarskom partnerstvu, SL L 185, 8.7.2016., str. 1.

osim Nigerije. Mauritanija i Gospodarska zajednica zapadnoafričkih država (ECOWAS) potpisale su 9. kolovoza 2017. sporazum o pridruživanju, kojim se definira sudjelovanje te zemlje u trgovinskoj politici Gospodarske zajednice zapadnoafričkih država, uključujući i sporazum o gospodarskom partnerstvu. Côte d'Ivoire i Gana potpisale su u međuvremenu, 26. studenoga 2008., odnosno 28. srpnja 2016., „privremene” bilateralne sporazume o gospodarskom partnerstvu. Parlament je 1. prosinca 2016. dao suglasnost te se oba ta sporazuma od tada privremeno primjenjuju. Gana i Europska unija podržale su ponudu koja se odnosila na potpun pristup tržištu kao i vremenski raspored koji je predložila Gana. Gana je 2020. počela liberalizirati svoje tržište za proizvode iz EU-a, a cijeli će proces završiti do 2029. Stranke su se složile i oko konačne verzije Protokola o pravilima o podrijetlu.

Središnja Afrika: Kamerun je jedina zemlja u središnjoj Africi koja je potpisala Sporazum o gospodarskom partnerstvu s EU-om. Sporazum je sklopljen 15. siječnja 2009. Parlament je svoju suglasnost dao u lipnju 2013. Kamerunski parlament ratificirao je Sporazum u srpnju 2014. te se on počeo privremeno primjenjivati 4. kolovoza 2014. U međuvremenu su u tijeku razgovori između te regije i EU-a u pogledu pristupanja ostalih srednjoafričkih zemalja, no regionalni sporazum o gospodarskom partnerstvu još nije potpisan.

Istočna i južna Afrika: godine 2009. četiri zemlje iz te regije (Mauricijus, Sejšeli, Zimbabve i Madagaskar) potpisale su sporazum o gospodarskom partnerstvu koji se privremeno primjenjuje od 14. svibnja 2012. godine. Parlament je suglasnost dao 17. siječnja 2013. Sporazum je otvoren i za ostale zemlje. Komori su ga potpisali u srpnju 2017., a privremeno se primjenjuje od 7. veljače 2019. Trenutačno su u tijeku pregovori o proširenju područja primjene Sporazuma o gospodarskom partnerstvu kako bi se uključila sva trgovinska pitanja, primjerice povezanost trgovine i održivog razvoja, te o uspostavi savjetodavnih tijela za civilno društvo i parlamente. Posljednji krug pregovora održan je u srpnju 2023.

Istočnoafrička zajednica: pregovori o sklapanju regionalnog sporazuma o gospodarskom partnerstvu uspješno su završeni 16. listopada 2014. Sporazum o gospodarskom partnerstvu Kenija i Ruanda potpisale su 1. rujna 2016. zajedno s državama članicama EU-a i EU-om. Kenija je ratificirala taj sporazum, a Komisija je u rujnu 2023. Vijeću podnijela privremeni sporazum o gospodarskom partnerstvu na odobrenje. Uganda i Burundi aktivno razmatraju potpisivanje sporazuma. Nažalost, zastupnici u parlamentu Tanzanije 11. studenoga 2016. glasovali su protiv ratifikacije sporazuma o gospodarskom partnerstvu.

Južnoafrička razvojna zajednica (SADC): pregovori o Sporazumu o gospodarskom partnerstvu uspješno su završeni u srpnju 2014., nakon deset godina. Sporazum su u lipnju 2016. potpisali EU i skupina za sporazum o gospodarskom partnerstvu s Južnoafričkom razvojnom zajednicom, koju čini šest od 15 članica SADC-a (Bocvana, Lesoto, Mozambik, Namibija, Esvatini i Južna Afrika) te je on privremeno stupio na snagu u listopadu 2016., nakon što je Parlament dao suglasnost u rujnu iste godine. Mozambik je Sporazum ratificirao u travnju 2017., a privremeno se primjenjuje od 4. veljače 2018. Južna Afrika se 2019. službeno povukla iz Protokola SADC-a. Angola ima status promatrača te je 2021. započela pregovore o Sporazumu o olakšavanju održivih ulaganja, a [Komisija je u lipnju 2023. dostavila Vijeću svoje prijedloge](#).

Pacifik: EU i Papua Nova Gvineja potpisali su Sporazum o gospodarskom partnerstvu u srpnju 2009., a Fidži u prosincu 2009. Parlament je suglasnost dao u siječnju 2011.

Parlament Papue Nove Gvineje ratificirao je Sporazum o gospodarskom partnerstvu u svibnju 2011., a Fidži je u srpnju 2014. odlučio početi privremeno primjenjivati taj sporazum. Tonga je 2018. izrazila namjeru pristupiti Sporazumu o gospodarskom partnerstvu. Samoa je dovršila postupak pristupanja Sporazumu o gospodarskom partnerstvu u prosincu 2018., a Salomonovi Otoci u svibnju 2020.

Wolfgang Iglar
10/2023

5.3. RAZVOJNA POLITIKA

5.3.1. OPĆI PREGLED RAZVOJNE POLITIKE

Razvojna politika leži u samoj srži vanjske politike Europske unije. Cilj joj je smanjiti i u konačnici iskorijeniti siromaštvo te čini okosnicu za djelovanje EU-a u skladu s UN-ovim Programom održivog razvoja do 2030. Usmjeren je, među ostalim, na podupiranje održivog razvoja, zaštitu ljudskih prava i demokracije, ostvarivanje rodne ravnopravnosti, promicanje mira i uključivih društava te pronalaženje rješenja za ekološke i klimatske izazove. Unija djeluje na globalnoj razini i najveći je donator razvojne pomoći na svijetu. Za učinkovitu isporuku pomoći važna je suradnja s državama članicama i usklađenost s UN-ovim Programom održivog razvoja do 2030.

PRAVNA OSNOVA

- Članak 21. stavak 1. [Ugovora o Europskoj uniji](#) (UEU): opći mandat i glavna načela u području razvojne suradnje EU-a.
- Članak 4. stavak 4. i članci od 208. do 211. [Ugovora o funkcioniranju Europske unije](#) (UFEU).
- Članci od 312. do 316. UFEU-a: Proračunska pitanja.
- [Sporazum iz Cotonoua](#) (za skupinu afričkih, karipskih i pacifičkih država^[1] (AKP)), koji ostaje na snazi do stupanja na snagu sporazuma koji ga nasljeđuje — [Sporazuma o partnerstvu između EU-a, Afrike, Kariba i Pacifika](#), koji tek treba ratificirati.

OKVIR POLITIKE

Europska unija podupire zemlje u razvoju promicanjem održivog razvoja i stabilnosti. Dugoročni cilj — iskorjenjivanje siromaštva — u središtu je vanjske politike EU-a od osnivanja Europskog razvojnog fonda (ERF) u okviru Ugovora iz Rima iz 1957. godine. ERF je uspostavljen kako bi se podržao poseban odnos s bivšim kolonijama u područjima afričkih, karipskih i pacifičkih država. Od 1. siječnja 2021. EU razvojnu pomoć pruža iz šireg Instrumenta za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju, [NDICI-Global Europe](#) (dodatne pojedinosti navedene su u nastavku). Instrumentom je spojeno nekoliko bivših instrumenata EU-a za vanjsko financiranje, uključujući Europski razvojni fond.

Unija i njezine države članice zajedno [vodeći su donator pomoći u svijetu](#): 2021. dale su 70,2 milijarde EUR za službenu razvojnu pomoć. U području razvojne suradnje EU dijeli nadležnost s državama članicama: može voditi zajedničku razvojnu politiku pod uvjetom da države članice ne sprječava da u tom području i same ostvaruju svoju nadležnost. Razina suradnje vidi se iz činjenice da programe koje financira EU često provode agencije za razvoj smještene u državama članicama.

EU se 2005. obvezao na usklađivanje politika radi razvoja, što znači da mora uvrstiti razvojne ciljeve u sve svoje politike koje utječu na zemlje u razvoju. Ta je obveza 2009. razvrstana u pet područja: 1. trgovina i financije; 2. suočavanje s klimatskim

[1]Skupina je u travnju 2020. promijenila ime u Organizacija afričkih, karipskih i pacifičkih država.

promjenama; 3. sigurnost opskrbe hranom u svijetu; 4. migracije s pozitivnim učinkom na razvoj; i 5. učvršćivanje veza i jačanje sinergija između sigurnosti i razvoja u kontekstu globalnog plana za izgradnju mira u svijetu. Europska komisija prati napredak Unije u području usklađivanja politika radi razvoja u [posebnim izvješćima](#), koja su se prije sastavljala svake dvije godine, a danas nešto rjeđe. Posljednje takvo izvješće objavljeno je u siječnju 2019. Odbor za razvoj Europskog parlamenta ima stalnog izvjestitelja za usklađenost politika radi razvoja od 2010. Tu ulogu trenutačno obnaša Janina Ochojska, poljska zastupnica iz Europske pučke stranke. Parlament je u ožujku 2023. donio [rezoluciju](#) o usklađenosti politika radi razvoja u kojoj poziva Komisiju, Europsku službu za vanjsko djelovanje i države članice da ulože više napora u ostvarivanje tog cilja. Parlament je naglasio da usklađenost politika radi razvoja mora ostati ključni dio vanjskih odnosa EU-a, te je zatražio od Komisije da pojasni primjenu usklađenosti politika radi razvoja u kontekstu ciljeva održivog razvoja.

Sredstva za razvojnu pomoć nisu neograničena. EU se stoga zalaže za njihovu učinkovitost i promiče bliske odnose s partnerskim zemljama pri programiranju i provedbi razvojnih aktivnosti. U svjetlu toga EU je 2007. donio Kodeks postupanja za podjelu rada u području razvojne politike, a 2011. i Operativni okvir za učinkovitost pomoći. Ti su naponi usklađeni s djelovanjima koja se na međunarodnoj razini poduzimaju kao odgovor na Parišku deklaraciju OECD-a iz 2005., u kojoj se promiče pet ključnih koncepata za razvojnu pomoć: odgovornost zemalja u razvoju za razvojne strategije, usklađivanje zemalja donatora s lokalno definiranim strategijama, usklađivanje međunarodne razvojne pomoći, praćenje rezultata i uzajamna odgovornost donatora i partnera za razvojne rezultate. Međunarodni okvir za učinkovitu pomoć izmijenjen je dva puta: prvi put Akcijskim planom iz Accre 2008., a drugi put Partnerstvom iz Busana za učinkovitu razvojnu suradnju 2011. Nakon što su doneseni UN-ovi ciljevi održivog razvoja, preuzete su dodatne obveze, koje su istaknute u zaključnom dokumentu sa sastanka u Nairobiju 2016.

A. UN-ov Program održivog razvoja do 2030.

EU je aktivno sudjelovao u izradi [Programa održivog razvoja](#) do 2030., u kojem je uspostavljena nova globalna paradigma za pomoć u iskorjenjivanju siromaštva i postizanju održivog razvoja te su utvrđena načela „nitko ne smije biti zapostavljen” i „davanje prednosti rješavanju potreba najzapostavljenijih”. Program je odobren u rujnu 2015. u New Yorku, a s novim nizom od 17 ciljeva održivog razvoja usmjerenih na gospodarske, socijalne, okolišne i upravljačke ciljeve koje treba postići do 2030. nastavlja se na milenijske razvojne ciljeve. EU i države članice svoje su [Zajedničko objedinjeno izvješće](#) prvi put predstavile Političkom forumu Ujedinjenih naroda na visokoj razini 2019. Izvješće, koje će se podnositi svake četiri godine, usredotočeno je na aktivnosti koje EU poduzima kako bi ostvario ciljeve Programa održivog razvoja do 2030. EU je u srpnju 2023. predstavio prvo [dobrovoljno preispitivanje](#) provedbe Programa održivog razvoja do 2030. na ovogodišnjem političkom forumu UN-a na visokoj razini o održivom razvoju.

B. Novi Europski konsenzus o razvoju i Plan EU-a za promjenu

Slijedom odobrenja Programa održivog razvoja do 2030. EU se usuglasio oko izmijenjene inačice [Europskog konsenzusa o razvoju](#) iz 2005. U novom su konsenzusu utvrđena glavna načela ciljeva održivog razvoja i pristup kojim će se Unija i države članice rukovoditi u realizaciji tih ciljeva u odnosu na zemlje u razvoju. Iako

se odnosi uglavnom na razvojnu politiku, konsenzus se dotiče i djelovanja koja se poduzimaju u okviru ostalih politika, uz primjenu načela usklađivanja politika radi razvoja. Iskorjenjivanje siromaštva ostaje primarni cilj razvojne politike EU-a. Predsjednik Europskog parlamenta, malteški premijer u ime Vijeća EU-a i država članica, predsjednik Europske komisije i visoka predstavica Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku/potpredsjednica Komisije potpisali su konsenzus 7. lipnja 2017. Parlament je kritičan prema naporima koje EU ulaže u postizanje ciljeva održivog razvoja do 2030., posebno s obzirom na to da su pandemija bolesti COVID-19, ruska invazija na Ukrajinu i ostale krize poništile dio napretka postignutog od 2015. Parlament je u više navrata pozvao Komisiju da pojača napore za postizanje ciljeva održivog razvoja, posljednji put u [rezoluciji](#) iz 2023.

U [komunikaciji](#) Komisije iz 2016. naslovljenoj „Budući koraci za održivu europsku budućnost: europske mjere za održivost“ ciljevi održivog razvoja integrirani su u politički okvir EU-a i njegove trenutačne prioritete. Gledajući preko svojih granica, EU se ponovno obvezao da će izdvajati 0,7 % bruto nacionalnog dohotka (BND) za razvojnu pomoć, ovaj put do 2030., s tim da će dio za najmanje razvijene zemlje iznositi 0,15 %–0,20 % BND-a. To odražava obveze preuzete u Akcijskom planu iz Addis Abebe o financiranju razvoja (o kojem je postignut dogovor na konferenciji UN-a 2015.) i sastavni je dio Programa održivog razvoja do 2030. Zajednička službena razvojna pomoć EU-a (iz EU-a i iz država članica) 2021. iznosila je 0,49 % BND-a Unije.

C. Zakonodavni i financijski okvir

Pristup Unije financiranju vanjskog djelovanja (vidjeti tablicu u nastavku) promijenio se uspostavom Instrumenta za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju — Globalna Europa. Nakon Komisijina prijedloga uredbe o uspostavi tog instrumenta od 14. lipnja 2018. i tri godine pregovora koji su uslijedili s Vijećem i Parlamentom, [uredba](#) je stupila na snagu 14. lipnja 2021. Primjenjuje se retroaktivno od 1. siječnja 2021.

Instrument NDICI — Globalna Europa bio je velika novina i danas čini glavni financijski instrument Unije za vanjsko djelovanje, s ukupnim dodijeljenim sredstvima u iznosu od 79,5 milijardi EUR za razdoblje od 2021. do 2027. Njime je pojednostavljena struktura vanjskog financiranja EU-a jer su u njemu spojeni prethodni programi, uključujući Instrument za razvojnu suradnju, Europski instrument za susjedstvo, Instrument za partnerstvo, Europski instrument za demokraciju i ljudska prava, Europski fond za održivi razvoj i Instrument za doprinos stabilnosti i miru. Instrument obuhvaća suradnju sa svim trećim zemljama, izuzevši zemlje koje su povezane s pretprijetnim programima EU-a, prekomorska područja i područja obuhvaćena geografskim programima.

Instrument za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju — Globalna Europa strukturiran je oko triju ključnih stupova:

- a. geografskog, koji se sastoji od programa za zemlje (istočnog i južnog) europskog susjedstva, supsaharsku Afriku, Aziju i Pacifik, Sjevernu i Južnu Ameriku i Karibe. Ti su programi, među ostalim horizontalnim pitanjima, usmjereni na područja suradnje kao što su dobro upravljanje, iskorjenjivanje siromaštva, migracije, okoliš i klimatske promjene, rast i zapošljavanje te sigurnost i mir. Većina sredstava Instrumenta za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju — Globalna Europa namijenjena je tom stupu;

- b. tematskog, koji obuhvaća programe s primjenom u cijelom svijetu, a odnose se na ljudska prava i demokraciju, organizacije civilnog društva, stabilnost i mir te izazove globalne naravi;
- c. stupa za potrebe brzog odgovora, kojim se omogućuje financiranje kapaciteta koje je potrebno brzo organizirati za upravljanje krizama, sprječavanje sukoba i izgradnju mira. Cilj je takvih mjera, primjerice, povezati humanitarne i razvojne napore, povećati otpornost zemalja pogođenih krizom ili rješavati vanjskopolitičke prioritete.

Osmišljen kao fleksibilan instrument, NDICI — Globalna Europa uključuje dodatnu rezervu za financiranje novih izazova i prioriteta, kao što su odgovor na nepredviđene okolnosti, migracijske pritiske, krizne/postkrizne situacije ili nove inicijative EU-a i međunarodne inicijative.

D. Podjela rashoda Instrumenta za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju — Globalna Europa

Preko instrumenta NDICI – Globalna Europa usmjerava se najveći udio sredstava EU-a za vanjsko djelovanje, s ukupnim proračunom od 79,5 milijardi EUR (za razdoblje od 2021. do 2027.). U geografske programe ulaže se otprilike 75 % sredstava, a u tematske programe 8 %. Osim toga, 12 % sredstava rezervirano je za nove izazove i prioritete, a 4 % za „mjere za brzi odgovor”. Ostatak, oko 2 %, namijenjen je za troškove potpore.

Više pojedinosti dostupno je u [nacrtu proračuna](#) za 2023.

Financijska sredstva dodijeljena Instrumentu za susjedstvo,
razvoj i međunarodnu suradnju – Globalna Europa
navedena su u nastavku. Brojke su izražene u milijunima.

Geografski programi	9 343,6
Tematski programi	1 019,4
Mjere za brzi odgovor	484,4
Rezerva za nove izazove i prioritete	1 538,3

Instrumentom za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju — Globalna Europa podupiru se i veliki projekti koji se financiraju u okviru inicijativa Team Europe, kojima se objedinjuju financijski doprinosi Unije, njezinih država članica i financijskih institucija kao što su Europska investicijska banka i Europska banka za obnovu i razvoj. Inicijativa Team Europe, pokrenuta 8. travnja 2020., pomogla je partnerskim zemljama EU-a da se suoče s pandemijom bolesti COVID-19.

Instrument za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju — Globalna Europa također je središnji element nove strategije EU-a [Global Gateway](#), ključnog projekta kojim se nastoji mobilizirati do 300 milijardi EUR ulaganja u održivu digitalnu, energetska i prometnu infrastrukturu diljem svijeta. Global Gateway zamišljen je kao doprinos EU-a smanjenju globalnog investicijskog jaza te njegov odgovor na geopolitički izazov kineske globalne strategije ulaganja. Ulaganja u okviru strategije Global Gateway upotrebljavaju se za financiranje održive infrastrukture za borbu protiv klimatskih promjena, zaštitu okoliša i poticanje održivog razvoja diljem svijeta. Ključan je primjer [paket ulaganja u okviru strategije Global Gateway Afrika — Europa](#), kojim se obećava mobilizacija 150 milijardi eura za ulaganja u Afriku do 2030. Cilj je tih ulaganja ubrzati zelenu i digitalnu tranziciju, ostvariti održiv rast, ojačati nacionalne zdravstvene

sustave te poboljšati obrazovanje i osposobljavanje u afričkim zemljama. Instrument za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju — Globalna Europa doprinijet će strategiji svojim sredstvima i jamstvenim kapacitetima.

ULOGA EUROPSKOG PARLAMENTA

- Pravni okvir: u članku 209. UFEU-a stoji da „Europski parlament i Vijeće, odlučujući u skladu s redovnim zakonodavnim postupkom, usvajaju mjere potrebne za provedbu politike razvojne suradnje”.
- Nadzor Parlamenta nad provedbom razvojne politike: Parlament ima pravo postavljati pitanja Komisiji i ulagati prigovore na provedbene odluke kad god smatra da je Komisija prekoračila svoje ovlasti. Parlament svoj nadzor provodi i održavanjem redovitih rasprava o relevantnim politikama s Komisijom, kako u formalnom tako i u neformalnom kontekstu. U okviru Instrumenta za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju — Globalna Europa Parlament dvaput godišnje sudjeluje u geopolitičkom dijalogu s Komisijom.
- Proračunsko tijelo: Parlament i Vijeće tvore zajedničko proračunsko tijelo Europske unije. Za sedmogodišnji financijski okvir Vijeće zadržava primarnu ovlast odlučivanja, no za njegovo je donošenje potreban pristanak Parlamenta (članak 312. UFEU-a). Člankom 314. UFEU-a utvrđuje se postupak za godišnji proračun koji uključuje jedno čitanje u Parlamentu i jedno u Vijeću. Nakon tih čitanja Parlament može odobriti ili odbiti proračun. U području međunarodne suradnje [Odbor Europskog parlamenta za razvoj](#) prati rasprave o proračunu i daje konkretne prijedloge za proračunske linije koje su u njegovoj nadležnosti.

Malte Frederik Hergaden
10/2023

5.3.2. HUMANITARNA POMOĆ

Humanitarna pomoć područje je vanjskog djelovanja EU-a, a pruža se kako bi se odgovorilo na potrebe nastale nakon katastrofa izazvanih ljudskim djelovanjem ili elementarnih nepogoda. Operacije pružanja pomoći financira [Glavna uprava Komisije za europsku civilnu zaštitu i operacije humanitarne pomoći](#), koja je zadužena i za koordinaciju relevantnih politika i aktivnosti država članica. Politiku humanitarne pomoći EU-a donose Europski parlament i Vijeće kao suzakonodavci koji sudjeluju i u globalnoj raspravi o mogućnostima učinkovitijeg humanitarnog djelovanja.

PРАВNA OSNOVA

Načela za opće vanjsko djelovanje EU-a utvrđena su u članku 21. [Ugovora o Europskoj uniji](#) (UEU) (humanitarno djelovanje obuhvaćeno je člankom 21. stavkom 2. točkom (g)).

Članak 214. [Ugovora o funkcioniranju Europske unije](#) (UFEU) pravna je osnova za pružanje humanitarne pomoći.

Članak 214. stavak 5. UFEU-a pravna je osnova za uspostavu Europskoga volonterskog tijela za humanitarnu pomoć.

REGULATORNI I POLITIČKI OKVIR

Pravila za pružanje humanitarne pomoći, uključujući instrumente njezina financiranja, utvrđena su u [Uredbi Vijeća \(EZ\) br. 1257/96](#) od 20. lipnja 1996. (Uredba o humanitarnoj pomoći). Ta se uredba nije mijenjala u okviru priprema za donošenje višegodišnjeg financijskog okvira za razdoblje od 2007. do 2013., kada su revidirani brojni drugi instrumenti.

Opći okvir politike humanitarne pomoći iznesen je u [Europskom konsenzusu o humanitarnoj pomoći](#) iz 2007. godine, koji su potpisale tri glavne institucije EU-a (Komisija, Vijeće i Parlament). Tim se dokumentom definiraju zajednička vizija, ciljevi politike i načela EU-a o nizu tema, uključujući međunarodnu humanitarnu suradnju, dobru donatorsku praksu, smanjenje rizika i pripravnost, civilnu zaštitu te civilno-vojne odnose. U njemu se također ponovno potvrđuju četiri načela humanitarne pomoći: čovječnost, neutralnost, nepristranost i neovisnost, te se predviđa veća razina koordinacije i dosljednosti u pristupu pružanju pomoći povezivanjem humanitarne pomoći s razvojom kako bi EU mogao uspješnije odgovoriti na rastuće potrebe.

Za djelovanje u tom području EU se rukovodi [Odlukom o mehanizmu Unije za civilnu zaštitu](#) iz 2019. Tom je odlukom izmijenjena odluka iz 2013. koja se odnosila na sprječavanje, pripravnost i djelovanje te na financijske odredbe. [Uredbom Vijeća \(EU\) 2016/369](#) od 15. ožujka 2016. o pružanju hitne potpore unutar Unije utvrđene su okolnosti u kojima se države članice mogu prijaviti za potporu EU-a, mjere za koje se može tražiti pomoć te oblici financijskih intervencija.

Komunikacijom Komisije iz 2021. pod naslovom [Humanitarno djelovanje EU-a: novi izazovi, ista načela](#) (COM(2021)0110) nastoji se ojačati globalni humanitarni učinak

EU-a kako bi se odgovorilo na sve veću potražnju za humanitarnom pomoći, koju je pandemija bolesti COVID-19 pojačala.

GLAVNA UPRAVA EUROPSKE KOMISIJE ZA EUROPSKU CIVILNU ZAŠTITU I OPERACIJE HUMANITARNE POMOĆI

A. Pregled i učinak

U sklopu višegodišnjeg financijskog okvira, za razdoblje od 2021. do 2027. za instrument humanitarne pomoći EU-a izdvojeno je 11,6 milijardi EUR. Time je EU vodeći svjetski donator humanitarne pomoći te osigurava velik udio globalnog financiranja pomoći u hitnim slučajevima za žrtve katastrofa izazvanih ljudskim djelovanjem i elementarnih nepogoda. Dio tih sredstava dolazi od država članica, no znatan udio potječe iz proračuna EU-a.

U okviru Komisije, za humanitarnu pomoć i civilnu zaštitu nadležna je Glavna uprava za europsku civilnu zaštitu i operacije humanitarne pomoći (ECHO). Aktualni povjerenik za upravljanje kriznim situacijama je Janez Lenarčič. Predvođen njime, ECHO usmjerava humanitarnu pomoć EU-a na hranu i prehranu, pružanje skloništa, zdravstvenu skrb, vodu i sanitarne usluge te obrazovanje u kriznim situacijama. Glavna uprava za humanitarnu pomoć i civilnu zaštitu znatno je narasla od svojeg osnutka te svoj mandat sada ispunjava zahvaljujući osoblju u 40 područnih ureda diljem svijeta.

Većina proračuna EU-a za humanitarnu pomoć upotrebljava se neizravno. Programe humanitarne pomoći ECHO ne provodi samostalno, već financira operacije koje provode njegovi [partneri](#), tj. nevladine organizacije, agencije Ujedinjenih naroda i međunarodne organizacije, kao što su Međunarodni crveni križ/Crveni polumjesec. Glavne zadaće ECHO-a su osigurati sredstva, provjeriti upravlja li se njima ispravno i omogućiti da roba i usluge njegovih partnera uspješno i brzo dospiju do pogođenog stanovništva kako bi se odgovorilo na stvarne potrebe.

U slučaju elementarne nepogode ili neke druge pojave koja iziskuje pružanje humanitarne pomoći, stručnjaci ECHO-a za humanitarnu pomoć provode prvu ocjenu stanja na terenu. Zatim se na temelju te ocjene brzo isplaćuju sredstva: riječ je o pristupu zasnovanom na potrebama, koji je okosnica rada ECHO-a. Pomoć se distribuira kroz više od 200 partnera, s kojima je ECHO potpisao *ex ante* ugovorne sporazume. Struktura ECHO-a jamči transparentnu upotrebu sredstava i stalnu odgovornost partnera. Iako će humanitarnu pomoć EU-a općenito i dalje pružati njegovi humanitarni partneri, Mehanizam za civilnu zaštitu i Europski kapacitet za humanitarni odgovor omogućuju ECHO-u da ponudi ograničenu izravnu pomoć zemljama kojima je potrebna pomoć nakon katastrofa ako se tradicionalni mehanizmi pružanja humanitarne pomoći putem partnera EU-a ili njihovi kapaciteti pokažu nedostatnima ili neučinkovitima.

Za 2023. ECHO može izdvojiti 1,7 milijardi EUR. Taj iznos dovoljno govori o trajnoj spremnosti Komisije da reagira na izrazito zahtjevne globalne potrebe, koje su uglavnom posljedica nekoliko dugotrajnih sukoba, utjecaja klimatskih promjena, uništavanja okoliša, rasta svjetskog stanovništva ili neuspješnog upravljanja. Posljednjih se godina početni proračun za humanitarnu pomoć EU-a redovito povećava dodatnim prijenosima sredstava, ponajprije iz pričuve EU-a za solidarnost i pomoć u nuždi te preraspodjelom iz drugih proračunskih linija, kao i iz Europskog razvojnog fonda.

Komisija je u svojoj komunikaciji iz 2021. upozorila na sve veći jaz između rastućih humanitarnih potreba i financijskih sredstava dostupnih na globalnoj razini (na primjer, u prosincu 2022. UN je procijenio da je ostvarena razina od samo 47 % od procijenjenih 48 milijardi EUR potrebnih za financiranje humanitarne pomoći za 2023.). Komisija je naglasila i da su zahtjevi za humanitarnu pomoć 2021. dosegli rekordnu razinu, s 235 milijuna ljudi kojima je potrebna pomoć. Baza donatora ograničena je, a 2020. godine 83 % prijavljenih financijskih sredstava potjecalo je od deset najvećih donatora u svijetu.

B. Prioriteti politike i reakcija na pandemiju bolesti COVID-19

ECHO radi na tome da unaprijedi svoju sposobnost reagiranja u hitnim slučajevima, ali isto tako pomaže zemljama koje nisu članice EU-a da ojačaju svoje kapacitete reagiranja na krize te tako pridonose dugoročnom razvoju. Koordiniranje humanitarne i razvojne pomoći te prekidanje začaranoga kruga klimatskih promjena, gladi i siromaštva ključni su ciljevi Europske unije.

ECHO stavlja naglasak i na izgradnju otpornosti te provodi niz aktivnosti s ciljem povećanja [stupnja pripravnosti u slučaju katastrofa](#). Unija ima velik utjecaj na strukturiranje napora koje međunarodna zajednica ulaže u upravljanje rizicima od katastrofa. EU podupire Okvir iz Sendaija za smanjenje rizika od katastrofa iz 2015. te je 2016. objavio Akcijski plan iz Sendaija za smanjenje rizika od katastrofa, kojim se pojednostavljuje pristup temeljen na obaviještenosti o riziku pri izradi politika i predlažu konkretne aktivnosti u pogledu poznavanja rizika, ulaganja povezanih s rizikom, pripravnosti u slučaju katastrofa i otpornosti. Komisija je 2012. objavila komunikaciju o otpornosti, koja je revidirana 2017. Njezin je cilj definirati strateški pristup otpornosti kojim se može povećati učinak vanjskog djelovanja EU-a.

S obzirom na velik broj izbjeglica i raseljenih osoba, koje se u takvoj situaciji često nalaze dugotrajno, EU je 2016. odlučio u svojem pristupu problemu prisilnog raseljavanja težište staviti na razvoj. Unija će stoga, u svjetlu [Sveobuhvatnog okvira UNHCR-a za pomoć izbjeglicama](#) i angažmana Svjetske banke u pogledu [raseljavanja](#), još više poticati socio-ekonomsku uključenost prisilno raseljenih osoba i raditi na rješavanju temeljnih uzroka dugoročnog raseljavanja.

EU i države članice imali su važnu ulogu na [Svjetskom humanitarnom sastanku na vrhu](#) održanom u svibnju 2016. u Istanbulu. Europska unija preuzela je 100 konkretnih obveza kako bi doprinijela „Programu za čovječanstvo”, koji je glavni tajnik UN-a predstavio na tom sastanku, te provela tzv. [„Veliki dogovor”](#) — inovativni sporazum koji su različiti humanitarni akteri postigli u cilju povećanja financijske učinkovitosti i djelotvornosti. Sporazum je 2021. izmijenjen u „Veliki dogovor 2.0” te se u njemu naglašava važnost pravednih i principijelnih partnerstava s lokalnim organizacijama i odgovornost u pogledu pomaganja pogođenim osobama.

Integracija rodne perspektive i suzbijanje rodno uvjetovanog nasilja ostaju prioriteti ECHO-a, koji je stoga za operacije pružanja humanitarne pomoći uveo oznake potreba prema spolovima. S obzirom na prioritet koji imaju najugroženije skupine, jedno od ključnih područja humanitarnog djelovanja je i podrška obrazovanju djece u kriznim situacijama.

Od izbijanja pandemije bolesti COVID-19 Europska komisija stalno povećava svoj humanitarni odgovor, koji je u listopadu 2020. iznosio 420 milijuna EUR. To je obuhvaćalo mobilizaciju sredstava radi potpore radu Svjetske zdravstvene organizacije; prilagodbu operacija u zemljama kao što su Kolumbija, Nigerija i Ukrajina

kako bi se uzele u obzir potrebe povezane s pandemijom; sredstva za potporu potrebama utvrđenima u planu UN-a za globalni humanitarni odgovor; te dodatna sredstva za jačanje humanitarnog odgovora EU-a u različitim zemljama.

Odbor za razvoj održao je nekoliko sastanaka s povjerenikom Lenarčićem kako bi analizirao humanitarni rad Komisije u borbi protiv posljedica pandemije u zemljama u razvoju. EU se 2023. usmjerio na programe za pomoć u globalnom oporavku od gospodarskih posljedica pandemije, što je u središtu ovogodišnjeg političkog foruma na visokoj razini o održivom razvoju.

C. Drugi instrumenti i odgovor EU-a na poplave u Pakistanu 2022.

EU pruža pomoć i preko tri dodatne strukture: [Mehanizam Europske unije za civilnu zaštitu](#), Europsko volontersko tijelo za humanitarnu pomoć i novi pravni okvir za pružanje hitne potpore unutar Unije.

- Mehanizam EU-a za civilnu zaštitu osnovan je 2001. i trenutačno obuhvaća države članice EU-a i šest drugih država: Sjevernu Makedoniju, Island, Crnu Goru, Norvešku, Srbiju i Tursku. Temelji se na nekoliko instrumenata: 1. [Europskim udruženim kapacitetima za civilnu zaštitu](#), odnosno sredstvima koje države sudionice unaprijed dobrovoljno stave na raspolaganje te strukturiranom postupku utvrđivanja potencijalnih nedostataka; 2. [Koordinacijskom centru za odgovor na hitne situacije](#), koji djeluje kao operativno središte za koordiniranje intervencija u području zaštite 24 sata dnevno; 3. Zajedničkom komunikacijskom i informacijskom sustavu za hitne situacije, kojim se nastoji poboljšati komunikacija u hitnim situacijama pomoću internetske aplikacije za upozoravanje i obavješćivanje; i 4. mrežom osposobljenih stručnjaka dostupnih u kratkom roku. Mehanizam za civilnu zaštitu unaprijeđen je 2019. osnivanjem [rescEU-a](#), nove rezerve kapaciteta koja je već bila operativna tijekom sezone šumskih požara 2019. Očekuje se da će se njegov djelokrug proširiti na druga područja poput hitnih medicinskih slučajeva ili kemijskih, bioloških, radioloških i nuklearnih incidenata. Koristit će se samo u krajnjoj mjeri kada država članica iscrpi sva sredstva i kad joj druge države članice ne mogu pomoći jer se, primjerice, suočavaju s katastrofama iste vrste.
- [Europski kapacitet za humanitarni odgovor](#) (EHRC) najnoviji je alat za humanitarnu pomoć EU-a. EHRC zapravo jača kapacitete Mehanizma za civilnu zaštitu. Uspostava EHRC-a prvi put je predložena 2021., a uspostavljen je 2022. Sastoji se od skupa operativnih alata za brzu pomoć u kriznim situacijama kada se tradicionalni mehanizmi pružanja humanitarne pomoći putem partnera EU-a ili njihovih kapaciteta pokažu neučinkovitima ili nedostatnima. EHRC obuhvaća tri alata: zajedničke logističke usluge, unaprijed raspoređene zalihe humanitarne pomoći te stručnjake za zdravstvo i logistiku. Mobiliziraju se koordinacijom koju provodi Koordinacijski centar za odgovor na hitne situacije na temelju prethodne evaluacije i procjene kriza. Od svojeg osnutka EHRC je odgovorio na više od deset kriza.
- Europske snage solidarnosti (2021.–2027.) novi su program kojim se stvaraju prilike za volontiranje u području humanitarne pomoći. Te se snage nastavljaju na prethodnu inicijativu pod nazivom [Volonteri za humanitarnu pomoć EU-a](#), koja je pokrenuta u ožujku 2014. (osnovana je na temelju članka 214. stavka 5. UFEU-a, u kojemu se poziva na osnivanje Europskog volonterskog tijela za humanitarnu pomoć). Komisija u obliku bespovratnih sredstava financira organizacije koje zatim

putem portala Europskih snaga solidarnosti odabiru mlade (u dobi od 18 do 30 godina) za volontiranje. Jačanjem kapaciteta EU-a za odgovor na humanitarne krize Europske snage solidarnosti omogućuju i mladima i organizacijama koje dobivaju bespovratna sredstva da pomognu u rješavanju društvenih i humanitarnih izazova u Europi i izvan nje. Za razdoblje od 2021. do 2027. raspoloživa proračunska sredstva iznosila su jednu milijardu EUR.

- Kao odgovor na tešku humanitarnu situaciju prouzročenu izbjegličkom krizom, Vijeće je 15. ožujka 2016. donijelo i Uredbu o pružanju hitne potpore unutar Unije. Na osnovi nove Uredbe, EU može pomoći Grčkoj i drugim državama članicama koje su izložene izbjegličkim krizama u pronalaženju rješenja za humanitarne potrebe izbjeglica. Uredba će se i u budućnosti moći koristiti za reagiranje na druge izvanredne krize ili katastrofe s teškim humanitarnim posljedicama, poput nuklearnih nesreća i terorističkih napada. Za njezinu provedbu nadležan je ECHO.

Odgovor EU-a na poplave u Pakistanu 2022. dobar je primjer kako se neki od tih instrumenata upotrebljavaju u slučajevima akutne krize. Od lipnja do listopada 2022. Pakistan je bio pogođen snažnim bujicama. EU je odgovorio na tri načina:

- a. Oslobodio je sredstva za hitne slučajeve, koja su u listopadu 2022. dosegla ukupno 30 milijuna EUR. Sredstva su usmjerena u različite humanitarne programe kojima se osigurava sklonište za hitne slučajeve, hrana i čista voda, hitni prijenosi gotovine te osnovne zdravstvene usluge u pogođenim područjima.
- b. Koordinirao je dolaznu pomoć država članica EU-a putem Mehanizma za civilnu zaštitu kako bi se olakšala učinkovitija isporuka pomoći Pakistanu.
- c. Mobilizirao je 87 milijuna EUR kao doprinos međunarodnim naporima za dugoročnu obnovu i rekonstrukciju Pakistana. Ta će se sredstva upotrijebiti za poboljšanje poljoprivrednih lanaca, osiguravanje pristupa čistoj energiji i jačanje zelenog uključivog rasta u Pakistanu.

Humanitarna pomoć EU-a bila je usmjerena i na pružanje pomoći Ukrajini u rješavanju nekih teških situacija uzrokovanih ruskom invazijom 2022. Od veljače 2022. EU je dodijelio više od 650 milijuna eura za pomoć civilima pogođenima ratom. Ta su sredstva potrošena na zadovoljavanje potreba ljudi u pogledu hrane i osnovnih potreba, osiguravanje skloništa, pružanje zdravstvenih usluga itd. Hitna pomoć Ukrajini dosad je najveća operacija koju koordinira Mehanizam EU-a za civilnu zaštitu.

ULOGA EUROPSKOG PARLAMENTA

U području politike humanitarne pomoći Parlament ima ulogu suzakonodavca zajedno s Vijećem. U skladu s redovnim zakonodavnim postupkom EU-a, pravnu osnovu za provođenje politike humanitarne pomoći predlaže — Komisija (u obliku uredbe), — Vijeće i Parlament o njoj pregovaraju te je u konačnici usvajaju (ili ne usvajaju). Provedbene mjere Komisije također se podnose Parlamentu, koji ima nadzorne ovlasti. U Parlamentu je humanitarna pomoć u djelokrugu [Odbora za razvoj \(DEVE\)](#), a civilna zaštita u djelokrugu [Odbora za okoliš, javno zdravlje i sigurnost hrane \(ENVI\)](#).

Osim toga, Parlament prati isporuku humanitarne pomoći i nastoji osigurati da proračunske odredbe budu što bliže zadovoljenju humanitarnih potreba. Parlament

redovito ističe da je potrebno povećati sredstva za humanitarnu pomoć te ustraje u uklanjanju sve većih razlika između obveza i plaćanja, posljednji put u [ožujku 2023.](#)

Odbor DEVE, i Parlament općenito, svojim mišljenjima i rezolucijama, uključujući izvješća o vlastitoj inicijativi, također nastoje utjecati na strateške odluke i političko usmjerenje Komisije, primjerice na doprinos EU-a Svjetskom humanitarnom sastanku na vrhu, obrazovanje u kriznim situacijama i odgovor na izbijanje ebole. Parlament preispituje godišnji program rada Komisije i operativnu strategiju ECHO-a. Povjerenik za upravljanje kriznim situacijama redovito se poziva na razmjenu gledišta s odborom DEVE. Europski konsenzus o humanitarnoj pomoći 2007. godine u velikoj je mjeri odražavao čvrsta stajališta Parlamenta. Parlament se bavi i drugim povezanim političkim pitanjima i aktivno zagovara, među ostalim, važnost razvijanja otpornosti na krize, sigurnu opskrbu hranom te povezivanje humanitarne s razvojnom pomoći.

Kako bi se pojačala kontrola Parlamenta nad humanitarnom pomoći, odbor DEVE od 2006. svake dvije i pol godine imenuje stalnoga izvjestitelja za humanitarnu pomoć. Aktualni izvjestitelj je Carlos Zorrinho (S&D, Portugal). Zadaće su mu, među ostalim, braniti proračunske interese humanitarne pomoći, pratiti realizaciju relevantnih programa i održavati bliske kontakte sa zajednicom koja se bavi humanitarnom pomoći.

Malte Frederik Hergaden

04/2023

5.4. LJUDSKA PRAVA I DEMOKRACIJA

5.4.1. LJUDSKA PRAVA

Europska unija predano podupire demokraciju i ljudska prava u svojim vanjskim odnosima, u skladu sa svojim temeljnim načelima slobode, demokracije, poštovanja ljudskih prava, temeljnih sloboda i vladavine prava. Nastoje integrirati pitanja ljudskih prava u sve svoje politike i programe te za konkretne mjere raspolaze različitim instrumentima politike ljudskih prava, uključujući i financiranje konkretnih projekata s pomoću vlastitih financijskih instrumenata.

PРАВNA OSNOVA

- Članak 2. Ugovora o Europskoj uniji (UEU): vrijednosti EU-a. Vrijednosti na kojima počiva EU su „ljudsko dostojanstvo, sloboda, demokracija, jednakost, vladavina prava i poštovanje ljudskih prava, uključujući i prava pripadnika manjina”.
- Članak 3. UEU-a: ciljevi EU-a. U „svojim odnosima s ostatkom svijeta” EU doprinosi „iskorjenjivanju siromaštva i zaštiti ljudskih prava, osobito prava djeteta te strogom poštovanju i razvoju međunarodnog prava, uključujući poštovanje načela Povelje Ujedinjenih naroda”.
- Članak 6. UEU-a: Povelja o temeljnim pravima i Europska konvencija o ljudskim pravima. Iako se u Povelji o temeljnim pravima Europske unije (članak 6. stavak 1.) izričito upućuje samo na provedbu prava Unije, institucije i tijela EU-a i države članice su dužni poštovati Povelju i u vanjskim odnosima EU-a. Isto tako, Povelje se moraju pridržavati i zemlje koje će pristupiti EU-u. Člankom 6. stavkom 2. od EU-a se traži da pristupi Europskoj konvenciji o ljudskim pravima ([4.1.2.](#)).
- Članak 21. UEU-a: načela kojima se Unija rukovodi u vanjskom djelovanju. Ta načela obuhvaćaju demokraciju, vladavinu prava, univerzalnost i nedjeljivost ljudskih prava i temeljnih sloboda, poštovanje ljudskog dostojanstva, jednakost i solidarnost te poštovanje načela Povelje Ujedinjenih naroda iz 1945. godine i međunarodnog prava. Člankom 21. Europska unija podržava načelo „nedjeljivosti ljudskih prava i temeljnih sloboda”, čime se obvezala ekonomska i socijalna prava smatrati jednako važnima kao što su i građanska te politička prava.
- Članak 205. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU): opće odredbe o vanjskom djelovanju Unije. Tim je člankom određeno da se djelovanje EU-a na međunarodnoj razini treba voditi načelima iz članka 21. UEU-a.

POLITIKA LJUDSKIH PRAVA EU-A

Vijeće je 2012. godine donijelo [Strateški okvir o ljudskim pravima i demokraciji](#) koji prati akcijski plan za njegovu provedbu. Okvirom se utvrđuju načela, ciljevi i prioriteti za poboljšanje djelotvornosti i dosljednosti politike EU-a tijekom sljedećih deset godina. Prema tim načelima, ljudska prava postaju niti vodilje svih politika EU-a, čak i kada se unutarnje i vanjske politike preklapaju, te podrazumijevaju usvajanje prilagođenijeg pristupa. Slijedom prijedloga Europske komisije i potpredsjednika Komisije/Visokog predstavnika Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku, Vijeće je u studenome 2020. donijelo treći [akcijski plan EU-a za ljudska prava i demokraciju](#).

Njime se utvrđuju ambicije i prioriteti EU-a za razdoblje od 2020. do 2024. s uporištem u pet glavnih područja djelovanja, a to su:

- zaštita i jačanje pojedinaca;
- izgradnja otpornih, uključivih i demokratskih društava;
- promicanje globalnog sustava za ljudska prava i demokraciju;
- nove tehnologije: iskorištavanje mogućnosti i svladavanje izazova;
- ostvarivanje rezultata zajedničkim radom.

Vijeće je donijelo niz tematskih [smjernica o ljudskim pravima](#). U njima se pružaju praktične upute predstavništvima EU-a diljem svijeta o:

- mjerama protiv smrtne kazne;
- dijalozima o ljudskim pravima;
- pravima djeteta;
- mjerama protiv mučenja i drugog okrutnog postupanja;
- zaštiti djece u oružanim sukobima;
- zaštiti boraca za ljudska prava;
- poštovanju međunarodnog humanitarnog prava;
- borbi protiv nasilja nad ženama i djevojčicama;
- promicanju slobode vjeroispovijesti i uvjerenja;
- zaštiti lezbijki, gejeva, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih osoba (LGBTI);
- promicanju slobode izražavanja, među ostalim i na internetu;
- nediskriminaciji u vanjskom djelovanju;
- zdravstveno ispravnoj vodi za piće i sanitarnim uvjetima.

Strategije EU-a za ljudska prava i demokraciju za pojedinačne zemlje slijede pristup odozdo prema gore usmjeren na integriranje smjernica i prioriteta EU-a u području ljudskih prava u jedinstven, dosljedan politički dokument. Prilagođene su svakoj zemlji i njima se utvrđuju ciljevi za razdoblje od tri godine.

EU redovito uvrštava ljudska prava u političke dijaloge koje vodi s trećim zemljama ili regionalnim organizacijama. Također vodi dijaloge i savjetovanja izričito posvećene ljudskim pravima s nekih 60 zemalja.

Bilateralni trgovinski sporazumi i razne vrste sporazuma o pridruživanju i suradnji između EU-a i trećih zemalja ili regionalnih organizacija sadrže klauzulu o ljudskim pravima kojom se poštovanje ljudskih prava definira kao „ključan element”. Ta klauzula služi kao pristupna točka za angažman i dijalog, ali i kao osnova za nametanje odgovarajućih mjera, kao što je smanjenje ili obustava suradnje, u slučaju teških kršenja ljudskih prava i demokratskih načela. Poticaji za ratificiranje i provedbu konvencija o ljudskim pravima i radničkim pravima predviđeni su u povlaštenim trgovinskim aranžmanima EU-a za zemlje u razvoju ([5.2.3.](#)).

Utvrđeni su također strogi uvjeti za zemlje koje se žele pridružiti Uniji ([5.5.1.](#)). Prije pristupanja EU-u te zemlje moraju razviti stabilne institucije koje jamče demokraciju, vladavinu prava, ljudska prava te poštovanje i zaštitu manjina, što je proces koji

EU aktivno podupire. Europska politika susjedstva (5.5.5.) također se temelji na zajedničkim vrijednostima demokracije, vladavine prava i poštovanja ljudskih prava. EU podupire partnerske zemlje u provedbi reformi i primjenjuje pristup „više za više” (više integracije i novca za nagrađivanje napretka).

Misijama EU-a za promatranje izbora također se nastoji poboljšati ljudska prava tako što se njima odvraća od zastrašivanja i nasilja tijekom izbora te jačaju demokratske institucije.

EU promiče ljudska prava svojim sudjelovanjem na multilateralnim forumima poput Trećeg odbora Opće skupštine UN-a, Vijeća UN-a za ljudska prava, Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OEES) i Vijeća Europe. EU također aktivno promiče međunarodno pravosuđe, primjerice preko Međunarodnog kaznenog suda.

S proračunom od 1,511 milijarde EUR za razdoblje 2021.–2027. tematski program za ljudska prava i demokraciju u okviru [Instrumenta za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju — Globalna Europa](#) uglavnom podupire i štiti aktere civilnog društva koji promiču ljudska prava i demokraciju. Važno je obilježje tog instrumenta to što za njegovo korištenje nije potreban pristanak vlade partnerske zemlje. Osim toga, EU se obvezao na postupno uključivanje pristupa temeljenog na pravima u sve programe razvoja, na temelju paketa alata koji je Komisija razvila 2014. te [ažurirala 2021. godine](#).

Vijeće je u prosincu 2020. donijelo [uredbu](#) o uspostavi globalnog režima sankcija u vezi s ljudskim pravima. Zahvaljujući toj uredbi moguće je ciljano usmjeravanje EU-a na pojedince, subjekte i tijela, uključujući državne i nedržavne aktere, koji su odgovorni za teška kršenja i povrede ljudskih prava diljem svijeta, koji sudjeluju u njima ili su povezani s njima. Prema podacima iz listopada 2023. Vijeće je uvelo [mjere ograničavanja](#) (zamrzavanje imovine i, prema potrebi, zabrane putovanja) za 67 pojedinaca i 20 subjekata.

S obzirom na sve veće dokaze i svijest o kršenjima ljudskih prava do kojih dolazi u globalnim lancima vrijednosti, Komisija je u veljači 2022. predstavila [prijedlog](#) direktive o dužnoj pažnji za održivo poslovanje. Tom bi se direktivom od poduzeća zakonito zahtijevalo da utvrde i, prema potrebi, spriječe, okončaju ili ublaže negativne učinke svojih aktivnosti na ljudska prava i okoliš. Parlament je u lipnju 2023. na plenarnoj sjednici usvojio amandmane na prijedlog Komisije, dok su međuinstitucijski pregovori u tijeku.

Komisija je 14. rujna 2022. objavila dopunski [prijedlog](#) uredbe kojim bi se predvidjela zabrana stavljanja na tržište EU-a za robu proizvedenu prisilnim radom. Parlamentarni odbori donijeli su svoje stajalište [16. listopada 2023.](#)

[Godišnje izvješće o ljudskim pravima i demokraciji u svijetu](#) koje priprema potpredsjednik Komisije / Visoki predstavnik, a usvaja Vijeće, daje pregled stanja ljudskih prava u svijetu kao i aktivnosti EU-a tijekom godine.

AKTERI

Europsko vijeće definira strateške interese i opće smjernice zajedničke vanjske i sigurnosne politike EU-a (5.1.1.).

Vijeće za vanjske poslove u pravilu se bavi pitanjima ljudskih prava povezanim sa zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom ili trgovinskim i razvojnim politikama EU-a. Radnu skupinu za ljudska prava (COHOM), koja je zadužena za pripreme za rasprave na visokoj razini i donošenje odluka o ljudskim pravima, čine stručnjaci za

ljudska prava iz država članica i predstavnici Europske službe za vanjsko djelovanje (ESVD) i Komisije.

Svaka delegacija EU-a ima „kontaktnu točku” za ljudska prava. Delegacije EU-a ključne su u razvoju i provedbi strategija o ljudskim pravima i demokraciji za pojedine zemlje, pripremi dijaloga o ljudskim pravima, suradnji s borcima za ljudska prava i civilnim društvom te utvrđivanju prioriteta za financijsku pomoć EU-a.

Komisija vodi pregovore o međunarodnim sporazumima, nadgleda proces proširenja i politiku susjedstva te upravlja razvojnim programima i financijskim instrumentima (u tijesnoj suradnji s ESVD-om).

Uloga posebnog predstavnika EU-a za ljudska prava povećanje je djelotvornosti i vidljivosti politike ljudskih prava EU-a. Posebni predstavnik ima širok i fleksibilan mandat te usko surađuje s ESVD-om. Tu dužnost od 1. ožujka 2019. obnaša Eamon Gilmore.

Parlament doprinosi razvoju politika EU-a i prati rad njegovih ostalih institucija.

U skladu s člancima 207. i 218. UFEU-a većina međunarodnih sporazuma ne može stupiti na snagu bez suglasnosti Parlamenta. Primjerice, Parlament se 2011. godine usprotivio uvrščivanju protokola o tekstilnim proizvodima u Sporazum o partnerstvu i suradnji između EU-a i Uzbekistana, prije svega zbog spornih pitanja povezanih s dječjim radom. Svoju je suglasnost dao tek 2016. nakon što je postignut znatan napredak u pogledu dječjeg i prisilnog rada.

U skladu s člankom 36. UEU-a potpredsjednik Komisije/Visoki predstavnik mora se savjetovati s Parlamentom o glavnim aspektima i osnovnim opredjeljenjima zajedničke vanjske i sigurnosne politike i izvijestiti ga o razvoju tih politika. Parlament može postavljati pitanja ili davati preporuke Vijeću i potpredsjedniku Komisije/Visokom predstavniku.

Rezolucijama Parlamenta nastoji se podići svijest o kršenju ljudskih prava, podupirati borci za ljudska prava i oblikovati politika EU-a o ljudskim pravima kroz konkretne prijedloge politika. Rezolucije mogu biti dio zakonodavnog postupka, rezultat izvješća parlamentarnih odbora o vlastitoj inicijativi i rezultat [hitnih rasprava](#) koje se obično održavaju srijedom na svakoj plenarnoj sjednici u Strasbourgu kako bi se upozorilo na očita kršenja ljudskih prava u svijetu. U svojoj godišnjoj rezoluciji o [ljudskim pravima i demokraciji u svijetu i politici Europske unije u tom području](#) Parlament analizira postignuća politike Unije i izazove s kojima se ona suočava,

[Pododbor za ljudska prava](#) (DROI) Europskog parlamenta, koji je pridružen Odboru za vanjske poslove (AFET), nadležan je za pitanja koja se odnose na demokraciju, vladavinu prava te ljudska prava u trećim zemljama (uključujući prava manjina), načela međunarodnog prava te osiguravanje usklađenosti između svih vanjskih politika EU-a i njegovih politika u području ljudskih prava. Bavi se svakodnevnim vođenjem dosjea o ljudskim pravima, dok njegova izaslanstva redovito posjećuju bitne zemlje i institucije. Pododbor prati daljnje postupanje u vezi s hitnim rezolucijama Parlamenta te održava česte razmjene s ESVD-om o dijalogima EU-a o ljudskim pravima.

Ljudskim pravima u vanjskim odnosima EU-a bave se i sljedeći odbori: Odbor za vanjske poslove (AFET), Odbor za međunarodnu trgovinu (INTA), Odbora za razvoj (DEVE) i Odbor za prava žena i rodnu ravnopravnost (FEMM). Ljudska prava isto su tako bitan element rada stalnih izaslanstava Parlamenta koja bilateralno i u kontekstu parlamentarnih skupština surađuju s parlamentima zemalja koje nisu članice EU-a.

Zahvaljujući svojim proračunskim ovlastima (u skladu s člankom 14. UEU-a i člankom 310. stavkom 1. UFEU-a) Parlament sudjeluje u odlučivanju o dodjeli sredstava programu Globalna Europa i drugim instrumentima financiranja koji se koriste za promicanje ljudskih prava. Nadalje, Parlament je suzakonodavac za instrumente vanjskog financiranja.

Svake godine Parlament aktivistima za ljudska prava diljem svijeta dodjeljuje [Nagradu Saharov za slobodu mišljenja](#). Jina Mahsa Amini i pokret Žena, život, sloboda u Iranu osvojili su 19. listopada 2023. Nagradu Saharov za 2023. Dobitnici nagrade 2022. bili su hrabri narod Ukrajine, koji su predstavljali njihov predsjednik, izabrani čelnici i čelnice te civilno društvo. Ukrajinski predsjednik Volodimir Zelenski govorio je putem videoveze na svečanosti dodjele nagrada 14. prosinca 2022. u Strasbourgu. Nagrada Saharov za 2021. dodijeljena je Alekseju Navaljnom, najistaknutijoj ruskoj oporbenoj личности, poznatom po svojoj borbi protiv korupcije i kršenja ljudskih prava, a 2020. dodijeljena je demokratskoj oporbi u Bjelarusu. Neki od prethodnih dobitnika nagrade su Nelson Mandela, Malala Jusafzaj i Raif Badawi. Parlament je osnovao mrežu dobitnika Nagrade Saharov kako bi se pružila potpora dobitnicima te nagrade, ostvarili njihovi međusobni kontakti i poticale zajedničke aktivnosti.

Parlament promiče ljudska prava u okviru svojih širih aktivnosti za potporu demokraciji, koje uključuju promatranje izbora, predizborne i postizborne aktivnosti, izgradnju parlamentarnih kapaciteta, posredovanje i dijalog o promicanju demokracije ([5.4.2.](#)).

U svojim izjavama i pismima te raspravama o pitanjima ljudskih prava s važnim akterima, predsjednica Parlamenta aktivno podržava ljudska prava.

RASMA KASKINA
10/2023

5.4.2. PROMICANJE DEMOKRACIJE I PROMATRANJE IZBORA

Podupiranje demokracije diljem svijeta jedan je od prioriteta Europske unije. Demokracija je i dalje jedini sustav vladanja koji omogućuje da ljudi u potpunosti uživaju svoja ljudska prava te predstavlja odlučujući čimbenik razvoja i dugoročne stabilnosti. Kao jedina institucija EU-a koju izravno biraju građani Unije, Europski parlament iznimno je predan promicanju demokracije.

PRAVNA OSNOVA

- Članak 2. i članak 21. Ugovora o Europskoj uniji (UEU).
- Članak 205. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU).

OKVIR I INSTRUMENTI POLITIKE

Pristup EU-a demokraciji dopunjuje njegov rad u području ljudskih prava (5.4.1.). Temelji se na Općoj deklaraciji o ljudskim pravima te drugim međunarodnim i regionalnim standardima o ljudskim pravima, demokratskim institucijama i izborima. Od 2015. Unija svoju potporu demokraciji također zasniva na Programu održivog razvoja do 2030., a osobito na njegovu cilju br. 16 o odgovornim institucijama te uključivom i participativnom donošenju odluka, kao i cilju br. 10 o smanjenju nejednakosti.

Dana 17. studenoga 2009. Vijeće je donijelo zaključke o potpori demokraciji u vanjskim odnosima EU-a, gdje je iznesena nova strategija podupiranja demokracije koja se sastoji od pristupa prilagođenog konkretnoj zemlji, veće usklađenosti i sudjelovanja svih dionika. U svojem Planu za promjenu iz 2011. Komisija je naknadno istaknula važnost podupiranja ljudskih prava, demokracije i dobrog upravljanja u okviru razvojne politike EU-a. Europska unija usuglasila se 2012. godine o Strateškom okviru za ljudska prava i demokraciju te o akcijskom planu za njegovu provedbu. Nakon arapskog ustanka 2011. godine EU je ažurirao europsku politiku za susjedstvo kako bi se njome zauzeo pristup „više za više”, što znači da je njegova potpora postala ovisna o demokratskoj tranziciji i „istinskoj demokraciji”. Zemljama koje su bile spremne provesti političke reforme ponuđeni su poticaji poput cjelovitije gospodarske integracije, veće financijske pomoći, povećane mobilnosti stanovništva i pristupa unutarnjem tržištu EU-a.

Vijeće je u listopadu 2019. usvojilo zaključke o demokraciji kojima se potvrđuju načela iz njegovih zaključaka iz 2009. Utvrđeni su i novi izazovi na koje Unija treba hitno i na sveobuhvatan način odgovoriti u okviru svog vanjskog djelovanja. Ti izazovi uključuju podrivanje demokratskih procesa i institucija, nisku razinu povjerenja u institucije i političare, smanjivanje demokratskog prostora za civilno društvo, sve više slučajeva kršenja ljudskih prava i temeljnih sloboda i manipulaciju uz pomoć internetskih tehnologija.

Predanost EU-a većem angažmanu u promicanju demokracije ponovljena je u [trećem akcijskom planu EU-a za ljudska prava i demokraciju](#) koji je Vijeće donijelo u studenome 2020. U tom planu kojim su utvrđeni prioriteti za razdoblje 2020.–2024. podupiranje

demokracije integrirano je u pet područja djelovanja, od kojih je jedno naslovljeno „Izgradnja otpornih, uključivih i demokratskih društava”.

U zaključcima usvojenima 2012. pod naslovom „Korijeni demokracije i održivog razvoja: europski naponi u izgradnji civilnog društva u vanjskim odnosima” Vijeće je istaknulo ulogu civilnog društva. U svojim zaključcima od 19. lipnja 2017. o suradnji EU-a s civilnim društvom u području vanjskih odnosa ponovno je potvrdilo predanost EU-a osnaženom i otpornom civilnom društvu, koje je od presudne važnosti za podupiranje dobrog upravljanja i vladavine prava u svakoj demokraciji.

S vremenom se oblikovalo više elemenata politike EU-a koji su usmjereni na ljudska prava i demokratska načela. To uključuje strategije za pojedine zemlje u području ljudskih prava i demokracije kojima se definiraju prioritete za djelovanje i ciljevi Unije u partnerskim zemljama, kao i klauzule o ljudskim pravima i demokraciji u međunarodnim sporazumima kojima se EU-u omogućuje da obustavi trgovinu ili suradnju u slučaju da dotična zemlja teško krši ljudska prava i demokratska načela. Među tim elementima je i poseban instrument financiranja za potporu akterima civilnog društva u području demokracije i ljudskih prava (vidjeti u nastavku).

Promatranje izbora središnji je alat EU-a za podupiranje demokratskih promjena u trećim zemljama, promicanje ljudskih prava i vladavine prava te za davanje doprinosa izgradnji mira i sprečavanju sukoba. U okviru dugoročnih misija EU-a za promatranje izbora ocjenjuju se zbivanja tijekom cijelog trajanja izbornog postupka. Zemlja domaćin mora poslati poziv prije nego se može rasporediti misija EU-a za promatranje izbora. Dugoročni promatrači obično počinju s radom dva mjeseca prije izbora i prate cijeli izborni proces do proglašenja službenih rezultata i isteka žalbenih rokova. Kratkoročni promatrači nadziru aktivnosti na dan izbora te postupak zbrajanja glasova. Glavni promatrač u pravilu je zastupnik u Europskom parlamentu. Nakon misije za promatranje izbora objavljuje se završno izvješće sa zaključcima i preporukama u kojem se daju smjernice za izbornu reformu i eventualnu buduću pomoć EU-a. Osim promatranja izbora EU može pružiti tehničku i materijalnu izbornu pomoć zemljama partnerima i tako poboljšati uvjete potrebne za održavanje demokratskih izbora, povećati kapacitete državnih i nedržavnih aktera te poduprijeti nužne reforme, uzimajući u obzir cjelokupni izborni ciklus.

U studenome 2021. godine EU i njegove države članice pokrenuli su inicijativu [Tim Europa za demokraciju](#). Kako bi se povećao učinak potpore za demokratizaciju diljem svijeta, ta inicijativa obuhvaća tri stupa: istraživanje o najboljim praksama i politikama u području demokratske potpore, mrežu Tima Europa za demokraciju (na globalnoj razini) i pružanje stručnog znanja o potpori demokraciji na razini pojedinih zemalja.

EU i njegove države članice također su aktivne na multilateralnim forumima, kao što su UN, Vijeće Europe i Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OESS), gdje promiču i štite demokraciju. Predsjednik Europskog vijeća i predsjednica Europske komisije sudjelovali su u prosincu 2021. na [sastanku na vrhu za demokraciju](#) pod vodstvom SAD-a čiji je cilj bio promicanje demokratske obnove i poticanje čelnika na to da zajedno odgovore na globalni trend nazadovanja demokracije. Komisija je sudjelovala u nekoliko „skupina za demokraciju” stvorenih kako bi se omogućio nastavak suradnje nakon sastanka na vrhu. Predsjednica Europske komisije sudjelovala je i na drugom sastanku na vrhu za demokraciju održanom od 28. do 30. ožujka 2023.

INSTRUMENTI FINANCIRANJA

Glavni instrumenti financiranja EU-a za potporu demokraciji u inozemstvu su [Instrument za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju \(NDICI\) — Globalna Europa](#) i [Instrument pretpristupne pomoći \(IPA\)](#) za razdoblje 2020.–2027. Instrumentom pretpristupne pomoći podupiru se zemlje kandidatkinje i potencijalne kandidatkinje pri ispunjavanju relevantnih kriterija za članstvo u EU-u. Instrumentom NDICI financiraju se geografski programi u preostalim zemljama koje nisu obuhvaćene Instrumentom pretpristupne pomoći, kao i tematski programi globalnog dosega. Njegovi opći ciljevi uključuju učvršćivanje, podupiranje i promicanje demokracije, vladavine prava i poštovanja ljudskih prava. Tematski program za ljudska prava i demokraciju usmjeren je na organizacije civilnog društva te borbe za demokraciju i ljudska prava. S proračunom od 1,511 milijarde eura djeluje neovisno o suglasnosti vlada država partnera. Programom se financiraju i misije EU-a za promatranje izbora te dodatne aktivnosti u vezi s izborima, kao i suradnja s ključnim međunarodnim partnerima u području demokracije i ljudskih prava.

Godine 2013. osnovana je [Europska zaklada za demokraciju](#). Ona djeluje neovisno kao privatnopravna zaklada s ciljem podupiranja aktera iz područja politike i civilnog društva koji nastoje ostvariti demokratske promjene te pruža prilagođenu financijsku pomoć na brz, fleksibilan i nebirokratski način, s naglaskom na istočnom i južnom susjedstvu EU-a. Njezin upravni odbor sastoji se od predstavnika država članica i institucija EU-a, uključujući do devet zastupnika u Europskom parlamentu, te drugih stručnjaka.

ULOGA EUROPSKOG PARLAMENTA

Kao jedina institucija EU-a koju izravno biraju građani EU-a, Europski parlament iznimno je predan promicanju održivih demokratskih sustava u svijetu. On je tu predanost istaknuo u nizu rezolucija. Parlament svake godine donosi rezoluciju o ljudskim pravima i demokraciji u svijetu i politici EU-a o tom pitanju, u kojoj isto tako analizira glavne izazove i postignuća u pristupu Unije kad je riječ o podupiranju demokracije i izradi preporuka za budućnost. Parlament će u studenome 2023. donijeti [preporuku o jačanju prava na sudjelovanje](#) na vjerodostojnim izborima.

Parlament je razvio i niz instrumenata za izravno [podupiranje demokracije na globalnoj razini](#). Trajno je uključen u aktivnosti promatranja izbora i radi na jačanju legitimnosti nacionalnih izbornih procesa te povećanju povjerenja javnosti u zaštitu izbora i ljudskih prava. Svake godine šalje nekoliko parlamentarnih izaslanstava na promatranje izbora ili referendumu u zemljama izvan EU-a. Parlament može odlučiti poslati takva izaslanstva svojih zastupnika pod uvjetom da se izbori održavaju na nacionalnoj razini, da su nadležna nacionalna tijela uputila poziv Europskoj uniji ili Europskom parlamentu te da je na prostoru dotične države prisutna dugoročna misija EU-a. Izaslanstva Parlamenta uvijek su integrirana u misije EU-a za promatranje izbora ili u dugoročne misije Ureda za demokratske institucije i ljudska prava pri Organizaciji za europsku sigurnost i suradnju. Europski parlament sudjeluje u utvrđivanju i planiranju misija EU-a za promatranje izbora i aktivnosti u razdoblju nakon izbora.

Parlament se vodi sveobuhvatnim pristupom za potporu demokraciji te stoga povezuje promatranje izbora s dodatnim aktivnostima, kao što su mjere koje se poduzimaju prije izbora, daljnja postupanja nakon izbora, aktivnosti u vezi s ljudskim pravima te inicijative kojima se podupire parlamentarni rad. Poseban naglasak stavlja se na

zemlje koje se pripremaju za pristupanje Uniji i zemlje europskog susjedstva. Europski parlament pomaže parlamentima izvan granica EU-a u jačanju njihovih institucionalnih kapaciteta s pomoću konferencija i seminara, zajedničkih programa osposobljavanja i studijskih posjeta zastupnika i dužnosnika te stipendija za osoblje parlamenata zemalja koje nisu članice EU-a. Podupire i partnerske parlamente u uključivanju ljudskih prava u zakonodavstvo i povezivanju s civilnim društvom. Parlament olakšava razvoj kapaciteta pokretača demokratskih promjena, uključujući borce za ljudska prava, te promiče slobodu medija i neovisno novinarstvo. U taj pristup uključeni su [Nagrada Saharov za slobodu mišljenja](#), koju dodjeljuje Parlament, i aktivnosti zajednice dobitnika Nagrade Saharov.

[Program Simone Veil](#) posebno je osmišljen kako bi se pružila potpora političarkama i parlamentarnim zastupnicima. Parlament također pruža potporu i stručno znanje u području posredovanja i dijaloga u vidu ciljanih aktivnosti s partnerskim parlamentima i međunarodnih događanja usmjerenih na posredovanje i sprječavanje sukoba. [Dijalog „Jean Monnet” za mir i demokraciju](#) alat je za posredovanje koji je Parlament razvio kako bi okupio političke vođe s ciljem promicanja međustranačke komunikacije i postizanja konsenzusa. [Program za mlade političke vođe](#) jedna je od vodećih inicijativa osmišljenih za promicanje dijaloga i razumijevanja među budućim čelnicima izvan EU-a, čime se doprinosi izgradnji povjerenja i mira. U [rezoluciji](#) Europskog parlamenta o izgradnji kapaciteta EU-a za sprečavanje sukoba i posredovanje, donesenoj u ožujku 2019., prepoznaje se važnost procesa posredovanja i dijaloga te uloga Parlamenta u njima. U okviru [programa Solidarnost s parlamentarnim zastupnicima](#) Parlament redovito raspravlja o stanju ljudskih prava parlamentarnih zastupnika u svijetu i radi na zaštiti ugroženih zastupnika putem *twinning* partnerstava sa zastupnicima u Europskom parlamentu.

Skupina za potporu demokraciji i koordinaciju izbora izrađuje političke smjernice za niz različitih aktivnosti Parlamenta. Ona se sastoji od 16 zastupnika u Europskom parlamentu te njome supredsjedaju predsjednici Odbora za vanjske poslove i Odbora za razvoj. Skupina za potporu demokraciji i koordinaciju izbora odlučuje o misijama Europskog parlamenta za promatranje izbora i donosi [godišnji program rada](#) za druge aktivnosti. Skupina za podršku demokraciji i koordinaciju izbora za 2023. ponovno je potvrdila šest prioriteta zemalja i regija (Ukrajina, Gruzija, Moldova, Tunis, regija zapadnog Balkana i Panafrički parlament te Bjelarus kao *ad hoc* politički prioritet nakon političkih događanja početkom ljeta 2020.), kao i tematska područja (predizborne i postizborne aktivnosti, parlamentarno posredovanje i dijalog, djelovanja u području ljudskih prava, uključujući zajednicu i stipendije Nagrade Saharov, te parlamenti i demokratske inovacije).

RASMA KASKINA
10/2023

5.5. PROŠIRENJE I SUSJEDSKI ODNOSI UNIJE

5.5.1. PROŠIRENJE UNIJE

Hrvatska je 1. srpnja 2013. godine postala 28. (sada 27.) država članica Europske unije. Od tada nijedna druga zemlja nije pristupila EU-u, a Ujedinjena Kraljevina napustila je Uniju 31. siječnja 2020. Otvoreni su pristupni pregovori i poglavlja s Crnom Gorom, Srbijom i Turskom. Albanija i Sjeverna Makedonija otvorile su pregovore o pristupanju u srpnju 2022. U prosincu 2022. Bosna i Hercegovina dobila je status zemlje kandidatkinje, a Kosovo je podnijelo zahtjev za članstvo u EU-u. U lipnju 2022. EU je Ukrajini i Moldovi dodijelio status zemalja kandidatkinja. Komisija je 8. studenoga 2023. preporučila Vijeću da otvori pristupne pregovore s Moldovom i Ukrajinom ([5.5.6.](#)).

PRAVNA OSNOVA

- Člankom 49. Ugovora o Europskoj uniji (UEU) utvrđeno je koje države mogu podnijeti zahtjev za članstvo;
- u članku 2. UEU-a opisane su vrijednosti na kojima počiva Europska unija.

CILJEVI

Politika proširenja EU-a želi ujediniti europske zemlje u okrilju zajedničkog političkog i gospodarskog projekta. Vođeno vrijednostima Unije i definirano strogim uvjetima, proširenje se pokazalo jednim od najuspješnijih instrumenata u promicanju političkih, ekonomskih i društvenih reformi te u konsolidaciji mira, stabilnosti i demokracije diljem kontinenta. Politika proširenja također doprinosi većoj prisutnosti EU-a na globalnoj sceni.

KONTEKST

A. Uvjeti pristupanja

Svaka europska država koja poštuje zajedničke vrijednosti Unije i koja se obveže da će ih promicati može podnijeti zahtjev za članstvo u Uniji (članak 49. UEU-a). Kriteriji iz Kopenhagena, koje je Europsko vijeće donijelo 1993. u Kopenhagenu, ključni su u procesu europske integracije svake zemlje kandidatkinje ili potencijalne kandidatkinje. Oni obuhvaćaju:

- stabilnost institucija koje jamče demokraciju, vladavinu prava, ljudska prava te poštovanje manjina i njihovu zaštitu;
- djelotvorno tržišno gospodarstvo i sposobnost suočavanja s pritiskom konkurencije i tržišnim silama unutar EU-a;
- sposobnost preuzimanja obveza koje proizlaze iz članstva, među ostalim provedbom ciljeva političke, ekonomske i monetarne unije te usvajanjem zajedničkih pravila, standarda i politika koji čine temelj prava EU-a (pravna stečevina).

U prosincu 2006. Europsko vijeće dogovorilo je „novi konsenzus o proširenju” na temelju „konsolidacije, uvjetovanosti i komunikacije” i sposobnosti EU-a da integrira nove članice.

B. Integracijska sposobnost EU-a: institucionalno uređenje

Znatan dio institucionalnih pregovora bio je posvećen narednim proširenjima, što je i dovelo do potpisivanja Ugovora iz Lisabona. EU je morao prilagoditi svoje institucije i procese odlučivanja ulasku novih država članica te se pobrinuti da se proširenje ne ostvaruje nauštrb učinkovitog i odgovornog kreiranja politika. Ugovorom iz Lisabona stubokom je promijenjen sastav i rad glavnih institucija EU-a. Neke od tih promjena iznjedrila je potreba za stvaranjem niza pravila koja se neće morati mijenjati sa svakim sljedećim proširenjem.

C. Proces

Zemlja koja želi pristupiti EU-u podnosi zahtjev Vijeću koje traži mišljenje Komisije. Parlament se obaveštava o tom zahtjevu. Ako je mišljenje Komisije povoljno, Europsko vijeće može jednoglasno odlučiti da toj državi dodijeli status kandidatkinje. Nakon što Komisija donese preporuku, Vijeće opet jednoglasno odlučuje treba li započeti pregovore. Cjelokupno zakonodavstvo EU-a (pravna stečevina) podijeljeno je na više od 30 poglavlja prema politikama. Prije početka pregovora Komisija za svako poglavlje dostavlja izvješće o analitičkom pregledu. Na temelju preporuke Komisije Vijeće jednoglasno odlučuje hoće li otvoriti nova pregovaračka poglavlja ili pregovaračke klustere. Ocijeni li se da je postignuti napredak zadovoljavajući, Komisija može preporučiti „privremeno zatvaranje” poglavlja ili klastera. Vijeće ponovno odlučuje jednoglasno, uzimajući u obzir ukupni napredak u području vladavine prava. Po završetku pregovora o svim poglavljima ili klasterima u ugovor o pristupanju između država članica EU-a i države pristupnice uvrštavaju se uvjeti, kao i moguće zaštitne klauzule i prijelazne odredbe. Ugovor o pristupanju može se potpisati tek nakon dobivanja suglasnosti Parlamenta i jednoglasnog odobrenja Vijeća. Ugovor se tada šalje na ratifikaciju svim državama potpisnicama ugovora u skladu s njihovim ustavnim pravilima (tj. na ratifikaciju parlamentu ili ratifikaciju referendumom).

PRETHODNA PROŠIRENJA

Država	Članica od	Posebности
Belgija Francuska Njemačka Italija Luksemburg Nizozemska	1958.	Prve potpisnice Ugovora iz Rima 1957.
Danska Irska Ujedinjena Kraljevina ^[1]	1973.	
Grčka	1981.	Pristupanjem Grčke konsolidirana je demokracija u toj zemlji.

[1]Ujedinjena Kraljevina napustila je EU 31. siječnja 2020. (u 11 sati po GMT-u).

Portugal Španjolska	1986.	To je proširenje učvrstilo demokraciju u Portugalu i Španjolskoj.
Austrija Finska Švedska	1995.	
Cipar Češka Estonija Mađarska Latvija Litva Malta Poljska Slovačka Slovenija	2004.	To je proširenje pokrenuto na sjednici Europskog vijeća u prosincu 1997. u cilju ponovnog ujedinjenja kontinenta nakon pada Berlinskog zida i raspada Sovjetskog saveza. Pregovori su vođeni sa svakom zemljom zasebno na temelju jedinstvenog pregovaračkog okvira.
Bugarska Rumunjska	2007.	Zbog sporog procesa reformi Bugarska i Rumunjska nisu mogle pristupiti EU-u 2004. godine. U cilju praćenja napretka nakon pristupanja uspostavljen je „mehanizam suradnje i provjere” u ključnim područjima (reforma pravosuđa, borba protiv korupcije i, u slučaju Bugarske, borba protiv organiziranog kriminala).
Hrvatska	2013.	Pristupni pregovori s Hrvatskom podlijegali su strožim uvjetima koje je Europsko vijeće uvelo u prosincu 2006. u okviru „novog konsenzusa o proširenju”.

BUDUĆA PROŠIRENJA

A. Zapadni Balkan

Odnosi sa zapadnim Balkanom dio su procesa stabilizacije i pridruživanja koji je pokrenut 1999. Taj se proces temelji na bilateralnim sporazumima o stabilizaciji i pridruživanju.

Pristupanje Hrvatske EU-u 1. srpnja 2013. važan je poticaj drugim zemljama u regiji. Oslanjajući se na iskustva s Hrvatskom, Komisija je u svojoj „Strategiji proširenja” 2011.–2012. predložila daljnja poboljšanja u svojem pregovaračkom pristupu, uključujući veći naglasak na vladavini prava. To znači da će se u svim budućim pregovorima poglavljia o reformi pravosuđa i temeljnim pravima (poglavlje 23.) te o pravdi, slobodi i sigurnosti (poglavlje 24.) otvarati u ranoj fazi pregovaračkog procesa i da će se zatvarati posljednja. Taj je pristup potvrđen i konsolidiran u komunikaciji Komisije od 5. veljače 2020. naslovljenoj „Unaprjeđenje pristupnog procesa — Vjerodostojna perspektiva EU-a za zapadni Balkan”, kojom je uvedena revidirana metodologija proširenja na zapadni Balkan. Također je dio gospodarskog i investicijskog plana za zapadni Balkan, koji je objavljen u okviru Komisijina paketa za proširenje za 2020. Komisija je 8. studenoga 2023. donijela novi plan rasta za zapadni Balkan u vrijednosti od 6 milijardi EUR koji se temelji na četiri stupa i obuhvaća razdoblje od 2024. do 2027. Plan namjerava donijeti neke od prednosti članstva u EU regiji prije pristupanja, uz čvrste *ex ante* uvjete za plaćanja.

Ratna agresija Rusije na Ukrajinu i odluka EU-a iz lipnja 2022. da Ukrajini i Moldovi dodijeli status zemalja kandidatkinja također su potaknuli i aktualnu raspravu o ubrzanju procesa integracije zemalja kandidatkinja i potencijalnih kandidatkinja sa zapadnog Balkana u EU.

Dosad su otvorena sva 33 pregledana pregovaračka poglavlja s Crnom Gorom, ali samo su tri privremeno zatvorena. Srbija je otvorila 22 od ukupno 35 pregovaračkih poglavlja, od kojih su dva privremeno zatvorena. Unatoč znatnom broju otvorenih poglavlja, reforme EU-a povezane s integracijom u objema zemljama posljednjih su godina u velikoj mjeri zaustavljene.

Vijeće je u ožujku 2020. konačno dalo zeleno svjetlo za otvaranje pristupnih pregovora s Albanijom i Sjevernom Makedonijom (uz niz uvjeta za Albaniju). Komisija je u srpnju 2020. državama članicama predstavila nacrt pregovaračkog okvira — prvi kojim se uzima u obzir „revidirana metodologija proširenja na zapadni Balkan”. Pristupni pregovori sa Sjevernom Makedonijom i Albanijom službeno su započeli u srpnju 2022. nakon dugih kašnjenja, uglavnom zbog problema između Sjeverne Makedonije i Bugarske povezanih s identitetom, jezikom i poviješću.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između EU-a i Bosne i Hercegovine (BiH) stupio je na snagu 1. lipnja 2015. U veljači 2016. BiH je podnio zahtjev za članstvo. U svojem mišljenju iz svibnja 2019. Komisija je navela 14 ključnih prioriteta koje BiH mora ispuniti kako bi otvorio pristupne pregovore. Unatoč tome što nije ostvario većinu tih prioriteta, BiH-u je u prosincu 2022. dodijeljen status zemlje kandidatkinje. Komisija je 8. studenoga 2023. preporučila otvaranje pregovora o pristupanju EU-u s BiH „čim bude postignut potreban stupanj usklađenosti s kriterijima za članstvo”.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između EU-a i Kosova stupio je na snagu 1. travnja 2016. Kosovo je u prosincu 2022. podnijelo zahtjev za članstvo u EU-u. Nakon odlučnog glasovanja u Parlamentu u travnju 2023. odlučeno je da će osobe iz Kosova najkasnije u siječnju 2024. moći putovati u schengensko područje bez vize. Kosovo također vodi dijalog sa Srbijom, uz posredovanje EU-a, koji bi trebao dovesti do pravno obvezujućeg sveobuhvatnog sporazuma o normalizaciji odnosa tih dviju zemalja. Kosovo i Srbija tek trebaju početi provoditi svoje obveze koje proizlaze iz izmijenjenog sporazuma s početka 2023., kojim bi se trebao obnoviti dijalog.

B. Turska

Turska je podnijela zahtjev za članstvo u EU-u 1987., a zemljom kandidatkinjom proglašena je 1999. Pregovori su otvoreni u listopadu 2005. Osam je poglavlja blokirano, a nijedno poglavlje neće biti privremeno zatvoreno sve dok Turska ne bude primijenila „Dodatni protokol uz Sporazum o pridruživanju iz Ankare” na Cipar. Pojedine države članice suprotstavile su se otvaranju ostalih poglavlja. U studenome 2013., nakon zastoja koji je trajao više od tri godine, otvoreno je novo poglavlje pregovora. Drugo je otvoreno u prosincu 2015. Turska i EU potvrdili su 18. ožujka 2016. svoju predanost provedbi zajedničkog akcijskog plana za suzbijanje priljeva nezakonitih migranata u EU i davanju novog zamaha pristupnom procesu. To je dovelo do otvaranja dodatnog poglavlja u lipnju 2016., čime je broj otvorenih poglavlja porastao na 16 od ukupno 35, od kojih je jedno privremeno zatvoreno. Međutim, u svjetlu drastičnog pogoršanja vladavine prava u Turskoj, posebno nakon pokušaja vojnog udara u srpnju 2016., pristupni proces Turske trenutačno je de facto zaustavljen. Odnosi EU-a i Turske dodatno su pogoršani vanjskopolitičkim odlukama Turske, njezinim jednostranim djelovanjem u istočnom Sredozemlju te njezinim promicanjem

rješenja koje podrazumijeva „dvije države na jednom otoku” u pogledu ciparskog pitanja.

ULOGA EUROPSKOG PARLAMENTA

U skladu s člankom 49. UEU-a Parlament se mora suglasiti sa svakim novim pristupanjem EU-u. Parlament također ima velik utjecaj u pogledu financijskih aspekata pristupanja i, zahvaljujući proračunskim ovlastima, ima izravan utjecaj na iznose koji se dodjeljuju Instrumentu pretristupne pomoći.

Odbor Parlamenta za vanjske poslove imenuje stalne izvjestitelje za sve države kandidatkinje i potencijalne kandidatkinje. Parlament izražava svoja stajališta o proširenju u obliku godišnjih rezolucija kojima odgovara na najnovija izvješća Komisije za pojedine zemlje. Dana 23. studenoga 2022. donio je dodatne preporuke o novoj strategiji za proširenje EU-a. Parlament također održava bilateralne odnose s parlamentima svih zemalja proširenja preko svojih izaslanstava, koja redovito raspravljaju sa svojim kolegama o pitanjima koja su relevantna za njihove putove integracije u EU. Parlament je promatrao izbore u svim zemljama proširenja osim Turske, koja još nije pozvala Parlament da to učini.

André De Munter
11/2023

5.5.2. ZAPADNI BALKAN

Europska unija razradila je politiku kojom se podržava postupna integracija država zapadnog Balkana u Uniju. Hrvatska je 1. srpnja 2013. postala prva od tih sedam država koja je pristupila Uniji, a Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Republika Sjeverna Makedonija i Srbija imaju službeni status država kandidatkinja. S Crnom Gorom i Srbijom otvoreni su pristupni pregovori i poglavlja, s Albanijom i Sjevernom Makedonijom pregovori su otvoreni u srpnju 2022., a Kosovo je predao svoju kandidaturu za članstvo u EU-u u prosincu 2022.

PРАВNA OSNOVA

- Glava V. Ugovora o Europskoj uniji (UEU): vanjsko djelovanje EU-a.
- Članak 207. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU): međunarodni trgovinski sporazumi.
- Članak 49. UEU-a: uvjeti za podnošenje zahtjeva i članstvo.

CILJEVI

Cilj je EU-a promicati mir, stabilnost i gospodarski razvoj u državama zapadnog Balkana te im otvoriti put za integraciju u Europsku uniju.

KONTEKST

Unija je 1999. pokrenula proces stabilizacije i pridruživanja, što predstavlja okvir za odnose između EU-a i država te regije, te Pakt o stabilnosti, širu inicijativu kojom su obuhvaćeni svi ključni međunarodni akteri. Pakt o stabilnosti zamijenilo je 2008. Vijeće za regionalnu suradnju. Na sjednici Europskog vijeća u Solunu 2003. potvrđeno je da su sve države uključene u proces stabilizacije i pridruživanja potencijalne kandidatkinje za članstvo u EU-u. Ta je „europska perspektiva” potvrđena u Strategiji Komisije za zapadni Balkan iz veljače 2018. te u izjavama nakon niza sastanaka na vrhu EU-a i zemalja zapadnog Balkana.

INSTRUMENTI

A. Proces stabilizacije i pridruživanja

Proces stabilizacije i pridruživanja, započet 1999., strateški je okvir kojim se podupire postupno približavanje država zapadnog Balkana Europskoj uniji. Temelji se na bilateralnim ugovornim odnosima, financijskoj pomoći, političkom dijalogu, trgovinskim odnosima i regionalnoj suradnji.

Ugovorni odnosi imaju oblik sporazumâ o stabilizaciji i pridruživanju. Na tim se sporazumima temelji politička i gospodarska suradnja te stvaranje područja slobodne trgovine s državama na koje se sporazumi odnose. Svaki sporazum o stabilizaciji i pridruživanju počiva na zajedničkim demokratskim načelima, ljudskim pravima i vladavini prava, a služi za uspostavljanje trajnih struktura suradnje. Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje, koje se sastaje jednom godišnje na ministarskoj razini, nadgleda primjenu i provedbu sporazuma. Pomaže mu Odbor za stabilizaciju

i pridruživanje. Naposljetku, Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje omogućuje suradnju između parlamenata država zapadnog Balkana i Europskog parlamenta.

Stupanjem na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju s Kosovom u travnju 2016., sporazumi o stabilizaciji i pridruživanju sada su na snazi sa svim državama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama na području zapadnog Balkana. U slučaju Kosova, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju je sporazum samo na razini EU-a i države članice ga ne moraju ratificirati (pet država članica ne priznaje Kosovo kao neovisnu državu). Aspekti sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju povezani s trgovinom i trgovinskim pitanjima sadržani su u privremenim sporazumima. Oni obično stupaju na snagu ubrzo nakon potpisivanja jer je trgovina u isključivoj nadležnosti Europske unije.

B. Proces pristupanja

Podnositelji zahtjeva za članstvo u Europskoj uniji moraju ispuniti kopenhavske političke kriterije (vidjeti informativni članak o proširenju Unije [5.5.1.](#)). Kada se državi prizna status kandidatkinje, ona prolazi razne faze procesa brzinom koja uvelike ovisi o njezinim rezultatima i napretku.

Država kandidatkinja mora usvojiti i primijeniti cjelokupno zakonodavstvo EU-a, odnosno njegovu pravnu stečevinu (*acquis communautaire*). Komisija o ostvarenom napretku izvješćuje u svojim godišnjim izvješćima za pojedine zemlje. Vijeće jednoglasno donosi svaku ključnu odluku, od otvaranja pregovora do njihova zatvaranja. Parlament i Vijeće potvrđuju ugovor o pristupanju prije nego što ga ratificiraju sve države ugovornice.

Za provedbu potrebnih reformi države kandidatkinje i potencijalne države kandidatkinje primaju financijsku pomoć. Od 2007. pretpriputna pomoć EU-a usmjerava se kroz jedinstveni, objedinjeni instrument: Instrument pretpriputne pomoći (IPA).

Većina država kandidatkinja i potencijalnih kandidatkinja također može sudjelovati u programima EU-a.

C. Regionalna suradnja

Europska integracija i regionalna suradnja usko su isprepletene. Jedan je od glavnih ciljeva procesa stabilizacije i pridruživanja poticanje država u regiji da međusobno surađuju u nizu područja, uključujući procesuiranje ratnih zločina, rješavanje graničnih pitanja, pitanja izbjeglica i borbu protiv organiziranog kriminala. Posebna sastavnica IPA-e posvećena je regionalnoj suradnji i prekograničnim programima.

Vijeće za regionalnu suradnju, sa sjedištem u Sarajevu, djeluje u skladu sa smjernicama Procesu suradnje u jugoistočnoj Europi. Cilj je Vijeća za regionalnu suradnju podržati europske i euroatlantske težnje svojih članica koje nisu dio Europske unije te razvijati suradnju u područjima kao što su gospodarski i društveni razvoj, energetika i infrastruktura, pravosuđe i unutarnji poslovi, sigurnost, izgradnja ljudskog kapitala i parlamentarni odnosi. EU i mnoge države članice podržavaju Vijeće za regionalnu suradnju i sudjeluju u njemu.

Važna inicijativa u regiji je i Srednjoeuropski ugovor o slobodnoj trgovini (CEFTA). Povrh toga, države zapadnog Balkana sudjeluju u brojnim regionalnim organizacijama.

D. Putovanje bez vize

Putovanje bez vize u države schengenskog prostora od prosinca 2009. odobreno je državljanima bivše jugoslavenske republike Makedonije (sada Republika Sjeverna Makedonija), Crne Gore i Srbije, a državljanima Albanije i Bosne i Hercegovine od studenoga 2010. godine. U siječnju 2012. pokrenut je dijalog s Kosovom o liberalizaciji viznog režima. U srpnju 2018. Komisija je potvrdila da je Kosovo ispunilo sve kriterije. Nakon dugotrajnih međuinstitucijskih pregovora i konačnog glasovanja u Europskom parlamentu u travnju 2023. Kosovari će najkasnije do siječnja 2024. moći putovati u schengensko područje bez vize.

TRENUTAČNO STANJE

A. Albanija

Albanija je zahtjev za članstvo u Europskoj uniji podnijela 28. travnja 2009. Komisija je u listopadu 2013. potvrdila svoju preporuku da se Albaniji dodijeli status kandidatkinje za članstvo u EU-u, koji je ona u lipnju 2014. i dobila. S obzirom na napredak Albanije Komisija je više puta preporučila otvaranje pristupnih pregovora. Vijeće se u lipnju 2018. složilo s mogućnošću da se pristupni pregovori s Albanijom otvore u lipnju 2019., ako budu ispunjeni potrebni uvjeti. Vijeće je u ožujku 2020. konačno odlučilo dati odobrenje za otvaranje pristupnih pregovora, po ispunjenju određenih uvjeta. Komisija je državama članicama u srpnju 2020. predstavila nacrt pregovaračkog okvira, prvog unutar kojeg se uzima u obzir „revidirana metodologija za proširenje na zapadni Balkan” objavljena u veljači 2020. Pristupni pregovori s Albanijom i Sjevernom Makedonijom, koji se vode zajedno nakon zajedničke pozitivne preporuke Komisije, službeno su započeli u srpnju 2022. nakon dugih kašnjenja, uglavnom zbog problema između Sjeverne Makedonije i Bugarske povezanih s identitetom, jezikom i poviješću.

B. Bosna i Hercegovina

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju s Bosnom i Hercegovinom postignut je i potpisan još u lipnju 2008., no njegovo je stupanje na snagu bilo zamrznuto, uglavnom zato što ta država nije provela jednu ključnu odluku Europskog suda za ljudska prava. „Novim pristupom” EU-a toj državi, više usmjerenim na gospodarsko upravljanje, omogućeno je dugoočekivano stupanje na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju 1. lipnja 2015. BiH je zahtjev za članstvo podnijela 15. veljače 2016. Komisija je u svibnju 2019. objavila mišljenje koje sadrži i popis 14 ključnih prioriteta koje BiH mora ostvariti kako bi pregovori o pristupanju započeli. Jedan od njih je i osiguranje pravilnog funkcioniranja Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje, parlamentarne dimenzije Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (ključni prioritet br. 3). Gotovo osam godina nakon prve, neuspješne sjednice Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje u studenome 2015., 30. i 31. listopada 2023. u Sarajevu je uspješno održana punopravna treća sjednica Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje između EU-a i BiH. Nakon toga Komisija u svojem izvješću za BiH za 2023. zaključila da je ostvaren ključni prioritet br. 3. Nakon ruske agresije na Ukrajinu i odluke EU-a iz lipnja 2022. o dodjeli statusa zemalja kandidatkinja Moldovi i Ukrajini, Vijeće je odlučilo isto tako u prosincu 2022. dodijeliti status zemlje kandidatkinje BiH. Komisija je 8. studenoga 2023. preporučila otvaranje pregovora s BiH-om o pristupanju EU-u „nakon što se postigne potreban stupanj usklađenosti s kriterijima za članstvo”.

C. Republika Sjeverna Makedonija

Bivša jugoslavenska republika Makedonija (sada Republika Sjeverna Makedonija) predala je zahtjev za članstvo u EU-u u ožujku 2004., a status kandidatkinje dobila je u prosincu 2005. Pristupni pregovori, međutim, nisu mogli biti otvoreni dugi niz godina, ponajprije zbog spora te zemlje s Grčkom u vezi s upotrebom imena „Makedonija”. Taj je spor uspješno riješen Prespanskim sporazumom, kojim je dogovoren novi naziv te zemlje: Republika Sjeverna Makedonija odnosno Sjeverna Makedonija. Taj je sporazum stupio na snagu u veljači 2019. Komisija još od 2009. preporučuje da se otvore pristupni pregovori, pri čemu ima bezrezervnu potporu Parlamenta. Vijeće se u lipnju 2018. složilo s mogućnošću da se pristupni pregovori sa Sjevernom Makedonijom otvore u lipnju 2019., ako budu ispunjeni potrebni uvjeti. Vijeće je u ožujku 2020. konačno odlučilo dati odobrenje za otvaranje pristupnih pregovora bez određivanja novih preduvjeta. Komisija je u srpnju 2020. državama članicama predstavila nacrt pregovaračkog okvira, prvi kojim se uzima u obzir „revidirana metodologija proširenja na zapadni Balkan”. Pristupni pregovori sa Sjevernom Makedonijom i Albanijom, koji se vode zajedno nakon zajedničke pozitivne preporuke Komisije, službeno su započeli u srpnju 2022. nakon dugih kašnjenja, uglavnom zbog problema između Sjeverne Makedonije i Bugarske povezanih s identitetom, jezikom i poviješću.

D. Kosovo

Kosovo je potencijalna država kandidatkinja za pristupanje EU-u. Svoju je neovisnost jednostrano proglasilo u veljači 2008. Pet država članica EU-a (Cipar, Grčka, Rumunjska, Slovačka i Španjolska) i dvije države iz regije (Srbija i Bosna i Hercegovina) ne priznaju neovisnost Kosova. Komisija je u srpnju 2018., šest godina nakon objave plana za liberalizaciju viznog režima, potvrdila da je Kosovo ispunilo sve kriterije. Nakon dugotrajnih međuinstitucijskih pregovora i konačnog glasovanja u Europskom parlamentu u travnju 2023. Kosovari će najkasnije do siječnja 2024. moći putovati u schengensko područje bez vize. Nakon što su Beograd i Priština u travnju 2013. postigli ključan sporazum o normalizaciji odnosa („Briselski sporazum”), Europsko vijeće odlučilo je u lipnju 2013. otvoriti pregovore s Kosovom o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju. Sporazum je stupio na snagu 1. travnja 2016. Buduća integracija Kosova u EU # baš kao i integracija Srbije # i dalje je usko povezana s dijalogom na visokoj razini između Kosova i Srbije koji potpomaže EU, a koji bi trebao rezultirati pravno obvezujućim sveobuhvatnim sporazumom o normalizaciji odnosa. Kosovo (kao i Srbija) tek treba početi provoditi svoje obveze koje proizlaze iz izmijenjenog sporazuma s početka 2023., kojim bi se trebao obnoviti dijalog.

E. Crna Gora

Crna Gora, koja je stekla neovisnost 2006., zahtjev za članstvo u EU-u podnijela je u prosincu 2008. Status kandidatkinje dobila je u prosincu 2010., a pristupni pregovori započeli su u lipnju 2012. godine. U skladu s novim pristupom koji EU primjenjuje na proces pristupanja ključna poglavlja o vladavini prava — poglavlje 23. o reformi pravosuđa i temeljnim pravima te poglavlje 24. o slobodi, sigurnosti i pravdi — otvorena su u ranoj fazi pregovora u prosincu 2013. godine. Dosad su otvorena sva 33 pregledana pregovaračka poglavlja s Crnom Gorom, od kojih su samo tri privremeno zatvorena. Posljednje preostalo ključno poglavlje (o politici tržišnog natjecanja) otvoreno je u lipnju 2020. Međutim, politička previranja i nestabilnost u Crnoj Gori posljednjih su godina doveli do zastoja u procesu njezine integracije u EU.

F. Srbija

Srbija je zahtjev za članstvo u EU-u predala u prosincu 2009., a status kandidatkinje dodijeljen joj je u ožujku 2012. nakon što su Beograd i Priština postigli sporazum o regionalnom predstavljanju Kosova. Pristupni pregovori službeno su započeli 21. siječnja 2014. Prva dva poglavlja, uključujući poglavlje o normalizaciji odnosa s Kosovom, otvorena su u prosincu 2015. Ključna poglavlja o vladavini prava, poglavlje 23. i 24., otvorena su 18. srpnja 2016. Dosad je otvoreno 22 od 35 poglavlja, a dva od njih privremeno su zatvorena. Četiri poglavlja koja čine četvrti klaster — zeleni program i održiva povezivost — otvorena su u prosincu 2021., čime su postala prva nova poglavlja koja su otvorena nakon dvogodišnje pauze. Od tada nisu otvorena nova poglavlja ili klasteri. Buduća integracija Srbije u EU — baš kao i integracija Kosova — i dalje je usko povezana s dijalogom između Srbije i Kosova koji potpomaže EU, a koji bi trebao rezultirati pravno obvezujućim sveobuhvatnim sporazumom o normalizaciji odnosa. Srbija (kao i Kosovo) tek treba početi provoditi svoje obveze koje proizlaze iz izmijenjenog sporazuma s početka 2023., kojim bi se trebao obnoviti dijalog.

ULOGA EUROPSKOG PARLAMENTA

Parlament je u cijelosti uključen u proces stabilizacije i pridruživanja, a njegova je suglasnost potrebna za sklapanje svih sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (članak 218. stavak 6. UFEU-a). Parlament također mora dati suglasnost za svako novo pristupanje EU-u (članak 49. UEU-a). Povrh toga, na temelju svojih proračunskih ovlasti ima izravan utjecaj na iznose sredstava koja se izdvajaju za Instrument pretpristupne pomoći. Odbor Parlamenta za vanjske poslove imenuje stalne izvjestitelje za sve države kandidatkinje i potencijalne kandidatkinje. Parlament izražava svoja stajališta o proširenju u obliku godišnjih rezolucija kojima odgovara na najnovija izvješća Komisije za pojedine zemlje. Parlament je u lipnju 2020., nakon zagrebačkog sastanka na vrhu između EU-a i zemalja zapadnog Balkana (održanog preko interneta), također izdao niz preporuka o zapadnom Balkanu, a 23. studenoga 2022. donio je dodatne preporuke o novoj strategiji za proširenje EU-a. Parlament održava i bilateralne odnose s parlamentima država zapadnog Balkana preko svojih izaslanstava koja se s kolegama iz tih zemalja u prosjeku dvaput godišnje sastaju kako bi raspravljali o pitanjima koja su važna za proces stabilizacije i pridruživanja te za postupak pristupanja EU-u. Parlament je otvoren za promatranje izbora na zapadnom Balkanu, a u ulozi promatrača sudjelovao je u izborima u svim zemljama zapadnog Balkana. Razvio je i niz aktivnosti i programa o parlamentarnoj demokraciji i izgradnji kapaciteta koji su prilagođeni potrebama partnerskih parlamenata zapadnog Balkana. U Sjevernoj Makedoniji i Srbiji Parlament također potpomaže u približavanju političkih stranaka.

André De Munter
11/2023

5.5.3. EUROPSKI GOSPODARSKI PROSTOR (EGP), ŠVICARSKA I SJEVER

Europski gospodarski prostor (EGP) uspostavljen je 1994. kako bi se odredbe EU-a o unutarnjem tržištu proširile na države članice Europskog udruženja slobodne trgovine (EFTA). Stranke EGP-a su Norveška, Island i Lihtenštajn. Švicarska, koja je članica EFTA-e, ne sudjeluje u EGP-u. EU i nordijski partneri iz EGP-a/EFTA-e (Norveška i Island) također su povezani raznim „sjevernim politikama” i forumima kojima je u središtu interesa sjeverni dio Europe, koji se ubrzano razvija, ali i arktička regija u cjelini.

PRAVNA OSNOVA

Za EGP: članak 217. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (sporazumi o pridruživanju).

Za Švicarsku: Ugovor o osiguranju iz 1989., bilateralni sporazumi I. iz 1999., bilateralni sporazumi II. iz 2004.

EGP

A. Ciljevi

Svrha Europskoga gospodarskog prostora (EGP) jest proširiti unutarnje tržište EU-a na države članice Europskog udruženja za slobodnu trgovinu (EFTA). Trenutačne članice EFTA-e ne žele pristupiti EU-u. Zakonodavstvo EU-a u području unutarnjeg tržišta postaje tako dijelom zakonodavstva država članica EGP-a/EFTA-e, nakon što ga one odluče prihvatiti. Upravljanje EGP-om i njegovo vođenje dijele EU i države članice EGP-a/EFTA-e u [strukтури koja se sastoji od dva stupa](#). Odluke donose zajednička tijela EGP-a (Vijeće EGP-a, Zajednički odbor EGP-a, Zajednički parlamentarni odbor EGP-a i Savjetodavni odbor EGP-a).

B. Kontekst

Sedam tadašnjih država članica EFTA-e potpisalo je 1992. godine sporazum kojim im je omogućeno sudjelovanje u ambicioznom projektu unutarnjeg tržišta Europske zajednice, koji je pokrenut 1985. a dovršen 1992. godine. Sporazum o EGP-u potpisan je 2. svibnja 1992. i stupio je na snagu 1. siječnja 1994.

Broj država članica EGP-a/EFTA-e ubrzo se, međutim, smanjio: Švicarska je nakon negativnog ishoda referenduma o tom pitanju odlučila da Sporazum neće ratificirati, a Austrija, Finska i Švedska pristupile su EU-u 1995. Unutar EGP-a ostali su samo Island, Norveška i Lihtenštajn. Deset novih država članica koje su pristupile EU-u 1. svibnja 2004. automatski su postale dijelom EGP-a, kao i Bugarska i Rumunjska koje su pristupile Uniji 2007. Isto je vrijedilo i za Hrvatsku 2013., iako se u ovom slučaju sporazum o njezinu sudjelovanju u EGP-u privremeno primjenjuje od travnja 2014. Službeno će stupiti na snagu nakon što ga ratificiraju sve države članice.

Island je u lipnju 2009. podnio zahtjev za članstvo u EU-u, u kojem je vidio priliku za izlazak iz globalne financijske krize iz 2007. i 2008. godine. Vijeće je zahtjev Islanda prihvatilo 17. lipnja 2010., a pregovori su počeli u lipnju 2011. Međutim, u ožujku 2015.,

islandska je vlada pismenim putem izvijestila Vijeće Europske unije da „se Island ne bi trebalo smatrati zemljom kandidatkinjom za članstvo u EU-u”. Iako vlada nije službeno povukla zahtjev, EU trenutačno Island ne smatra zemljom kandidatkinjom.

C. Područje primjene EGP-a

EGP je više od standardnog sporazuma o slobodnoj trgovini jer se njime sva prava i obveze unutarnjeg tržišta EU-a šire na države članice EGP-a/EFTA-e (s iznimkom Švicarske). EGP obuhvaća četiri slobode unutarnjeg tržišta (slobodno kretanje robe, osoba, usluga i kapitala) i s njima povezane politike (tržišno natjecanje, promet, energiju te gospodarsku i monetarnu suradnju). Sporazum sadrži horizontalne politike koje su usko povezane s te četiri slobode, a to su: socijalne politike (što uključuje zaštitu zdravlja i sigurnost na radu, radno pravo i jednako postupanje prema muškarcima i ženama), politike u području zaštite potrošača, okoliša, statistike i prava trgovačkih društava te niz popratnih politika kao što su one u vezi s istraživanjima i tehnološkim razvojem koje se, iako nisu utemeljene na pravnoj stečevini EU-a ili pravno obvezujućim aktima, provode u okviru suradnje.

D. Ograničenja EGP-a

Sporazumom o EGP-u ne uspostavljaju se obvezujuće odredbe u svim sektorima unutarnjeg tržišta ili drugim politikama obuhvaćenima ugovorima o EU-u. Konkretno, obvezujuće odredbe ne odnose se na:

- zajedničku poljoprivrednu politiku i zajedničku ribarstvenu politiku (iako sporazum sadrži odredbe o trgovini poljoprivrednim proizvodima i proizvodima ribarstva);
- carinsku uniju;
- zajedničku trgovinsku politiku;
- zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku;
- područja pravosuđa i unutarnjih poslova (iako su sve države članice EFTA-e dio schengenskog područja);
- ekonomsku i monetarnu uniju.

E. Institucije i mehanizmi EGP-a

1. Uključenje zakonodavstva EU-a

Nove dokumente o unutarnjem tržištu EU-a pregledava Zajednički odbor EGP-a koji se sastoji od predstavnika EU-a i triju država članica EGP-a/EFTA-e. To se tijelo sastaje jednom mjesečno kako bi odlučilo koji dio zakonodavstva i akata EU-a (aktivnosti, programa itd.) bi trebalo uključiti u EGP. Zakonodavstvo je službeno uključeno u EGP nakon što se relevantni akti uvrste u popise protokola i priloga Sporazumu o EGP-u. Na taj je način u Sporazum o EGP-u uključeno nekoliko tisuća akata. Vijeće EGP-a, koje se sastoji od predstavnika Vijeća EU-a i ministara vanjskih poslova država članica EGP-a/EFTA-e, sastaje se najmanje dva puta godišnje kako bi sastavilo političke smjernice za Zajednički odbor. Sporazum o EGP-u sadržava odredbe kojima se olakšava doprinos zemalja članica EGP-a/EFTA-e u različitim fazama zakonodavnog postupka EU-a prije donošenja novog zakonodavstva (pripremanje odluka).

2. Prenošnje

Nakon što se akt EU-a uključi u Sporazum o EGP-u, mora se prenijeti u nacionalno zakonodavstvo država članica EGP-a/EFTA-e (ako tako nalaže

nacionalno zakonodavstvo). Za to može biti dovoljna samo odluka vlade, ili može biti potrebno odobrenje parlamenta. Prenošenje u nacionalno zakonodavstvo formalne je prirode i u tom su trenutku dopuštene samo tehničke izmjene.

3. Nadzor

Otkada je primjena zakonodavstva o unutarnjem tržištu proširena na države članice EGP-a/EFTA-e, prienos i primjenu prati Nadzorno tijelo EFTA-e i Sud EFTA-e. Nadzorno tijelo EFTA-e vodi pregled stanja unutarnjeg tržišta kojim se prati provođenje zakonodavstva u državama EGP-a.

4. Uloga parlamenata

Europski parlament i nacionalni parlamenti država članica EGP-a/EFTA-e snažno su uključeni u praćenje Sporazuma o EGP-u. Člankom 95. tog sporazuma osnovan je Zajednički parlamentarni odbor EGP-a, koji se sastaje dvaput godišnje. Europski parlament i nacionalni parlamenti država članica EGP-a/EFTA-e izmjenjuju se kao domaćini tog odbora, kojemu naizmjenično svake godine predsjedava zastupnik u Europskom parlamentu ili zastupnik u parlamentu neke od država članica EGP-a/EFTA-e. Svako izaslanstvo sastoji se od 12 članova. Zastupnici iz Švicarske savezne skupštine na sastancima sudjeluju kao promatrači. Sve zakonodavstvo EU-a koje se odnosi na EGP razmatra Zajednički parlamentarni odbor EGP-a, čiji članovi imaju pravo postaviti usmena i pisana pitanja predstavnicima Vijeća EGP-a i Zajedničkog odbora EGP-a te izraziti svoja stajališta u izvješćima ili rezolucijama. Isti se postupak odnosi i na nadziranje provedbe zakona. Svake godine Zajednički parlamentarni odbor donosi [rezoluciju](#) o godišnjem izvješću Zajedničkog odbora o funkcioniranju Sporazuma o EGP-u u kojoj iznosi svoja stajališta o napretku ostvarenom u pogledu uključivanja prava EU-a i postojećih zaostataka te daje preporuke za pravilno funkcioniranje unutarnjeg tržišta.

ŠVICARSKA

Švicarska je u svojstvu članice EFTA-e sudjelovala u pregovorima o Sporazumu o EGP-u i potpisala ga 2. svibnja 1992. Nedugo zatim, 22. svibnja 1992., švicarska vlada podnijela je zahtjev za pristupanje EU-u. Međutim, nakon što je na referendumu održanom 6. prosinca 1992. odbijeno članstvo u EGP-u, Švicarsko savezno vijeće prestalo se zalagati za ulazak u EU i EGP. Otad Švicarska svoje odnose s EU-om, radi očuvanja gospodarske integracije s Unijom, razvija s pomoću bilateralnih sporazuma. Ti bilateralni odnosi postali su napeti nakon protuimigracijske inicijative u veljači 2014. u Švicarskoj, čiji je ishod u pitanje doveo načela slobodnog kretanja i jedinstvenog tržišta, dakle same temelje tih odnosa. Švicarski parlament donio je 16. prosinca 2016. Savezni zakon o stranim državljanima i integraciji kojim su rezultati referenduma iz 2014. provedeni na način kojim se ograničava njegov učinak, što je otvorilo put normalizaciji odnosa između EU-a i Švicarske.

EU i Švicarska potpisali su više od 120 bilateralnih sporazuma, uključujući i sporazum o slobodnoj trgovini 1972. te dva velika paketa bilateralnih sektorskih sporazuma, kojima je u trenutku potpisivanja usklađen veliki dio švicarskog prava s pravom EU-a. Prvi paket sektorskih sporazuma (poznat pod nazivom bilateralni sporazumi I.) potpisan je 1999. i stupio je na snagu 2002. Tih sedam sporazuma (o slobodnom kretanju osoba, zračnom prijevozu, kopnenom prijevozu, trgovini poljoprivrednim proizvodima, tehničkim preprekama trgovini, javnoj nabavi i suradnji u istraživanju) obuhvaća pitanja slobodnog kretanja i uzajamnog otvaranja tržišta. Sljedeći paket sektorskih sporazuma

(bilateralni sporazumi II.) potpisan je 2004. i postupno je stupao na snagu u razdoblju od 2005. do 2009. Ti sporazumi odnose se na jačanje gospodarske suradnje i proširenje suradnje u području azila i slobodnog putovanja u schengenskom prostoru. Njima je obuhvaćeno i sudjelovanje Švicarske u Dublinskom sustavu, programu EU-a MEDIA i Europskoj agenciji za okoliš te oporezivanje štednje, prerađenih poljoprivrednih proizvoda, statistike, borbe protiv prijevara i financijskih doprinosa Švicarske gospodarskoj i socijalnoj koheziji u novim državama članicama EU-a.

Iako su sporazumi intenzivirali gospodarske odnose, također su stvorili složenu i ponekad nedosljednu mrežu obveza. Bilateralni sporazumi moraju se redovito ažurirati i nisu dinamični kao Sporazum o EGP-u. Jednako tako, u njima nisu utvrđeni uvjeti nadzora niti postoje djelotvorni mehanizmi za rješavanje sporova. Kako bi se ti problemi riješili, 22. svibnja 2014. pokrenuti su pregovori o okvirnom institucijskom sporazumu (IFA) između EU-a i Švicarske. Cilj pregovora bio je riješiti nekoliko teških pitanja, od uvjeta za pružatelje usluga iz EU-a u Švicarskoj do uloge Suda Europske unije u rješavanju sporova. Pregovori o IFA-i zaključeni su na političkoj razini 23. studenoga 2018. Međutim, Švicarsko savezno vijeće nije se moglo dogovoriti oko konačnog teksta zbog zabrinutosti Švicarske da se „popratne mjere”^[1] i uključivanje pravne stečevine EU-a o slobodnom kretanju osoba ne prenose na odgovarajući način. Zatim je pokrenuto opsežno interno savjetovanje s relevantnim odborima Švicarske savezne skupštine, strankama, kantonima, socijalnim partnerima i akademskom/istraživačkom zajednicom, koje će poslužiti kao temelj za donošenje odluke o tome hoće li se sporazum podnijeti na odobrenje Švicarskoj saveznoj skupštini. Tijekom savjetovanja, koje je završilo u travnju 2019., istaknut je niz pitanja o kojima je švicarska strana zatražila dodatno pojašnjenje.

Tijekom savjetovanja izražena je zabrinutost u pogledu slobodnog kretanja osoba između Švicarske i EU-a. Švicarska je 27. rujna 2020., pod pokroviteljstvom Švicarske narodne stranke, održala glasovanje o raskidu sporazuma s EU-om o slobodnom kretanju osoba. Gotovo 62 % glasača odbilo je inicijativu te stranke.

Nakon referendumu i nakon što su uvjeti povezani s bolešću COVID-19 to omogućili, u siječnju 2021. nastavljene su rasprave o pojašnjenjima okvirnog institucijskog sporazuma. No 26. svibnja 2021. Švicarsko savezno vijeće obavijestilo je Europsku komisiju o svojoj odluci o prekidu pregovora. Komisija je u objavljenoj [izjavi](#) izrazila žaljenje zbog odluke koju je donijelo Švicarsko savezno vijeće te ustrajala u tome da bez tog sporazuma modernizacija bilateralnih odnosa neće biti moguća i da će postojeći bilateralni sporazumi s vremenom oslabjeti.

Švicarsko savezno vijeće 23. veljače 2022. donijelo je niz smjernica za pregovarački paket s EU-om. Glavni pregovarači Europske komisije i Švicarskog saveznog vijeća sastali su se nekoliko puta od ožujka 2022. kako bi pojasnili područje primjene novih prijedloga. Otada je održan niz sastanaka na političkoj i tehničkoj razini kako bi se razjasnilo područje primjene novih prijedloga.

Švicarsko savezno vijeće 21. lipnja 2023. odobrilo je parametre za pregovarački mandat s EU-om. Na temelju toga nastavit će se rasprave na političkoj i tehničkoj razini kako bi se riješila otvorena pitanja.

[1] „Popratne mjere”: niz mjera koje je Švicarska jednostrano uvela 2006. kako bi zaštitila svoje tržište rada. One uključuju obveze obavješćivanja za pružatelje usluga iz EU-a, doprinose operatora iz EU-a za nadoknadu troškova švicarskih tripartitnih komisija te obvezu poduzeća iz EU-a da osiguraju depozitna jamstva i određene sankcije. EU smatra da su te mjere nespojive sa slobodnim kretanjem osoba i prepreka su trgovini i uslugama.

SJEVERNE POLITIKE

EU aktivno sudjeluje u nizu politika i foruma koji se bave sjevernim dijelom Europe, koji se brzo razvija, te arktičkom regijom kao cjelinom. Konkretno, nakon ruske invazije na Ukrajinu 24. veljače 2022. prekinuta je sva suradnja s Rusijom u tom pogledu. Europska unija aktivna je u sljedećim forumima:

- „Sjeverna dimenzija” od 2007. služi kao zajednička politika za EU, Rusiju, Norvešku i Island. Ta je politika dovela do učinkovitih sektorskih partnerstava za suradnju u baltičkoj regiji i regiji Barentsova mora. Sjeverna dimenzija uključuje i Parlamentarni forum Sjeverne dimenzije, parlamentarno tijelo čiji je utemeljitelj Europski parlament.
- Vijeće baltičkih država (CBSS) osnovali su 1992. EU i priobalne države nastale raspadom SSSR-a. Sve države članice CBSS-a sudjeluju na Konferenciji baltičkih parlamentaraca čiji je član i Europski parlament.
- Suradnja u regiji Barentsova mora, koja okuplja sjeverne regije Finske, Norveške, Švedske i sjeverozapadne regije Rusije. Tu suradnju provodi podnacionalno Regionalno vijeće za suradnju regije Barentsovog mora, međudržavno Euroarktičko vijeće za regiju Barentsovog mora (čiji član je EU) te parlamentarna konferencija (čiji član je i Europski parlament).
- Pitanja povezana s područjem arktičkoga kruga: politika EU-a o Arktiku temelji se na komunikacijama Komisije i Europske službe za vanjsko djelovanje (ESVD) (iz 2008., 2012., 2016. i 2021.), zaključcima Vijeća (iz 2009., 2014., 2016. i 2019.) te rezolucijama Europskog parlamenta (iz 2011., 2014., 2017. i 2021.). Europski parlament donio je 16. ožujka 2017. Rezoluciju o integriranoj politici Europske unije za Arktik, a svoju posljednju rezoluciju u ovom području, naslovljenu „Arktik: prilike, bojazni i sigurnosni izazovi” donio je na plenarnoj sjednici 7. listopada 2021.
- Europska komisija i ESVD predstavili su 13. listopada 2021. novu politiku EU-a za Arktik. EU od 2013. sudjeluje na sastancima Arktičkog vijeća, koje, međutim, još nije odlučilo o zahtjevu EU-a iz 2008. o službenom statusu promatrača. Europski parlament član je Konferencije parlamentarnih zastupnika arktičke regije.
- Europski parlament redovito se poziva na godišnje sjednice Nordijskog vijeća i sudjeluje na njima. Konferencija predsjednika Parlamenta odobrila je 6. listopada 2020. zahtjev Nordijskog vijeća da se između dviju institucija uspostave formalniji odnosi. Međuparlamentarni sastanci EU-a i Nordijskog vijeća održavaju se svake godine. Uz to, jednom godišnje sastaju se i izaslanstva Europskog parlamenta i Zapadnonordijskog vijeća (sastavljenog od parlamentarnih zastupnika s Farskih otoka te iz Islanda i Grenlanda).

María Álvarez López / Algirdas Razauskas
10/2023

5.5.4. UJEDINJENA KRALJEVINA

Ujedinjena Kraljevina pristupila je Europskoj uniji 1973., no i godinama prije toga održavala je odnose s EU-om, počevši od samog njegova osnutka. Nakon referenduma održanog 2016. postala je prva država članica koja je okončala svoje članstvo u EU-u. Izlazak Ujedinjene Kraljevine iz EU-a uređen je Sporazumom o povlačenju potpisanim 17. listopada 2019. Sporazumom o trgovini i suradnji potpisanim 30. prosinca 2020. utvrđen je okvir za buduće odnose.

Dana 23. lipnja 2016. u Ujedinjenoj Kraljevini održan je referendum na kojemu je 51,9 % glasača podržalo izlazak iz EU-a. U ožujku 2017. britanska vlada obavijestila je predsjednika Europskog vijeća da se namjerava povući iz EU-a, čime je pokrenut postupak povlačenja predviđen člankom 50. Ugovora o Europskoj uniji.

Ujedinjena Kraljevina službeno je istupila iz EU-a 1. veljače 2020., no sve do 31. prosinca 2020. ostala je dijelom jedinstvenog tržišta i carinske unije EU-a. Sporazumom o povlačenju potpisanim 17. listopada 2019. utvrđena su pravila za uredan izlazak Ujedinjene Kraljevine iz EU-a. Među ostalim, on obuhvaća:

- prava građana;
- financijski dogovor;
- upravljačku strukturu Sporazuma o povlačenju;
- Protokol o Irskoj i Sjevernoj Irskoj, u cilju izbjegavanja ponovnog uvođenja tvrde granice na irskom otoku, zaštite gospodarstva cijelog otoka i Sporazuma na Veliki petak, uz istodobno jamčenje cjelovitosti jedinstvenog tržišta EU-a;
- posebne aranžmane za Gibraltar.

Sporazum o povlačenju stupio je na snagu 1. veljače 2020.

Ujedinjena Kraljevina napustila je jedinstveno tržište i carinsku uniju EU-a 1. siječnja 2021. Istoga se dana počeo primjenjivati Sporazum o trgovini i suradnji kojim se uređuje novi odnos između EU-a i Ujedinjene Kraljevine, s privremenim učinkom do 1. svibnja 2021., kada je Sporazum i službeno stupio na snagu dobivši odobrenje Europskog parlamenta.

Sporazum o povlačenju i Sporazum o trgovini i suradnji dva su različita sporazuma o kojima se pregovaralo odvojeno i kojima se uređuju različita područja, iako postoji određeni stupanj povezanosti među njima.

Sporazumom o trgovini i suradnji pruža se sveobuhvatni okvir za buduće odnose između EU-a i Ujedinjene Kraljevine koji počiva na četiri temeljna stupa, a to su:

- sporazum o slobodnoj trgovini (s nultom stopom carina i nultim kvotama za svu robu koja je u skladu s relevantnim pravilima o podrijetlu);
- suradnja u drugim gospodarskim pitanjima, kao što su ulaganja, tržišno natjecanje, državne potpore, porezna transparentnost, zračni i cestovni promet, energetika i održivost, koordinacija sustava socijalne sigurnosti i ribarstvo;
- novo partnerstvo za sigurnost građana zahvaljujući policijskoj i pravosudnoj suradnji, uključujući zaštitu i razmjenu podataka;

— sveobuhvatan sustav upravljanja.

Za upravljanje Sporazumom o trgovini i suradnji ključno je Vijeće za partnerstvo, kojim supredsjedaju predstavnik Europske komisije i predstavnik vlade Ujedinjene Kraljevine. Vijeće za partnerstvo nadzire provedbu Sporazuma o trgovini i suradnji, pri čemu ga podupire 19 specijaliziranih odbora.

Sporazumom o trgovini i suradnji također se civilnom društvu daje pravo glasa u njegovoj provedbi, i to putem domaćih savjetodavnih skupina, koje imaju ključnu ulogu u pružanju izravnih povratnih informacija od građana i dionika.

Osim toga, Sporazumom o trgovini i suradnji osigurava se institucionalni okvir za buduće sporazume jer ta dva sporazuma ne obuhvaćaju određena područja relevantna za trgovinu (primjerice, standardi za financijske usluge ili odgovarajuće razine zaštite podataka). Kao treća zemlja, Ujedinjena Kraljevina sada podliježe potvrdama istovjetnosti trećih zemalja u određenim posebnim područjima.

Ti sporazumi pružaju čvrst okvir za suradnju te pravnu sigurnost u situaciji bez presedana. Međutim, u provedbi su se pojavili i izazovi, posebno kad je riječ o Protokolu o Irskoj i Sjevernoj Irskoj.

PROTOKOL O IRSKOJ I SJEVERNOJ IRSKOJ

Iako je u skladu s Protokolom Sjeverna Irska dio carinskog područja Ujedinjene Kraljevine, roba koja je u slobodnom prometu u Sjevernoj Irskoj može ući na jedinstveno tržište EU-a bez ograničenja ili provjera. Naposljetku, cilj je Protokola izbjeći granične kontrole na irskom otoku i zaštititi Sporazum na Veliki petak (Sporazum iz Belfasta) iz 1998. Kako bi se očuvalo jedinstveno tržište EU-a, roba koja iz Velike Britanije ulazi u Sjevernu Irsku podliježe graničnim kontrolama EU-a pri prelasku Irskog mora jer se [Carinski zakonik Unije](#) i dalje primjenjuje na Sjevernu Irsku. Protokolom o Sjevernoj Irskoj stoga se uklanja potreba za carinskim provjerama na irskom otoku, ali se utvrđuju pravila za robu koja se iz Velike Britanije otprema u Sjevernu Irsku. Drugim riječima, u skladu s pravom EU-a, sva roba koja ulazi u Sjevernu Irsku iz zemalja izvan EU-a, uključujući robu iz Velike Britanije, podliježe carinskim deklaracijama.

Od samog stupanja na snagu Protokola njegova je provedba bila iznimno zahtjevna. Ujedinjena Kraljevina više je puta poduzimala jednostrane mjere kako bi se neki dijelovi Protokola prestali primjenjivati, što je kulminiralo podnošenjem [Prijedloga zakona o Protokolu o Sjevernoj Irskoj](#) 14. lipnja 2022.

Nakon mjeseci intenzivnih pregovora predsjednica Europske komisije Ursula von der Leyen i premijer Ujedinjene Kraljevine Rishi Sunak predstavili su 27. veljače 2023. politički sporazum o provedbi Protokola o Irskoj i Sjevernoj Irskoj, koji se naziva i Windsorski okvir.

Windsorski okvir obuhvaća sveobuhvatan skup zajedničkih rješenja kako bi se premostili izazovi i razlozi za zabrinutost svih zajednica u Sjevernoj Irskoj u pogledu provedbe Protokola, uz istodobnu zaštitu cjelovitosti jedinstvenog tržišta EU-a. Ta se rješenja nalaze u okviru Sporazuma o povlačenju, čiji je sastavni dio Protokol.

Ona, među ostalim, obuhvaćaju nove aranžmane o carinama i slobodnom kretanju robe između Velike Britanije i Sjeverne Irske, poljoprivredno-prehrambenim proizvodima, lijekovima, PDV-u i trošarinama, carinskim kvotama za određene kategorije čelika

i uvjetima kojima se osigurava da državna potpora Ujedinjene Kraljevine ne utječe na trgovinu između Sjeverne Irske i EU-a.

Ta su rješenja popraćena mjerama koje EU-u omogućuju da analizira i procijeni rizik od toga da roba ne ostane u Sjevernoj Irskoj, s obzirom na nepostojanje fizičke granice. Ako se u praksi utvrdi da roba prelazi u Irsku, na raspolaganju su strukturne zaštitne mjere za ispravljanje te situacije. U svojoj rezoluciji od 15. ožujka 2023. o provedbi Sporazuma o povlačenju Europski parlament pozdravio je Windsorski okvir.

Zastupnički dom Ujedinjene Kraljevine glasovao je 22. ožujka 2023. za jedan od elemenata Windsorskog okvira, tzv. stormontsku kočnicu, iako se glasovanje o tom elementu zapravo smatralo glasovanjem o cjelokupnom okviru. Prijedlog je usvojen s 515 glasova za i 29 glasova protiv. Tijekom rasprave u Zastupničkom domu premijer Rishi Sunak izjavio je da vlada namjerava odustati od Prijedloga zakona o Protokolu o Sjevernoj Irskoj.

PARLAMENTARNA SKUPŠTINA ZA PARTNERSTVO

Člankom 11. Sporazuma o trgovini i suradnji predviđa se mogućnost osnivanja Parlamentarne skupštine za partnerstvo te su se dva parlamenta dogovorila da će osnovati to tijelo.

Parlamentarna skupština za partnerstvo sastaje se dvaput godišnje, naizmjenice u jednom od mjesta rada Europskog parlamenta i u Parlamentu Ujedinjene Kraljevine. Riječ je o forumu za razmjenu mišljenja o pitanjima koja proizlaze iz Sporazuma o trgovini i suradnji, uključujući dopunske sporazume, te o svim drugim pitanjima od zajedničkog interesa. Prva sjednica Parlamentarne skupštine za partnerstvo održana je 12. i 13. svibnja 2022. u Bruxellesu.

María Álvarez López
04/2024

5.5.5. EUROPSKA POLITIKA SUSJEDSTVA

Europska politika susjedstva obuhvaća Alžir, Armeniju, Azerbajdžan, Bjelarus, Egipat, Gruziju, Izrael, Jordan, Libanon, Libiju, Moldovu, Maroko, Palestinu, Siriju, Tunis i Ukrajinu. Cilj joj je jačanje prosperiteta, stabilnosti i sigurnosti za sve, a zasniva se na demokraciji, vladavini prava i poštovanju ljudskih prava. To je bilateralna politika između EU-a i svake od partnerskih zemalja i obuhvaća regionalne inicijative za suradnju: Istočno partnerstvo i Uniju za Mediteran^[1].

PRAVNA OSNOVA

- Članak 8. Ugovora o Europskoj uniji (UEU).
- Glava V. UEU-a (vanjsko djelovanje).
- Članci 206. i 207. (trgovina) te članci od 216. do 219. (međunarodni sporazumi) Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

OPĆI CILJEVI

Europskom politikom susjedstva EU susjednim zemljama nudi povlašten odnos koji se zasniva na uzajamnoj predanosti zajedničkim vrijednostima (demokraciji i ljudskim pravima, vladavini prava, dobrom upravljanju, načelima tržišnog gospodarstva i održivom razvoju). Europska politika susjedstva obuhvaća političku koordinaciju i snažniju gospodarsku integraciju, povećanu mobilnost te međuljudske kontakte. Potencijal tog odnosa ovisi o tome u kojoj se mjeri partneri zalažu za te zajedničke vrijednosti. Europska politika susjedstva ostaje odvojena od procesa proširenja iako se time ne preudicira kako će se odnosi između susjednih zemalja i EU-a razvijati u budućnosti. Unija je 2011. provela reviziju Europske politike susjedstva te je, s obzirom na događaje u arapskim zemljama, dodatnu pozornost posvetila promicanju istinske i održive demokracije te uključivoga gospodarskog razvoja. Istinska i održiva demokracija posebno podrazumijeva slobodne i pravedne izbore, borbu protiv korupcije, neovisnost pravosuđa, demokratski nadzor nad oružanim snagama te slobodu izražavanja, okupljanja i udruživanja. EU je istaknuo i važnost uloge koju u tom demokratskom procesu ima civilno društvo i uveo načelo „više za više”, u skladu s kojim Unija razvija snažnija partnerstva sa susjednim zemljama koje brže napreduju prema demokratskim reformama. Komisija i Europska služba za vanjsko djelovanje (ESVD) pokrenule su u ožujku 2015. postupak savjetovanja radi novog preispitivanja Europske politike susjedstva. Jedan je od njegovih glavnih ciljeva prilagodba instrumenata Europske politike susjedstva kako bi se bolje u obzir uzele konkretne težnje partnerskih zemalja. U tom je kontekstu Parlament 9. srpnja 2015. donio [rezoluciju](#) u kojoj se ističe potreba za strateški jačom, usmjerenijom, fleksibilnijom i dosljednijom Europskom politikom susjedstva. U skladu s tim je 18. studenoga 2015. objavljena [komunikacija](#) ESVD-a i Komisije, utemeljena na rezultatima savjetovanja.

ESVD i Komisija objavili su 18. svibnja 2017. [Izvješće o provedbi Europske politike susjedstva](#). U izvješću se ističe da je pristup EU-a prema partnerima u okviru

[1] Za informacije o bilateralnim odnosima između EU-a te istočnih i sredozemnih partnera pogledajte informativne članke o tim temama ([5.5.6.](#), [5.5.7.](#) i [5.5.8.](#)).

Europske politike susjedstva fleksibilniji i osjetljiviji te da je upotreba resursa učinkovitija. Parlament je 27. ožujka 2019. donio [Rezoluciju o razdoblju nakon Arapskog proljeća: smjernice za budućnost regije MENA](#), u kojoj se prepoznaju demokratska postignuća u regiji, ali se i poziva na daljnje gospodarske, demokratske i socijalne reforme. Parlament je 19. lipnja 2020. donio [Preporuku Vijeću, Komisiji i potpredsjedniku Komisije/Visokom predstavniku Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku o Istočnom partnerstvu, uoči sastanka na vrhu u lipnju 2020.](#), u kojoj se poziva na „trajno poticanje učinkovite suradnje, intenzivnog dijaloga i bliskog partnerstva u okviru Istočnog partnerstva”.

U [zajedničkoj komunikaciji](#) naslovljenoj „Obnovljeno partnerstvo s južnim susjedstvom: Nova agenda za Sredozemlje” i popratnom „Investicijskom planu za južne susjede”, koje su 9. veljače 2021. objavili Komisija i Visoki predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku, a Europsko vijeće usvojilo 19. travnja 2021., nastoji se utvrditi obnovljeni program za ponovno pokretanje i jačanje strateškog partnerstva između Europske unije i njezinih partnera iz južnog susjedstva.

U [zajedničkoj izjavi](#) predsjednika svih izaslanstava Europskog parlamenta koja se bave zemljama južnog susjedstva od 24. veljače 2021. predlaže se održavanje sastanka na vrhu između EU-a i svih njegovih južnih susjeda, na koji bi trebali biti pozvani predstavnici civilnog društva i nacionalni parlamenti, kako bi se zajednički utvrdili najbolji načini provedbe tog programa u duhu istinskog partnerstva i zajedničke odgovornosti.

INSTRUMENTI

Europska politika susjedstva temelji se na pravnim sporazumima između EU-a i njegovih partnera — sporazumima o partnerstvu i suradnji te odnedavno sporazumima o pridruživanju.

Za Europsku politiku susjedstva ključni su bilateralni akcijski planovi i prioriteti partnerstva koje je Europska unija utvrdila u suradnji sa svakom od partnerskih zemalja. Njima se uspostavljaju programi političkih i gospodarskih reformi s kratkoročnim i srednjoročnim prioritetima (od tri do pet godina). Akcijski planovi i prioriteti partnerstva u okviru Europske politike susjedstva odražavaju potrebe, interese i kapacitete EU-a i svakog pojedinog partnera. Cilj im je razvoj demokratskih, socijalno pravednih i uključivih društava, poticanje gospodarske integracije i poboljšanja u području prekograničnog kretanja ljudi.

Unija podupire ostvarivanje ciljeva Europske politike susjedstva pružanjem financijske potpore te političkom i tehničkom suradnjom. Europski instrument za susjedstvo bio je ključan financijski instrument EU-a za bilateralnu suradnju od 2014. do 2020., u okviru kojeg je dodijeljeno 15,4 milijarde EUR. Suradnja EU-a u razdoblju od 2021. do 2027. provodit će se u okviru novog Instrumenta za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju (NDICI) pod nazivom „Globalna Europa”. U instrumentu se primjenjuje pristup koji obuhvaća financiranje bespovratnim sredstvima i kombiniranje bespovratnih sredstava sa zajmovima europskih i međunarodnih financijskih institucija. Novi instrument imat će ukupna dodijeljena sredstva od 79,5 milijardi EUR, a obuhvaćat će suradnju EU-a sa susjednim zemljama Unije i drugim zemljama Afrike, Azije, Sjeverne i Južne Amerike te regije Pacifika i Kariba. Osim usmjerenosti na održivi razvoj, instrumentom Globalna Europa unaprijedit će se ključni tematski aspekti vanjske politike EU-a, uključujući programe za promicanje ljudskih prava, demokracije i civilnog

društva. Sredstva iz tog instrumenta usmjerit će se i na globalne izazove, uključujući klimatske promjene, migracije, mir i stabilnost, te na suradnju sa strateškim partnerima i promicanje Unijinih vlastitih vanjskopolitičkih inicijativa. Nakon dvije i pol godine pregovora, Parlament je [9. lipnja 2021.](#) dao svoje konačno odobrenje za uspostavu novog instrumenta Globalna Europa. Parlament se izborio za veće sudjelovanje u definiranju glavnih strateških ciljeva tog instrumenta te za veću ulogu u nadzoru provedbe instrumenta u okviru geopolitičkog dijaloga na visokoj razini s Komisijom.

Nadalje, u okviru Europske politike susjedstva osmišljeni su instrumenti za poboljšanje pristupa tržištu, posebno u okviru pregovora o detaljnim i sveobuhvatnim područjima slobodne trgovine, te za poboljšanje u području mobilnosti i upravljanja migracijama. Nekim su partnerima stoga ponuđena i s njima sklopljena [partnerstva za mobilnost](#) i/ili je za te zemlje pojednostavljen ili liberaliziran režim izdavanja viza te je 2016. uveden poseban financijski instrument, Instrument partnerstva za mobilnost. Programskim dijelom za sjevernu Afriku iz [Kriznog uzajamnog fonda EU-a za Afriku](#) u južnoj se regiji financira niz regionalnih i bilateralnih inicijativa u području migracija i mobilnosti.

Iako je Europska politika susjedstva osmišljena kao paket mjera za provedbu zajedničke politike, njome se Uniji omogućuje i da prilagođava i na različite načine provodi svoju politiku u skladu s osobitostima svakog partnera.

REGIONALNE DIMENZIJE

A. Istočno partnerstvo

Istočno partnerstvo osnovano je kako bi se unaprijedili odnosi EU-a s većinom njegovih istočnih susjeda: Armenijom, Azerbajdžanom, Bjelarusom, Gruzijom, Moldovom i Ukrajinom. Istočno partnerstvo dogovoreno je 2008. i službeno uspostavljeno 2009., a nadovezuje se na Europsku politiku susjedstva.

1. Ciljevi

Glavni je cilj Istočnog partnerstva „ubrzati političko pridruživanje i daljnju gospodarsku integraciju” između EU-a i njegovih istočnih susjeda. Razina integracije i suradnje odražava predanost pojedine partnerske zemlje europskim vrijednostima, standardima i strukturama te njezin napredak u tom pogledu. Cilj je Istočnog partnerstva promicanje demokracije i dobrog upravljanja, jačanje energetske sigurnosti, poticanje sektorskih reformi (uključujući zaštitu okoliša), poticanje međuljudskih kontakata, podupiranje gospodarskog i socijalnog razvoja te dodatno financiranje projekata radi smanjenja socioekonomske neravnoteže i jačanja stabilnosti^[2].

2. Struktura

Sastanci na vrhu Istočnog partnerstva održavaju se svake dvije godine i na njima sudjeluju čelnici država ili vlada članica Unije i njezinih partnerskih zemalja te predstavnici Parlamenta, Komisije i ESVD-a.

Pokrenute su i vodeće inicijative kao što su: program za integrirano upravljanje granicama, instrument za mala i srednja poduzeća, regionalna tržišta električne energije te mjere za poboljšanje energetske učinkovitosti, povećanje korištenja obnovljivih izvora energije, promicanje dobrog upravljanja okolišem i sprečavanje prirodnih katastrofa i katastrofa prouzročenih ljudskim djelovanjem, kao i priprema za te katastrofe i reagiranje na njih.

[2] Za više informacija pogledajte odjeljak o Istočnom partnerstvu na [internetskoj stranici ESVD-a](#).

Budući da je 2019. obilježena deseta godišnjica Istočnog partnerstva, Komisija je provela opsežno i detaljno savjetovanje sa svim zainteresiranim dionicima kako bi utvrdila buduće prioritete te politike i tako osigurala da ona i dalje donosi konkretne koristi građanima diljem Europe.

Komisija je 18. ožujka 2020. objavila [zajedničku komunikaciju](#) naslovljenu „Politika Istočnog partnerstva u razdoblju nakon 2020.: Jačanje otpornosti — Istočno partnerstvo koje donosi koristi za sve”. U tom se dokumentu ističe pet dugoročnih ciljeva politike za buduću suradnju:

- partnerstvo koje stvara: EU i partnerske zemlje surađivat će radi uspostave otpornih, održivih i integriranih gospodarstava;
- partnerstvo koje štiti: EU i partnerske zemlje potvrdit će svoju predanost temeljnim vrijednostima partnerstva, posebno odgovornim institucijama, vladavini prava i sigurnosti;
- partnerstvo koje ozelenjuje: EU i partnerske zemlje surađivat će radi ostvarivanja otporne i održive budućnosti;
- partnerstvo koje povezuje: EU će i dalje ulagati u digitalnu transformaciju partnerskih zemalja i nastojat će proširiti prednosti jedinstvenog digitalnog tržišta;
- partnerstvo koje osnažuje: EU i partnerske zemlje surađivat će radi izgradnje otpornih, pravednih i uključivih društava.

Taj je dokument poslužio kao temelj za rasprave na [video/telekonferenciji čelnika Istočnog partnerstva održanoj 18. lipnja 2020.](#) U kontekstu pandemije bolesti COVID-19 i njezinih teških socioekonomskih posljedica diljem cijelog kontinenta čelnici su prepoznali stratešku važnost tog partnerstva i istaknuli da treba nastaviti s izgradnjom područja zajedničke demokracije, napretka i stabilnosti, utemeljenog na zajedničkim vrijednostima, s pomoću međunarodnog prava i međunarodnog poretka utemeljenog na pravilima.

U skladu s tim su u srpnju 2021. objavljeni [prioriteti Istočnog partnerstva za razdoblje nakon 2020.](#) Politika Istočnog partnerstva nastavit će biti fleksibilna i omogućavati znatnu diferencijaciju, prilagođene pristupe i pojačanu suradnju utemeljenu na poticajima, na korist zemalja koje su najuključenije u reforme. U tom će se pogledu naglašavati sljedeći aspekti:

- zajedno za otporna, održiva i integrirana gospodarstva,
- zajedno za odgovorne institucije, vladavinu prava i sigurnost,
- zajedno za okolišnu otpornost i otpornost na klimatske promjene,
- zajedno za otpornu digitalnu transformaciju,
- zajedno za otporna, rodno ravnopravna, pravedna i uključiva društva i
- krovni cilj kojim se jača strateška komunikacija.

U skladu s tim, tijekom programskog razdoblja 2021. – 2027. i dalje će se podupirati promicanje ljudskih prava, demokracije i vladavine prava.

[Parlamentarna skupština Euronest](#), osnovana 2011. godine, parlamentarni je dio Istočnog partnerstva i odgovorna je za savjetovanje, nadzor i praćenje partnerstva. Njezin je glavni cilj okupljanje parlamenata zemalja Istočnog partnerstva i Europskog

parlamenta te poboljšanje međuljudskih kontakata, poticanje aktivnog sudjelovanja civilnog društva i aktivnije uključivanje u kulturni dijalog. Počiva na zajedničkim interesima i obvezama, ali i načelima razlikovanja i zajedničke odgovornosti. Jedna od njezinih zadaća je nadzor potpore EU-a zemljama Istočnog partnerstva, a osim toga može davati preporuke međuvladinim strukturama Istočnog partnerstva radi dublje političke i gospodarske integracije tih zemalja s EU-om.

Skupština je dosad održala deset redovnih sjednica, od kojih je posljednja održana od 19. do 21. veljače 2023. u Kišinjevu. Jedna od glavnih točaka dnevnog reda bila je ključna rasprava pod nazivom „Kakva budućnost za politiku Istočnog partnerstva nakon ruske ratne agresije na Ukrajinu? Novi regionalni sigurnosni kontekst, izazovi i prilike”.

Skupština se sastoji od 60 zastupnika u Europskom parlamentu i po 10 zastupnika iz parlamenta svake partnerske zemlje. No budući da Europski parlament ne priznaje bjelorusku Narodnu skupštinu kao demokratski izabranu instituciju, bjeloruski zastupnici trenutačno ne sudjeluju u Euronestu. S obzirom na izvanredne okolnosti predstavnici bjeloruskih demokratskih snaga bili su pozvani da prisustvuju devetoj i desetoj redovnoj sjednici. Parlamentarna skupština Euronest ima četiri stalna odbora: Odbor za politička pitanja, ljudska prava i demokraciju, Odbor za gospodarsku integraciju, usklađivanje zakonodavstava i približavanje politikama EU-a, Odbor za energetske sigurnost te Odbor za socijalna pitanja, zapošljavanje, obrazovanje, kulturu i civilno društvo. Ima i Radnu skupinu za Poslovnik, Radnu skupinu za sporazume o pridruživanju, Radnu skupinu za Bjelorus te neformalni Forum žena.

Forum civilnog društva Istočnog partnerstva^[3] izdaje i preporuke „radi utjecaja na institucije EU-a i vlade država članica Istočnog partnerstva”.

B. Unija za Mediteran

Unija za Mediteran sastoji se od 27 država članica EU-a, Europske unije i 15 središnjih zemalja: Albanije, Alžira, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Egipta, Izraela, Jordana, Libanona, Mauritanije, Monaka, Maroka, Palestine, Sirije (čije je članstvo obustavljeno zbog građanskog rata), Tunisa i Turske. Arapska liga sudjeluje na svim sastancima od 2008., a Libija ima status promatrača.

1. Ciljevi

Unija za Mediteran je međuvladino partnerstvo, multilateralan okvir za političke, gospodarske i društvene odnose između Europske unije te zemalja južnog i istočnog Sredozemlja. Osnovana je 2008. na [sastanku na vrhu u Parizu](#) kao nastavak Euro-mediteranskog partnerstva poznatog i kao Barcelonski proces. Unija za Mediteran vodi se ciljevima iz Deklaracije iz Barcelone iz 1995., koji se odnose na stvaranje područja mira, stabilnosti, sigurnosti i zajedničkog gospodarskog napretka, uz potpuno poštovanje demokratskih načela, ljudskih prava i temeljnih sloboda te promicanje razumijevanja među kulturama i civilizacijama u euro-mediteranskoj regiji.

2. Struktura

Unijom za Mediteran predsjedava supredsjedništvo, čime se ističe suodgovornost kao značajka te skupine. Od 2012. Europska unija vodi sjeverno, a Jordan južno supredsjedništvo. Skup visokih dužnosnika glavno je upravljačko tijelo Unije za Mediteran, koje nadgleda i koordinira njezin rad. Skup visokih dužnosnika također odobrava proračun i program rada tajništva, priprema sastanke ministara vanjskih

[3] Za više informacija o Forumu civilnog društva pogledajte [internetsku stranicu Foruma](#).

poslova i drugih resornih ministara te imenuje glavnog tajnika i šest zamjenika glavnog tajnika. Raspravlja i o odobravanju i usvajanju prijedloga projekata koje podnosi tajništvo. Uloga tajništva Unije za Mediteran prije svega je utvrđivanje, obrađivanje, promicanje i koordinacija tehničkih projekata u sektorima kao što su prijevoz, energija, voda, zaštita okoliša, visoko obrazovanje i mobilnost, istraživanja, socijalna pitanja, jačanje položaja žena, zapošljavanje i poslovni razvoj, odnosno u sektorima kojima se potiče suradnja i koji izravno utječu na živote ljudi koji žive u državama članicama Unije za Mediteran. EU najviše doprinosi proračunu tajništva Unije za Mediteran.

[Parlamentarna skupština Unije za Mediteran](#) temelji svoj rad na djelovanju Euro-mediteranske parlamentarne skupštine i obuhvaća 280 zastupnika: 132 zastupnika iz EU-a (83 zastupnika iz nacionalnih parlamenata država članica EU-a te 49 zastupnika iz Europskog parlamenta), osam zastupnika iz parlamenata zemalja Euro-mediteranskog partnerstva (Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Monaka), 130 zastupnika iz deset zemalja na obalama južnog i istočnog Sredozemlja (Alžira, Egipta, Jordana, Izraela, Libanona, Maroka, Palestine, Sirije (čije je članstvo trenutačno obustavljeno), Tunisa i Turske) te deset zastupnika iz Mauritanije.

Plenarna sjednica Parlamentarne skupštine Unije za Mediteran održava se jednom godišnje, a posljednja je održana 13. i 14. veljače 2019. u Strasbourgu. Plenarna sjednica planirana za 2020., prvobitno zakazana za 7. i 8. ožujka u Antaliji (Turska), otkazana je zbog pandemije bolesti COVID-19.

Sastanak predsjedništva Parlamentarne skupštine Unije za Mediteran trenutno se održava u Maroku (2022.–2023.). Španjolska će ga preuzeti 2023. Na sjednicama Parlamentarne skupštine Unije za Mediteran donose se rezolucije ili preporuke o svim aspektima euro-mediteranske suradnje koji se tiču izvršnih tijela Unije za Mediteran, Vijeća Europske unije, Europske komisije i nacionalnih vlada partnerskih zemalja.

Parlamentarna skupština Unije za Mediteran ima pet stalnih odbora, a svaki se sastoji od 56 članova:

- Odbor za politička pitanja, sigurnost i ljudska prava;
- Odbor za gospodarstvo i financije, socijalna pitanja i obrazovanje;
- Odbor za promicanje kakvoće života te razmjenu između civilnih društava i kultura;
- Odbor za energetiku, okoliš i vodu; te
- Odbor za prava žena u euromediteranskim zemljama.

[Florian Carmona / Christos Trapouzanlis / Kirsten Jongberg](#)
10/2023

5.5.6. TRI SUSJEDNE ZEMLJE IZ ISTOČNOG PARTNERSTVA: UKRAJINA, MOLDOVA I BJELARUS

EU je svoju politiku Istočnog partnerstva utvrdio 2009. godine i njome je obuhvaćeno šest zemalja bivšeg Sovjetskog Saveza: Armenija, Azerbajdžan, Bjelarus, Gruzija, Moldova i Ukrajina. Istočno partnerstvo uspostavljeno je kako bi se podržali napori u provedbi političkih, društvenih i gospodarskih reformi u tim zemljama, s ciljem jačanja demokratizacije i dobrog upravljanja, energetske sigurnosti, zaštite okoliša te ekonomskog i društvenog razvoja. Osim Bjelarus, sve su te zemlje članice Parlamentarne skupštine Euronest.

UKRAJINA

Tijekom proteklog desetljeća Ukrajina je bila ključan partner EU-a, s golemim geopolitičkim značajem i nezapamćenim učinkom na politike EU-a. Europski parlament snažno podupire europski put Ukrajine te je uspostavio snažne i bliske veze s Vrhovnom radom, parlamentom Ukrajine.

Događaji u Ukrajini od studenoga 2013. ponajprije su bili potaknuti proeuropskim prosvjedima protiv odluke tadašnjeg predsjednika Viktora Janukoviča da ne potpiše Sporazum o pridruživanju s EU-om. Ti su događaji, zapamćeni kao „Euromajdan“, naposljetku doveli do smjene vlade i do parlamentarnih izbora u listopadu 2014., nakon kojih na vlast dolaze proeuropske i proreformske stranke.

Rusija je u ožujku 2014. nezakonito pripojila Krim, a istočnu Ukrajinu zahvatio je oružani sukob koji su izazvali separatisti uz podršku Rusije.

Unatoč sporazumima iz Minska sklopljenima 2015. i uspostavi više formata za pregovore, uključujući trostranu kontaktnu skupinu (Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OESS), Rusija i Ukrajina) i tzv. normandijski format (Rusija, Ukrajina, Njemačka i Francuska), sukobi koji su povremeno izbijali doveli su u pitanje održivost primirja. Gospodarske sankcije EU-a protiv Rusije bile su povezane s potpunim usklađivanjem Moskve sa sporazumima iz Minska te su s vremena na vrijeme obnavljane.

Ukrajinskim državljanima s biometrijskom putovnicom od lipnja 2017. nije potrebna viza za putovanje u EU kraće od 90 dana jer su tada ostvareni uvjeti iz akcijskog plana za liberalizaciju viznog režima.

[Sporazum o pridruživanju](#) između EU-a i Ukrajine stupio je na snagu 1. rujna 2017., a privremeno i djelomično se primjenjuje od 1. studenoga 2014. Jedan od ključnih dijelova tog Sporazuma, Produbljeno i sveobuhvatno područje slobodne trgovine (DCFTA), u potpunosti se primjenjuje od 1. siječnja 2016.

Uz političku potporu, u razdoblju između 2014. i veljače 2022. EU i njegove financijske institucije dodijelili su [bespovratna sredstva i zajmove u iznosu od više od 17 milijardi EUR](#) za pružanje potpore procesu reformi u Ukrajini. U okviru zajednički uspostavljenog plana reformi, EU je pomno pratio napredak u nizu prioritetnih područja: borba protiv korupcije, reforma pravosuđa, ustavne i izborne reforme, energetska učinkovitost, reforma javne uprave i poboljšanje poslovnog okruženja.

U travnju 2019. predsjednika Petra Porošenka na predsjedničkim izborima pobijedio je Volodimir Zelenski, tada novo ime u politici. Predsjednik Zelenski je u srpnju 2019. raspustio parlament i sazvao prijevremene izbore, na kojima je njegova stranka „Sluga naroda” osvojila apsolutnu većinu zastupničkih mjesta. Sukladno rezultatima izbora, članovi te stranke dobili su funkcije i predsjednika parlamenta i predsjednika vlade. Predsjednik Zelenski pokrenuo je u ožujku 2020. veliki preustroj vlade u okviru kojeg je Denis Šmigalj preuzeo mjesto predsjednika vlade.

Predsjednik Zelenski proveo je 2021. niz daljnjih preustroja vlade i ojačao ulogu ukrajinskog Vijeća za nacionalnu sigurnost i obranu. Istodobno, predsjednika parlamenta Dmitra Razumkova zamijenio je Ruslan Stefančuk, nakon kontroverzi koje su pratile usvajanje „Zakona o deoligarhizaciji” koji je na kraju stupio na snagu nakon što ga je predsjednik Zelenski potpisao početkom studenoga 2021.

Ruska državna Duma službeno je 21. veljače 2022. priznala neovisnost samoproglašanih „narodnih republika” Donjecka i Luhanska. Tri dana kasnije, nakon mjeseci intenzivnog povećanja vojne prisutnosti duž ukrajinskih granica, ruske postrojbe napale su Ukrajinu s više strana. Između 24. veljače 2022., prvog dana općeg oružanog napada Ruske Federacije, i listopada 2023. [Ured visokog povjerenika UN-a za ljudska prava \(OHCHR\)](#) zabilježio je 27 768 civilnih žrtava u zemlji: 9806 civila je ubijeno, a njih 17 962 ranjeno. Stvarne brojke vjerojatno su znatno veće.

Od početka invazije EU najoštrije osuđuje ničim izazvanu i neopravdanu vojnu agresiju Rusije na Ukrajinu. Vijeće EU-a donijelo je 23. veljače 2022. novi paket sankcija kao odgovor na rusko priznanje regija Donjeck i Luhansk kao neovisnih entiteta i upućivanje ruskih oružanih snaga u ta područja. EU je od 24. veljače 2022. znatno proširio mjere ograničavanja u različitim sektorima donošenjem uzastopnih paketa sankcija ([11 paketa sankcija](#) do listopada 2023.). Znatno je povećan i popis osoba i subjekata obuhvaćenih sankcijama. Cilj tih mjera je pojačati pritisak na Rusiju da okonča rat.

Ukrajina je svoj službeni zahtjev za članstvo u EU-u predala 28. veljače 2022., a 23. lipnja 2022., jednoglasnom odlukom čelnika 27 država članica EU-a, [dodijeljen joj je status zemlje kandidatkinje](#). Ta se povijesna odluka temeljila na [preporuci Europske komisije](#) objavljenj 17. lipnja 2022., u kojoj se savjetuje da se Ukrajini dodijeli status zemlje kandidatkinje pod uvjetom da provede sedam specifičnih reformi. Europska komisija prati napredak Ukrajine u ispunjavanju uvjeta utvrđenih u njezinu mišljenju o zahtjevu za članstvo te je u lipnju 2023. usmeno podnijela [privremeno usmeno izvješće](#) o napretku. U okviru redovitog paketa za proširenje, Komisija je 8. studenoga 2023. podnijela [izvješće](#) Europskom vijeću. s obzirom na rezultate koje je Ukrajina postigla u pogledu sedam specifičnih preporuka, Komisija je Vijeću preporučila da otvori pregovore o pristupanju. Komisija je preporučila da Vijeće donese pregovaračke okvire nakon što Ukrajina provede određene ključne mjere u četiri posebna područja. Komisija je spremna do ožujka 2024. izvijestiti Vijeće o napretku u vezi s tim mjerama.

Vijeće Europske unije [aktiviralo](#) je 4. ožujka 2022. Direktivu o privremenoj zaštiti kako bi se pružila brza i učinkovita pomoć osobama koje bježe od rata u Ukrajini i zajamčilo da će ukrajinske izbjeglice uživati iste standarde i prava u svim državama članicama EU-a, uključujući pravo na smještaj, zdravstvenu skrb, rad i obrazovanje. Ta je mjera produljena za godinu dana na temelju prijedloga koji je [Komisija službeno podnijela 19. rujna 2023.](#), a [države članice potom odobrile](#) 28. rujna 2023. U svibnju 2022. pokrenuta je inicijativa o [trakama solidarnosti](#) između EU-a i Ukrajine kako bi se Ukrajini omogućio izvoz poljoprivrednih proizvoda i uvoz robe koja joj je potrebna. Nadalje, EU

i Europski parlament dosljedno podupiru [crnomorsku inicijativu za žitarice](#), dogovorenu uz posredovanje UN-a, kojom je omogućeno da znatne količine žitarica i hrane iz triju ključnih ukrajinskih luka na Crnome moru dopiju na svjetska tržišta putem dogovorenog crnomorskog koridora. Međutim, Ruska Federacija odbila je obnoviti taj sporazum u srpnju 2023.

Od početka ruske agresije EU i njegove države članice podupiru Ukrajinu u dosad nezabilježenim razmjerima te su osigurali 82,6 milijardi EUR (listopad 2023.) za financijsku, humanitarnu, gospodarsku i vojnu potporu te potporu izbjeglicama. Prijedlogom Komisije za Instrument za Ukrajinu, u iznosu od 50 milijardi EUR u bespovratnim sredstvima i zajmovima za razdoblje 2024.–2027., trebalo bi se osigurati stabilno i održivo financiranje Ukrajine tijekom sljedeće četiri godine. Parlament je 17. listopada 2023. [donio stajalište](#) o nacrtu uredbe, čiji je cilj povećati demokratsku odgovornost Instrumenta i učinkovit nadzor nad njim, poticati konsolidaciju ukrajinskih institucija i zagovarati otpornost i usklađivanje sa zahtjevima za pristupanje EU-u.

U siječnju 2023. EU je pokrenuo Multilateralnu platformu za koordinaciju donatora kako bi se osigurala tijesna koordinacija međunarodnih donatora i pružanje potpore procesu oporavka i obnove Ukrajine na dosljedan, transparentan i odgovoran način.

Ukrajinske i moldavske elektroenergetske prijenosne mreže sinkronizirane su 16. ožujka 2022. s kontinentalnom europskom mrežom. EU je poduzeo niz koraka kako bi pomogao Ukrajini osigurati stabilnu opskrbu energijom. Na primjer, omogućio je isporuku plina Ukrajini s pomoću fizičkog kapaciteta protoka u suprotnom smjeru i sudjelovanje Ukrajini u Unijinoj zajedničkoj kupnji plina, ukapljenog prirodnog plina i vodika.

Od 24. veljače 2022. EU i njegove države članice Ukrajini su osigurali više od 40 milijardi EUR vojne pomoći u obliku oružja i opreme, uključujući 4,6 milijardi EUR mobiliziranih u okviru [Europskog instrumenta mirovne pomoći](#). Od listopada 2023. opseg doprinosa EU-a sličan je doprinosu Sjedinjenih Američkih Država. Nadalje, 17. listopada 2022. uspostavljena je misija Europske unije za vojnu pomoć za potporu Ukrajini ([EUMAM Ukrajina](#)) kako bi se osposobljavanjem 40 tisuća članova vojnog osoblja povećala vojna sposobnost ukrajinskih oružanih snaga. Vijeće Europske unije odobrilo je 20. ožujka 2023. trodijelni plan u cilju hitne opskrbe Ukrajine streljivom i, na zahtjev, projektilima, iz postojećih nacionalnih zaliha ili zajedničkom nabavom novoprodučenog streljiva. Države članice održale su i nekoliko krugova rasprava o prijedlogu potpredsjednika Komisije/visokog predstavnika Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku Josepa Borrella da se Ukrajini za sljedeće četiri godine pruži do 5 milijardi EUR godišnje u okviru Europskog instrumenta mirovne pomoći.

[Savjetodavna misija Europske unije \(EUAM\) u Ukrajini](#) započela je s radom u toj zemlji u prosincu 2014. i koordinira međunarodnu potporu sektoru civilne sigurnosti. Osim svojih operativnih aktivnosti, ona ukrajinskim vlastima pruža strateške savjete, uključujući osposobljavanje, o tome kako razviti održive, odgovorne i učinkovite sigurnosne službe kojima se jača vladavina prava. Nakon ruske invazije Europsko vijeće izmijenilo je mandat EUAM-a kako bi mu se omogućilo da pruži potporu Ukrajini u istragama i kaznenom progonu međunarodnih zločina.

A. Stajalište Europskog parlamenta

Tijekom 2021. Europski parlament donio je rezolucije o povećanoj ruskoj vojnoj prisutnosti uzduž ukrajinske granice (jednu u [travnju](#) i jednu u [prosincu](#) 2021.).

Parlament je krajem siječnja 2022. u Ukrajinu uputio i izaslanstvo sastavljeno od članova Odbora za vanjske poslove i Pododbora za sigurnost i obranu.

Nakon početka sveobuhvatne ruske ratne agresije protiv Ukrajine 24. veljače 2022., Europski parlament održao je 1. ožujka 2022. izvanrednu plenarnu sjednicu i donio ključnu [rezoluciju](#) u kojoj je definirao svoje stajalište i:

- najoštrije osudio nezakonitu, ničim izazvanu i neopravdanu vojnu agresiju Ruske Federacije protiv Ukrajine i invaziju na nju, kao i sudjelovanje Bjelarusu u toj agresiji;
- zatražio da Ruska Federacija smjesta prekine sve vojne aktivnosti u Ukrajini, da bezuvjetno povuče sve vojne i paravojne snage te vojnu opremu s cijelog međunarodno priznatog državnog područja Ukrajine, te da u potpunosti poštuje teritorijalnu cjelovitost, suverenost i neovisnost Ukrajine unutar njezinih međunarodno priznatih granica;
- naglasio da vojna agresija i invazija predstavljaju ozbiljno kršenje međunarodnog prava, posebno Povelje UN-a, te pozvao Rusku Federaciju da ponovno počne izvršavati dužnosti jedne od stalnih članica Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda kad je riječ o održavanju mira i sigurnosti te da poštuje svoje obveze iz Helsinškog završnog akta, Pariške povelje za novu Europu i Memoranduma iz Budimpešte;
- utvrdio da je ruska invazija na Ukrajinu napad ne samo na jednu suverenu zemlju nego i na načela i mehanizam suradnje i sigurnosti u Europi, kao i na međunarodni poredak utemeljen na pravilima, kako je definiran u Povelji UN-a;
- pozvao institucije EU-a da u skladu s člankom 49. Ugovora o Europskoj uniji i na temelju zasluga rade na dodjeli statusa zemlje kandidatkinje za članstvo u EU-u Ukrajini te da u međuvremenu nastave raditi na njezinoj integraciji u jedinstveno tržište EU-a u skladu sa Sporazumom o pridruživanju;
- pozdravio brzo donošenje sankcija od strane Vijeća, ali inzistirao na potrebi za donošenjem dodatnih strogih sankcija.

Europski parlament pomno je pratio stanje u Ukrajini i zauzeo političko stajalište u nizu rezolucija, posebno u [rezoluciji](#) donesenoj 7. travnja 2022., u kojoj je, među ostalim, pozvao na:

- dodatne kaznene mjere, uključujući hitan potpuni embargo na uvoz ruske nafte, ugljena, nuklearnoga goriva i plina, popraćene planom za osiguravanje sigurnosti opskrbe EU-a energijom i potpunim odustajanjem od plinovoda Sjeverni tok 1 i 2;
- isključenje Rusije iz skupine G20 i drugih multilateralnih organizacija kao što su Vijeće UN-a za ljudska prava, Interpol, Svjetska trgovinska organizacija, UNESCO i druge;
- isključenje ruskih banaka iz sustava SWIFT i zabrana ulaska ruskim plovilima u teritorijalne vode EU-a i pristajanja u lukama EU-a;
- prekid suradnje s ruskim poduzećima na postojećim i novim nuklearnim projektima i okončanje znanstvene suradnje s ruskim energetske poduzećima.

Daljnje relevantne rezolucije Europskog parlamenta uključuju:

- rezolucije od 5. svibnja 2022. [o posljedicama koje rat u Ukrajini ostavlja na žene i o utjecaju ruske nezakonite vojne agresije protiv Ukrajine na sektore prometa i turizma EU-a](#);

- rezolucije od 19. svibnja 2022. [o društvenim i gospodarskim posljedicama ruskog rata u Ukrajini na EU — jačanje sposobnosti EU-a za djelovanje](#), o Prijedlogu uredbe o [privremenoj liberalizaciji trgovine kojom se dopunjuju trgovinske povlastice koje se primjenjuju na ukrajinske proizvode na temelju Sporazuma o pridruživanju](#) te o Prijedlogu uredbe [u pogledu prikupljanja, čuvanja i analize dokaza povezanih s genocidom, zločinima protiv čovječnosti i ratnim zločinima](#), u Eurojustu;
- [preporuku Vijeću od 8. lipnja 2022.](#), u kojoj je Europski parlament ponovio svoj poziv da se Ukrajini dodijeli status zemlje kandidatkinje za članstvo u EU-u, i rezoluciju od 23. lipnja 2022. [o statusu Ukrajine, Moldove i Gruzije kao zemalja kandidatkinja](#), u kojoj je Parlament ponovio taj poziv;
- [rezoluciju](#) od 15. rujna 2022. o kršenju ljudskih prava u kontekstu prisilne deportacije ukrajinskih civila u Rusiju i prisilnog posvajanja ukrajinske djece u Rusiji;
- [rezoluciju](#) o ruskoj eskalaciji agresivnog rata protiv Ukrajine;
- [rezoluciju](#) od 23. studenoga 2022. o proglašenju Ruske Federacije državom pokroviteljicom terorizma — nedugo nakon donošenja te rezolucije Europski parlament bio je meta sofisticiranog [kibernetičkog napada](#) za koji je odgovornost preuzela prokremaljska skupina;
- [rezoluciju](#) od 15. prosinca 2022. kojom se gladomor iz 1932./1933. priznaje kao genocid nad ukrajinskim narodom;
- [rezoluciju](#) od 19. siječnja 2023. u kojoj se poziva na uspostavu posebnog suda za kažnjavanje ruskih zločina u Ukrajini i pozivanje ruskog i bjeloruskog vojnog i političkog vodstva na odgovornost;
- [rezoluciju](#) od 2. veljače 2023. o pripremi sastanka na vrhu između EU-a i Ukrajine, u kojoj je Parlament pozvao institucije EU-a i ukrajinske vlasti da rade na pokretanju pristupnih pregovora i da podrže plan u kojem se navode sljedeći koraci kako bi se omogućilo pristupanje Ukrajine jedinstvenom tržištu EU-a, s naglaskom na pružanju konkretnih koristi za ukrajinsko društvo i građane od samog početka procesa;
- [rezoluciju](#) od 16. veljače 2023., kojom je obilježena godina dana od ruske invazije na Ukrajinu i početka njezine ratne agresije — u ovoj je rezoluciji Europski parlament naglasio da bi Ukrajini trebalo pružati vojnu pomoć dokle god to bude potrebno, pozvao EU i njegove države članice da poduzmu daljnje mjere za nastavljane međunarodne izolacije Ruske Federacije, među ostalim u pogledu članstva Rusije u međunarodnim organizacijama i tijelima kao što je Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda, te je pozvao Ukrajinu, Komisiju i Vijeće da rade na pokretanju pristupnih pregovora te godine;
- [rezoluciju](#) od 15. lipnja 2023. o održivoj obnovi i integraciji Ukrajine u euroatlantsku zajednicu, u kojoj je Parlament izrazio odlučnost za nastavak pružanja potpore Ukrajini do potpune obnove i kontrole njezinih međunarodno priznatih granica i tijekom cijelog procesa održivog oporavka i obnove Ukrajine, te je osudio rusko uništenje brane Kahovke, što predstavlja ratni zločin; u toj je rezoluciji istaknuto da se mir koji će doći uz pobjedu Ukrajine mora osigurati integracijom Ukrajine u EU i NATO te je upućen poziv Vijeću i Komisiji da utvrde jasan put za

početak pregovora o pristupanju EU-u i da pruže potporu Ukrajini kako bi pristupni pregovori mogli započeti 2023.;

- [rezoluciju](#) od 15. lipnja 2023. o mučenju i kaznenom progonu ukrajinskih maloljetnika Tigrana Oganješana i Mikite Hanhanova u Ruskoj Federaciji.

Čelnici klubova zastupnika Europskog parlamenta (Konferencija predsjednika) donijeli su [9. lipnja 2022. izjavu](#) u kojoj su snažno pozvali Europsko vijeće da Ukrajini dodijeli status zemlje kandidatkinje za članstvo u EU-u.

Nastavno na prestižnu Nagradu Saharov za slobodu mišljenja koju je Europski parlament dodijelio ukrajinskom filmskom redatelju Olegu Sencovu 2018., nagrada je 2022. dodijeljena „hrabrom ukrajinskom narodu, koji predstavljaju njegov predsjednik, izabrani predstavnici i civilno društvo”.

Europski parlament pružio je ukrajinskom parlamentu, Vrhovnoj radi, tehničku pomoć i pomoć u naravi, posebno u području informatike, komunikacija, pravne pomoći i prevođenja. Razvio je i niz komunikacijskih alata, kao što su [internetska stranica Stand with Ukraine](#), dostupna na engleskom i ukrajinskom jeziku.

Parlament je poduzeo i niz konkretnih mjera kako bi se doprijelo do ukrajinskog civilnog društva i stanovništva i kako bi im se pružila potpora. Na primjer, otvorio je centar za ukrajinsko civilno društvo u zgradi Stanica Europa u Bruxellesu i pokrenuo inicijativu pod nazivom [generatori nade](#), u okviru koje je 8. prosinca 2022. [donirao](#) jedan i organizirao isporuku sedam generatora izravno Vrhovnoj radi.

B. Međuparlamentarna suradnja

Izbijanje rata širokih razmjera i dodjela službenog statusa zemlje kandidatkinje Ukrajini doveli su do više dijaloga i više osobnih posjeta na svim razinama, uključujući između čelnika dvaju parlamenata, klubova zastupnika, parlamentarnih odbora i drugih relevantnih tijela te u okviru Parlamentarnog odbora za pridruživanje između EU-a i Ukrajine.

Predsjednica Europskog parlamenta Roberta Metsola postala je 1. travnja 2022. prva čelnica EU-a koja je od ruske invazije putovala u Ukrajinu. Posjetila je Kijev, gdje se [obratila](#) Vrhovnoj radi i susrela se s predsjednikom Zelenskim, premijerom Denisom Šmigaljem i predstavnicima klubova zastupnika Vrhovne rade. Povodom obilježavanja Dana državnosti Ukrajine 28. srpnja 2022. predsjednica Metsola obratila se Vrhovnoj radi [videoporukom](#) u kojoj je ponovno potvrdila predanost EU-a u pogledu potpore oporavku i obnovi Ukrajine. Ukrajinski premijer Denis Šmigalj 5. rujna 2022. [posjetio](#) je Europski parlament i sastao se s predsjednicom Metsolom i čelnicima klubova zastupnika, dok je 14. rujna 2022. supruga predsjednika Zelenskog, Olena Zelenska, sudjelovala u raspravi nakon govora o stanju Unije na plenarnoj sjednici Europskog parlamenta u Strasbourgu.

Glavni tajnik Europskog parlamenta Klaus Welle bio je u [posjetu](#) Ukrajini od 19. do 22. rujna 2022., na poziv glavnog tajnika Vrhovne rade. Tijekom svojeg posjeta [sastao](#) se s ukrajinskim dužnosnicima, među kojima i s prvim potpredsjednikom Vrhovne rade Oleksandrom Kornjenkom, kako bi razgovarali o potpori Europskog parlamenta Radi.

Predsjednik Zelenski [obratio](#) se Europskom parlamentu na plenarnoj sjednici tijekom svečanosti dodjele Nagrade Saharov 14. prosinca 2022., a predsjednica Metsola istoga je dana održala [govor](#) pred Vrhovnom radom o napretku Ukrajine kao zemlje kandidatkinje za članstvo u EU-u. Parlament je 9. veljače 2023. održao [izvanrednu](#)

[plenarnu sjednicu](#) (službeni dio sjednice) na kojoj je osobno sudjelovao predsjednik Zelenski. Predsjednica Metsola [sudjelovala je 4. ožujka 2023. na konferenciji Ujedinjeni za pravdu](#) u Lavovu na kojoj se susrela s predsjednikom Zelenskim, predsjednikom Vrhovne rade Ruslanom Stefančukom i ukrajinskim glavnim tužiteljem Andrijem Kostinom.

Izaslanstvo članova Odbora za vanjske poslove Europskog parlamenta i njegova Pododbora za sigurnost i obranu [posjetilo](#) je 2. prosinca 2022. Kijev kako bi se susrelo s ključnim ukrajinskim dužnosnicima i zastupnicima u Vrhovnoj radi. Šesteročlano izaslanstvo Posebnog odbora za vanjsko upletanje u sve demokratske procese u Europskoj uniji, uključujući dezinformiranje, te za jačanje integriteta, transparentnosti i odgovornosti u Europskom parlamentu (ING2) [posjetilo je Kijev](#) 20. veljače 2023. Na njihovom dnevnom redu bio je intenzivan program sastanaka usmjerenih na problematiku vanjskog upletanja i dezinformacija te na potporu EU-a Ukrajini u kontekstu ruske ratne agresije i statusa Ukrajine kao zemlje kandidatkinje za članstvo u EU-u. Izaslanstvo Pododbora za ljudska prava (DROI) [posjetilo je](#) 22. i 23. listopada 2023. regiju Černihiv i Kijev kako bi se uključilo u rasprave o pravosuđu i odgovornosti te zajedničkom programu za ljudska prava s lokalnim zajednicama, uključujući žrtve i svjedoke, ukrajinskom Vrhovnom radom, Uredom predsjednika, glavnim državnim odvjetnikom i predstavnicima civilnog društva. Članovi i članice Odbora za regionalni razvoj (REGI) [posjetili su Ukrajinu](#) od 30. listopada do 1. studenoga 2023. kako bi raspravljali o oporavku i obnovi Ukrajine, njezinu putu prema pristupanju EU-u i povezanim reformama.

[Parlamentarni odbor za pridruživanje između EU-a i Ukrajine](#) redovito se sastaje od početka ruske invazije širokih razmjera na Ukrajinu. Dana 24. ožujka 2022. održana je 13., po svojoj prirodi izvanredna sjednica Parlamentarnog odbora za pridruživanje na kojoj su ukrajinski zastupnici sudjelovali na daljinu i na kojoj je usvojena [zajednička izjava](#). Redovne sjednice Parlamentarnog odbora za pridruživanje održane su u Strasbourgu u lipnju 2022. (vidjeti [zajedničku izjavu](#)) i srpnju 2023. (vidjeti [zajedničku izjavu](#)). Europski parlament posjetilo je više *ad hoc* izaslanstava Vrhovne rade, a predsjedništvo Parlamentarnog odbora za pridruživanje, koje se sastoji od supredsjedatelja i potpredsjednika toga odbora, redovno se sastajalo.

Na inicijativu predsjednice Metsole i predsjednika Stefančuka dva su parlamenta 12. travnja 2023. održala svoj prvi međuodborski sastanak kako bi se osnažio kontakt među parlamentarnim odborima u vezi s odabranim smjerom europske integracije Ukrajine i njezinim programom usklađivanja zakonodavstva.

Pravni okvir za potporu Europskog parlamenta i aktivnosti izgradnje kapaciteta utvrđen je Memorandumom o razumijevanju potpisanim s Vrhovnom radom 3. srpnja 2015. i obnovljenim za novi parlamentarni saziv te Sporazumom o administrativnoj suradnji koji su glavni tajnici dvaju parlamenta potpisali u ožujku 2016. godine.

U okviru svojih aktivnosti pružanja potpore demokraciji u Ukrajini, Europski parlament provodi dalekosežan program izgradnje kapaciteta namijenjen Vrhovnoj radi. Ti se naponi temelje na preporukama izrađenima u razdoblju od rujna 2016. do veljače 2017. tijekom misije za procjenu potreba koju je vodio Pat Cox, bivši predsjednik Europskog parlamenta koji je i dalje aktivno uključen u provedbu i praćenje preporuka.

Europski parlament pokrenuo je 2017. proces političkog dijaloga i posredovanja pod nazivom dijalog Jean Monnet. U okviru dijaloga Jean Monnet s Ukrajinom, predsjednik

Vrhovne rade i čelnici klubova zastupnika redovito sudjeluju u raspravama o provedbi tih preporuka i o unutarnjoj reformi Vrhovne rade.

Anticipirajući namjeru Vrhovne Rade da se pokrene pretpristupni program, Europski parlament nedavno je pokrenuo niz internetskih seminara za ukrajinske parlamentarne zastupnike. Oni su usmjereni na pravno usklađivanje, najbolje prakse u zakonodavnim postupcima te etička pitanja i pitanje sukoba interesa. Dva parlamenta blisko surađuju i u pogledu programa digitalizacije, kapaciteta za strateško predviđanje i usluga prevođenja. Europski parlament razvija važan parlamentarni mehanizam koji će biti uključen u nadzorne i kontrolne ovlasti Vrhovne rade radi nadzora financijskih sredstava koja Ukrajina prima iz inozemstva. Rad u tom području nadzire Michael Gahler, imenovan za vodećeg zastupnika u Europskom parlamentu za potporu demokraciji. Pripremaju se i programi za osnaživanje zastupnica i borbu protiv dezinformacija.

C. Promatranje izbora

Slobodni i poštenu izbori temelj su konsolidirane demokracije. Europski parlament uputio je u Ukrajinu promatračke misije na predsjedničke, parlamentarne i lokalne izbore 2014. i 2015. te na predsjedničke i parlamentarne izbore 2019.

EU i Europski parlament posvetili su posebnu pozornost izborima na nezakonito okupiranim područjima, posebno izborima za rusku Dumu u rujnu 2021. koji su provedeni i na okupiranom Krimu. U svojoj [izjavi od 20. rujna 2021. potpredsjednik Komisije/Visoki predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku](#) naglasio je da EU ne priznaje takozvane izbore održane na okupiranom poluotoku Krimu.

U skladu s ukrajinskim Ustavom redovni parlamentarni izbori trebali su se provesti u jesen 2023., predsjednički izbori u proljeće 2024. a lokalni izbori u jesen 2025. Međutim, izbori se ne mogu održati dok traje izvanredno stanje. Prvi poslijeratni izbori predstavljat će dosad nezabilježene izazove jer je oštećen znatan dio izborne infrastrukture, a milijuni glasača raseljeni su unutar ili izvan zemlje.

Već je započeo rad na procjeni posljedica rata na ukrajinsko biračko tijelo i izbornu infrastrukturu te na pripremi za novo izbornu okruženje. Ukrajinska izborna tijela primaju pomoć međunarodne zajednice za organiziranje glasovanja izvan zemlje. Europski parlament održao je krajem svibnja 2023. parlamentarni izborni dijalog o toj temi, u suradnji s Međunarodnom institutom za demokraciju i pomoć pri izborima i Međunarodnom zakladom za izborne sustave, koja Ukrajini pruža opsežnu izbornu pomoć i pomaže toj zemlji da utvrdi najbolji model za glasovanje izvan zemlje, s naglaskom na ukrajinskim izbjeglicama u inozemstvu.

MOLDOVA

EU i Moldova potpisali su 27. lipnja 2014. [Sporazum o pridruživanju](#), uključujući Sporazum o području produbljene i sveobuhvatne slobodne trgovine koji je stupio na snagu u srpnju 2016. Sporazumom su ojačane političke i gospodarske veze Moldove s EU-om. Njime je uspostavljen plan reformi u područjima ključnima za dobro upravljanje i gospodarski razvoj te je ojačana suradnja u nekoliko sektora. Moldova se potpisivanjem Sporazuma obvezala da će svoje unutarnje politike reformirati u skladu sa zakonima i praksom EU-a. Plan za provedbu Sporazuma o pridruživanju definiran je u programu pridruživanja, čija je najnovija verzija, [revidirani program pridruživanja za razdoblje 2021.–2027.](#), dogovorena u kolovozu 2022. EU je daleko najveći trgovinski

partner Moldove i čini 52 % njezine ukupne trgovinske razmjene. Unija je i najveći ulagač u tu zemlju.

Od stupanja na snagu liberalizacije viznog režima za kratkotrajne boravke u travnju 2014., više od 2,5 milijuna moldavskih građana s biometrijskom putovnicom putovalo je u šengenski prostor bez vize, što je dalo poticaj turizmu, poslovnim odnosima i međuljudskim kontaktima.

Komisija je 2. lipnja 2021. objavila Plan EU-a za gospodarski oporavak Moldove u okviru kojeg je 600 milijuna EUR namijenjeno za potporu društveno-gospodarskom oporavku te zemlje nakon pandemije bolesti COVID-19, poticanje zelene i digitalne tranzicije i oslobađanje neiskorištenoga gospodarskog potencijala te zemlje.

Stranka akcije i solidarnosti (PAS) proeuropski orijentirane predsjednice Maje Sandu premoćno je pobijedila na izvanrednim parlamentarnim izborima održanima 11. srpnja 2021. Parlament u kojem prevlast ima PAS odobrio je imenovanje Natalije Gavrilițe premijerkom i podržao njezin ambiciozan program za izvlačenje te postsovjetske zemlje iz dugotrajne političke i gospodarske krize i, što je glavni vanjskopolitički prioritet, njezino približavanje EU-u potpunom provedbom Sporazuma o pridruživanju između EU-a i Moldove. Premijerka Gavrilița odstupila je s dužnosti 10. veljače 2023., a kao novi premijer izabran je Dorin Recean, bivši savjetnik predsjednice Sandu. Vlada je također rekonstruirana. Sadašnja vlada i dalje provodi proeuropski program, s novim naglaskom na nacionalnoj sigurnosti i ubrzanju provedbe reformi u okviru procesa pristupanja EU-u.

Zbog blizine Ukrajine Moldova je posebno osjetljiva na rusku agresiju na Ukrajinu. To je teško pogodilo tu zemlju. U tom kontekstu Moldova je 3. ožujka 2022. poduzela povijesni korak i službeno podnijela zahtjev za članstvo u EU-u. Na sastanku Europskog vijeća 23. lipnja 2022. dodijeljen joj je status zemlje kandidatkinje, čime je otvorena nova strateška faza u odnosima EU-a i Moldove.

S obzirom na rat u Ukrajini, EU je solidaran s Moldovom. Od listopada 2021. taj je zemlji osigurao više od [1,2 milijardi EUR potpore](#) u obliku bespovratnih sredstava i zajmova. EU nastoji ojačati otpornost, sigurnost, stabilnost, gospodarstvo i energetska sigurnost Moldove, poboljšati suradnju u području sigurnosti i obrane te poduprijeti nastojanja Moldove da provede reforme i pristupi EU-u. Komisija je u siječnju 2022. predložila paket makrofinancijske pomoći za Moldovu u iznosu od 150 milijuna EUR (dvije tranše isplaćene su u razdoblju 2022.–2023.), a 24. siječnja 2023. predložila je da se taj paket poveća za do 145 milijuna EUR. Europski parlament usvojio je taj prijedlog 9. svibnja 2023., a Vijeće 30. svibnja 2023. Isplata makrofinancijske pomoći ovisit će o provedbi i programa MMF-a i mjera politike dogovorenih u [Memorandumu o razumijevanju](#).

Uoči sastanka na vrhu europske političke zajednice u Moldovi 1. lipnja 2023. predsjednica Komisije Ursula von der Leyen [objavila](#) je da Komisija povećava svoju potporu Moldovi i da će sada mobilizirati ulaganja u iznosu do 1,6 milijardi eura u okviru gospodarskog i investicijskog plana za Moldovu.

Na sastanku Odbora za vanjske poslove Europskog parlamenta održanom 28. lipnja 2023. [povjerenik Olivér Várhelyi najavio je paket potpore za Moldovu](#), koji ima sljedećih pet prioriteta:

— gospodarski razvoj i povezivost;

- potpora reformama i izgradnja administrativnih kapaciteta na putu Moldove prema EU-u;
- energija;
- sigurnost;
- suzbijanje dezinformacija i strateška komunikacija.

U tom je pogledu Komisija predložila povećanje pomoći Moldovi u okviru preispitivanja višegodišnjeg financijskog okvira u sredini programskog razdoblja, pri čemu bi se u razdoblju od 2024. do 2027. u okviru Instrumenta za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju (NDICI) 600 milijuna EUR preraspodijelilo u programe za povećanje potpore zemljama u istočnom susjedstvu EU-a, uključujući Moldovu.

Moldavske vlasti sada pojačavaju napore u pogledu reformi kako bi provele devet uvjeta utvrđenih u [mišljenju Komisije](#) o zahtjevu Moldove za članstvo u EU-u i ispunile ciljeve navedene u Programu pridruživanja između EU-a i Moldove, koji je i dalje pokretač reformi i usklađivanja s pravnom stečevinom EU-a. Preporuke sadržane u [analitičkom izvješću Komisije iz veljače 2023.](#) također predstavljaju smjernice za napore koje ta zemlja ulaže u reforme i približavanje EU-u.

[Sedmi sastanak Vijeća za pridruživanje EU-a i Moldove](#) održan je 7. veljače 2023. u Bruxellesu. Tijekom tog sastanka EU i Moldova ponovno su istaknuli svoju predanost jačanju političkog povezivanja i produbljivanju gospodarske integracije. Komisija je 22. lipnja 2023. [usmeno izvijestila](#) o ostvarenom napretku. Zaključeno je da je Moldova ispunila tri od devet uvjeta navedenih u mišljenju Komisije te da je provedba ostalih koraka na dobrom putu, s obzirom na to da je u još tri područja ostvaren dobar napredak.

Komisija je zatim 8. studenoga 2023., u okviru paketa za proširenje, službeno izvijestila o napretku koji je ostvarila Moldova. [Preporučila](#) je da Vijeće otvori pregovore o pristupanju s Moldovom i da Vijeće donese pregovaračke okvire nakon što Moldova donese određene ključne mjere. Komisija je utvrdila da je ispunjeno šest od devet uvjeta, a to su reforme za jačanje demokracije i vladavine prava, veća uključenost civilnog društva, priprema za reformu javne uprave i pravne reforme te napredak u borbi protiv korupcije i organiziranog kriminala. Ključne mjere koje se još moraju poduzeti su napredak u borbi protiv korupcije, nastavak provedbe akcijskog plana za deoligarhizaciju i napredak prema sveobuhvatnoj reformi pravosuđa. Europsko vijeće o otvaranju pregovora o pristupanju s Republikom Moldovom (i Ukrajinom) treba odlučivati na sastanku 14. i 15. prosinca 2023.

Rusija je od veljače 2023. pojačala hibridni rat protiv Moldove i sada otvoreno pokušava destabilizirati proeuropsku moldavsku vladu kibernetičkim napadima, širenjem dezinformacija, izazivanjem društvenih nemira i lažnim prijetnjama o bombama. Osim toga, prorуска stranka Șor orkestrirala je nezakonito financirane prosvjede tijekom 2022. i 2023. Unatoč tome što je osuđen na 15 godina zatvora, oligarh u bijegu Ilan Șor i dalje ima znatan utjecaj u Moldovi te nastavlja ulagati napore u destabilizaciju zemlje i njezine proeuropske vlade. Predsjednica Sandu javno je potvrdila postojanje zavjere u cilju oružanog državnog udara uz potporu Rusije čija je svrha srušiti nju i njezinu vladu. Kao odgovor na te pokušaje EU je pojačao suradnju s Moldovom u području sigurnosti i obrane, posebice na način da je uputio misiju partnerstva EU-a (EUPM Moldova), udvostručio svoju pomoć u okviru [Europskog instrumenta mirovne pomoći](#) i [sankcioniranjem](#) pojedinaca koji destabiliziraju zemlju.

Moldavske vlasti bile su domaćini drugog sastanka na vrhu europske političke zajednice održanog 1. lipnja 2023. u Bulboaci. Sastanak [je imao znatan međunarodni odjek i povećao je prepoznatljivost Moldove kao pouzdanog partnera](#). To je ujedno bila prilika da EU pošalje snažnu poruku potpore toj zemlji, Ukrajini i široj europskoj zajednici te da pokaže jedinstvo u potpori miru. Domaćinstvo sastanka bilo je golem izazov za zemlju koja ima ograničene administrativne kapacitete i koju Rusija izravno ugrožava.

Odcijepljena regija Pridnjestrovlje, koja je 1990. jednostrano proglasila neovisnost, i dalje predstavlja veliki izazov za Moldovu. To je pitanje postalo još veći izazov u kontekstu rata u Ukrajini zbog prisutnosti ruskih postrojbi i ovisnosti Moldove o električnoj energiji iz Pridnjestrovlja. EU u pregovaračkom procesu 5 + 2 za rješavanje sukoba u Pridnjestrovlju sudjeluje kao promatrač. Iako je pregovarački proces od 2022. *de facto* zamrznut, EU se nastavlja zalagati za sveobuhvatno i mirno rješenje koje se temelji na suverenosti i teritorijalnoj cjelovitosti Moldove uz poseban status Pridnjestrovlja. Osim toga, već napeti odnosi između autonomne regije Gagauzije i središnje vlade u Kišinjevu postali su još napetiji zbog ruske invazije na Ukrajinu te će i dalje predstavljati izazove.

A. Stajalište Europskog parlamenta

U [rezoluciji Europskog parlamenta od 20. listopada 2020.](#) potvrđena su poboljšanja ostvarena u Moldovi u pogledu promicanja demokratskih standarda i borbe protiv korupcije te je istodobno ponovljen poziv na neovisno i nepristrano pravosuđe. Mjesec dana nakon što je Moldova podnijela zahtjev za članstvo u EU-u, Europski parlament donio je [5. svibnja 2022. rezoluciju](#) u kojoj je pozvao institucije EU-a da Moldovi dodijele status zemlje kandidatkinje za članstvo u EU-u i da je integriraju u jedinstveno tržište EU-a. Parlament je također zatražio od Komisije da dodatno poveća financijsku i tehničku pomoć Moldovi, među ostalim novim prijedlogom za makrofinancijsku pomoć, mjerama za liberalizaciju prometa i trgovine te kontinuiranom potporom za upravljanje izbjegličkim pitanjima i humanitarni rad.

Nakon usvajanja [izvješća o provedbi Sporazuma o pridruživanju između EU-a i Moldove](#) 19. svibnja 2022. Europski parlament još je jednom pozvao da se Moldovi dodijeli status zemlje kandidatkinje. U izvješću je istaknuto da su poduzeti neki važni koraci za provedbu reformi, ali i da je potrebno učiniti mnogo više, posebno u pogledu jačanja ključnih državnih institucija. Isti je poziv upućen i u [rezoluciji Europskog parlamenta od 23. lipnja 2022.](#) o statusu Ukrajine, Republike Moldove i Gruzije kao zemalja kandidatkinja.

Nakon što je u kontekstu ruske agresije na Ukrajinu povećan broj hibridnih prijetnji s kojima je suočena Moldova, Europski parlament donio je [19. travnja 2023. rezoluciju](#) u kojoj je ponovio svoju nepokolebljivu potporu neovisnosti, suverenosti i teritorijalnoj cjelovitosti te zemlje u ovim posebno zahtjevnim vremenima.

Uoči predstavljanja Komisijina paketa za proširenje i sastanka Europskog vijeća u prosincu Europski parlament donio je [5. listopada 2023. rezoluciju](#) u kojoj je ponovno potvrdio svoju predanost budućem članstvu Moldove u EU-u i zatražio da pregovori o pristupanju s Moldovom započnu prije kraja godine.

B. Međuparlamentarna suradnja

Od samog početka rata u Ukrajini Europski parlament nepokolebljiv je u pružanju potpore Moldovi i iskazivanju solidarnosti s njom. Na poziv predsjednice Metsole,

[predsjednica Sandu održala je 18. svibnja 2022. govor na plenarnoj sjednici Europskog parlamenta u Bruxellesu](#), u jeku rata u Ukrajini. To je bio snažan znak potpore zemlji koja je nerazmjerno pogođena tim ratom. Predsjednica Metsola posjetila je Moldovu 11. studenoga 2022. kako bi se susrela s predsjednicom Sandu, bivšom premijerkom Gavrilițom i predsjednikom parlamenta Igorom Grosuom te se tom prilikom obratila moldavskom parlamentu. Tijekom posjeta snažno je naglasila potporu Europskog parlamenta članstvu Moldove u EU-u. Na marginama 7. sastanka Vijeća za pridruživanje EU-a i Moldove predsjednica Metsola sastala se s bivšom premijerkom Gavrilițom (6. veljače 2023.). Predsjednica Metsola se 21. svibnja 2023. prvi put sastala s premijerom Receanom i predsjednikom parlamenta Grosuom kada je posjetila Kišinjev u kontekstu okupljanja građana pod nazivom „Nacionalna skupština europske Moldove”, koje je sazvala predsjednica Sandu. Na sastanku europske političke zajednice u Bulboaci 1. lipnja 2023. predsjednica Metsola pozvala je EU da započne pristupne pregovore s Moldovom do kraja 2023., dok je predsjednica Sandu iskoristila taj sastanak na vrhu kako bi izrazila europske težnje svoje zemlje i ponovno istaknula cilj pristupanja EU-u do 2030. koji si je ta zemlja sama zadala.

Predsjednica Metsola ponovno se susrela s predsjednikom Grosuom u Europskom parlamentu u Bruxellesu 5. srpnja 2023., kada je izaslanstvo moldavskog parlamenta došlo u studijski posjet o procesu pristupanja EU-u. Taj je posjet organizirala Skupina Europskog parlamenta za podršku demokraciji i koordinaciju izbora, a u njemu je sudjelovalo 20 zastupnika moldavskog parlamenta.

Odbori Europskog parlamenta posvetili su veliku pozornost stanju u Moldovi, pri čemu je nekoliko izaslanstava putovalo u tu zemlju 2022. i 2023. U svibnju 2023. izaslanstvo Pododbora za sigurnost i obranu posjetilo je Moldovu i Rumunjsku kako bi posjetilo Misiju pomoći Europske unije za granični prijelaz Republike Moldove i Ukrajine te Misiju partnerstva EU-a u Republici Moldovi. U veljači 2023. članovi Odbora za međunarodnu trgovinu i Odbora za proračun sastali su se sa svojim moldavskim kolegama kako bi raspravljali o trgovinskim odnosima između EU-a i Moldove i proračunskoj potpori u kontekstu ratne agresije Rusije protiv Ukrajine. Istog tjedna u Kišinjevu je održana skupština Euronest, a prisustvovalo joj je veliko izaslanstvo Europskog parlamenta.

U ožujku i travnju 2022. Odbor za vanjske poslove i Pododbor za sigurnost i obranu poslali su prvo izaslanstvo u Moldovu od izbijanja rata kao znak jednoglasne solidarnosti i potpore EU-a Moldovi. U lipnju 2023. članovi i članice Odbora za razvoj otišli su u Moldovu kako bi razmotrili situaciju ukrajinskih izbjeglica smještenih ondje.

Člankom 440. Sporazuma o pridruživanju između EU-a i Moldove osnovan je Parlamentarni odbor za pridruživanje. Prva sjednica Parlamentarnog odbora za pridruživanje održana je 16. listopada 2014., a 13. sjednica održana je 23. ožujka 2023. u Bruxellesu. Od podnošenja zahtjeva za članstvo u EU-u u ožujku 2023. Parlamentarni odbor za pridruživanje izražava snažnu potporu putu Moldove prema integraciji u EU. U travnju 2023. pozvao je institucije EU-a da Moldovi dodijele status zemlje kandidatkinje za članstvo u EU-u. Na posljednja dva sastanka Parlamentarnog odbora za pridruživanje usvojene su snažne izjave u kojima se [institucije EU-a pozivaju da otvore pristupne pregovore do kraja 2023.](#), nakon što Moldova provede devet preporuka Komisije, te ih se [potiče da postupno integriraju Moldovu u jedinstveno tržište](#).

Europski parlament proglasio je Moldovu prioritetnom zemljom za rad na podupiranju demokracije i s moldavskim parlamentom provodi širok raspon aktivnosti na

političkoj i administrativnoj razini. Okvir za te aktivnosti predviđen je Memorandumom o razumijevanju koji su u studenome 2021. potpisali predsjednik Europskog parlamenta David Sassoli i predsjednik moldavskog parlamenta Igor Grosu. Memorandum o razumijevanju popraćen je i planom djelovanja.

Više aktivnosti Europskog parlamenta u Moldovi usmjereno je na pomoć mjerama za suzbijanje dezinformacija i vanjskog upletanja u demokratske procese (program „Trokut za demokraciju“), na promicanje kulture dijaloga i političke rasprave u moldavskom parlamentu („dijalog Jean Monnet“) te na izgradnju kapaciteta na političkoj i administrativnoj razini.

C. Promatranje izbora

Europski parlament poslao je izaslanstvo u Međunarodnu misiju za promatranje izbora pod vodstvom Ureda OEES-a za demokratske institucije i ljudska prava (OEES/ODIHR) na praćenje parlamentarnih izbora u Moldovi održanih 11. srpnja 2021. Promatrači su konstatairali da su ti izbori, općenito gledano, bili dobro vođeni, slobodni i kompetitivni, unatoč tome što su zabilježeni određeni propusti koje je potrebno ispraviti za sljedeće izbore.

U prosincu 2022. moldavski parlament donio je novi izborni zakon u skladu s ključnim preporukama međunarodnih i lokalnih stručnih organizacija, uključujući Venecijansku komisiju. Taj je zakon stupio na snagu 1. siječnja 2023. Njime su obuhvaćene i preporuke izaslanstva Europskog parlamenta za promatranje izbora kojim je predsjedao predsjednik Odbora za vanjske poslove Europskog parlamenta David McAllister.

Europski parlament poslao je izaslanstvo za promatranje izbora u Međunarodnu misiju za promatranje izbora pod vodstvom Ureda OEES-a za demokratske institucije i ljudska prava (OEES/ODIHR) radi praćenja regionalnih izbora održanih 5. i 19. studenoga 2023. To je bila prilika za procjenu učinkovitosti i provedbe Izbornog zakona jer su ti lokalni izbori bili prvi izbori koji su se održali u skladu s novim pravilima. Unatoč napetoj kampanji i iznimnim okolnostima uzrokovanim ruskim hibridnim ratovanjem i opetovanim uplitanjem u moldavski izborni proces, izaslanstvo u Međunarodnu misiju za promatranje izbora izjavilo je da su izbori bili mirni i da se njima učinkovito upravljalo, da je izborna povjerenstvo radilo transparentno i profesionalno te da su kandidati većinom mogli slobodno voditi kampanju i da su biračima pružili različite alternative. Voditelj izaslanstva Europskog parlamenta za promatranje izbora José Ramón Bauzá Díaz preporučio je da odluke o isključenju kandidata u posljednji trenutak, kao što je odluka donesena u pogledu stranke Șansă (koja je povezana s oligarhom Ilanom Șorom koji je u bijegu), ne bi trebale biti trajni presedan i trebale bi biti motivirane samo ozbiljnom zabrinutošću u pogledu prijetnji nacionalnoj sigurnosti. Također je u ime delegacije izrazio potporu Republici Moldovi u provedbi demokratskih reformi unatoč izvanrednom stanju uzrokovanom ruskom invazijom na Ukrajinu i hibridnim ratom čiji je cilj destabilizacija moldavskih demokratskih institucija.

BJELARUS

Proteklih su nekoliko desetljeća odnosi Unije i Bjelarusu znali biti teški zbog stalnog kršenja ljudskih i građanskih prava u toj zemlji. Međutim, Bjelarus je u razdoblju od 2014. do 2020. naizgled pokazao otvoreniji stav prema EU-u i politici Istočnog partnerstva. Odnosi te države sa zapadnim zemljama donekle su se poboljšali, a Bjelarus je odigrao važnu ulogu kao domaćin razgovora o ukrajinskoj krizi kojima

je Unija posredovala. Stoga se EU obvezao na politiku „kritičkog angažmana” s Bjelarusom, kako je navedeno u [zaključcima](#) Vijeća od 15. veljače 2016., prema kojima će konkretni koraci koje Bjelarus poduzme kako bi se učvrstile temeljne slobode, vladavina prava, ljudska prava, među ostalim sloboda govora, izražavanja i medija te radnička prava, ostati ključni kriteriji za oblikovanje buduće politike EU-a prema Bjelarusu. Pregovori o partnerstvu za mobilnost zaključeni su 2017., a sporazumi o pojednostavnjenju izdavanja viza i ponovnom prihvatu stupili su na snagu 1. srpnja 2020. kako bi se potaknuli međuljudski kontakti.

Nažalost, unatoč nastavku dijaloga o ljudskim pravima između EU-a i Bjelarusu, osnivanju koordinacijske skupine EU-a i Bjelarusu na razini visokih stručnjaka 2016. i donošenju akcijskog plana za ljudska prava za razdoblje 2016.–2019. te unatoč aktivnom sudjelovanju na bilateralnim i multilateralnim sastancima Istočnog partnerstva, Bjelarus nije ispunio svoje obveze u pogledu ljudskih prava. Bjelarus je jedina zemlja na europskom kontinentu koja i dalje provodi smrtnu kaznu, što je *de jure* isključuje iz Vijeća Europe. Rasprave o mogućem moratoriju na smrtnu kaznu, s ciljem njezina ukidanja, redovito se spominju, ali čini se da je riječ o obmani jer dosad nisu poduzete nikakve konkretne mjere.

EU je snažno osudio nasilnu represiju mirnih prosvjeda u veljači i ožujku 2017. Prijevremene parlamentarne izbore održane 18. studenoga 2019. obilježio je niz nepravilnosti i nedostataka te zbog kojih oporba uopće nije zastupljena u parlamentu. Međunarodna zajednica smatra da predsjednički izbori održani 9. kolovoza 2020. nisu bili ni slobodni niti poštenu, a prethodili su im sustavan progon članova oporbe, nakon čega je uslijedilo okrutno nasilje nad mirnim prosvjednicima, predstavnicima oporbe i novinarima, dosad nezabilježene razmjera u povijesti Bjelarusu. Zbog toga je EU uveo [nove krugove sankcija](#) (posljednje u kolovozu 2023.) protiv 233 pojedinca i 37 subjekata koji su odgovorni za izbornu prijevaru i nasilnu represiju ili su u njima sudjelovali, kao i za pomaganje neopravdane i ničim izazvane ruske vojne agresije na Ukrajinu, te je izrazio spremnost da poduzme daljnje mjere ograničavanja protiv subjekata i visokih dužnosnika režima. Nadalje, EU je smanjio bilateralnu suradnju s bjeloruskim vlastima na središnjoj razini na najmanju moguću mjeru, povećao svoju potporu bjeloruskom narodu i civilnom društvu te na odgovarajući način prilagodio svoju bilateralnu financijsku pomoć.

Bjeloruski režim odgovorio je na način da je službeno obustavljeno sudjelovanje u politici Istočnog partnerstva i u strukturama kao što su dijalog o ljudskim pravima između EU-a i Bjelarusu te koordinacijska skupina EU-a i Bjelarusu te je zatražio od veleposlanika EU-a u Bjelarusu da napusti tu zemlju.

A. Stajalište Europskog parlamenta

Čak i prije namještenih predsjedničkih izbora od 9. kolovoza 2020. Europski parlament usvojio je nekoliko rezolucija u kojima se Bjelarus kritizira zbog političkih zatvorenika, ograničavanja slobode medija i civilnog društva, nepoštovanja ljudskih prava, među ostalim zbog zadržavanja smrtnu kaznu, i neregularnih parlamentarnih izbora. U [rezoluciji od 19. travnja 2018.](#) Europski je parlament podržao kritički angažman EU-a s Bjelarusom dokle god je on uvjetovan poduzimanjem konkretnih mjera u smjeru demokratizacije i poštovanja temeljnih sloboda i ljudskih prava. Naročito je pozvao Bjelarus da se pridruži globalnom moratoriju na izvršenje smrtnu kaznu kao prvom koraku prema njezinu trajnom ukidanju. U [rezoluciji od 4. listopada 2018.](#) Europski parlament još jednom je osudio uznemiravanje i zatvaranje novinara i pripadnika

neovisnih medijskih kuća te je ponovno uputio apel na jačanje poštovanja demokratskih načela, vladavine prava te ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Kao odgovor na namještene predsjedničke izbore održane 9. kolovoza 2020. i naknadnu brutalnu represiju protiv demokratskih snaga, aktivista civilnog društva, slobodnih sindikata, neovisnih medija i mirnih prosvjednika, Europski parlament donio je [17. rujna 2020.](#) i ponovo [26. studenoga 2020.](#) rezolucije o stanju u Bjelarusu. U tim rezolucijama zastupnici su konstatali da su izbori provedeni uz očito kršenje svih međunarodno priznatih standarda i da većina Bjelorusa smatra da je kandidatkinja ujedinjene oporbe Svjetlana Cihanouska stvarna novoizabrana predsjednica Bjelorusa. Tražili su hitne sankcije EU-a protiv dužnosnika odgovornih za izbornu prijevaru i represiju, među ostalim protiv bivšeg predsjednika Aleksandra Lukašenka. Izrazili su potporu koordinacijskom vijeću koje je osnovala gđa Cihanouska kao privremenom predstavništvu naroda koji zahtijeva demokratske promjene. Zastupnici su 21. listopada 2020. ponovo izrazili ta principijelna stajališta u svojoj preporuci o odnosima s Bjelarusom.

Osim toga, predsjednik izaslanstva Europskog parlamenta za odnose s Bjelarusom (D-BY) i stalni izvjestitelj za Bjelarus objavili su niz zajedničkih izjava u kojima izražavaju žaljenje zbog toga što je stanje ljudskih prava u toj zemlji sve lošije te kritiziraju to što Lukašenko nastavlja prisvajati vlast. Europski parlament proveo je u prosincu 2020. misiju za utvrđivanje činjenica o Bjelarusu kako bi procijenio potrebe bjeloruskih demokratskih snaga i ocijenio kako bi im Europski parlament mogao pružiti potporu, i na administrativnoj i na političkoj razini. Simbolično, ta je misija provedena u tjednu u kojem se dodjeljivala Nagrada Saharov za 2020., a kojom je te godine odano priznanje demokratskoj opoziciji Bjelorusa. Europski parlament pokrenuo je stoga platformu za borbu protiv nekažnjavanja kršenja ljudskih prava u Bjelarusu, pod pokroviteljstvom Pododbora za ljudska prava i u suradnji s Odborom za vanjske poslove i izaslanstvom za odnose s Bjelarusom. Nadalje, Skupina za podršku demokraciji i koordinaciju izbora predložila je širok raspon aktivnosti za potporu demokraciji prilagođenih bjeloruskim demokratskim aktivistima. Europski parlament je u svojoj [rezoluciji od 10. lipnja 2021.](#) o sustavnoj represiji u Bjelarusu i njezinim posljedicama na europsku sigurnost nakon otmica osoba iz europskog civilnog zrakoplova koji su presrele bjeloruske vlasti osudio raširena kršenja ljudskih prava u Bjelarusu i neprihvatljivu instrumentalizaciju nezakonitih migracija u cilju destabilizacije EU-a od strane režima Aleksandra Lukašenka. Ta principijelna stajališta ponovno su potvrđena u rezoluciji Europskog parlamenta [od 7. listopada 2021.](#) o stanju u Bjelarusu nakon jedne godine prosvjeda i njihovog nasilnoga gušenja te, nakon novog vala uhićenja, u [rezoluciji od 19. svibnja 2022.](#) o kaznenom progonu pripadnika oporbe i pritvaranju sindikalnih vođa u Bjelarusu, [rezoluciji od 24. studenoga 2022.](#) o kontinuiranoj represiji nad demokratskom oporbom i civilnim društvom u Bjelarusu i [rezoluciji od 15. ožujka 2023.](#) o daljnjoj represiji nad bjeloruskim narodom, posebno o slučajevima Andreja Pačobuta i Alesa Bjaljackog, kao i u [rezoluciji od 11. svibnja 2023.](#) o nehumanom postupanju prema istaknutom oporbenom čelniku Viktoru Babariki i njegovoj hospitalizaciji. U svojoj [rezoluciji od 13. rujna 2023.](#) o odnosima s Bjelarusom Europski parlament pozvao je Međunarodni kazneni sud da izda nalog za uhićenje Lukašenka s obzirom na ulogu njegova režima u nezakonitoj deportaciji i indoktrinaciji ukrajinske djece.

B. Međuparlamentarna suradnja

Europski parlament nema službene odnose s bjeloruskim parlamentom zbog toga što ta zemlja u više navrata nije provela slobodne i poštene izbore i nije ispunila

međunarodne standarde za demokraciju i vladavinu prava, što je vidljivo iz novih valova prosvjeda i sveopće represije nakon namještenih parlamentarnih izbora održanih 18. studenoga 2019. i predsjedničkih izbora održanih 9. kolovoza 2020. Isto tako, zastupnici u bjeloruskom parlamentu još nisu pozvani da sudjeluju u Parlamentarnoj skupštini Euronest jer je ispunjavanje izbornih normi OEES-a preduvjet za pristupanje. Međutim, predstavnici bjeloruskih demokratskih snaga redovito se pozivaju da prisustvuju radu Parlamentarne skupštine Euronest.

Također, Europski parlament preko Izaslanstva Europskog parlamenta za odnose s Bjelarusom (D-BY) održava aktivan i blizak dijalog s predstavnicima demokratskih snaga te zemlje, neovisnih nevladinih organizacija i aktera civilnog društva, uključujući članove Koordinacijskog vijeća i Ujedinjeni prijelazni kabinet koji je uspostavila Svjetlana Cihanouska. Redovni sastanci Izaslanstva Europskog parlamenta za odnose s Bjelarusom održavaju se u Bruxellesu i Strasbourgu kako bi se raspravljalo o razvoju odnosa EU-a i Bjelarusu te ocijenilo političko i gospodarsko stanje u zemlji, kao i najnoviji razvoj događaja u pogledu demokracije, kršenja ljudskih prava i vladavine prava. Izaslanstvo Europskog parlamenta za odnose s Bjelarusom također je putovalo u Minsk u lipnju 2015. i srpnju 2017., kao i njegovo predsjedništvo u listopadu 2018. i veljači 2020. U lipnju 2022. Izaslanstvo Europskog parlamenta za odnose s Bjelarusom poslalo je *ad hoc* misiju u Vilnius radi sastanka s predstavnicima demokratskih snaga i civilnog društva u egzilu i ocjene situacije na granici između EU-a i Bjelarusu.

C. Promatranje izbora

Bjelarus od 2001. nije pozvao Europski parlament na promatranje izbora. Kao što je uobičajeno u takvim slučajevima, Europski parlament oslanja se na procjenu koju u zemlji provodi Parlamentarna skupština Vijeća Europe i Parlamentarna skupština OEES-a/ODIHR-a. Nažalost, ni ti međunarodni promatrači nisu primili poziv za promatranje predsjedničkih izbora održanih 9. kolovoza 2020., unatoč tome što se bjeloruski režim prethodno obvezao pozvati ih.

Vanessa Cuevas Herman / Florian Carmona / Levente Csaszi
02/2024

5.5.7. TRI SUSJEDNE ZEMLJE ISTOČNOG PARTNERSTVA NA JUŽNOM KAVKAZU

Politika Istočnog partnerstva EU-a uspostavljena 2009. obuhvaća šest bivših zemalja Sovjetskog Saveza: Armeniju, Azerbajdžan, Bjelarus, Gruziju, Moldovu i Ukrajinu. Partnerstvo je osnovano kako bi se u tim zemljama podržao rad na političkim, društvenim i gospodarskim reformama s ciljem jačanja demokratizacije i dobrog upravljanja, energetske sigurnosti, zaštite okoliša te gospodarskog i društvenog razvoja. Sve zemlje sudionice, osim Bjelarus, čije je članstvo obustavljeno, imaju izaslanstva u Parlamentarnoj skupštini Euronesta.

Osim rada koji obavljaju nadležni odbori za vanjske poslove i međunarodnu trgovinu, Europski parlament ima i stalno izaslanstvo za odnose s južnim Kavkazom ([DSCA](#)), koje nadzire odnose EU-a s trima južnokavkaskim državama u okviru Parlamentarnog odbora za pridruživanje s Gruzijom, Parlamentarnog odbora za partnerstvo s Armenijom i Odbora za parlamentarnu suradnju s Azerbajdžanom. Osim toga, nadzire i rad posebnog predstavnika EU-a za južni Kavkaz i krizu u Gruziji.

GRUZIJA

[Sporazum o pridruživanju između EU-a i Gruzije](#), uključujući detaljno i sveobuhvatno područje slobodne trgovine, stupio je na snagu u srpnju 2016. godine. Gruzija je uložila puno truda kako bi uskladila svoje zakonodavstvo sa standardima Unije, što je dovelo, među ostalim, do ukidanja viznog režima za kratkotrajne boravke u schengenskom području od ožujka 2017. godine. EU je vodeći trgovinski partner Gruzije i čini otprilike [21 %](#) njezine ukupne trgovine (2021.). Europska unija godišnje izdvaja za Gruziju više od 100 milijuna EUR u obliku tehničke i financijske potpore usmjerene na gospodarski razvoj, dobro upravljanje, kretanje ljudi i obrazovanje.

U okviru nastojanja skupine Tim Europa da pomogne partnerskim zemljama u suočavanju sa socioekonomskim posljedicama krize uzrokovane bolešću COVID-19, Gruziji je ponuđen prilagođeni paket financijske pomoći u iznosu od 183 milijuna EUR kojim se mobilizira kombinacija postojećih i novih sredstava kako bi se građanima pružila konkretna pomoć i kako bi se ojačala makrofinancijska stabilnost Gruzije.

Politička i medijska scena Gruzije obilježena je velikom polarizacijom. Štoviše, niz kontroverznih događaja do kojih je došlo proteklih godina upućuju na nazadovanje demokracije i kontinuirano ugrožavanje građanskih sloboda. Posebno se ističu uvriježeno nekažnjavanje korupcije na visokoj razini, slučajevi policijskog nasilja, kronični nedostatak neovisnosti i transparentnosti u pravosuđu, ograničenja slobode medija (koju savršeno ilustrira presuda protiv Nike Gvaramije, osnivača proopozicijskog televizijskog kanala Mtavari, koji je u svibnju 2022. osuđen na 3,5 godine zatvora na temelju sporne optužnice — predsjednik Gruzije pomilovao je na kraju g. Gvaramija u lipnju 2023.), verbalni i fizički napadi na novinare i zaposlenike proopozicijskih medijskih kuća te kontinuirana stigmatizacija i diskriminacija LGBTQI+ zajednice, za što su tragičan primjer nasilni napadi i posljedično prisilno otkazivanje povorke ponosa 5. srpnja 2021. Nadalje, zabilježen je niz nedostataka i nepravilnosti tijekom predsjedničkih izbora 2018. te tijekom parlamentarnih izbora 2020. i lokalnih izbora 2021. Europski parlament donio je u tim teškim okolnostima dvije ključne rezolucije:

Rezoluciju o [kršenju slobode medija i sigurnosti novinara u Gruziji](#) (9. lipnja 2022.) i Rezoluciju o [situaciji u pogledu bivšeg predsjednika Gruzije Mihaila Sakašvilija](#) (15. veljače 2023.). U srpnju 2021. čelnici vladajuće stranke Gruzijanski san jednostrano su se povukli iz političkog sporazuma postignutog uz posredovanje predsjednika Europskog vijeća Charlesa Michela (sporazum od 19. travnja). U tom su dokumentu sveobuhvatno razmotrena pitanja politiziranog pravosuđa, poboljšanja izbornog okvira i reforme pravosuđa. Zastupnici u Europskom parlamentu i dalje smatraju da se sporazumom od 19. travnja podupire demokratski razvoj Gruzije.

Nakon hitnog zahtjeva Ukrajine za pristupanjem Europskoj uniji, u jeku borbe protiv ruske invazije, Gruzija je (uz Republiku Moldovu) 3. ožujka 2022. podnijela vlastiti zahtjev za status zemlje kandidatkinje po ubrzanom postupku. U skladu s mišljenjima Europske komisije i uzimajući u obzir zabrinjavajuće nazadovanje demokracije zabilježeno posljednjih nekoliko godina, Europsko vijeće [odlučilo je](#) 23. lipnja priznati samo „europsku perspektivu” Gruzije, dok je Ukrajini i Republici Moldovi dodijeljen status zemalja kandidatkinja.

Gruzijski parlament osnovao je tematske radne skupine za rješavanje 12 ključnih prioriteta koje je utvrdila Europska komisija, čime je pokrenuo postupak rješavanja tih pitanja. Međutim, na [sedmom sastanku Vijeća za pridruživanje EU-a i Gruzije](#), održanom 6. rujna 2022. u Bruxellesu, EU je izrazio ozbiljnu zabrinutost zbog izostanka konkretnog napretka i daljnjeg negativnog razvoja događaja u Gruziji u pogledu demokratskih standarda i vladavine prava.

Suočeni s ruskom okupacijom Abhazije i regije Činvali/Južna Osetija, Gruzijci svoje nade polažu u približavanje EU-u i NATO-u. Europska unija u više je navrata naglasila svoju čvrstu potporu neovisnosti, suverenosti i teritorijalnoj cjelovitosti Gruzije unutar njezinih međunarodno priznatih granica, kako je istaknuto u [Rezoluciji Europskog parlamenta od 14. lipnja 2018.](#) o okupiranim teritorijima Gruzije deset godina nakon ruske invazije. Unija podržava trud koji je posebni predstavnik EU-a za južni Kavkaz i krizu u Gruziji uložio u rješavanje sukoba, kao i promatračke misije EU-a i Instrumenta EU-a za doprinos stabilnosti i miru, čime se dopunjavaju međunarodne rasprave u Ženevi. Strateški dijalog između Unije i Gruzije koji se održava jednom godišnje znak je povjerenja između tih dviju strana. Gruzija je također dala znatan doprinos u nekoliko operacija zajedničke sigurnosne i obrambene politike EU-a, na temelju okvirnog sporazuma za sudjelovanje Gruzije, koji je stupio na snagu 2014. godine. S druge strane, gruzijske se vlasti posljednjih godina sve više približavaju Kremlju, što potvrđuje njihovo odbijanje da se usklade sa sankcijama protiv Rusije koje predvodi EU i nastavak izravnih letova između Gruzije i Rusije.

A. Stajalište Europskog parlamenta i međuparlamentarna suradnja

Konferencija predsjednika Europskog parlamenta pozvala je 9. lipnja 2022. Europsko vijeće da Ukrajini i Republici Moldovi dodijeli status zemalja kandidatkinja za članstvo u EU-u te da „radi na dodjeli istog statusa” Gruziji. Na temelju triju mišljenja koja je Europska komisija objavila 17. lipnja Europsko vijeće je 23. lipnja prepoznalo samo „europsku perspektivu” Gruzije, dok je Ukrajini i Moldovi dodijelilo status zemalja kandidatkinja.

Osim toga, Europski parlament je 9. lipnja 2022. donio [Rezoluciju](#) o kršenju slobode medija i sigurnosti novinara u Gruziji. U tom su dokumentu zastupnici osudili preuzimanje kontrole nad zemljom za koje je odgovorna stranka „Gruzijanski san” i njezin

osnivač, oligarh Bidzina Ivanišvili, te su izrazili žaljenje zbog znatnog pogoršanja stanja medija u zemlji.

Dvanaesta sjednica [Parlamentarnog odbora za pridruživanje između EU-a i Gruzije](#) održana je u 8. lipnja 2023. Sudionici sjednice uvažili su napredak u pogledu usklađivanja u tehničkim područjima, ali zastupnici u Europskom parlamentu izrazili su žaljenje zbog trenda nazadovanja u području vladavine prava, neovisnosti i učinkovitosti pravosuđa, radnog prava i nediskriminacije. Pozvali su svoje gruzijske kolege da surađuju s dionicima civilnog društva kako bi se riješilo 12 ključnih prioriteta koje je utvrdila Europska komisija. Osim toga primili su na znanje da se stanje u pogledu ljudskih prava u okupiranim regijama dodatno pogoršalo.

Europski parlament donio je 14. prosinca 2022. Rezoluciju [o provedbi Sporazuma o pridruživanju između EU-a i Gruzije](#) na temelju izvješća koje je sastavio stalni izvjestitelj Sven Mikser (S&D, Estonija). Iako su primili na znanje nastavak reformi u Gruziji unatoč izazovima povezanim s pandemijom bolesti COVID-19, zastupnici su pozvali na sustavnije sudjelovanje aktera civilnog društva u donošenju odluka i izrazili su žaljenje zbog nazadovanja u pogledu vladavine prava, posebno zbog slučajeva politiziranog pravosuđa.

B. Promatranje izbora

Misije Ureda za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS) počele su 1995. pratiti parlamentarne, predsjedničke i lokalne izbore u Gruziji. Kao i inače u područjima u kojima djeluje OESS, promatrači Europskog parlamenta bili su uključeni u misije OESS-a/ODHIR-a. Parlamentarni izbori 2016. ocijenjeni su uglavnom kao demokratski i poštenti, unatoč nekim postupovnim nepravilnostima i navodima o zastrašivanju. Zahvaljujući pobjedi, koalicija „Gruzijski san” ostvarila je „ustavnu većinu” (75 % zastupnika) potrebnu za izmjenu Ustava. OESS i Unija bili su [kritični](#) prema predsjedničkim izborima iz 2018. zbog zloupotrebe administrativnih resursa, velike polarizacije privatnih medija i negativnih kampanja, no sveukupna je ocjena ipak bila pozitivna. Zbog krize uzrokovane bolešću COVID-19 i povezanih ograničenja u pogledu javnog zdravlja i putovanja, Europski parlament nije poslao kratkoročne promatrače da prate parlamentarne izbore 2020. OESS/ODHIR poslao je ograničenu misiju za promatranje izbora koja se sastojala od tima stručnjaka i dugoročnih promatrača. Na dan izbora ODIHR je udružio snage s kratkoročnim promatračima koje su poslali Parlamentarna skupština OESS-a, Parlamentarna skupština Vijeća Europe i Parlamentarna skupština NATO-a te s Europskom diplomatskom organizacijom raspoređenom na inicijativu Delegacije EU-a u Gruziji. Na izborima je koalicija „Gruzijski san” ponovno premoćno pobijedila. Međunarodni promatrači [zaključili su](#) da su izbori bili ravnopravni i da su se slobode općenito gledano poštovale. To svakako predstavlja [pozitivan korak](#) za zemlju, unatoč izoliranim incidentima i slučajevima vršenja pritiska nad glasačima i izjednačavanja vladajuće stranke i države tijekom predizborne kampanje i na dan izbora. U Gruziji su u listopadu 2021. održani lokalni izbori, a Europski parlament sudjelovao je u međunarodnoj misiji za promatranje izbora pod vodstvom OESS-a/ODHIR-a.

ARMENIJA

Odnosi Armenije s Europskom unijom temelje se na [Sveobuhvatnom i pojačanom sporazumu o partnerstvu \(CEPA\)](#) koji je potpisan u studenome 2017. i u potpunosti

stupio na snagu 1. ožujka 2021. Taj je sporazum zamijenio raniji Sporazum o partnerstvu i suradnji iz 1999., a njime se produbljuju bilateralni odnosi u različitim područjima i pazi na usklađenost s članstvom Armenije u Euroazijskoj ekonomskoj uniji. Nakon Rusije, države članice Unije (EU-27) 2022. bile su drugi najvažniji gospodarski partner Armenije, s oko [16 %](#) ukupne trgovinske razmjene te zemlje.

Politička situacija u Armeniji radikalno se promijenila u svibnju 2018., kad su mirni ulični prosvjedi doveli na vlast oporbenog čelnika Nikola Pašinjana („baršunasta revolucija“), a nova vlada pokrenula je ambiciozan program reformi, među ostalim u područjima vladavine prava, transparentnosti i borbe protiv korupcije. Taj je smjer ponovno potvrđen na prijevremenim parlamentarnim izborima u lipnju 2021. kad je vladajuća stranka „Civilni ugovor“ osvojila 54 % glasova, unatoč negativnim unutarnjopolitičkim reakcijama i znatnim humanitarnim izazovima koji su posljedica poraza zemlje u drugom ratu u Gorskom Karabahu 2020.

Šestotjedni rat, koji je pokrenuo Azerbajdžan, bio je od prekida vatre 1994. najveća erupcija nasilja u tom dugotrajnom sukobu. Nakon prekida vatre uz posredovanje Rusije 9. studenoga 2020. Armenci su izgubili kontrolu nad dijelom Gorskog Karabaha, koji je bivši autonomni entitet unutar sovjetskog Azerbajdžana s etničkim armenskim stanovništvom i od raspada Sovjetskog Saveza *de facto* nepriznata država, te nad susjednim azerbajdžanskim okruzima koji su bili pod armenskom okupacijom 26 godina. Napetosti su dosegle novi vrhunac nakon azerbajdžanskih napada na ciljeve na državnom području Republike Armenije (dakle ne u Gorskom Karabahu) u rujnu 2022. Azerbajdžan je 19. rujna 2023., nakon što je devet mjeseci blokirao Gorski Karabah, što je dovelo do teške humanitarne situacije, pokrenuo vojnu ofenzivu protiv regije, u kojoj su stotine smrtno stradale, što je rezultiralo porazom te *de facto* države i na kraju njezinim raspadom. Cijelo lokalno stanovništvo, tj. više od 100 000 Armenaca iz Gorskog Karabaha pobjeglo je u Armeniju u samo nekoliko dana.

EU stalno intenzivira svoju suradnju s Armenijom i povećava pomoć kako bi pomogao toj zemlji, posebno u rješavanju brojnih problema povezanih sa sukobima, uključujući situaciju s izbjeglicama. Europska unija pruža potporu Armeniji uglavnom u okviru instrumenta Globalna Europa, s otprilike 180 milijuna EUR dodijeljenih u razdoblju od 2021. do 2024. To je posebno usmjereno na izgradnju otpornosti, kao i na kontinuiranu potporu reformama u zemlji u cilju jačanja demokracije i vladavine prava. Dio tih sredstava izdvaja se za gospodarski i investicijski plan EU-a za Armeniju, koji sadržava paket bespovratnih sredstava, zajmova i jamstava kojima se može mobilizirati oko 2,6 milijardi eura javnih i privatnih ulaganja.

Posredovanjem predsjednika Europskog vijeća EU je aktivno uključen u rad na postizanju sporazumnog rješenja sukoba između Armenije i Azerbajdžana. Također naglašava potrebu da se osigura zaštita prava i sigurnosti Armenaca iz Karabaha kako bi se omogućio njihov povratak. Od veljače 2023., na temelju poziva Armenije, civilni promatrači EU-a raspoređeni su duž granice s Azerbajdžanom u okviru [misije EU-a u Armeniji](#). EU je istaknuo svoju nepokolebljivu potporu suverenitetu, teritorijalnoj cjelovitosti i demokraciji Armenije.

A. Stajalište Europskog parlamenta i međuparlamentarna suradnja

Europski parlament čvrsto se zalaže za armensku demokraciju i mirno rješenje dugotrajnog sukoba s Azerbajdžanom. U [ožujku 2023.](#) Parlament je donio sveobuhvatnu rezoluciju o odnosima EU-a i Armenije, u kojoj je poslao snažnu poruku potpore demokratskim reformama u toj zemlji, produbljivanju bilateralnih odnosa

i povećanom angažmanu EU-a u području sigurnosti, posebno putem misije EU-a u Armeniji i ustrajnim posredovanjem. U [listopadu 2023](#) Parlament je „najoštrije osudio unaprijed planirani i neopravdani vojni napad Azerbajdžana” na Armence iz Gorskog Karabaha i poziva na znatno povećanje pomoći EU-a Armeniji kao odgovor na priljev izbjeglica, prijetnje Azerbajdžana i ruske pokušaje destabilizacije. Također je zatražio odlučan odgovor EU-a na djelovanja Azerbajdžana, uključujući ciljane sankcije i sveobuhvatno preispitivanje odnosa. U prethodnim rezolucijama iz [siječnja 2023](#). oštro je osudio „vojnu agresiju Azerbajdžana” iz rujna 2022., kao i „nezakonitu azerbajdžansku blokadu Lačinskog koridora”, [izražavajući žaljenje](#) zbog njezinih humanitarnih posljedica. U rezoluciji iz [ožujku 2022](#). Parlament je oštro osudio „kontinuiranu azerbajdžansku politiku brisanja i negiranja armenske kulturne baštine u Gorskom Karabahu i njegovoj okolini”. Parlament je u [svibnju 2021](#). donio rezoluciju u kojoj posebno poziva na trenutačno i bezuvjetno puštanje na slobodu svih armenskih ratnih zarobljenika i drugih osoba koje Azerbajdžan još uvijek drži zatočene. Nakon rata u Gorskom Karabahu 2020. Parlament je u [siječnju 2021](#). donio rezoluciju u kojoj je izrazio žaljenje zbog „toga što je *status quo* promijenjen vojnom silom” i naglasio da „da se trajno rješenje tek treba pronaći”. Također je ponovio da bi se pregovori o trajnom rješenju trebali temeljiti na načelima nekorištenja sile, teritorijalne cjelovitosti, jednakih prava i samoodređenja naroda, što su ujedno i temeljna načela OEES-ove skupine iz Minska. Europski parlament donio je [2015](#). rezoluciju o stotoj obljetnici genocida nad Armencima.

Bilateralni međuparlamentarni odnosi razvijaju se u kontekstu [Parlamentarnog odbora za partnerstvo](#), koji je svoju posljednju sjednicu održao u [ožujku 2023](#). Vodeći zastupnici u Europskom parlamentu koji prate stanje u Armeniji objavili su niz [izjava](#) u kojima su posebno ustrajali na potrebi za sveobuhvatnim dogovorom i izrazili zabrinutost oko pitanja kao što su blokada Lačinskog koridora, granični incidenti i napadi, armenski zatočeniци, mine, provokativna retorika, humanitarni pristup i zaštita kulturne baštine.

B. Promatranje izbora

Armenija je u okviru misija OEES-a/ODIHR-a za promatranje izbora nekoliko puta ugostila zastupnike u Europskom parlamentu, kao i tijekom prijevremenih parlamentarnih izbora 2018. godine. Izbori 2018. dobili su pozitivnu ocjenu te je zaključeno da su bili dobro organizirani uz minimalne nepravilnosti, a izaslanstvo Europskog parlamenta [uočilo](#) je veliko smanjenje nepoštene izborne prakse. Zbog pandemije bolesti COVID-19 Europski parlament nije mogao promatrati izbore u lipnju 2021., no zastupnici su [primili na znanje](#) općenito pozitivnu ocjenu OEES-a/ODIHR-a.

AZERBAJDŽAN

EU i Azerbajdžan od 1999. imaju [Sporazum o partnerstvu i suradnji](#). Pregovori o poboljšanom sporazumu započeli su u veljači 2017., ali još uvijek nisu dali rezultate. Europska unija ključni je trgovinski partner Azerbajdžana te čini oko [52%](#) ukupne trgovinske razmjene te države (podaci za 2022.), uglavnom zbog izvoza nafte i plina u EU (izraženo u neto masi otprilike [4,1 %](#) i [3,7 %](#) uvoza nafte odnosno plina u EU 2022.). Izvoz prirodnog plina iz Azerbajdžana u EU započeo je u prosincu 2020., nakon dovršetka projekta južnog plinskog koridora. U srpnju 2022. EU i Azerbajdžan izjavili su da do 2027. namjeravaju udvostručiti kapacitet južnog plinskog koridora.

Azerbajdžan je prema indeksu demokracije, koji izrađuje Economist Intelligence Unit, 2022. zauzeo [134.](#) od ukupno 167 mjesta te je u izvješću „Sloboda u svijetu 2023.” ocijenjen kao „[neslobodan](#)”. Predsjednik Ilham Alijev, kojemu je ovo četvrti mandat, naslijedio je na toj poziciji svojeg oca Hejdara Alijeva 2003. Svoju je suprugu Mehriban Alijevu 2017. postavio na novouspostavljenu funkciju prvog potpredsjednika. Prema najnovijem godišnjem izvješću EU-a o ljudskim pravima i demokraciji u svijetu objavljenom u [srpnju 2023.](#) „trenutačno stanje u pogledu zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda te poštovanja vladavine prava u Azerbajdžanu i dalje je zabrinjavajuće”, posebno u pogledu nedostatka neovisnosti pravosuđa, ograničenja temeljnih sloboda, uključujući slobodu izražavanja, okupljanja i udruživanja, kao i zastrašivanja, uhićenja, pritvaranja i sudskih postupaka protiv boraca za ljudska prava, građanskih aktivista, novinara i aktivista političke oporbe. Novim zakonom o političkim strankama dodatno je ograničen politički pluralizam.

Pobjeda Azerbajdžana u šestotjednom ratu s Armenijom oko regije Gorskog Karabaha koji je počeo u rujnu 2020. dodatno je ojačala položaj predsjednika Alijeva. Kao rezultat prekida vatre 9. studenoga 2020. Azerbajdžan je ponovno stekao kontrolu nad okruzima koji graniče s Gorskim Karabahom koji su bili pod okupacijom armenskih snaga više od 26 godina, što je otvorilo mogućnost za budući povratak stotina tisuća interno raseljenih osoba. Također je preuzeo kontrolu nad dijelom samoga Gorskog Karabaha, bivše autonomne regije koja je međunarodno priznata kao dio Azerbajdžana, ali je naseljavaju Armenci. Azerbajdžan je u rujnu 2023., nakon što je devet mjeseci blokirao Gorski Karabah, što je dovelo do teške humanitarne situacije, pokrenuo vojnu ofenzivu protiv regije, što je rezultiralo porazom te armenske de facto države i na kraju njezinim raspadom. Cijelo lokalno stanovništvo, tj. više od 100 000 Armenaca iz Gorskog Karabaha pobjeglo je u Armeniju u samo nekoliko dana. Azerbajdžan je u rujnu 2022. pokrenuo napade na državno područje Armenije izazvavši opasnu eskalaciju i strah od širenja konflikta izvan granica Gorskog Karabaha.

EU je aktivno uključen u rad na postizanju sporazumnog rješenja sukoba između Armenije i Azerbajdžana, posebno posredovanjem predsjednika Europskog vijeća. Naglašava da je potrebno osigurati uzajamno poštovanje suvereniteta i teritorijalne cjelovitosti, nastaviti s razgraničenjem međudržavne granice i osigurati zaštitu prava i sigurnosti Armenaca iz Karabaha kako bi se omogućio njihov povratak. Europski promatrači raspoređeni su u Armeniji od veljače 2023. kako bi doprinijeli regionalnoj sigurnosti. Međutim, Azerbajdžan nije pristao na to da se europski promatrači rasporede na njegovoj strani granice.

A. Stajalište Europskog parlamenta i međuparlamentarna suradnja

U [ožujku 2023.](#) [Europski parlament donio je sveobuhvatnu](#) rezoluciju o odnosima EU-a i Azerbajdžana, u kojoj je izrazio „duboku zabrinutost zbog toga što kršenja temeljnih ljudskih prava u Azerbajdžanu prate sustavan i raširen obrazac te utječu na ostvarivanje prava građana na slobodu i sigurnost”. Naglasio je da bi daljnja suradnja između EU-a i Azerbajdžana trebala biti uvjetovana učinkovitim i opipljivim napretkom te zemlje prema poštovanju međunarodnih standarda i međunarodnih obveza te da je oslobađanje svih političkih zatvorenika neizostavan uvjet za novi sporazum o partnerstvu. Parlament je istodobno pozdravio humanitarnu pomoć Azerbajdžana Ukrajini i prepoznao ulogu Azerbajdžana kao izvora energije iz fosilnih goriva u EU-u. U rezoluciji je osim toga snažno osudio agresiju Azerbajdžana na Armeniju iz rujna 2023. i blokadu Lačinskog koridora te je posebno pozvao Azerbajdžan da poštuje

presudu Međunarodnog suda o blokadi i da dopusti prisutnost europskih promatrača raspoređenih u Armeniji na azerbajdžanskoj strani granice.

U [listopadu 2023.](#) Parlament je „osudio unaprijed planirani i neopravdani vojni napad Azerbajdžana” na Armence iz Gorskog Karabaha i traži odlučan odgovor EU-a na djelovanja Azerbajdžana, uključujući ciljane sankcije, suspenziju pregovora o pojačanom sporazumu o partnerstvu između EU-a i Azerbajdžana, suspenziju Memoranduma o razumijevanju o energiji i sveobuhvatno preispitivanje odnosa. Još u prethodnim rezolucijama iz [siječnja 2023.](#) oštro je osudio „vojnu agresiju Azerbajdžana” iz rujna 2022., kao i „nezakonitu azerbajdžansku blokadu Lačinskog koridora”, [izražavajući žaljenje](#) zbog njezinih humanitarnih posljedica. U rezoluciji iz [ožujka 2022.](#) Parlament je oštro osudio „kontinuiranu azerbajdžansku politiku brisanja i negiranja armenske kulturne baštine u Gorskom Karabahu i njegovoj okolici”. Parlament je u [svibnju 2021.](#) donio rezoluciju u kojoj posebno poziva na trenutačno i bezuvjetno puštanje na slobodu svih armenskih ratnih zarobljenika i drugih osoba koje Azerbajdžan još uvijek drži zatočene.

U rezoluciji iz [rujna 2023.](#) Europski parlament upozorio je na slučaj političkog zatvorenika dr. Gubada Ibadoghlu i pozvao azerbajdžanske vlasti da „oslobode sve političke zatvorenike, neovisne novinare i borce za ljudska prava, da odbace sve politički motivirane optužbe protiv njih i da zaustave represiju nad njima u inozemstvu”. Parlament je [2019.](#) donio rezoluciju kojom je zatražio hitno oslobađanje Mehmana Husejnova, blogera koji piše o borbi protiv korupcije, i drugih političkih zatvorenika. Godine [2017.](#), u svjetlu otkrića o azerbajdžanskom pranju novca (tzv. „azerbajdžanska praonica rublja”), snažno osuđuje pokušaje azerbajdžanskog i drugih autokratskih režima u trećim zemljama da nezakonitim sredstvima vrše utjecaj na europske donositelje odluka.

Službeni međuparlamentarni odnosi nastavljani su 2016. nakon četverogodišnje stanke, a posljednja sjednica [Odbora za parlamentarnu suradnju](#) održana je u prosincu 2021. Vodeći zastupnici u Europskom parlamentu koji prate stanje u Azerbajdžanu objavili su niz [izjava](#) u kojima su posebno inzistirali na potrebi za sveobuhvatnim dogovorom i izrazili zabrinutost oko pitanja kao što su blokada Lačinskog koridora, granični incidenti i napadi, armenski zatočenici, mine, provokativna retorika, humanitarni pristup i zaštita kulturne baštine.

B. Promatranje izbora

Zastupnici u Europskom parlamentu boravili su u Azerbajdžanu u okviru misija OESS-a/ODIHR-a za promatranje izbora. Međutim, s obzirom na činjenicu da je ocijenjeno da su svi azerbajdžanski izbori koji su promatrani u okviru tih misija bili manjkavi u smislu međunarodnih standarda te da se preporuke tek moraju provesti, Parlament je odlučio ne slati promatrače na parlamentarne izbore 2015. ni na predsjedničke izbore 2018. te nije primio poziv za promatranje parlamentarnih izbora 2020. Misija ODIHR-a na parlamentarnim izborima 2020. [utvrdila je](#) da „ograničavajuće zakonodavstvo i političko okruženje sprečavaju istinsko nadmetanje”, da „glasačima nije omogućen stvaran izbor zbog nedostatka prave političke rasprave”, da su „zabilježeni slučajevi pritiska na birače, kandidate i njihove predstavnike” te da su „znatne povrede postupka tijekom prebrojavanja i tabličnih prikaza dovele u pitanje vjerodostojnost izbornih rezultata”.

Florian Carmona / Michal Jiráček
10/2023

5.5.8. JUŽNI PARTNERI

Europska politika susjedstva obuhvaća Alžir, Egipat, Izrael, Jordan, Libanon, Libiju, Maroko, Palestinu, Siriju i Tunis. Sastoji se od bilateralnih politika između EU-a i 10 pojedinačnih partnerskih zemalja, a dopunjuje ju okvir regionalne suradnje — Unija za Mediteran. Kao odgovor na nemire u južnom susjedstvu EU je 2011. povećao svoju potporu demokratskim promjenama u okviru Europske politike susjedstva. Godine 2015. EU je ponovno preispitao svoju politiku susjedstva.

PRAVNA OSNOVA

- Članak 8. [Ugovora o Europskoj uniji](#).
- Glava V. Ugovora o Europskoj uniji: vanjsko djelovanje EU-a.
- Članci 206. i 207. (trgovina) te članci od 216. do 219. (međunarodni sporazumi) [Ugovora o funkcioniranju Europske unije](#).

INSTRUMENTI

Europska politika susjedstva (EPS) provodi se putem bilateralnih (po mjeri za svaku zemlju), regionalnih, susjedskih i prekograničnih programa suradnje (između država članica EU-a i susjednih zemalja koje dijele kopnenu granicu ili morski prijelaz). Sporazumi o pridruživanju pravna su osnova za bilateralne odnose EU-a s Alžirskom, Egipatom, Izraelom, Jordanom, Libanom, Marokom, Palestinskom samoupravom i Tunisom. Sporazum o pridruživanju koji je parafiran sa Sirijom prije nego što je sirijska vlada 2011. nasilno suzbila javne prosvjede nije nikada potpisan. Pregovori o okvirnom sporazumu između EU-a i Libije prekinuti su u veljači 2011. i još nisu nastavljeni.

U okviru Europske politike susjedstva EU i njegovi južni partneri (osim Libije i Sirije) donijeli su bilateralne akcijske planove, prioritete partnerstva i programe pridruživanja. Njima se uspostavljaju programi za političke i gospodarske reforme s kratkoročnim i srednjoročnim prioritetima od tri do pet godina. U skladu s potrebama, interesima i kapacitetima EU-a i svake partnerske zemlje, cilj je akcijskih planova Europske politike susjedstva osobito razvoj demokratskih, socijalno pravednih i uključivih društava, promicanje gospodarske integracije i obrazovanja, razvoj malih i srednjih poduzeća i poljoprivrede te olakšavanje prekograničnog kretanja stanovništva.

Europski instrument za susjedstvo bio je ključan financijski instrument EU-a za bilateralnu suradnju s južnim partnerima u razdoblju 2014.–2020. Suradnja EU-a s tim zemljama u razdoblju 2021.–2027. provodit će se u okviru novog Instrumenta za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju (NDICI) pod nazivom „Globalna Europa”. U okviru novog Instrumenta za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju „Globalna Europa” veći naglasak na kombiniranju bespovratnih sredstava EU-a sa zajmovima europskih i međunarodnih financijskih institucija omogućit će partnerskim zemljama da oslobode znatne razine privilegiranog financiranja za ulaganja. Novi sustav jamstava predviđen u okviru Instrumenta „Globalna Europa” omogućit će pristup dodatnim sredstvima dobivenim privlačenjem javnih i privatnih ulagača.

Europska komisija i Visoki predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku donijeli su 9. veljače 2021. zajedničku komunikaciju u kojoj predlažu ambiciozan

i inovativan [novi program za Mediteran](#) za ponovno pokretanje i jačanje strateškog partnerstva između Europske unije i njezinih partnera iz južnog susjedstva. Taj novi program usmjeren je na pet područja politika: (a) ljudski razvoj, dobro upravljanje i vladavinu prava; (b) otpornost, blagostanje i digitalnu tranziciju; (c) mir i sigurnost; (d) migracije i mobilnost; i (e) zelenu tranziciju: otpornost na klimatske promjene, energija i okoliš. Istodobno, cilj je posebnog plana gospodarskih ulaganja za južne susjede pomoći gospodarskom oporavku i poboljšati kvalitetu života ljudi u regiji, među ostalim i nakon pandemije bolesti COVID-19.

EU sa svojim južnim partnerima također nastoji unaprijediti pristup tržištu i suradnju u području migracija i mobilnosti. U tijeku su pregovori o detaljnom i sveobuhvatnom sporazumu o slobodnoj trgovini s Marokom i Tunisom. Partnerstva za mobilnost zaključena su s Marokom, Tunisom i Jordanom, a u tijeku su i pregovori s Libanom. Unutar tih okvira provodi se niz projekata, posebno u sklopu [Instrumenta partnerstva za mobilnost](#), uspostavljenog 2016. godine. Nadalje, regionalne i bilateralne inicijative u području migracija i mobilnosti u Alžiru, Egiptu, Libiji, Maroku i Tunisu financiraju se iz [Kriznog uzajamnog fonda EU-a za Afriku](#), odnosno programskog dijela toga fonda za sjevernu Afriku. Izbjeglicama iz Sirije, interno raseljenim osobama i lokalnim zajednicama u Libanonu, Jordanu i Egiptu pruža se potpora iz [EU Regionalnog uzajamnog fonda EU-a za odgovor na krizu u Siriji](#) (fond „Madad”). Fond Madad službeno je istekao u prosincu 2021., no projekti koje financira trajat će do lipnja 2025.

Unija za Mediteran, uspostavljena 2008. kako bi se oživjelo euromeditransko partnerstvo, regionalni je okvir za suradnju država članica EU-a i 15 država Sredozemlja, uključujući svih deset južnih partnera.

TRENTAČNO STANJE

A. Alžir

Kao važan akter u regiji i velik proizvođač energije Alžir je ključan partner EU-a u južnom susjedstvu. Sporazum o pridruživanju stupio je na snagu 2005. godine. EU i Alžir još nisu donijeli [prioritete partnerstva](#) za razdoblje 2021.–2027. te se stoga rad nastavlja na temelju onih koje je Vijeće za pridruživanje donijelo u ožujku 2017. Prioritetima partnerstva uspostavlja se obnovljen okvir za politički angažman i pojačanu suradnju, s naglaskom na: i. upravljanju i temeljnim pravima; ii. socioekonomskom razvoju i trgovini; iii. energetici, okolišu i klimatskim promjenama; iv. strateškom dijalogu i dijalogu o sigurnosti; te v. ljudskoj dimenziji, migracijama i mobilnosti.

B. Egipat

Odnosi između Europske unije i Egipta uređeni su sporazumom o pridruživanju koji je na snazi od 2004. Donošenjem novih [prioriteta partnerstva](#) za usmjeravanje odnosa do 2027. deveto Vijeće za pridruživanje EU-a i Egipta u lipnju 2022. potvrdilo je učinkovito i višedimenzionalno partnerstvo dviju strana. Ti su prioriteti u skladu s novom agendom EU-a za Sredozemlje, njegovim gospodarskim i investicijskim planom te egipatskom „Strateškom vizijom održivog razvoja do 2030.” EU i Egipat odlučili su dodatno produbiti dijalog i suradnju i uključiti tri glavna prioriteta: i. suvremeno održivo gospodarstvo i socijalni razvoj Egipta; ii. partnerstvo u vanjskoj politici; iii. unaprijeđenje stabilnosti.

C. Izrael

Odnosi Europske unije i Izraela obuhvaćaju širok spektar pitanja, a počivaju na snažnim gospodarskim i trgovinskim vezama te tehničkoj suradnji. Na temelju sporazuma

o pridruživanju iz 2000. odnos se tijekom godina koje su uslijedile dinamično razvijao te se proširio na niz sektora. Akcijski plan EU-a i Izraela dogovoren 2005. temelji se na zajedničkim vrijednostima demokracije, poštovanja ljudskih prava, vladavine prava i temeljnih sloboda i promiče integraciju Izraela u europske politike i programe. EU je 2009. odlučio da odnosi mogu dosegnuti „napredni” status samo ako se ostvari napredak u mirovnom procesu na Bliskom istoku. Suradnja se nastavlja na temelju [akcijskog plana u okviru Europske politike susjedstva iz 2005. godine](#), produljenog na razdoblje do siječnja 2025.

D. Jordan

Europska unija Jordan smatra važnim partnerom koji doprinosi stabilizaciji Bliskog istoka. Pravna je osnova bilateralnog odnosa sporazum o pridruživanju između Jordana i EU-a, koji je na snazi od svibnja 2002. godine. Jordan je prvi mediteranski partner s kojim je EU 2010. zaključio tehničke pregovore koji su doveli do „naprednog statusa”. Akcijski plan europske politike susjedstva donesen je 2012., a novi [Prioriteti partnerstva EU — Jordan](#) dogovoreni su u lipnju 2022. i njima će se odnosi dvaju partnera usmjeravati do 2027., u skladu s novom agendom EU-a za Sredozemlje i njegovim gospodarskim i investicijskim planom. EU i Jordan dodatno će produbiti dijalog i suradnju s tri cilja: i. jačanje suradnje u području regionalne stabilnosti i sigurnosti; ii. promicanje održive gospodarske stabilnosti; iii. jačanje dobrog upravljanja i poštovanja ljudskih prava.

U listopadu 2014. EU i Jordan uspostavili su partnerstvo za mobilnost za upravljanje mobilnošću i migracijama. Osim toga, Jordan je od 2013. primio makrofinancijsku pomoć od EU-a u iznosu od 1,08 milijardi EUR. Posljednji program zajmova u iznosu od 700 milijuna EUR usvojen je 2020. Time će se Jordanu pomoći da podupre gospodarsku stabilizaciju, poboljša održivost javnog duga, ubrza gospodarske reforme i ograniči gospodarske posljedice pandemije koronavirusa. Jordan također prima sredstva iz fonda „Madad”, regionalnog fonda zaklade EU-a za odgovor na krizu u Siriji.

E. Libanon

Odnosi s ovom zemljom temelje se na sporazumu o pridruživanju između EU-a i Libanona, koji je na snazi od 2006. godine, te na [Prioritetima partnerstva između EU-a i Libanona](#) iz 2016. i paktu EU-a i Libanona, koji se bave učincima sirijske krize na Libanon. Valjanost postojećih prioriteta partnerstva produljena je do postizanja dogovora o novim prioritetima u okviru Instrumenta za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju „Globalna Europa”. Prioriteti partnerstva usmjereni su na i. promicanje rasta i otvaranje radnih mjesta; ii. poticanje lokalnog upravljanja i socioekonomskog razvoja; i iii. promicanje vladavine prava i jačanje sigurnosti. Suradnja između EU-a i Libanona obuhvaća konkretnu potporu za razvoj kapaciteta i uspostavu institucija, kao i mjere za dobrobit civilnog društva. Tijekom sastanka Vijeća za pridruživanje EU-a i Libanona održanog u srpnju 2017. postignut je dogovor o nastavku rasprave u cilju potpisivanja partnerstva za mobilnost. U Libanonu, zemlji koja ima 4,4 milijuna stanovnika, trenutačno boravi oko milijun registriranih sirijskih izbjeglica. Libanon prima sredstva iz fonda „Madad”, regionalnog fonda zaklade EU-a za odgovor na krizu u Siriji. U prosincu 2020. EU je najavio da će zajedno s UN-om i Svjetskom bankom pokrenuti [„okvir za reformu, oporavak i obnovu”](#) kako bi se „izgradio bolji Libanon” vođen načelima transparentnosti, uključenosti i odgovornosti. Međutim, osim oporavka usmjerenog na ljude, znatna pomoć EU-a

u obnovi demokratskog, transparentnog, uključivog i prosperitetnog Libanona i dalje će ovisiti o konkretnom napretku u potrebnim reformama.

F. Libija

Od pada Gadafijeva režima Libija, zemlja koju karakteriziraju složene političke, teritorijalne, društvene i plemenske podjele, na putu je prema građanskom ratu. Libija je poznata i kao sahelska tranzitna ruta za trgovce ljudima i krijumčare. U tom kontekstu EU nastoji pomoći Libijcima da uspostave stabilnu i uključivu državu. EU podržava posredovanje UN-a u cilju okončanja neprijateljstava i pokušava uspostaviti diplomatske kontakte s libijskim i regionalnim dionicima. EU s Libijom nije sklopio ni sporazum o pridruživanju ni bilo kakav drugi oblik obvezujućeg sporazuma, no zemlja ispunjava uvjete za financiranje u okviru Europskog instrumenta za susjedstvo. Zbog lokalne i regionalne nestabilnosti Libija je iz odredišne zemlje za migrante postala tranzitna zemlja, te joj je potreban trenutačan odgovor EU-a za rješavanje najhitnijih potreba. Libija je stoga primila sredstva iz programskog dijela za Sjevernu Afriku u okviru Uzajamnog fonda Europske unije za Afriku, koji se bavi temeljnim uzrocima nezakonitih migracija i pruža potporu u cilju zaštite i upravljanja migracijama.

G. Maroko

Među južnim partnerima, odnosi Maroka s Europskom unijom su među najrazvijenijima. Sporazum o pridruživanju na snazi je od 2000., a novi je akcijski plan u okviru Europske politike susjedstva donesen 2013. godine. Maroku je u okviru Europske politike susjedstva 2008. dodijeljen „napredni status” kojim se odražava nastojanje da se poboljša suradnja EU-a i Maroka te pruži veća potpora gospodarskim i političkim reformama. U lipnju 2013. EU i Maroko uspostavili su partnerstvo za mobilnost, a u tijeku su pregovori o sporazumima o pojednostavljenju viznog režima i ponovnom prihvatu te o detaljnom i sveobuhvatnom sporazumu o slobodnoj trgovini. Isto tako, godine 2014. na snagu je stupio novi sporazum o ribarstvu. U skladu s dvjema nedavnim presudama Suda Europske unije, EU može provoditi svoje sporazume s Marokom, ali ti se sporazumi ne primjenjuju na Zapadnu Saharu. Daljnje sudske odluke očekuju se 2023.

H. Palestina

EU je najveći pružatelj financijske potpore Palestinskoj samoupravi, s okvirnim godišnjim bilateralnim iznosom od oko 300 milijuna EUR. Glavni je cilj potpore EU-a pomoći u izgradnji kapaciteta za buduću održivu, neovisnu i demokratsku palestinsku državu koja će mirno i sigurno koegzistirati uz Izrael i ostale susjede. [Privremeni sporazum o pridruživanju u području trgovine i suradnje](#) sklopljen 1997. pravna je osnova odnosa između Europske unije i Palestinske samouprave. Europska unija i Palestinska samouprava potpisale su akcijski plan u okviru Europske politike susjedstva koji je stupio na snagu 2013. godine. Iste je godine Europska unija Izraelu i budućoj palestinskoj državi ponudila „posebno povlašteno partnerstvo” čime je, pod uvjetom da se u budućnosti postigne konačni sporazum o statusu, objema stranama pružila dotad nezabilježen paket političke, gospodarske i sigurnosne potpore. EU je aktivan u bliskoistočnom mirovnom procesu te je član bliskoistočnog kvarteta, koji radi na postizanju dvodržavnog rješenja na temelju plana za mir iz 2003. U lipnju 2022. Europska komisija odobrila je novi bilateralni iznos za Palestinu u vrijednosti od 224,8 milijuna EUR. Taj novi paket pomoći namijenjen je potpori Palestinskoj samoupravi i ključnim projektima na okupiranom palestinskom području. Nakon terorističkih napada Hamasa u Izraelu Komisija je najavila pokretanje hitnog preispitivanja pomoći EU-a

Palestini. Ovo preispitivanje ne odnosi se na humanitarnu pomoć pruženu u okviru Glavne uprave za europsku civilnu zaštitu i europske operacije humanitarne pomoći (DG ECHO) Komisija je najavila da će utrostručiti humanitarnu pomoć predviđenu za Gazu trenutnim povećanjem od 50 milijuna eura, čime ukupan je iznos veći od 75 milijuna eura.

I. Sirija

EU je u svibnju 2011. obustavio svu bilateralnu suradnju s vladom Sirije zbog eskalacije nasilja i neprihvatljive situacije u pogledu ljudskih prava. Istodobno je donio niz restriktivnih mjera u obliku sankcija. U skladu sa [strategijom EU-a o Siriji](#) od 3. travnja 2017. Europska unija podržava uključive mirovne pregovore prema političkoj tranziciji kojom će upravljati Sirija. EU je vodeći donator u odgovoru na sirijsku krizu, pri čemu su od 2011. EU i njegove države članice zajedno osigurali više od [24,9 milijardi EUR](#) za humanitarnu, razvojnu, gospodarsku i stabilizacijsku pomoć. Od 2017. godine EU svake godine organizira briselsku konferenciju o potpori budućnosti Sirije i regije, kojom predsjedava zajedno s UN-om. Glavni je cilj tih konferencija pružiti potporu sirijskom narodu i mobilizirati međunarodnu zajednicu u potrazi za trajnim političkim rješenjem sirijske krize u skladu s Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a br. 2254. Na svim dosadašnjim briselskim konferencijama raspravljalo se o najkritičnijim humanitarnim pitanjima i pitanjima otpornosti koja utječu na Sirijce i zajednice koje primaju sirijske izbjeglice, kako u Siriji tako i u njezinu susjedstvu.

J. Tunis

Od tuniske revolucije 2011. EU pruža političku, financijsku i tehničku potporu demokratskoj tranziciji te zemlje. Pravna osnova bilateralnog odnosa i dalje je sporazum o pridruživanju koji je na snazi od 1998. godine. EU i Tunis dogovorili su 2012. godine, uzimajući u obzir postignuti napredak, uspostavu „povlaštenog partnerstva” s detaljnim [akcijskim planom](#) za razdoblje od 2013. do 2017. EU i Tunis uspostavili su u ožujku 2014. partnerstvo za mobilnost, nakon čega su otvoreni pregovori o sporazumima o pojednostavljenju viznog režima i o ponovnom prihvatu. [Pregovori o detaljnom i sveobuhvatnom sporazumu o slobodnoj trgovini](#) započeli su u listopadu 2015. godine. Međutim, politički događaji u zemlji od srpnja 2021. utjecali su na potporu EU-a Tunisu. Europska unija spremna je poduprijeti sve napore Tunisa za poduzimanje hitnih strukturnih reformi te će također nastaviti podupirati tuniški narod u odgovoru na glavne socioekonomske i financijske izazove s kojima se zemlja suočava.

ULOGA EUROPSKOG PARLAMENTA

Europski parlament u potpunosti je uključen u Europsku politiku susjedstva. Preko Odbora za vanjske poslove nadzire provedbu Europske politike susjedstva, osobito kad je riječ o godišnjem izvješću o napretku i o preispitivanju. Održavanjem redovnih razmjena mišljenja s visokim državnim dužnosnicima, stručnjacima i dionicima civilnog društva Odbor prati političku situaciju u partnerskim državama. Na temelju svojih proračunskih ovlasti Parlament ima izravan utjecaj na iznose koji se izdvajaju za relevantne financijske instrumente. Za sklapanje svakog sporazuma o pridruživanju s južnim partnerima u okviru Europske politike susjedstva potrebna je suglasnost Parlamenta. Suglasnost Parlamenta potrebna je i za svaki novi trgovinski sporazum, uključujući buduće detaljne i sveobuhvatne sporazume o slobodnoj trgovini s Marokom i Tunisom.

Redovni bilateralni odnosi s parlamentima južnih partnerskih država održavaju se preko [stalnih izaslanstava](#). Tako su odnosi s marokanskim parlamentom 2010. unaprijeđeni osnivanjem zajedničkog parlamentarnog odbora. Zajednički parlamentarni odbori osnovani su također s Tunisom 2016. te Alžirom 2018. godine. Parlamentarni odnosi sa Sirijom prekinuti su zbog građanskog rata, a trenutno stanje u Libiji također onemogućava međuparlamentarne odnose. Parlament je sudjelovao u nekoliko misija EU-a za promatranje izbora u južnim partnerskim zemljama te u okviru svojeg programa podrške demokraciji pruža potporu Tunisu. Na regionalnoj razini Parlament sudjeluje u Parlamentarnoj skupštini Unije za Mediteran, koja godišnje održava jednu plenarnu sjednicu i više sastanaka odbora. Marokanski parlament trenutno obnaša dužnost rotirajućeg predsjedništva te Parlamentarne skupštine.

[Kirsten Jongberg / Christos Trapouzanlis / Camelia Oaida](#)
10/2023

5.6. ODNOSI S DRŽAVAMA KOJE NISU SUSJEDNE EU-U

5.6.1. TRANSATLANTSKI ODNOSI: SAD I KANADA

EU, SAD i Kanada dijele zajedničke vrijednosti poput demokracije, ljudskih prava, vladavine prava te ekonomskih i političkih sloboda, a povezuju ih zajednički interesi u području vanjske politike i sigurnosti. Uska suradnja i strateški odnosi sa SAD-om i Kanadom i dalje su prioritet za EU.

POLITIČKI DIJALOG IZMEĐU EU-A I SAD-A

Uska suradnja i strateški odnosi između Europske unije i njezinih država članica te SAD-a temelje se na zajedničkoj povijesti i nizu zajedničkih demokratskih vrijednosti. Oni su ključni za sigurnost i prosperitet obaju partnera. Europska unija i SAD usko surađuju u brojnim područjima vanjske politike i mnogim zemljopisnim kontekstima, kao što su suradnja u području sigurnosti, energetike i tehnologije, u vezi s Rusijom, Ukrajinom, zapadnim Balkanom, borbom protiv terorizma i Bliskim istokom.

Inauguracija predsjednika SAD-a Joea Bidena 20. siječnja 2021. dala je zamah odnosima EU-a i SAD-a, koji su se pogoršali tijekom mandata predsjednika Trumpa. Sastanak na vrhu EU-a i SAD-a, koji je održan 20. listopada 2023. u Washingtonu, bio je prilika da se preispita stanje transatlantskog partnerstva i zajednička predanost potpori Ukrajini. Čelnici su također naglasili važnost trgovine i ulaganja te raspravljali o tome kako riješiti otvorena pitanja. Na kraju sastanka na vrhu donijeli su [zajedničku izjavu](#).

Vijeće za trgovinu i tehnologiju EU-a i SAD-a (TTC) koje je uspostavljeno na [sastanku na vrhu](#) EU-a i SAD-a u lipnju 2021., održalo je svoj četvrti sastanak u svibnju 2023. u Švedskoj. Vijeće za trgovinu i tehnologiju služi kao forum za koordinaciju pristupa ta dva partnera najvažnijim globalnim trgovinskim, gospodarskim i tehnološkim pitanjima. Predsjednik Biden i predsjednica Europske komisije Ursula von der Leyen potpisali su 10. ožujka 2023. [zajedničku izjavu](#) o zajedničkim naporima za okončanje ruskog rata protiv Ukrajine i suradnji u izgradnji čistih gospodarstava budućnosti.

U listopadu 2021. Europski parlament donio je [rezoluciju o budućnosti odnosa EU-a i SAD-a](#), u kojoj je obje strane pozvao da ojačaju multilateralizam i surađuju na zajedničkoj vanjskoj politici, sigurnosnim i gospodarskim ciljevima, uključujući one povezane s pandemijom, ljudskim pravima i globalnom poreznom reformom.

MEĐUPARLAMENTARNI DIJALOG — TRANSATLANTSKI DIJALOG ZAKONODAVACA

Odnosi između Parlamenta i Kongresa SAD-a započeli su 1972., a 1999. podignuti su na višu razinu i institucionalizirani uspostavom transatlantskog dijaloga zakonodavaca. U okviru tog dijaloga zastupnici u Europskom parlamentu i zastupnici u američkom Zastupničkom domu sastaju se dva puta godišnje na međuparlamentarnim sjednicama koje se naizmjenice održavaju u SAD-u i Europi. Zakonodavci koji sudjeluju na tim sjednicama razmjenjuju gledišta o ključnim političkim pitanjima od obostranog interesa, poput suradnje u području trgovine i gospodarstva, vanjskopolitičkih izazova, sigurnosti i obrane. Taj transatlantski politički dijalog ima veliku važnost s obzirom na zakonodavnu odgovornost američkog Kongresa, koji ima ovlast za davanje odobrenja za intervencije SAD-a u globalnim krizama te oblikovanje politika SAD-a u institucijama globalnog upravljanja. U lipnju 2023. u Stockholmu je održana 86. međuparlamentarna

sjednica EU-a i SAD-a/transatlantski dijalog. Teme o kojima se raspravljalo bile su transatlantska potpora Ukrajini, sankcije, sigurnost i stabilnost u indo-pacifičkoj regiji, politika EU-a i SAD-a prema Kini, trgovina i tehnologija, proširenje NATO-a i suradnja EU-a i NATO-a. Na kraju sjednice potpisana je [zajednička izjava](#).

GOSPODARSKI ODNOSI EU-A I SAD-A

EU i SAD najveći su globalni [trgovci i investitori](#). SAD je 2022. bio najveće gospodarstvo u svijetu s udjelom od 25 % u svjetskom BDP-u i 8 % u svjetskom izvozu robe. EU je bio treće gospodarstvo po veličini u svijetu te je činio 25 % svjetskog BDP-a i 28,5 % trgovine robom.

EU surađuje s SAD-om, posebno u okviru Vijeća za trgovinu i tehnologiju, na rješavanju bilateralnih trgovinskih prepreka, uključujući i one nastale tijekom prethodne vlade. Na prvom sastanku Vijeća za trgovinu i tehnologiju u rujnu 2021. SAD i EU započeli su niz posebnih dijaloga kako bi razmotrili odgovornost internetskih platformi i velikih tehnoloških poduzeća, uključujući umjetnu inteligenciju i protok podataka, surađivali na pravednom oporezivanju i rješavanju problema narušavanja tržišta te kako bi razvili zajednički pristup zaštiti ključnih tehnologija. Kako bi se koordinirali programi poticaja EU-a i SAD-a u ožujku 2023. pokrenut je [dijalog o poticajima za čistu energiju](#). Cilj mu je osigurati da se ti programi međusobno jačaju i da postanu dio Vijeća za trgovinu i tehnologiju.

Od listopada 2022. radna skupina EU-a i SAD-a za Zakon o smanjenju inflacije radi i na utvrđivanju izazova u usklađivanju pristupa jačanju i osiguravanju lanaca opskrbe, proizvodnje i inovacija s obje strane Atlantika. Kao rezultat toga započeli su pregovori o ciljanom sporazumu o ključnim mineralima kako bi se omogućilo da se relevantni ključni minerali koji se vade ili prerađuju u EU-u uračunaju u zahtjeve za porezni odbitak za čista vozila u skladu sa Zakonom SAD-a o smanjenju inflacije.

Nakon još jednog zastoja koji je posljedica uvođenja carina SAD-a na uvoz čelika i aluminija u skladu s odjeljkom 232. Zakona o širenju trgovine (uvoz koji ugrožava nacionalnu sigurnost), EU i SAD dogovorili su privremeno ukidanje carina iz odjeljka 232. na povijesni obujam izvoza čelika i aluminija iz EU-a. Ta dva bloka dogovorila su se i da će nastojati postići dogovor kojim bi se olakšala dekarbonizacija industrije čelika i aluminija te kako bi se riješilo pitanje viška kapaciteta u tim industrijama uzrokovanog netržišnim praksama u nekim gospodarstvima. Na sastanku na vrhu EU-a i SAD-a 20. listopada 2023. obje su strane izjavile da je postignut znatan napredak u utvrđivanju izvora netržišnog viška kapaciteta i da očekuju daljnji napredak u sljedeća dva mjeseca.

SAD je 2022. bio glavno izvozno tržište Unije na koje je otpadalo 19,8 % ukupnog izvoza [robe](#) EU-a (u usporedbi s izvozom u Kinu od 9 %). SAD je s 11,9 % robe uvezene u Uniju drugi uvozni partner EU-a po važnosti. Izvoz iz EU-a u SAD povećao se 2022. za 27,5 %, dosegnuvši rekordnu razinu od 509,4 milijarde EUR, dok je uvoz iz SAD-a porastao za 53,4 %, što odgovara iznosu od 358,7 milijardi EUR. Trgovinski suficit EU-a s SAD-om pao je za 15,3 milijarde EUR u odnosu na razine iz 2019./2020.

SAD je glavni partner EU-a u međunarodnoj [trgovini uslugama](#). Gospodarstva obaju područja zajedno čine više od 40 % svjetskog BDP-a i više od 40 % svjetske trgovine robom i uslugama. Međutim, od 2016. trgovinska bilanca pokazuje trgovinski deficit EU-a u području usluga, koji je 2021. iznosio 87,9 milijarde EUR.

EU i SAD najveći su međusobni ulagači, a ukupna ulaganja SAD-a u EU-u četiri su puta veća nego u azijsko-pacifičkoj regiji. Ulaganja EU-a u SAD-u otprilike su deset puta veća od ulaganja EU-a u Indiju i Kinu zajedno. Međutim, posljednjih je godina došlo do određenih zastoja te su 2018. zabilježeni negativni tokovi ulaganja iz SAD-a u EU i iz EU-a u SAD. To je dovelo do rebalansa salda izravnih stranih ulaganja, zbog čega je EU 2021. zabilježio manjak koji je iznosio 16,4 milijarde EUR, u odnosu na višak od 284,5 milijarde EUR 2018. Ukupni obujam izravnih stranih ulaganja EU-a u SAD-u 2021. ponovno je bio veći (za 47,2 milijarde EUR) od izravnih stranih ulaganja SAD-a u EU. Može se reći da su izravna bilateralna ulaganja, koja su u svojoj naravi dugoročna, pokretačka snaga transatlantskih trgovinskih odnosa. To dodatno potvrđuje činjenica da trgovina između matičnih poduzeća i podružnica u EU-u odnosno SAD-u čini više od trećine ukupne transatlantske trgovine. Procjenjuje se da su poduzeća iz EU-a koja posluju u SAD-u odnosno američka poduzeća koja posluju u EU-u zaslužna za više od 14 milijuna radnih mjesta.

POLITIČKI DIJALOG IZMEĐU EU-A I KANADE

Kanada je jedan od najstarijih i najbližih partnera EU-a. Suradnja između EU-a i Kanade, koja se temelji na zajedničkim vrijednostima, dugoj povijesti uske suradnje i snažnim vezama među ljudima, posljednjih je nekoliko godina znatno ojačala.

Bilateralni odnosi započeli su 1950-ih i bili su gospodarske prirode, a tijekom godina prerasli su u usko strateško partnerstvo. EU i Kanada usko surađuju kad je riječ o globalnim izazovima kao što su zaštita okoliša, klimatske promjene, energetska sigurnost i regionalna stabilnost te su bliski partneri u kontekstu skupina G7 i G20.

EU i Kanada odlučno su odgovorili na ničim izazvanu i brutalnu vojnu agresiju Rusije na Ukrajinu donošenjem koordiniranih sankcija i pružanjem sveobuhvatne sigurnosne, financijske, materijalne i humanitarne potpore Ukrajini.

Kanada je u području energetike pridonijela povećanju sigurnosti opskrbe energijom u EU-u i okončala ovisnost EU-a o ruskoj energiji. EU je imao ključnu ulogu u osiguravanju dosljedne i stabilne opskrbe cjepivima Kanade u vezi s bolesti COVID-19. Većina cjepiva koja su u ranim fazama stavljena na tržište u Kanadi, proizvedena su na području EU-a.

Kanada redovno sudjeluje u misijama EU-a u okviru [Zajedničke sigurnosne i obrambene politike](#) te je od 2005. sudjelovala u 24 [misije EU-a za promatranje izbora](#). Kanada je službeno [pozvana da sudjeluje](#) u projektima [stalne strukturirane suradnje](#) u području vojne mobilnosti (prosinac 2021.) i projektu „[Mreža logističkih čvorišta u Europi i potpora operacijama](#)”. [Sporazum EU-a i Kanade o strateškom partnerstvu](#), koji je zamijenio [Okvirni sporazum iz 1976.](#), sveobuhvatan je politički sporazum čiji je cilj jačanje [bilateralne suradnje u nizu područja vanjske i sektorske politike](#) poput međunarodnog mira i sigurnosti, borbe protiv terorizma, upravljanja krizama, pomorske sigurnosti, globalnog upravljanja, energetike, prometa, istraživanja i razvoja, zdravlja, zaštite okoliša i klimatskih promjena te Arktika.

Na sastanku na vrhu EU-a i Kanade 30. listopada 2016. obje su strane potpisale Sporazum o strateškom partnerstvu, a Europski parlament svoju je potporu iskazao u veljači 2017. Veliki dijelovi Sporazuma privremeno se primjenjuju od 1. travnja 2017. Sporazum moraju ratificirati sve države članice (što [trenutačno](#) Italija, Irska i Francuska još nisu učinile) prije nego se u potpunosti počne primjenjivati. Kako bi se olakšala

suradnja u tom okviru, uspostavljen je niz zajedničkih institucija i odvija se intenzivan dijalog na razini javnih dužnosnika i ministarskoj razini. Treći sastanak Zajedničkog odbora ministara EU-a i Kanade održan je 16. svibnja 2022. u Bruxellesu, a njime su predsjedali potpredsjednik Komisije i Visoki predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku Josep Borrell i kanadska ministrica vanjskih poslova Mélanie Joly (vidjeti [zajedničku izjavu](#)). Posljednji [sastanak na vrhu EU-a i Kanade](#) između kanadskog premijera i predsjednikâ Europskog vijeća i Europske komisije održao se uživo 14. srpnja 2021. u Bruxellesu (vidjeti [zajedničku izjavu](#) i [konferenciju za medije](#)). Predsjednica Europske komisije Ursula von der Leyen posjetila je Kanadu od 6. do 8. ožujka 2023. [Govorila je](#) na zajedničkoj sjednici kanadskog parlamenta i sastala se s premijerom Justinom Trudeauom. Njihova [zajednička izjava](#) bila je usmjerena na teme kao što su Ukrajina, dezinformacije, klima, održiva energija i sirovine, gospodarstvo i tehnologija te istraživanje i rodna ravnopravnost.

MEĐUPARLAMENTARNI DIJALOG

Već više od 40 godina zastupnici u Europskom parlamentu i njihovi kanadski kolege sastaju se svake godine na [međuparlamentarnim sjednicama](#), koje se održavaju naizmjenično u Kanadi i EU-u, kako bi raspravili o političkim zbivanjima u Kanadi i EU-u i razmijenili stajališta o pitanjima od zajedničkog interesa, kao što su trgovina, klimatske promjene i migracije.

Nadovezujući se na Sporazum, na 38. međuparlamentarnoj sjednici usvojena je [zajednička izjava](#) u kojoj su se oba parlamenta obvezala da će redovitim dodatnim sastancima međuparlamentarnu sjednicu pretvoriti u trajni dijalog i da će djelovati u paru s drugim tijelima osnovanima u okviru Sporazuma o strateškom partnerstvu. Na [42. međuparlamentarnoj sjednici](#) održanoj u lipnju 2023. u Bruxellesu raspravljalo se o trgovini i suradnji EU-a i Kanade u područjima regulacije umjetne inteligencije, energetike, vanjskog upletanja te sigurnosti i obrane (vidjeti [zajedničku izjavu](#)). Članovi izaslanstva za odnose s Kanadom redovito se sastaju s dionicima tijekom godine kako bi se pripremili za međuparlamentarne sjednice. Nedavni sastanci posvećeni su petogodišnjoj provedbi Sveobuhvatnog gospodarskog i trgovinskog sporazuma (CETA), sigurnosti opskrbe ključnim mineralima te odnosima Kanade i SAD-a.

GOSPODARSKI ODNOSI EU-A I KANADE

[CETA](#) je znatno poboljšala [gospodarske, trgovinske i investicijske odnose](#) između EU-a i Kanade, otvarajući tržišta [robi, uslugama i ulaganjima](#) druge strane, među ostalim i u okviru javne nabave. Također, CETA je stvorila mogućnosti za održivi rast, a zajedničke vrijednosti održava kroz poglavlje o trgovini i održivom razvoju te [širok raspon dijaloga](#), uključujući redoviti forum civilnog društva. To je prvi bilateralni gospodarski sporazum EU-a koji uključuje poseban sustav sudova za ulaganja radi rješavanja sporova povezanih s ulaganjima između ulagača i država.

Tekst Sporazuma potpisan je na sastanku na vrhu EU-a i Kanade 30. listopada 2016., a Europski parlament dao je suglasnost 15. veljače 2017. Privremena primjena dijelova koji su u nadležnosti EU-a počela je 21. rujna 2017. CETA-u trebaju ratificirati sve države članice kako bi se mogla potpuno primjenjivati. [Trenutačno](#) još deset država članica treba ratificirati taj sporazum.

Tijekom [trećeg](#) sastanka Zajedničkog odbora CETA-e, održanog 2. prosinca 2022. u Ottawi, obje su strane istaknule da su pozitivni ekonomski rezultati u okviru CETA-

e ključni u trenutačnom globalnom kontekstu sve većih geopolitičkih napetosti i ruske agresije na Ukrajinu, poremećaja u lancu opskrbe, nesigurnosti opskrbe hranom, globalne energetske krize i nove ekonomske recesije.

Nadovezujući se na bliskiji odnos koji je uspostavljen CETA-om, EU i Kanada potpisali su 21. lipnja 2021. i [strateško partnerstvo o sirovinama](#) kako bi se dodatno unaprijedila integracija lanaca vrijednosti sirovina i poboljšala suradnja u području znanosti, tehnologije i inovacija, kao i ekoloških, socijalnih i upravljačkih kriterija te standarda među strankama. Kanada i EU zaključili su u ožujku 2022. pregovore o [sporazumu o uzajamnom priznavanju](#) stručnih kvalifikacija arhitekata, a to je prvi sporazum EU-a o stručnim kvalifikacijama sa zemljom koja nije članica EU-a. Pregovori o pristupanju Kanade istraživačkom programu EU-a [Obzor Europa](#) započeli su krajem 2022.

I Kanada i Europska unija bile su pogođene carinama SAD-a na čelik i aluminij te su smatrale da te carine nisu opravdane s ekonomskog stajališta i nisu u skladu s pravilima WTO-a. Zbog toga su EU i Kanada, zajedno s ostalim zemljama koje se zalažu za trgovinski poredak utemeljen na pravilima, intenzivirale dijalog o trgovinskim pitanjima.

Trgovina robom između EU-a i Kanade povećala se za 66 % između 2016. i 2022., dok se trgovina uslugama između EU-a i Kanade povećala za 46 %, što je nadmašilo ostalu trgovinu izvan EU-a.

Europska unija je 2022., s 8,2 % ukupnog kanadskog uvoza i izvoza robe, bila [drugi najveći trgovinski partner](#) Kanade po veličini, odmah iza SAD-a. EU je 2022. u Kanadu izveo robu u vrijednosti od 47,4 milijarde EUR te uveo robu iz Kanade u vrijednosti od 29,7 milijarde EUR. Kanada se 2021. među svjetskim trgovinskim partnerima EU-a nalazila na 12. mjestu. Roba kojom ta dva partnera najviše trguju obuhvaća strojeve, mineralne proizvode, opremu za prijevoz i kemikalije.

Trgovina uslugama važan je dio trgovinskih odnosa EU-a i Kanade. Vrijednost izvezenih usluga iz Unije u Kanadu 2021. porasla je na 17,4 milijardi EUR, a vrijednost uvezenih usluga iz Kanade u Uniju dostigla je 13,7 milijarde EUR. Usluge prijevoza, putovanja, osiguranja kao i komunikacijske usluge primjeri su usluga kojima se često trguje između EU-a i Kanade. Zbog pandemije bolesti COVID-19 trgovina uslugama iz Kanade u EU smanjila se 2020. za 21 %, dok se trgovina uslugama iz EU-a u Kanadu smanjila za 33 %.

Što se izravnih inozemnih ulaganja tiče, 2018. godine Unija je u kanadsko gospodarstvo uložila gotovo jednako koliko i Kanada u europsko. EU je drugi najveći partner Kanade u dvosmjernim izravnim ulaganjima, odmah iza SAD-a. S obzirom na pandemiju bolesti COVID-19, procijenjena vrijednost kanadskih ulaganja u EU-u 2019. i 2020. bila je 30 % niža i iznosila je 257,7 milijarde EUR, dok su se ulaganja EU-a u Kanadu 2020. smanjila za 22 %. U 2021. dogodilo se suprotno. Iako su se kanadska izravna strana ulaganja u EU 2021. povećala za 6 %, ulaganja EU-a u Kanadu smanjila su se za dodatnih 4 %.

[Leon Peijnenburg / Tuula Turunen](#)
10/2023

5.6.2. LATINSKA AMERIKA I KARIPSKJE ZEMLJE

Odnosi Europske unije sa zemljama Latinske Amerike i karipskim zemljama višedimenzionalni su i održavaju se na različitim razinama. U skladu s Novom agendom za odnose između EU-a i Latinske Amerike i karipskih zemalja, EU želi ojačati i modernizirati to biregionalno strateško partnerstvo. Sastancima na vrhu čelnika država i vlada te parlamentarnom demokracijom EU održava odnose s cijelom regijom, a sporazumima i političkim dijalogom povezan je s karipskim državama, Srednjom Amerikom, Andskom zajednicom, Mercosurom i pojedinačnim zemljama.

PRAVNA OSNOVA

- Glava V. Ugovora o Europskoj uniji (vanjsko djelovanje EU-a).
- Glave I.–III. i glava V. (zajednička trgovinska politika, razvojna suradnja i humanitarna pomoć, međunarodni sporazumi) Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

ODNOSI IZMEĐU REGIJA

EU te Latinska Amerika i karipske zemlje (LAC) prirodni su partneri povezani dubokim političkim, gospodarskim i kulturnim vezama. Unija ima opsežnu mrežu sporazuma s 27 od 33 zemlje iz te regije. Snažne su i gospodarske veze: EU je najveći ulagatelj u tu regiju, njezin treći najveći trgovinski partner, kao i vodeći sudionik u razvojnoj suradnji.

Visoki predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku i Komisija donijeli su 7. lipnja 2023. [zajedničku komunikaciju](#) u kojoj je utvrđena Nova agenda za odnose između EU-a i Latinske Amerike i karipskih zemalja, čiji je cilj ojačati odnose i obnoviti partnerstvo između EU-a i zemalja Latinske Amerike i Kariba. Usredotočena je na šest ključnih područja: obnovljeno političko partnerstvo; jačanje zajedničkog trgovinskog programa; program ulaganja u okviru strategije Global Gateway za ubrzanje pravedne, zelene i digitalne tranzicije te suzbijanje nejednakosti; udruživanje snaga za pravdu, sigurnost građana i borbu protiv transnacionalnog organiziranog kriminala; suradnju na promicanju mira i sigurnosti, demokracije, vladavine prava, ljudskih prava i humanitarne pomoći te izgradnju dinamičnog međuljudskog partnerstva.

U toj se komunikaciji parlamentarna demokracija prepoznaje kao ključna sastavnica biregionalnih odnosa te se posebno spominje uloga Europsko-latinskoameričke parlamentarne skupštine (EuroLat).

A. Sastanci na vrhu

Na prvom sastanku na vrhu EU-a i zemalja Latinske Amerike i Kariba, održanom u Riju de Janeiru u lipnju 1999., uspostavljeno je biregionalno strateško partnerstvo. Šesti i posljednji sastanak na vrhu EU-a i LAC-a održan je 2010. u Madridu, gdje je osnovana Zaklada EU-LAC s ciljem jačanja i promicanja biregionalnog strateškog partnerstva.

Zajednica latinoameričkih i karipskih država (CELAC), osnovana 2010. godine, regionalni je blok 33 latinoameričke i karipske zemlje. Regionalni sastanci na vrhu EU-a i CELAC-a sada su glavni forum za dijalog i suradnju radi zajedničkog suočavanja s globalnim izazovima. Treći sastanak na vrhu čelnika država ili vlada

EU-a i CELAC-a održan je u Bruxellesu 17. i 18. srpnja 2023., osam godina nakon posljednjeg sastanka na vrhu. Čelnici EU-a i CELAC-a obvezali su se obnoviti i institucionalizirati svoje dugogodišnje partnerstvo. Sastanak na vrhu održan je u okviru teme „Obnavljanje biregionalnog partnerstva radi jačanja mira i održivog razvoja” te se raspravljalo o širokom rasponu pitanja, uključujući pojačanu suradnju na multilateralnim forumima, globalni mir i sigurnost, trgovinu i ulaganja, borbu protiv klimatskih promjena, pravdu i sigurnost. Zemlje EU-a, Latinske Amerike i Kariba zajedno čine više od trećine članstva u Ujedinjenim narodima (UN) i pokretačka su sila snažnog multilateralnog sustava utemeljenog na pravilima. Na kraju sastanka na vrhu usvojena je [deklaracija](#) koju su podržale sve zemlje EU-a i CELAC-a osim jedne. Čelnici su ponovno potvrdili da je temelj partnerstva EU-a i CELAC-a zajednička predanost demokraciji, ljudskim pravima i temeljnim slobodama, vladavini prava, uključivom multilateralizmu i međunarodnoj suradnji, u skladu s načelima sadržanima u Povelji UN-a i međunarodnom pravu. Tijekom tog događanja objavljen je i [plan EU-a i CELAC-a za razdoblje 2023.–2025.](#), a čelnici su se dogovorili da će buduće sastanke na vrhu organizirati svake dvije godine, pri čemu bi se sljedeći sastanak trebao održati 2025. u Kolumbiji. EU i CELAC sastaju se i na ministarskoj razini. Posljednji ministarski sastanak EU-a i CELAC-a održan je u listopadu 2022. u Buenos Airesu.

B. Parlamentarna dimenzija

Za EU i LAC parlamentarna diplomacija ključan je kanal za dijalog, kao i razmjenu ideja i najboljih praksi. Redovni kontakti između Europskog parlamenta i latinskoameričkih parlamentarnih zastupnika započeli su 1974. prvom od 17 međuparlamentarnih bijenalnih konferencija.

Godine 2006. osnovana je zajednička Europsko-latinskoamerička parlamentarna skupština — [EuroLat](#), kao parlamentarna institucija biregionalnog strateškog partnerstva. Riječ je o forumu za rasprave, praćenje i preispitivanje svih pitanja u vezi s partnerstvom.

EuroLat ima 150 članova: 75 zastupnika iz Europskog parlamenta i 75 zastupnika iz podregionalnih latinskoameričkih parlamenata, uključujući Latinskoamerički parlament, Andski parlament, Srednjoamerički parlament, parlament Mercosura te kongrese Čilea i Meksika.

Od 2006. godine EuroLat je održao 15 plenarnih sjednica, pri čemu je posljednja održana u [srpnju 2023. u Madridu u Španjolskoj](#). Teme o kojima se raspravljalo uključivale su borbu protiv govora mržnje, regulaciju digitalnih platformi, izazove za obrazovanje i zdravlje koje je sa sobom donijela bolest COVID-19, pristup vodi i borbu protiv organiziranog kriminala.

ODNOSI S PODREGIJAMA

A. Andska zajednica (Bolivija, Kolumbija, Ekvador i Peru)

U prosincu 2003. EU i andska regija sklopili su sporazum o političkom dijalogu i suradnji, kojim je opseg suradnje dodatno proširen, no taj sporazum još nije stupio na snagu. Pregovori o sporazumu o pridruživanju započeli su u lipnju 2007. i konačno doveli do [višestranog trgovinskog sporazuma](#) s Peruom i Kolumbijom u ožujku 2010. Trgovinski sporazum, koji je potpisan u lipnju 2012. i koji je Europski parlament ratificirao u prosincu 2012., za Peru je stupio na snagu 1. ožujka 2013., a za Kolumbiju 1. kolovoza 2013. Tim se sporazumom predviđa potpuna liberalizacija trgovine

industrijskim proizvodima i proizvodima ribarstva tijekom deset godina (a njegovim stupanjem na snagu ukida se većina carinskih pristojbi) te se povećava pristup tržištu za poljoprivredne proizvode. Sporazum obuhvaća javnu nabavu, ulaganja, ljudska prava te radne i ekološke standarde. Ekvador je tom trgovinskom sporazumu pristupio 1. siječnja 2017. Potpuna provedba sporazuma podliježe ratifikaciji država članica.

B. Karipske zemlje

Odnosi između EU-a i karipskih država uređeni su različitim institucijskim okvirima koji se preklapaju. Među njima su sporazum koji će naslijediti Sporazum iz Cotonoua, a koji obuhvaća 16 karipskih država^[1], te Zajednička strategija partnerstva EU-a i karipskih država, koja pruža strukturirani okvir za širi i produbljeni dijalog i suradnju. EU je najveći trgovinski partner karipskih zemalja. Ključni regionalni partner za gospodarski dijalog s EU-om je Forum karipskih zemalja (Cariforum), koji uključuje zemlje članice Karipske zajednice te Dominikansku Republiku i Kubu. Godine 2008. potpisali su [Sporazum o gospodarskom partnerstvu između EU-a i Cariforuma](#), sveobuhvatni sporazum o slobodnoj trgovini i gospodarskom partnerstvu.

Pregovori o sklapanju sporazuma o političkom dijalogu i suradnji s Kubom započeli su u travnju 2014. te su uspješno dovršeni u ožujku 2016. Sporazum se privremeno primjenjuje od 1. studenoga 2017. Sporazum može u potpunosti stupiti na snagu nakon što ga ratificiraju sve države članice Europske unije. Sporazum o političkom dijalogu i suradnji sadrži tri glavna poglavlja: o političkom dijalogu, o suradnji i dijalogu u sektorskoj politici te o trgovini.

C. Srednja Amerika (Kostarika, El Salvador, Gvatemala, Honduras, Nikaragva i Panama)

Sporazum o pridruživanju sa Srednjom Amerikom, prvi međuregionalni sporazum te vrste koji je Europska unija sklopila, potpisan je u lipnju 2012., a Europski parlament ratificirao ga je u prosincu 2012. godine. Sastoji se od tri stupa – političkog dijaloga, suradnje i trgovine — te je njime zacrtan cilj razvoja povlaštenoga političkog partnerstva utemeljenog na vrijednostima, načelima i zajedničkim ciljevima. Njime se također nastoje poboljšati ljudska prava, smanjiti siromaštvo, boriti protiv nejednakosti, spriječiti sukobe i poticati dobro upravljanje, sigurnost, regionalnu integraciju i održivi razvoj. Sporazumom o pridruživanju također se liberalizira trgovina industrijskim proizvodima i proizvodima ribarstva te se ukida većina carinskih pristojbi na trgovinu poljoprivrednim proizvodima. Od 2013. godine privremeno se primjenjuje samo poglavlje o trgovini tog sporazuma. Potpuna provedba još nije ostvarena jer jedna država članica EU-a sporazum nije ratificirala. U tijeku su pregovori o osnivanju parlamentarnog odbora za pridruživanje koji bi pratio provedbu sporazuma.

D. Mercosur (Argentina, Brazil, Paragvaj i Urugvaj)

Pregovori o sporazumu o pridruživanju s Mercosurom, kojim su obuhvaćeni politički dijalog, suradnja i slobodna trgovina, započeli su 1999. godine. Nakon dvadeset godina pregovora (izuzev razdoblja između 2004. i 2010., kada su obustavljeni), EU i Mercosur su u lipnju 2019. postigli politički dogovor o poglavlju o trgovini sporazuma o pridruživanju, a u lipnju 2020. o posljednjim neriješenim pitanjima u poglavljima o politici i suradnji. Postupak donošenja sporazuma zaustavljen je jer je EU od partnera iz Mercosura zahtijevao da pristanu na dodatne obveze u vezi s pitanjima okoliša koje

[1] Antigua i Barbuda, Belize, Bahami, Barbados, Kuba, Dominika, Dominikanska Republika, Grenada, Gvajana, Haiti, Jamajka, Sveti Kristofor i Nevis, Sveta Lucija, Sveti Vincent i Grenadini, Surinam te Trinidad i Tobago.

bi se priložile sporazumu, no nadamo se da će se uskoro nastaviti. Ako sporazum stupi na snagu, na izvoz iz EU-a u zemlje Mercosura povoljno će utjecati činjenica da će za 91 % robe biti ukinute carine, dok će za razne proizvode carine biti niže. U tom slučaju, EU će ukinuti carine za 92 % robe koja se uvozi iz zemalja Mercosura, ali će zadržati carinske kvote za osjetljive poljoprivredne proizvode.

ODNOSI S POJEDINIM ZEMLJAMA

A. Brazil

EU i Brazil uspostavili su 2007. strateško partnerstvo. U okviru tog partnerstva EU i Brazil provode suradnju i politički dijalog u više od 30 područja od zajedničkog interesa, uključujući međunarodni mir i sigurnost, ljudska prava, upravljanje javnim sektorom, gospodarska i financijska pitanja, inovacije, socijalne politike, obrazovanje, okoliš i regionalnu integraciju. Strateško partnerstvo između EU-a i Brazila uključuje i [redovit dijalog](#) između brazilskog Nacionalnog kongresa i Europskog parlamenta. Izbor Lule da Silve za predsjednika Brazila 2022. doveo je do snažnog oživljavanja odnosa EU-a i Brazila nakon što je stupio na dužnost u siječnju 2023., uključujući niz posjeta na visokoj razini obje strane. Tijekom 2023. Brazil su posjetila čak četiri izaslanstva Europskog parlamenta^[2]. U planu je održavanje sastanka na vrhu EU-a i Brazila 2024. godine.

B. Čile

EU je 2002. sklopio Sporazum o pridruživanju s Čileom. Sporazum se sastoji od tri dijela: poglavlja o političkom dijalogu, poglavlja o suradnji te poglavlja o stvaranju područja slobodne trgovine robom i uslugama. [Zajednički parlamentarni odbor EU-a i Čilea](#) od 2003. nadgleda provedbu Sporazuma o pridruživanju.

Pregovori o modernizaciji Sporazuma o pridruživanju i njegovoj zamjeni [naprednim okvirnim sporazumom](#) započeli su u studenome 2017. i zaključeni u prosincu 2022. Moderniziranim sporazumom jačaju se trgovinski i ulagački odnosi između EU-a i Čilea, on sadržava obveze u pogledu trgovine i održivog razvoja te se njime olakšava pristup mineralnim resursima i obnovljivoj energiji. Trenutačno se čeka ratifikacija tog sporazuma.

C. Meksiko

Meksiko je jedina zemlja s kojom je EU sklopio i Sporazum o pridruživanju i strateško partnerstvo. Sporazum o gospodarskom partnerstvu, političkoj koordinaciji i suradnji, poznat i kao Globalni sporazum, stupio je na snagu 2000. godine. Njime je institucionaliziran politički dijalog, suradnja je proširena na više područja, među ostalim i na demokraciju i ljudska prava, te je stvoreno područje slobodne trgovine između EU-a i Meksika. Pregovori s Meksikom o modernizaciji Globalnog sporazuma započeli su u svibnju 2016. godine. U travnju 2018. stranke su postigle „načelni dogovor” o trgovinskim poglavljima, a u travnju 2020. postignut je konsenzus o posljednjim neriješenim aspektima. Trenutačno se čeka ratifikacija tog sporazuma.

Strateško partnerstvo uspostavljeno je 2009. godine, a cilj mu je bio dvojak: poboljšanje suradnje i koordinacije EU-a i Meksika u globalnim pitanjima na multilateralnoj razini te davanje dodatnog političkog poticaja bilateralnim odnosima i inicijativama. U okviru strateškog partnerstva održana su tri sastanka na vrhu između EU-a i Meksika,

[2] Izaslanstvo za odnose sa Saveznom Republikom Brazilom, Odbor za vanjske poslove, Odbor za međunarodnu trgovinu i Odbor za okoliš, javno zdravlje i sigurnost hrane.

od kojih je posljednji održan u lipnju 2015. godine. Europska unija i Meksiko vode redoviti dijalog na visokoj razini o brojnim temama, među ostalim o ljudskim pravima, sigurnosti i izvršavanju zakonodavstva, gospodarskim pitanjima te okolišu i klimatskim promjenama. [Zajednički parlamentarni odbor EU-a i Meksika](#) od 2005. godine nadgleda provedbu Globalnog sporazuma. Zajednički parlamentarni odbor obično se sastaje dvaput godišnje i temeljni je forum za razmjenu mišljenja. Njegov je rad od ključne važnosti za provedbu Globalnog sporazuma.

Clotilde Chantal Claudie SEBAG / Jonas Kraft
10/2023

5.6.3. RUSIJA

Odnosi između EU-a i Rusije napeti su od 2014. zbog ruskog nezakonitog pripojenja Krima, potpore separatističkim skupinama u istočnoj Ukrajini, destabilizirajućih politika koje Rusija provodi u svojem susjedstvu, kampanja dezinformiranja i uplitanja te kršenja ljudskih prava na njezinu teritoriju. Nakon što je Rusija 24. veljače 2022. pokrenula opću invaziju na Ukrajinu, obustavljena je sva preostala politička, kulturna i znanstvena suradnja.

PRAVNA OSNOVA

- Glava V. [Ugovora o Europskoj uniji](#): „vanjsko djelovanje”.
- Članci 206. i 207. (trgovina) te članci od 216. do 219. (međunarodni sporazumi) [Ugovora o funkcioniranju Europske unije](#).
- Sporazum o partnerstvu i suradnji (bilateralni odnosi).

ODNOSI IZMEĐU EU-A I RUSIJE

Do prosvjeda u okviru Majdanskog pokreta u Ukrajini u studenom 2013., EU i Rusija gradili su strateško partnerstvo koje je obuhvaćalo, među ostalim područjima, trgovinu, gospodarstvo, energetiku, klimatske promjene, istraživanje, obrazovanje, kulturu i sigurnost, kao i borbu protiv terorizma, neširenje nuklearnog oružja te rješavanje sukoba na Bliskom istoku. Unija je snažno podupirala pristupanje Rusije Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO), koje je dovršeno 2012. godine. Nezakonito pripojenje Krima koje je Rusija provela u ožujku 2014., dokazi da je podupirala separatističke borbe na istoku Ukrajine i njezini pokušaji da onemogući pristup Azovskom moru prouzročili su početak općeg preispitivanja politike EU-a prema Rusiji.

EU od ožujka 2014. postupno uvodi mjere ograničavanja prema Rusiji, baš kao i SAD, Kanada, Australija i druge zapadne zemlje. Sankcije EU-a protiv Rusije iz 2014. prvotno su uključivale pojedinačne mjere ograničavanja, kao što su zamrzavanje imovine i zabrane izdavanja viza usmjerene na pripadnike ruske elite, separatiste u Ukrajini i s njima povezane organizacije, uz diplomatske sankcije koje su uključivale službenu obustavu sastanaka na vrhu EU-a i Rusije i pregovora o novom sporazumu o suradnji između EU-a i Rusije, kao i suspenziju Rusije iz skupine G8. Kasnije su uslijedile šire gospodarske sankcije protiv Rusije, koje su se na početku odnosile na ograničenja trgovine s Krimom, i sektorske sankcije u pogledu trgovine oružjem, energetike i financijske suradnje s Rusijom. Rusija je zauzvrat u kolovozu 2014. donijela [protusankcije](#) kojima je zabranila brojne poljoprivredno-prehrambene proizvode iz EU-a (čime je obuhvaćeno 43 % ukupnog izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz EU-a u Rusiju, odnosno 4,2 % ukupnog izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz EU-a u svijet u 2013.). Unatoč sankcijama i protusankcijama, EU je ostao najveći trgovinski partner Rusije, dok je Rusija do 2021. bila peti najveći trgovinski partner EU-a.

EU je također preispitao svoje odnose s Rusijom u okviru globalne sigurnosne strategije EU-a iz 2016. i pritom ih definirao kao „ključni strateški izazov”. U ožujku 2016. Vijeće je utvrdilo pet vodećih načela za odnose s Rusijom: 1. provedba sporazuma iz Minska

o sukobu u istočnoj Ukrajini kao glavni uvjet za bilo koju bitnu promjenu u stajalištu EU-a prema Rusiji; 2. jačanje odnosa s istočnim partnerima EU-a i drugim susjedima, uključujući one u srednjoj Aziji; 3. jačanje otpornosti EU-a (primjerice u pogledu energetske sigurnosti, hibridnih prijetnji ili strateške komunikacije); 4. selektivan angažman s Rusijom oko pitanja od interesa za EU; i 5. uspostavljanje individualnih kontakata i pružanje podrške ruskom civilnom društvu.

Od početka opće invazije na Ukrajinu u veljači 2022. Rusija se smatra agresorom protiv Ukrajine i EU je u skladu s time promijenio smjer svoje strategije prema Ruskoj Federaciji.

EU je u ožujku 2022. donio [Strateški kompas za sigurnost i obranu](#), kojim je potvrdio da Rusija predstavlja „dugoročnu i izravnu prijetnju europskoj sigurnosti”, što je označilo veliku promjenu u odnosima EU-a i Rusije od 2016. Takav je pristup odražen i u strateškom konceptu NATO-a donesenom u lipnju 2022. u kojem se navodi da je „Ruska Federacija najznačajnija i najizravnija prijetnja sigurnosti saveznika te miru i stabilnosti u euroatlantskom području”.

Stoga se od 2022. politike EU-a prema Rusiji formuliraju na temelju sljedećih vodećih načela: 1. Rusija mora biti izolirana na međunarodnoj razini i moraju joj se nametnuti sankcije kako bi je se spriječilo da ratuje; 2. međunarodna zajednica mora osigurati odgovornost na način da Rusija, pojedinačni počinitelji i njihovi pomagači budu pozvani na odgovornost zbog kršenja međunarodnog prava i ratnih zločina počinjenih u Ukrajini; 3. potrebno je pružiti potporu susjednim zemljama EU-a, među ostalim u okviru politika proširenja EU-a, a partnerima diljem svijeta pomoći u rješavanju posljedica ruske ratne agresije na Ukrajinu; 4. potrebno je poduprijeti blisku suradnju s NATO-om i partnerima diljem svijeta kako bi se obranio međunarodni poredak utemeljen na pravilima; 5. potrebno je ojačati otpornost EU-a, posebno u pogledu energetske sigurnosti i kritične infrastrukture, te suzbiti kiberprijetnje i hibridne prijetnje, manipulaciju informacijama i uplitanje iz Rusije; 6. civilno društvo, borci za ljudska prava i neovisni mediji moraju dobiti potporu i u Rusiji i izvan nje, a istodobno treba odgovoriti na prijetnje sigurnosti i javnom poretku u EU-u.

Nakon što je 2018. dobio četvrti predsjednički mandat, Vladimir Putin orkestrirao je ustavne izmjene (donesene 2020.) koje će mu omogućiti da ostane na vlasti i nakon 2024., odnosno završetka njegova trenutnog mandata (u teoriji sve do 2036.).

Pod Vladimirom Putinom, a posebno od 2012. godine, prostor za pojedinačno i kolektivno djelovanje postupno se, ali sustavno smanjivao zakonodavnim ograničenjima i ciljanim zastrašivanjem kritičara. Tijekom godina ruske vlasti uvele su opsežna pravna ograničenja za „strane agente” te „nepoželjne” i „ekstremističke” organizacije, usmjerena na stotine nevladinih organizacija, dok se cenzura medija, interneta i društvenih medija znatno povećala. Sve više aktera civilnog društva, boraca za ljudska prava i neovisnih novinara uvršteno je na popis „stranih agenata” te ih se uznemirava i zatvara. Organizacije za ljudska prava prisilno su zatvorene te je ograničena sloboda izražavanja, mirnog okupljanja i udruživanja. Na meti su i istraživačko i podatkovno novinarstvo, dok mediji pod kontrolom države neumorno promiču dojam „tvrđave pod opsadom kolektivnog Zapada”. Osim toga, parlamentarni izbori 2016. i 2021. te regionalni i lokalni izbori održani u rujnu 2022. održani su u restriktivnom političkom i medijskom okruženju, što je dovelo do velike pobjede Putinove stranke Jedinostvena Rusija. Promatrači izbora i neovisni mediji utvrdili su da izbori nisu bili u skladu s međunarodnim standardima te su utvrđene prijevare,

mobilizacija glasača na radnome mjestu, sustavno isključivanje oporbe i druge nepravilnosti. [Stručnjaci su istaknuli](#) da su regionalni izbori održani u rujnu 2023. [bili još manje pošten i slobodni](#) od prethodnih izbora. Biračka prava ruskih građana pogoršala su se do te mjere da se može smatrati da ti izbori uopće nisu ispunjavali bilo koje od demokratskih načela. Sljedeći predsjednički izbori u Rusiji održat će se u ožujku 2024.

U listopadu 2020., primjenom posebne pravne osnove EU-a (režima sankcija u pogledu kemijskog oružja), šest ruskih fizičkih osoba i jedna pravna dodane su na odgovarajući popis za zabranu putovanja i zamrzavanje imovine zbog pokušaja atentata živčanim bojnim otrovom na oporbenog političara i antikorupcijskog aktivista Alekseja Navaljnog u kolovozu 2020. Riječ je o istom pravnom mehanizmu na temelju kojeg su donesene sankcije protiv osoba odgovornih za slučaj Skripal u Salisburyju (Ujedinjena Kraljevina) u ožujku 2018.

Vijeće je u ožujku 2021. upotrijebilo novi globalni režim sankcija EU-a za ljudska prava kako bi izreklo sankcije četirima ruskim državljanima zbog njihove uloge u proizvoljnom uhićenju, kaznenom progonu i izricanju presude Navaljnom, kao i represiji mirnih prosvjeda povezanih s nezakonitim postupanjem prema njemu.

Rusija od kolovoza 2014. na sankcije EU-a odgovara nametanjem protusankcija na poljoprivredne proizvode, sirovine i hranu pozivajući se pritom na kršenje normi u pogledu sigurnosti opskrbe hranom. Time je učvršćena ruska politika supstitucije uvoza u poljoprivrednom sektoru. Rusija također primjenjuje „popis isključenja” na građane EU-a i državljane SAD-a koji su kritizirali njezine postupke te im uskraćuje pravo ulaska na ruski teritorij. Taj popis nije službeno objavljen pa, za razliku od zabrane putovanja koju je izdao EU, ne pruža mogućnost ulaganja pravne žalbe. Na popisu je bilo više zastupnika u Europskom parlamentu, a od 30. travnja 2021. na njemu su bili i pokojni predsjednik Europskog parlamenta David Sassoli, kao i potpredsjednica Europske Komisije za vrijednosti i transparentnost Věra Jourová te šestero dužnosnika država članica EU-a.

Državna Duma Ruske Federacije 21. veljače 2022. službeno je priznala neovisnost samoproglashenih „narodnih republika” Donecka i Luhanska. Ruska je Federacija potom 24. veljače 2022. pokrenula opću invaziju na Ukrajinu.

EU je od početka invazije najoštrije osudio nezakonitu, ničim izazvanu i neopravdanu oružanu agresiju Rusije na Ukrajinu i napade na civile i civilnu infrastrukturu te je pozvao na trenutačno i bezuvjetno povlačenje svih ruskih postrojbi s cijelog državnog područja Ukrajine unutar njezinih međunarodno priznatih granica. Istaknuo je da taj agresivni rat predstavlja očito i nedvojbeno kršenje Povelje UN-a i temeljnih načela međunarodnog prava te da Ruska Federacija za njega snosi punu odgovornost. Predsjednik Europskog vijeća Charles Michel istaknuo je i posljedice tog rata na svjetski poredak te je 1. ožujka 2022. izjavio: „Ne radi se o napadu samo na Ukrajinu, već i o napadu na međunarodno pravo, međunarodni poredak utemeljen na pravilima, demokraciju i ljudsko dostojanstvo. Radi se o čistom geopolitičkom terorizmu.” Čelnici i čelnice EU-a također su naglasili da će Rusija, Bjelarus i svi odgovorni za ratne zločine i druga najteža kaznena djela odgovarati za svoje postupke u skladu s međunarodnim pravom. EU je također osudio rusku uporabu hrane kao oružja u ratu protiv Ukrajine te globalnu krizu u pogledu sigurnosti opskrbe hranom koju je Rusija izazvala. EU je također smatrao da su fiktivni referendum i iz rujna 2022. i takozvani „izbori” koje je Rusija u rujnu 2023. održala na okupiranim područjima Ukrajine nezakoniti i nelegitimni

te je odlučno odbacio taj pokušaj Rusije da legitimizira ili normalizira svoju nezakonitu vojnu kontrolu i pokušaj pripojenja dijelova ukrajinskih teritorija.

Kao odgovor na rusku invaziju države članice EU-a brzo su u bliskoj suradnji s partnerima, uključujući Sjedinjene Američke Države, Ujedinjenu Kraljevinu, Kanadu, Australiju i Japan, donijele sankcije dosad nezabilježene razine. EU je od 24. veljače 2022. znatno proširio sektorske mjere ograničavanja s pomoću [jedanaest uzastopnih paketa sankcija](#) (do lipnja 2023.) te je na popis sankcija uvrstio znatan broj osoba i subjekata kako bi dodatno pojačao pritisak na Rusiju da okonča rat. Cilj je tih mjera ograničavanja oslabiti gospodarske temelje Rusije, lišiti je osnovnih tehnologija i tržišta te znatno smanjiti njezin kapacitet za ratovanje.

Jedanaest uzastopnih paketa [sankcija EU-a](#), koje su već poznate kao „sankcijska revolucija”, doveli su do dosad neviđenih mjera usmjerenih na ključne sektore ruskoga gospodarstva i na političke elite te zemlje. Svakim se paketom postupno mijenja i proširuje područje primjene režima sankcija donesenih od 2014. nadalje dodavanjem novog režima kojim je zabranjen uvoz robe podrijetlom iz nezakonito pripojenih područja Donecka, Luhanska, Hersona i Zaporizja u EU. Paketi sankcija trebaju biti oštri i imati dalekosežne učinke u financijskom, energetskom, prometnom i tehnološkom sektoru, kao i u sektorima savjetovanja i radiodifuzije te u metalnom, luksuznom i drugim robnim sektorima.

Osim pojedinačnih i gospodarskih sankcija, naknadno je uveden niz diplomatskih sankcija, uključujući ukidanje pojednostavljenog izdavanja viza između EU-a i Rusije. Zajedno s ostalim državama članicama Svjetske trgovinske organizacije (WTO), EU je odlučio da se Rusiji ukine status najpovlaštenije nacije u pogledu proizvoda i usluga na tržištima EU-a.

U lipnju 2023. popisom sankcija obuhvaćeno su bile [1572 osobe i 244 subjekata](#). Među sankcioniranim pojedincima nalaze se predsjednik Ruske Federacije Vladimir Putin, ruski ministar vanjskih poslova Sergej Lavrov, 351 član Državne Dume koji je podržao priznavanje privremeno okupiranih područja regija Donecka i Luhanska, visokopozicionirani dužnosnici i vojno osoblje, širitelji dezinformacija, osobe odgovorne za raketne napade na civile, kritičnu civilnu infrastrukturu te otmice i naknadno nezakonito posvajanje ukrajinske djece, te mnogi drugi. Na popis sankcija uvršteno je i više visokopozicioniranih članova plaćeničke organizacije Wagner, uključujući njezina tadašnjeg čelnika Jevgenija Prigožina. Vijeće je u rujnu sve pakete sankcija produljilo do ožujka 2024.

Jedanaesti paket sankcija usmjeren je na jačanje borbe protiv izbjegavanja ograničenja nametnutih Rusiji uvozom preko trećih zemalja ili subjekata u sjeni te uključuje instrument za zaobilaženje sankcija posebno osmišljen kako bi se ograničilo zaobilaženje sankcija preko trećih zemalja. Pojedinačnim sankcijama (zabranama putovanja i zamrzavanjem imovine) ciljaju se osobe koje podupiru, financiraju ili poduzimaju radnje kojima se potkopava teritorijalni integritet, suverenitet i neovisnost Ukrajine ili osobe koje imaju koristi od takvih radnji. U tom kontekstu, nakon što je kršenje mjera ograničavanja dodalo na popis „kaznenih djela u EU-u”, Vijeće je 9. lipnja 2023. postiglo dogovor o uvođenju definicije kaznenih djela i kazni za kršenje sankcija EU-a te o olakšavanju istrage, kaznenog progona i kažnjavanja kršenja mjera sankcija diljem EU-a.

Kao odmazdu zbog sankcija EU-a i međunarodnih sankcija nametnutih Rusiji nakon njezine invazije na Ukrajinu u veljači 2022. ruska vlada objavila je popis „neprijateljskih”

stranih zemalja, koji uključuje države članice EU-a, Ujedinjenu Kraljevinu, SAD i druge države koje su uvele sankcije protiv Rusije. Ljudi iz tih zemalja sada su podvrgnuti sve složenijem sustavu protusankcija, koje utječu na razne poslovne i financijske dogovore povezane s Rusijom. Ruske vlasti 31. ožujka 2022. također su odlučile znatno proširiti svoj „popis isključenja“, na kojemu se sada nalaze „najviše vodstvo EU-a, niz europskih povjerenika i čelnika vojnih tijela EU-a, kao i velika većina zastupnika u Europskom parlamentu“. Na ruskoj se crnoj listi nalaze i visoki dužnosnici iz vlada nekih država članica EU-a i zastupnici u nacionalnim parlamentima te javne i medijske ličnosti.

Iako nastavlja podupirati rad Međunarodnog kaznenog suda, Europska komisija izrazila je spremnost na suradnju s međunarodnom zajednicom na uspostavi *ad hoc* međunarodnog suda ili specijaliziranog „hibridnog“ suda za istragu i kazneni progon ruskih zločina agresije protiv Ukrajine koje je počinilo političko i vojno vodstvo Ruske Federacije i njezinih saveznika, posebno Bjelarusu. Eurojust je 30. svibnja 2023. dobio nove ovlasti za čuvanje, analizu i pohranu dokaza kako bi se olakšala daljnja istraga ratnih zločina, genocida i zločina protiv čovječnosti počinjenih na državnom području Ukrajine te podupire zajednički istražni tim EU-a uspostavljen u suradnji s Poljskom, Latvijom, Estonijom, Slovačkom, Rumunjskom, Litvom i Ukrajinom.

Nakon desetljeća zamiranja javne sfere pod vladavinom Vladimira Putina, u siječnju 2021. započela je nova era političke represije nakon povratka Alekseja Navalnog u Rusiju, koja se od početka ruske invazije na Ukrajinu u veljači 2022. drastično pojačala. Svako neslaganje ili odstupanje od službene verzije događaja podložno je sankcijama, a kritički glasovi u društvu još su više marginalizirani.

Od 24. veljače 2022. u Rusiji je pritvoreno 20 000 proturatnih prosvjednika. EU je osudio sustavnu represiju nad nevladinim organizacijama, organizacijama civilnog društva, borcima za ljudska prava i neovisnim novinarima u Rusiji i izvan nje te i dalje podupire Ruse koji se izjašnjavaju ili prosvjeduju protiv rata u Ukrajini. Vijeće je 5. lipnja 2023. [sankcioniralo devet pojedinaca](#) zbog izricanje presude ruskom oporbenom političaru, demokratskom aktivistu i kritičaru Kremlja Vladimiru Kara-Murzi na 25 godina zatvora na temelju politički motiviranih optužbi i lažnih navoda. EU je u više navrata izrazio svoju solidarnost s Vladimirom Kara-Murzom, Aleksejem Navaljnim, Ilijom Jašinom i svim Rusima koji su kazneno gonjeni, zatvoreni ili zastrašeni jer se i dalje bore za ljudska prava i otvoreno govore o nezakonitim djelovanjima režima.

Iako su 12. rujna 2022. države članice EU-a u potpunosti [suspendirale](#) sporazum između EU-a i Rusije o pojednostavnjenju izdavanja viza iz 2007., Komisija je donijela [smjernice](#) kako bi osigurala da ta suspenzija neće negativno utjecati na osobe kojima je potrebna zaštita te na osobe koje putuju u EU iz nužnih razloga, primjerice, novinari, disidenti i predstavnici civilnog društva.

SPORAZUMI NA SNAZI

Pravna osnova za odnose između EU-a i Rusije je Sporazum o partnerstvu i suradnji potpisan u lipnju 1994. Izvorno je sklopljen na razdoblje od deset godina, a od isteka tog roka svake se godine automatski produljuje. U njemu su utvrđeni glavni zajednički ciljevi te je uspostavljen institucionalni okvir za bilateralne kontakte, uključujući redovita savjetovanja o ljudskim pravima i polugodišnje predsjedničke sastanke na vrhu, čije je održavanje trenutačno zamrznuto.

Na sastanku na vrhu u Sankt Peterburgu 2003. Unija i Rusija odlučile su pojačati suradnju uspostavljanjem četiri „zajednička prostora“, a to su: gospodarski prostor,

prostor slobode, sigurnosti i pravde, prostor vanjske sigurnosti te prostor istraživanja, obrazovanja i kulture. Na regionalnoj su razini EU i Rusija, zajedno s Norveškom i Islandom, 2007. uspostavili novu politiku nazvanu Sjeverna dimenzija s naglaskom na prekograničnoj suradnji u baltičkoj regiji i regiji Barentsova mora. U srpnju 2008. započeli su pregovori o novom sporazumu između EU-a i Rusije kako bi se obuhvatile „pravno obvezujuće obveze” u područjima kao što su politički dijalog, pravosuđe, sloboda, sigurnost, gospodarska suradnja, istraživanje, obrazovanje, kultura, trgovina, ulaganja i energetika. „Partnerstvo za modernizaciju” pokrenuto je 2010. godine, a pregovori o pojednostavnjenju izdavanja viza zaključeni su 2011. godine. Međutim, zbog ruske intervencije na Krimu svi su ti pregovori i procesi obustavljeni. Europsko vijeće 2014. zamrznilo je suradnju s Rusijom (uz iznimku prekogranične suradnje i međuljudskih kontakata) kao i nova financijska sredstva koja bi EU toj zemlji pružao u okviru međunarodnih financijskih institucija. Odnosi između EU-a i Rusije napeti su od nezakonitog pripojenja Krima i grada Sevastopolja od strane Rusije 2014. i destabilizirajućih djelovanja u istočnoj Ukrajini. Nakon što je Rusija 24. veljače 2022. započela invaziju na Ukrajinu, obustavljena je sva preostala politička, kulturna i znanstvena suradnja.

ULOGA EUROPSKOG PARLAMENTA

Europski parlament odobrio je Sporazum o partnerstvu i suradnji 1997. u okviru „postupka davanja pristanka”.

Parlament je donio niz rezolucija o Ukrajini u kojima je osudio nezakonito pripojenje Krima od strane Rusije i njezinu ulogu u destabilizaciji istočne Ukrajine. Usvojio je i rezolucije o stanju odnosa EU-a i Rusije u lipnju 2015. i ožujku 2019. u kojima je podržao sankcije EU-a te istaknuo da Unija treba pružiti ambiciozniju financijsku pomoć ruskom civilnom društvu i promicati međuljudske kontakte unatoč složenim odnosima. U rezoluciji iz 2019. izražava se velika zabrinutost zbog međunarodnog ponašanja Rusije, posebno u zemljama Istočnog partnerstva. U rezoluciji se kritizira i sve gore stanje u kojem se nalaze ljudska prava i temeljne slobode u Rusiji te se predlaže da se Rusiju prestane smatrati „strateškim partnerom” EU-a. Parlament je u rujnu 2021. donio [preporuku](#) o smjeru političkih odnosa EU-a i Rusije prema kojoj „EU mora osigurati da svaki daljnji angažman s Kremljom ovisi o njegovu obećanju da će okončati unutarnju agresiju protiv vlastitog naroda, prestati sa sustavnom represijom oporbe i... političkih zatvorenika, organizacija civilnog društva, staviti izvan snage ili izmijeniti sve zakone koji nisu u skladu s međunarodnim standardima, kao što su zakoni o ‚stranim agentima’... te okončati vanjsku agresiju protiv susjednih zemalja”; U njoj se ističe da u svojim pokušajima suradnje s Kremljom EU mora jasno definirati stroge granice i ne smije težiti suradnji s Rusijom samo u svrhu održavanja mogućnosti dijaloga, a poziva se i na viziju i strategiju za buduće odnose EU-a sa slobodnom, prosperitetnom, mirnom i demokratskom Rusijom.

Prije 2014. Parlament se zalagao za novi sveobuhvatni sporazum s Rusijom temeljen na zajedničkim vrijednostima i interesima. Otad je, međutim, u više navrata izrazio ozbiljnu zabrinutost zbog stanja ljudskih prava, vladavine prava i demokracije u Rusiji; primjerice, u odnosu na zakone protiv „propagande” zajednice LGBTI, dekriminalizaciju nekvalificiranog oblika obiteljskog nasilja, obračune s nezavisnim nevladinim organizacijama ili onima koji primaju financijska sredstva izvan Rusije, itd. Parlament je naročito osudio slučajeve kršenja ljudskih prava, na dosad nezapamćenoj razini, protiv stanovnika Krima, posebice Tatara. Godine 2018. zatražio je puštanje na

slobodu ukrajinskog redatelja Olega Sencova, koji se usprotivio nezakonitom pripojenju Krima, i dodijelio mu nagradu Saharov. Sencov je pušten na slobodu 2019. u okviru razmjene zatvorenika između Rusije i Ukrajine. Parlament je oštro osudio pokušaj atentata na Alekseja Navaljnog 2020.

Od početka ratne agresije Rusije na Ukrajinu Parlament je donio [brojne rezolucije](#) u kojima osuđuje agresiju i zločine koje je Rusija počinila te je izrazio snažnu potporu neovisnosti, suverenitetu i teritorijalnoj cjelovitosti Ukrajine unutar njezinih međunarodno priznatih granica.

Europski parlament posljednjih godinu i pol dana [odlučno podupire snažne i učinkovite sankcije EU-a](#) protiv Ruske Federacije, Bjelarusu i saveznika Ruske Federacije i smatra ih ključnim instrumentom. Pozvao je da se ruska imovina koju je EU zamrznuo zaplijeni i iskoristi za pomoć u obnovi Ukrajine i za isplatu naknada žrtvama ruske agresije. Što se tiče suradnje u pogledu sankcija diljem svijeta, Europski parlament pozvao je partnere da se usklade s tim sankcijama i zabrinut je zbog suradnje nekoliko trećih zemalja s Rusijom kako bi joj pomogli u izbjegavanju sankcija.

U svojoj [rezoluciji od 23. studenoga 2022.](#) Parlament je Rusiju proglasio državom pokroviteljicom terorizma i državom koja se koristi terorističkim sredstvima te je pozvao međunarodnu zajednicu da bude ujedinjena u utvrđivanju odgovornosti za ratne zločine, zločine protiv čovječnosti i zločine agresije. Parlament je u više rezolucija naveo da predsjednik Putin, drugi ruski vođe i njihovi bjeloruski saveznici moraju snositi odgovornost za zločin agresije koji su počinili. Parlament u tom pogledu podržava stvaranje posebnog međunarodnog suda za kazneni progon zločina agresije protiv Ukrajine koji je počinilo političko i vojno vodstvo Ruske Federacije i njegovih saveznika, posebice Bjelarusu. Također u potpunosti podržava aktualnu istragu tužitelja Međunarodnog kaznenog suda o stanju u Ukrajini i navodnim ratnim zločinima, zločinima protiv čovječnosti i genocidu. U ožujku 2023., kada je objavljeno da je Međunarodni kazneni sud izdao uhiđbene naloge za Vladimira Putina i Mariju Lvova-Belevu, povjerenicu predsjednika Rusije za prava djece, zbog nezakonitih deportacija ukrajinske djece na ruski teritorij, Europski parlament pozdravio je tu odluku tijekom rasprave na plenarnoj sjednici.

U svojoj [preporuci od 8. lipnja 2022. o vanjskoj, sigurnosnoj i obrambenoj politici EU-a nakon ruske ratne agresije na Ukrajinu](#) Parlament je pozvao potpredsjednika Komisije i Visokog predstavnika EU-a za vanjske poslove i sigurnosnu politiku Josepa Borrella da se usvoji holistički pristup prema Ruskoj Federaciji i odustane od bilo kojeg oblika selektivne suradnje s Moskvom s obzirom na zlodjela i ratne zločine koje je organizirala ruska politička elita i koje su počinile ruske postrojbe, njihovi pomagači i plaćenici u Ukrajini i drugdje.

U svojoj [rezoluciji od 16. veljače 2023.](#) Parlament je potvrdio da je ruska agresija iz temelja promijenila geopolitičku situaciju u Europi te je stoga pozvao EU da donese odvažne, hrabre i sveobuhvatne političke, sigurnosne i financijske odluke te da nastavi s međunarodnom izolacijom Ruske Federacije.

Istovremeno, Parlament također smatra da bi Komisija, Europska služba za vanjsko djelovanje i države članice trebale početi razmišljati o tome kako u budućnosti surađivati s Rusijom i kako joj pomoći u uspješnom prijelazu iz autoritarnog režima u demokratsku zemlju koja se odriče revizionističkih i imperijalističkih politika, kako je navedeno u njegovoj [rezoluciji od 6. listopada 2022.](#)

Parlament je i prije početka agresivnog rata već godinama osuđivao ruski represivni režim i kontinuirano pogoršanje ljudskih prava u toj zemlji. Nakon što je Rusija pokrenula agresivni rat protiv Ukrajine, Parlament je ponovno najoštrije osudio njezine postupke, posebice stroga ograničenja slobode mišljenja i izražavanja, prava na mirno okupljanje i udruživanje te sustavnu represiju nad organizacijama civilnog društva, borcima za ljudska prava, neovisnim medijima, odvjetnicima i političkom oporbom. Također je osudio izrazito represivno rusko zakonodavstvo, među ostalim zakonodavstvo o „stranim agentima” i „nepoželjnim organizacijama”, te izmjene Kaznenog zakona i Zakona o masovnim medijima koji se koriste za sudsko uznemiravanje neistomišljenika u zemlji i inozemstvu te za potkopavanje neovisnih medija. Nadalje, osudio je kontinuiranu i sve veću cenzuru u Rusiji.

Konkretno, Parlament je u više navrata osudio Rusiju zbog izricanja presude Alekseju Navaljnom, kojemu je 2021. dodijeljena [nagrada Saharov Europskog parlamenta](#). Budući da se uhićuje i zatvara sve više aktivista, Parlament je donio dvije rezolucije, prvu [7. travnja 2022.](#), a drugu [20. travnja 2023.](#), u kojima osuđuje sve veću represiju u Rusiji, posebno slučajeve Vladimira Kara-Murze i Alekseja Navaljnog. U okviru kampanje „Sloboda Navaljnom” Parlament je između 26. i 30. lipnja 2023. ispred zgrade Parlamenta u Bruxellesu postavio repliku, u punoj veličine, kažnjeničke samice (SHIZO) u kojoj Aleksej Navaljni služi svoju kaznu od 9,5 godina. Cilj tog događanja, organiziranog u okviru aktivnosti Skupine za podršku demokraciji i koordinaciju izbora, bio je skrenuti pozornost na težak položaj Alekseja Navaljnog i informirati javnost o represiji nad političkom oporbom u Rusiji. Predsjednik Pododbora za ljudska prava, predsjednik Izaslanstva za odnose s Rusijom i stalni izvjestitelj Europskog parlamenta za Rusiju izrazili su u zajedničkoj izjavi u rujnu 2023. zabrinutost zbog slučaja Vladimira Kara-Murze, koji je premješten u samicu u strogo čuvanom zatvoru u Sibiru.

U svojoj rezoluciji od [5. listopada 2023.](#) [Parlament je izrazio zabrinutost zbog slučaja Zareme Musajeve](#), braniteljice ljudskih prava iz Čečenije. Parlament dosljedno i snažno osuđuje kršenja ljudskih prava u Čečeniji.

Parlament je izrazio solidarnost i potporu Rusima i Bjelorusima koji prosvjeduju protiv ruskog agresivnog rata protiv Ukrajine te je od država članica zatražio da pruže zaštitu i azil Rusima i Bjelorusima koji su izloženi kaznenom progonu jer kritiziraju rat, kao i ruskim i bjeloruskim dezerterima i onima s prizivom savjesti. Također je pozvao institucije EU-a da surađuju s ruskim demokratskim čelnicima i civilnim društvom te podupire stvaranje demokratskog centra za Rusiju, čiji bio domaćin Europski parlament. Predsjednik Europskog parlamenta sastao se 2022. s nekim predstavnicima ruske oporbe, a Pododbor za ljudska prava redovito razmjenjuje mišljenja s ruskim neovisnim novinarima te predstavnicima civilnog društva i oporbe. Pojedini zastupnici u Europskom parlamentu organizirali su 5. i 6. lipnja 2023. i okrugli stol o budućnosti demokratske Rusije na kojem su se okupili predstavnici institucija EU-a, zastupnici u Europskom parlamentu i istaknuti predstavnici svih struja ruskih slobodnih medija i političke oporbe.

Odnosi s ruskim zakonodavcima uglavnom su se razvijali u okviru Odbora za parlamentarnu suradnju — međuparlamentarnog foruma osnovanog Sporazumom o partnerstvu i suradnji. Između 1997. i 2014. taj je Odbor služio kao stabilna platforma za razvoj suradnje i dijaloga između izaslanstava Parlamenta i ruske Savezne skupštine. No u ožujku 2014. Parlament je prekinuo međuparlamentarne odnose s ruskom Saveznom skupštinom, u skladu s restriktivnim mjerama koje

je Unija poduzela kao odgovor na krizu u Ukrajini. Unatoč tomu, izaslanstvo Parlamenta u Odboru za parlamentarnu suradnju između EU-a i Rusije i dalje se redovito sastaje kako bi analiziralo i raspravljalo o utjecaju ruskog agresivnog rata protiv Ukrajine u svijetu i u zemlji, a posebno se raspravlja o eskalaciji pritiska ruskih vlasti na rusko civilno društvo. U tom kontekstu izaslanstvo održava redovitu razmjenu gledišta s predstavnicima ruske oporbe, borcima za ljudska prava, civilnim društvom, nevladinim organizacijama i neovisnim novinarima, kao i s međunarodnim stručnjacima.

Rusija nije pozvala Parlament na promatranje izbora od 1999.

Vanessa Cuevas Herman
11/2023

5.6.4. SREDNJA AZIJA

Europska unija uviđa stratešku važnost srednje Azije, koja povezuje golemi azijski kontinent s Europom. EU je 2019. ažurirao strategiju za srednju Aziju kako bi se usredotočio na otpornost (uključujući područja kao što su ljudska prava, sigurnost granica i okoliš), blagostanje (s jakim naglaskom na povezanosti) i regionalnu suradnju. Europski parlament ističe važnost ljudskih prava, dobrog upravljanja i društvenog razvoja te posebnu pozornost pridaje ulozi parlamentarne diplomacije. Parlament snažno podupire demokraciju i vladavinu prava konkretnim inicijativama kao što je demokratizacija u srednjoj Aziji. S obzirom na talibansko preuzimanje vlasti u Afganistanu u kolovozu 2021., srednja Azija postala je ključna za sigurnost i stabilnost. Iako je Tadžikistan izrazio određene zadržke, Turkmenistan i Uzbekistan nedavno su započeli suradnju s talibanima. Neredi u Kazahstanu u siječnju 2022. (koji su završili nakon što je Organizacija Ugovora o zajedničkoj sigurnosti poslala postrojbe pod ruskim vodstvom) i aktualni sukobi između Tadžikistana i Kirgistana upućuju na rizik od nestabilnosti u regiji pod ruskim utjecajem. Zbog ruske invazije na Ukrajinu i koncentracije postrojbi na bojišnici utjecaj Moskve u srednjoj Aziji slabi. Međutim, Rusija je i dalje ključni pružatelj sigurnosti u regiji s objektima u trima od pet zemalja srednje Azije te kontrolira dvije trećine uvoza oružja i podupire vlade regije.

PRAVNA OSNOVA

- Glava V. Ugovora o Europskoj uniji (UEU): „vanjsko djelovanje”.
- Članci 206. i 207. (trgovina) te od 216. do 219. (međunarodni sporazumi) Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU).
- Sporazumi o partnerstvu i suradnji koji obuhvaćaju bilateralne odnose, uz iznimku Turkmenistana za koji je na snazi prijelazni trgovinski sporazum. Novi Sporazum o pojačanom partnerstvu i suradnji s Kazahstanom stupio je na snagu 1. ožujka 2020. Sporazum o pojačanom partnerstvu i suradnji s Kirgistanom parafiran je u srpnju 2019., a pregovori s Uzbekistanom su u tijeku. Tadžikistan je također iskazao interes za sklapanje sporazuma o pojačanom partnerstvu i suradnji.

ZEMLJE SREDNJE AZIJE I ODNOSI EU-A I SREDNJE AZIJE

Međusobni odnosi srednjoazijskih država godinama su bili uglavnom loši zbog sporova oko granica i resursa. Ipak, stanje se brzo promijenilo nakon što je u Uzbekistanu 2016. došlo do promjene vodstva, što je otvorilo nove mogućnosti za regionalnu suradnju. Prvi sastanak na vrhu čelnika zemalja srednje Azije o regionalnoj suradnji od devedesetih godina 20. stoljeća održan je u ožujku 2018. u Astani, a drugi u studenome 2019. u Taškentu. Potrebno je obratiti pozornost i na obnovljive izvore energije koji predstavljaju golem potencijal za regionalnu suradnju i ulaganja. Regionalno gospodarstvo znatno se smanjilo 2020. zbog pandemije bolesti COVID-19, a zatim se 2021. proširilo uz rast od 3,9 %, dok trenutni izgledi nisu sigurni zbog ruske invazije na Ukrajinu, globalne inflacije i rasta cijena robe.

Sve države srednje Azije u vanjskoj politici slijede multivektorski pristup, pri čemu osobito nastoje održati ravnotežu u odnosima s Rusijom, Kinom, EU-om i SAD-om.

Važni su i odnosi s Turskom i Iranom. Turkmenistan je u velikoj mjeri zatvoren za vanjski svijet, a njegov status „stalne neutralnosti” priznat je čak i u okviru UN-a. Trgovinska razmjena između EU-a i Kazahstana, uglavnom u području mineralnih resursa, vrijedna je pozornosti, a ona s Uzbekistanom je u porastu, posebno nakon donošenja Protokola o tekstilu između Europske unije i Uzbekistana, koji je Parlament odobrio 2016. EU je također pozdravio pristupanje Kirgistana, Tadžikistana i Kazahstana Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO). Kazahstan i Kirgistan članovi su Euroazijske gospodarske unije.

Parlament je [2016.](#) podupro strategiju EU-a za srednju Aziju, ali je zatražio njezinu veću usredotočenost. [Strategiju EU-a za srednju Aziju](#) Vijeće je prihvatilo u [lipnju 2019.](#) Razmjer odnosa EU-a povezan je sa spremnošću pojedinih srednjoazijskih država da provedu reforme i osnaže demokraciju, ljudska prava, vladavinu prava i neovisnost pravosuđa te da moderniziraju i diversificiraju gospodarstvo, među ostalim pružanjem podrške privatnom sektoru, a osobito malim i srednjim poduzećima, u slobodnom tržišnom gospodarstvu.

Važnost regionalnog pristupa i regionalne suradnje istaknuta je i na ministarskim sastancima EU-a i srednje Azije. U studenome 2021. održan je 17. ministarski sastanak EU-a i srednje Azije kako bi se podupro zeleni i održivi oporavak nakon pandemije bolesti COVID-19 i potaknula suradnja u rješavanju nekih izazova koji proizlaze iz razvoja događaja u Afganistanu.

Aktivnosti Parlamenta sa srednjom Azijom uglavnom se provode u Odboru za vanjske poslove (AFET), Odboru za međunarodnu trgovinu (INTA) i Pododboru za sigurnost i obranu (SEDE), Pododboru za ljudska prava (DROI), Izaslanstvu za odnose sa srednjom Azijom (D-CAS) te u okviru odborâ za parlamentarnu suradnju i Izaslanstva za odnose s Afganistanom (D-AF), među ostalim tijelima. Odbori za parlamentarnu suradnju s većinom srednjoazijskih zemalja sastaju se svake godine. Zastupnici u Europskom parlamentu nadziru provedbu sporazuma o partnerstvu i suradnji, pri čemu se usredotočuju na ljudska prava, političko stanje, gospodarsku i razvojnu suradnju te izborne procese.

Politički i sigurnosni dijalozi na visokoj razini između EU-a i srednje Azije redovito se održavaju od 2013. o političkim pitanjima i sigurnosti na visokoj razini u kojima sudjeluju EU i zemlje srednje Azije. Ti dijalozi rezultirali su raspravama o prioritetima strategije EU-a za srednju Aziju, kao i promicanjem povezanosti EU-a i Azije.

Otkad je u srpnju 2019. otvorena delegacija u Turkmenistanu, delegacije EU-a postoje u svim državama srednje Azije. Delegacija EU-a u Mongoliji otvorena je 2017.

Trgovina robom u oba smjera 2020. je iznosila 22,3 milijarde EUR, uz suficit od 4,1 milijarde EUR u korist srednje Azije. Zemlje srednje Azije primile su 1,02 milijarde eura za razdoblje 2014.–2020. iz Instrumenta za razvojnu suradnju (DCI), što je uključivalo i bilateralnu pomoć i regionalne programe (360 milijuna eura). Pomoć je bila usmjerena na obrazovanje, regionalnu sigurnost, održivo upravljanje prirodnim resursima i socioekonomski razvoj. Kazahstan i Turkmenistan više nemaju pravo na bilateralnu pomoć u okviru tog instrumenta jer su stekli status država višeg srednjeg dohotka, ali i dalje imaju pristup regionalnim programima. Europski instrument za demokraciju i ljudska prava (EIDHR) djeluje u svim srednjoazijskim državama osim Turkmenistana, gdje ima premalo organizacija civilnog društva, vrlo su loše organizirane i pod iznimno su strogim nadzorom. Obzor Europa novi je ključni program EU-a za financiranje istraživanja i inovacija, s proračunom od 95,5 milijardi eura

na svjetskoj razini za razdoblje od sedam godina u sklopu višegodišnjeg okvirnog programa 2021.–2027.

EU sa srednjoazijskim partnerima unapređuje starije sporazume o partnerstvu i suradnji.

Deseti sastanak Radne skupine EU-a i srednje Azije za okoliš i klimatske promjene održan je 4. i 5. listopada 2021. Forum civilnog društva EU-a i srednje Azije održan je u Almatyju (Kazahstan) 6. listopada 2021. na temu „Izgradnja bolje budućnosti: uključenost u održivi oporavak nakon COVID-a”.

Nakon što su talibani preuzeli vlast u kolovozu 2021., stanje u Afganistanu postalo je ne samo globalno pitanje već i glavna briga srednjoazijskih vlada. Cijela srednjoazijska regija postala je ključno područje za obuzdavanje vjerskog ekstremizma i terorističkih mreža, zajedno s trgovinom drogom unutar svojih granica. Pojedine srednjoazijske republike (a posebno Tadžikistan) i dalje su nesklone ikakvom znatnom angažmanu s talibanima unatoč tome što se čini da su talibani istodobno pokrenuli diplomatsku ofenzivu usmjerenu na umirivanje srednjoazijskih susjeda. Zbog humanitarne krize u Afganistanu srednja Azija postala je odredište velikog broja afganistanskih izbjeglica, koji su stoga potencijalni primatelji dodatne potpore EU-a, s bilateralnim i regionalnim programima u okviru višegodišnjeg okvirnog programa EU-a za razdoblje 2021.–2027.

A. Kazahstan

Parlament je [2017.](#) dao suglasnost za poboljšani Sporazum o partnerstvu i suradnji s Kazahstanom, istaknuvši važnost načela „više za više” za poticanje političkih i socioekonomskih reformi.

U ožujku 2019., nakon tri desetljeća na vlasti, bivši predsjednik Nazarbajev podnio je ostavku, no i pod vladavinom novog predsjednika Tokajeva zadržao je znatan utjecaj i službene ovlasti u svojstvu „vrhovnog vođe” i „oca nacije”, među ostalim položaj predsjednika Nacionalnog vijeća sigurnosti. U siječnju 2021. u Kazahstanu su održani parlamentarni izbori kako bi se izabralo 107 zastupnika u Mažilis. Vladajuća stranka Nur-Otan zadržala je većinu, dok je oporbena Svenacionalna socijaldemokratska stranka (OSDP) bojkotirala izbore tvrdeći da je politička elita počinila prijevaru.

Parlament je [u siječnju 2022. donio rezoluciju o stanju u Kazahstanu](#), nakon što su ondje izbili prosvjedi zbog neočekivanog porasta cijena ukapljenog plina, koje je kazahstanska vlada prethodno bila fiksirala. Prosvjedi su eskalirali nakon što su nepoznate, dobro obučene i organizirane naoružane osobe izazvale nasilna djelovanja. Predsjednik Tokajev naložio je donošenje hitnih mjera i proglasio izvanredno stanje. Kao odgovor na zahtjev predsjednika Tokajeva, [Organizacija Ugovora o zajedničkoj sigurnosti](#), vojni savez koji vodi Rusija, pristala je poslati vojnike („mirovne snage”) u Kazahstan iz Rusije, Bjelarusa, Tadžikistana, Armenije i Kirgistana.

Predsjednik Tokajev iskoristio je krizu kako bi okrivio prethodnu vladu, učvrstio svoju moć i okončao dvojnu vlast koju mu je Nazarbajev nametnuo. Tokajev je preuzeo dužnost predsjednika Vijeća sigurnosti i imenovao novog premijera. Ključni važni članovi Nazarbajevljeve obitelji izgubili su svoje utjecajne položaje. U rujnu 2022. [kazahstanski parlament preimenovala je glavni grad države iz Nur-Sultana u Astanu](#), što je posljednji u nizu pokušaja da se zemlja distancira od prvog predsjednika te bivše sovjetske republike Nursultana Nazarbajeva.

Predsjednik Tokajev najavio je 11. siječnja 2022. paket znatnih reformi. Kazahstan je u prošlosti bilježio visok gospodarski rast te je 2006. postao zemlja s višim srednjim

dohotkom. Taj je gospodarski napredak bio doveden u pitanje zbog ozbiljnih posljedica bolesti COVID-19 i rastuće političke i gospodarske ovisnosti Kazahstana o Kini. Kazahstan je u travnju 2021. najavio vlastito cjepivo protiv bolesti COVID-19, QazVac, i spremao se povećati produktivnost kako bi ga stavio na raspolaganje svim građanima. Očekuje se da će se rast BDP-a tijekom 2022. smanjiti zbog ruske invazije na Ukrajinu. Godine 2022. obilježit će se i 30. obljetnica uspostave diplomatskih odnosa Kazahstana i Kine, dok su Kazasi nedavno prosvjedovali protiv sve većeg utjecaja Kine i njezine gospodarske moći.

Kazahstan je u siječnju 2021. ukinuo smrtnu kaznu nakon ratifikacije Drugog fakultativnog protokola UN-a uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima te je time postao 88. potpisnik toga pakta. Europska služba za vanjsko djelovanje (ESVD) u [izjavi](#) je pohvalila taj korak. Kazahstan je 2020. pristupio Međunarodnom paktu UN-a o građanskim i političkim pravima, multilateralnom sporazumu koji je uvršten u Međunarodnu povelju o ljudskim pravima.

Kazahstan je 5. lipnja 2022. održao ustavni referendum kojim su uvedene znatne promjene u postojeću institucijsku ravnotežu vlasti, među ostalim smanjenjem ovlasti predsjednika i jačanjem uloge parlamenta. Službeni odaziv bio je visok (68 %), a 77,1 % onih koji su glasovali glasovalo je za promjene.

[Devetnaesti sastanak Vijeća za suradnju EU-a i Kazahstana](#) održan je u lipnju 2022. kako bi se preispitao napredak postignut u provedbi pojačanog Sporazuma o partnerstvu i suradnji između EU-a i Kazahstana. Tijekom sastanka EU je pozdravio naprednu razinu gospodarskih odnosa ostvarenu između EU-a i Kazahstana. EU je najveći trgovinski partner Kazahstana i najveći strani ulagač u tu zemlju, a Kazahstan je i dalje glavni trgovinski partner EU-a u srednjoj Aziji. Trgovinska bilanca 2021. dosegla je 12 milijardi eura u korist Kazahstana. EU je pozdravio uspješnu suradnju u okviru poslovne platforme na visokoj razini između EU-a i Kazahstana koja je pokrenuta 2019., a posebno konstruktivan duh Kazahstana u otklanjanju bojazni ulagača iz EU-a.

Parlament od 2005. nije promatrao izbore u Kazahstanu. Ured za demokratske institucije i ljudska prava Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS/ODIHR) slao je izborne promatrače u Kazahstan. Na parlamentarnim izborima održanima u siječnju 2021. OESS/ODIHR je utvrdio određene nepravilnosti, među ostalim nepostojanje prave oporbe stranci Nur-Otan i nepridržavanje preporuka OESS-a/ODIHR-a koje se, među ostalim, odnose na temeljne slobode, nepristranost upravljanja izborima i ispunjavanje uvjeta. I ESVD je napomenuo da su, unatoč tome što je Kazahstan proveo važne političke reforme, izbori bili propuštena prilika da se pokaže njihova učinkovita provedba.

U Rezoluciji Parlamenta od 11. veljače 2021. o alarmantnom stanju ljudskih prava u Kazahstanu traži se poštovanje pravnog okvira za održavanje izbora. U njoj je Parlament istaknuo preporuke OESS-a o jamčenju temeljnih sloboda, okončanju proizvoljnog pritvaranja aktivista za ljudska prava i članova političkih oporbenih pokreta, jamčenju prava pripadnika zajednice LGBTI te osiguravanju sigurnosti Kazaha i drugih etničkih manjinskih skupina. Nadalje je zatražio moguće pojedinačne sankcije protiv kazahstanskih dužnosnika koji su izravno odgovorni za povrede ljudskih prava.

B. Kirgistan

Sporazum o pojačanom partnerstvu i suradnji s Kirgistanom potpisan je u srpnju 2019. Europska unija je jedan od glavnih sponzora održivog razvoja i reformi u Kirgistanu.

Od 2014. do 2020. EU je dodijelio 174 milijuna eura razvojne pomoći temeljene na bespovratnim sredstvima koja je usmjerena na tri glavna sektora i mjere potpore: vladavinu prava, integrirani ruralni razvoj i obrazovanje. Osim toga, EU podupire i demokratsku tranziciju i demokratske izbore putem programa vladavine prava te je namijenio 20 milijuna eura za potporu stabilizaciji i demokratizaciji. [Višegodišnji okvirni program za razdoblje 2021.–2027.](#) odgovor je na kirgisku nacionalnu razvojnu strategiju za 2040., u kojoj se utvrđuje dugoročni plan kako bi se Kirgistan do 2040. razvio u snažnu, samodostatnu i prosperitetnu zemlju.

OESS/ODIHR redovito promatra parlamentarne i predsjedničke izbore. Posljednji parlamentarni izbori održani su u Kirgistanu u listopadu 2020., a potom su nakon masovnih prosvjeda protiv nepravilnosti i kupovine glasova poništeni. Predsjednik Kirgistana Sooronbaj Džeenbekov podnio je ostavku u listopadu 2020., a zemlja je održala predsjedničke izbore u siječnju 2021., nakon čega je Sadir Džaparov preuzeo dužnost šestog predsjednika Kirgistana. EU je primijetio nisku razinu odaziva birača, nedostatak jednakih uvjeta za kandidate, povrede u vezi s postupcima kampanje i zlouporabu administrativnih resursa, kako je izvijestio OESS/ODIHR. EU je također pozvao predsjednika da se obveže na opće obveze u pogledu temeljnih sloboda i ljudskih prava te je pozvao na poštovanje ustava i parlamentarnih izbora u suradnji s OESS-om/ODIHR-om. Parlamentarni izbori održani su u studenome 2021. Izaslanstvo Europskog parlamenta za odnose sa središnjom Azijom (D-CAS) posjetilo je Kirgistan.

Na referendumu održanom 11. travnja 2021. glasači su odobrili novi ustav kako bi se veličina parlamenta smanjila za 25 % na 90 mjesta. Predsjednik je također dobio ovlast da imenuje suce i čelnike tijela kaznenog progona te je zamijenio zakon kojim se predsjedniku omogućuje jedan mandat u korist ponovnog izbora na drugi mandat. EU je u travnju 2021. [objavio izjavu](#) o ustavnoj reformi u Kirgistanu u kojoj izražava žaljenje zbog nedostatka uključivog dijaloga u kojem sudjeluje civilno društvo. Međutim, EU je ustrajao u tome da će nastaviti podupirati napredak programa reformi.

[Peter Burian, posebni predstavnik EU-a za srednju Aziju, stigao je u Kirgisku Republiku](#) u lipnju 2021. kako bi održao bilateralne sastanke s predsjednikom Džaparovom i drugim relevantnim čelnicima, kako bi raspravljali o bilateralnoj suradnji, trenutačnom stanju ljudskih prava i izazovima u provedbi strategije EU-a za srednju Aziju.

Na 18. sastanku Vijeća za suradnju EU-a i Kirgiske Republike održanom 4. lipnja 2021. raspravljalo se o jačanju vladavine prava, napretku u području pravosudnih i izbornih reformi, dobrom upravljanju, suradnji s civilnim društvom i ljudskim pravima. Jedanaesti godišnji dijalog o ljudskim pravima između EU-a i Kirgiske Republike održan je 6. rujna 2021. u Bruxellesu. EU je izrazio zabrinutost zbog ograničenja izazvanih bolešću COVID-19 koja su rezultirala povećanjem rodno uvjetovanog nasilja, ograničenjima u pogledu neovisnih medija i kontroverznim zakonodavnim inicijativama. Kirgistan je bio domaćin prvoga gospodarskog foruma EU-a i srednje Azije održanog 5. studenoga 2021. u Biškeku.

U pogledu Kirgistana Parlament je [2015.](#) izrazio zabrinutost zbog nacrta zakona o „propagandi” zajednice LGBTI. U [siječnju 2019.](#) izdao je preporuke za pregovore o novom bilateralnom sporazumu. Nakon sukoba na kirgisko-tadžičkoj granici u travnju 2021. David McAllister, predsjednik parlamentarnog odbora AFET, i Fulvio Martusciello, predsjednik izaslanstva D-CAS, objavili su 3. svibnja 2021. [izjavu](#) u kojoj su pozdravili prekid vatre i pozvali obje strane da održe diplomatske razgovore umjesto

da sudjeluju u vojnim sukobima. Prekid vatre nije poštovan, a u pograničnom sukobu koji je u tijeku između Kirgistana i Tadžikistana ubijene su i ozlijeđene stotine te raseljene tisuće ljudi. Sukob se dodatno pojačao u rujnu 2022.

Parlament je duboko zabrinut zbog stanja ljudskih prava u Kirgistanu. Istraga o smrti borca za ljudska prava Azimdžona Askarova u pritvoru u srpnju 2020. zaključena je, a zatim ponovno otvorena. Nizu stranih aktivista za ljudska prava i dopisnika stranih medija i dalje je zabranjen ulazak u Kirgistan. Nasilje u obitelji i dalje je rašireno.

C. Uzbekistan

Uzbekistan je postao deveta zemlja korisnica kada se u travnju 2021. pridružio EU-ovu sporazumu o održivom razvoju i dobrom upravljanju (OSP+). Od pridruživanja tom sustavu Uzbekistan prima dodatne gospodarske povlastice zbog ukidanja carina za dvije trećine proizvodnih linija obuhvaćenih sustavom OSP+. Tim se instrumentom želi potaknuti izvoz te zemlje i njezina sposobnost da privuče strana ulaganja. Od Uzbekistana se zauzvrat očekuje da provede 27 temeljnih međunarodnih konvencija o dobrom upravljanju, ljudskim i radničkim pravima te zaštiti okoliša i klime.

U svojoj preporuci iz ožujka 2019. [o novom sveobuhvatnom sporazumu između EU-a i Uzbekistana](#) Parlament je zatražio da mu se dopusti odgovarajući nadzor nad pregovaračkim procesom.

EU i Uzbekistan parafirali su 6. srpnja 2022. novi Sporazum o pojačanom partnerstvu i suradnji, kojim će se osigurati nov, moderan i ambiciozan okvir za jačanje partnerstva EU-a i Uzbekistana. Osim toga, EU i Uzbekistan održali su svoj 18. godišnji sastanak Odbora za suradnju. Dvije strane preispitale su razvoj svojih bilateralnih odnosa tijekom protekle godine i svoje izgleda za sljedeću godinu. EU je istaknuo nedavne nasilne događaje u Karakalpakstanu i pozvao na to da se što prije provede neovisna istraga o okolnostima u vezi s prosvjedima. EU je naglasio važnost obrane prava na mirne prosvjede.

Na 18. godišnjem sastanku Odbora za suradnju pružena je prilika za raspravu o trgovinskim i gospodarskim odnosima, uključujući članstvo Uzbekistana u EU-ovu sustavu OSP+. Rasprava je obuhvaćala i tehničku suradnju, potporu EU-a razvojnoj strategiji Uzbekistana, suradnju u energetsom sektoru, s naglaskom na održivosti i zelenoj tranziciji, ljudska prava i temeljne slobode, posebno u pogledu ustavne reforme i reforme uzbekistanskog kaznenog zakona te stanje u regiji srednje Azije, uključujući stanje u Afganistanu. Dvije strane dotakle su se Konferencije EU-a i srednje Azije o održivoj povezanosti koja će se održati u studenome 2022. u Samarkandu (Uzbekistan).

Otkad je uzbekistanski predsjednik Šavkat Mirzijojev stupio na dužnost 2016., u tijeku su dalekosežne i brze demokratske promjene, uključujući nekoliko ambicioznih reformi i unutarnjih promjena, kao što je oslobađanje niza političkih zatvorenika, koje odražavaju određena pozitivna kretanja. Temelji za te promjene utvrđeni su u uzbekistanskoj nacionalnoj razvojnoj strategiji za razdoblje 2017.–2021.

Mirzijojev je u veljači 2021. potpisao zakon o odgađanju predsjedničkih izbora do listopada 2021. OESS/ODIHR ponovio je svoje preporuke u pogledu financiranja političkih stranaka, ubrzavanja brojenja glasova i smanjenja državnih sredstava za izborne kampanje, a uoči izbora u listopadu 2021. vladala je i zabrinutost da neće biti prave opozicije. Uzbečke vlasti odbile su registraciju nove stranke, Haqiqat va

Taraqqiyo (Socijaldemokratska stranka istine i napretka) na temelju toga što su mnogi potpisi koje je prikupio oporbeni političar Hidirnazar Olokulov bili nevažeći.

Uzbekistanski sud osudio je u svibnju 2021. blogera Otabeka Satorija na šest godina zatvora zbog optužbi za klevetu i iznudu. Satorij je u svojim videozapisima često kritizirao najviše vladine dužnosnike u svojoj pokrajini Termezu i isticao slučajeve korupcije. Skupine koje se zalažu za prava i novinarske interese nazvale su tu presudu pokušajem vodstva da zastraši tisak uoči izbora.

Uzbekistan je nedavno započeo suradnju s talibanima. U listopadu 2021. potpredsjednik uzbekistanske vlade sastao se s talibanskim delegatima u uzbečkom graničnom gradu Termezu kako bi razgovarali o trgovinskim pitanjima i gospodarskoj interakciji, osiguravanju sigurnosti granica i suradnje u području energetike, prijevoza i međunarodnog tereta, kao i o željezničkom projektu kojim se Termez povezuje s pakistanskim gradom Pešavarom preko afganistanskog Mazara i Kabula.

Parlament je u prosincu 2016. odobrio Protokol o tekstilu između EU-a i Uzbekistana nakon što se ta zemlja stvarno obvezala na blisku suradnju s Međunarodnom organizacijom rada u iskorjenjivanju dječjeg rada tijekom godišnje berbe pamuka. U [ožujku 2019.](#) izdao je preporuke za pregovore o sporazumu o pojačanom partnerstvu i suradnji.

Parlament je prvi put bio pozvan da promatra parlamentarne izbore u Uzbekistanu održane u prosincu 2019., no te je izbore promatrao samo OESS/ODIHR. Parlament je odbio promatrati izbore uz obrazloženje da oni nisu bili ni slobodni ni pravedni, istaknuvši činjenicu da zastupnici u uzbečkom parlamentu pripadaju samo prorežimskim strankama.

Međutim, Parlament je prihvatio poziv na praćenje predsjedničkih izbora održanih 24. listopada 2021. iako je pet kandidata koje je središnje izborno povjerenstvo prihvatilo i registriralo navodno bilo naklonjeno vladi, dok je dvama vjerodostojnim oporbenim kandidatima iz Liberalne demokratske stranke i Socijaldemokratske stranke istine i napretka prijava odbijena.

Odnosi između Uzbekistana i Rusije ojačani su za vrijeme mandata predsjednika Mirzijojeva. Te su dvije zemlje potpisale sporazum o proširenju vojno-tehničke suradnje uz predanost zajedničkoj nabavi vojne robe, vojne opreme, istraživanja i pomoći te obnovi zastarjelog oružja. Rusija je jedan od najvećih trgovinskih partnera Uzbekistana, a ruski ulagači posebno su zainteresirani za uzbekistanski naftni i plinski sektor. Ruski Gazprom surađuje s proizvođačem ugljikovodičnih goriva Uzbekneftegazom na proizvodnji plina na uzbekistanskim plinskim poljima te također kupuje uzbekistanski plin. Uzbekistan je 15. rujna 2022. bio domaćin bilateralnog sastanka kineskog predsjednika Xi Jinpinga i ruskog predsjednika Vladimira Putina u Samarkandu.

D. Turkmenistan

Turkmenistan je i dalje represivna zemlja pod autoritarnim režimom predsjednika Berdimuhamedowa. Nedavna zbivanja pokazuju da demokratski razvoj nije uznapredovao i da se stanje ljudskih prava nije poboljšalo. Turkmenistan je 2021. proveo određene ustavne reforme, uključujući stvaranje Gornjeg doma. Međutim, uloga turkmenistanskog parlamenta i dalje je vrlo ograničena.

Službeni odnosi EU-a i Turkmenistana započeli su 1997., a te su dvije strane 1998. potpisale Sporazum o partnerstvu i suradnji. Iako su od 2004. sve države članice EU-a i Turkmenistan već ratificirali Sporazum o partnerstvu i suradnji, ratifikacija

u Europskom parlamentu posljednji je preostali uvjet za njegovo dovršenje. Parlament je u više navrata odbio dati suglasnost za ratifikaciju Sporazuma o partnerstvu i suradnji između EU-a i Turkmenistana zbog svoje duboke zabrinutosti zbog kratkoročnih mjerila za napredak Turkmenistana u području ljudskih prava i temeljnih sloboda. Stoga su bilateralni odnosi EU-a i Turkmenistana trenutačno uređeni [Privremenim trgovinskim sporazumom](#) iz 2010.

Osim regionalnih okvira EU-a i srednje Azije, EU i Turkmenistan održavaju godišnje bilateralne dijaloge: dijalog EU-a i Turkmenistana o ljudskim pravima i Zajednički odbor EU-a i Turkmenistana. Zajednički odbor dvadeseti se put sastao u listopadu 2021. radi daljnjeg razvoja partnerstva i suradnje, posebno u području gospodarskog razvoja, trgovine i ulaganja te razvoja zajedničkih projekata u području okoliša, poljoprivrede, obrazovanja i zaštite zdravlja.

EU je ponovno potvrdio da su vladavina prava i poštovanje ljudskih prava ključni aspekti odnosa EU-a i Turkmenistana.

Trinaesti godišnji dijalog o ljudskim pravima između EU-a i Turkmenistana održan je 6. srpnja 2021. Rasprave su bile usmjerene na ispunjavanje međunarodnih pravnih obveza Turkmenistana, posebno u pogledu poštovanja ljudskih prava, socioekonomskih pitanja i suradnje na multilateralnim platformama. Parlament stalno izražava zabrinutost zbog lošeg stanja ljudskih prava u Turkmenistanu te je stoga dosad blokirao stupanje na snagu sporazuma o partnerstvu i suradnji. U [ožujku 2019.](#) iznio je niz preporuka koje treba primijeniti prije nego što razmotri davanje suglasnosti. Parlament nikad nije bio pozvan da promatra izbore u Turkmenistanu. Šesti međuparlamentarni sastanak EU-a i Turkmenistana trebao bi se održati u prosincu 2022.

S obzirom na rusku invaziju na Ukrajinu u veljači 2022., zemlje EU-a nastoje povećati resurse Turkmenistana za plin kako bi osigurale svoju energetske sigurnost. Kao rezultat toga Turkmenistan i EU trenutačno rade na sporazumu o plinu jer Turkmenistan želi diversificirati svoj izvoz energije, dok EU želi diversificirati svoj uvoz energije. Turkmenistan je u studenome 2014. potpisao okvirni sporazum s Turskom o opskrbi plinom preko Transanadolijskog plinovoda, koji sada prima plin iz azerbajdžanskog polja Šahdeniz u Kaspijskome moru. Transkapijski resursi su 2021. predstavili svoj projekt Transkapijskog spojnog voda, manjeg plinovoda (u usporedbi s Transkapijskim plinovodom) od Turkmenistana do Azerbajdžana. Nakon što se dovrši, opskrbljivat će između 10 i 12 milijardi kubičnih metara prirodnog plina godišnje.

E. Tadžikistan

Suradnja EU-a s Tadžikistanom znatno se razvila otkad je ta zemlja 1992. proglasila nezavisnost od SSSR-a. Aktualni pravni okvir za odnose između EU-a i Tadžikistana jest [Sporazum o partnerstvu i suradnji](#) koji je potpisan u listopadu 2004. i stupio je na snagu u siječnju 2010. Parlament je 2009. dao suglasnost za sklapanje sporazuma o partnerstvu i suradnji, no pozvao je na ostvarivanje napretka u području ljudskih prava i borbe protiv korupcije, kao i u području zdravstva i obrazovanja. Sporazum o partnerstvu i suradnji doprinio je jačanju bilateralne suradnje i podigao profil EU-a u Tadžikistanu uspostavom platforme za politički dijalog s ciljem promicanja bilateralnih trgovinskih i gospodarskih odnosa. On obuhvaća i članke o suradnji u području migracija i borbi protiv pranja novca, droga i terorizma.

Tadžikistan je važan partner EU-a koji se trenutačno suočava s nekoliko izazova, kao što su učinak međunarodnih sankcija i povratak mnogih tadžičkih migranata iz Rusije

slijedom njezine invazije na Ukrajinu, kritično stanje ljudskih prava i snažan interes za pristupanje trgovinskom povlaštenom sustavu OSP+. Nakon talibanskog preuzimanja vlasti u Afganistanu Tadžikistan je primio tisuće afganistanskih izbjeglica. Zemlja je predana borbi protiv širenja ekstremizma i radikalizma u srednjoj Aziji.

[Na devetom sastanku Vijeća za suradnju EU-a i Tadžikistana](#), održanom u veljači 2021. u okviru Sporazuma o partnerstvu i suradnji između EU-a i Tadžikistana, raspravljalo se o načinima unapređenja odnosa. Otad su inicirani kontakti kako bi se započeli pregovori o Sporazumu o pojačanom partnerstvu i suradnji, po uzoru na druge zemlje srednje Azije. Uz rasprave o posljedicama pandemije bolesti COVID-19 EU je potaknuo Tadžikistan da poboljša svoje rezultate u pogledu temeljnih sloboda i poštovanja ljudskih prava. Dvanaesti dijalog o ljudskim pravima održan je u studenome 2020. i izražena je zabrinutost zbog kršenja ljudskih prava.

U ožujku 2020. u Tadžikistanu su održani parlamentarni izbori. Vladajuća Narodna demokratska stranka pobijedila je velikom većinom. Predsjednički izbori održani su u listopadu 2021. u okolnostima pandemije bolesti COVID-19. Kao što se očekivalo, Emomali Rahmonov (Rahmon) lako je pobijedio na izborima, osiguravši tako još jedan sedmogodišnji mandat.

U lipnju 2016. Europski parlament donio je vrlo kritičnu [rezoluciju o situaciji zatvorenika savjesti](#) u Tadžikistanu, izražavajući duboku zabrinutost zbog pogoršanja stanja ljudskih prava, povećanog broja pritvaranja i uhićenja aktivista za ljudska prava, političkih protivnika i članova njihovih obitelji te strogih ograničenja neovisnih medija.

Parlament je u više navrata izrazio zabrinutost zbog sukoba na kirgisko-tadžičkoj granici i pozdravio sporazum o prekidu vatre postignut u travnju 2021. No u rujnu 2022. povećalo se nasilje među službenicima graničnog nadzora na raznim lokacijama na granici. Takva eskalacija šteti regionalnoj stabilnosti.

F. Mongolija

Iako Mongolija nije obuhvaćena strategijom EU-a za srednju Aziju, Parlament je u okviru svojih stalnih izaslanstava klasificira kao dio te regije. Mongolija dijeli mnoge kulturne, povijesne i gospodarske aspekte s bivšim srednjoazijskim republikama SSSR-a. Tijekom posljednja tri desetljeća Mongolija se solidnim gospodarskim rastom ističe kao „oaza demokracije”, iako je razvoj događaja 2019. izazvao zabrinutost u pogledu njezina slabljenja. Europski parlament dao je [2017.](#) suglasnost za sklapanje sporazuma o partnerstvu i suradnji između EU-a i Mongolije,

Usred pandemije bolesti COVID-19 u lipnju 2020. Mongolija je ipak održala svoje redovne parlamentarne izbore, a Ukhnaa Khürelsükh izabran je za predsjednika. Budući da se novim, izmijenjenim ustavom od predsjednika traži da ne pripada političkoj stranci, Ukhnaagiina je u lipnju 2021. kao čelnika mongolske narodne stranke zamijenio aktualni mongolski premijer Luvsannamsrai Ojun-Erdene. Mongolskom politikom trenutačno dominira konsolidacija stranke MPP koja ima premoć u mongolskom parlamentu i predsjednički nadzor.

Godišnji sastanak Zajedničkog odbora EU-a i Mongolije održan je u lipnju 2022. kako bi se ponovno potvrdilo partnerstvo koje se temelji na zajedničkim vrijednostima kao što su demokracija, ljudska prava, vladavina prava i poštovanje načela Povelje UN-a. Mongolija i EU složili su se da je potrebno boriti se protiv klimatskih promjena i štiti okoliš, u potpunosti podupirući provedbu Pariškog sporazuma. EU je čestitao Mongoliji na tome što je jedna od pet prioritarnih zemalja s kojima EU trenutačno

uspostavlja partnerstvo za šume, s obzirom na to da Mongolija i EU dijele zajednički interes za promicanje održivog zelenog razvoja, ključnog cilja višegodišnjeg okvirnog programa za razdoblje 2021.–2027. Radna skupina EU-a i Mongolije za razvojnu suradnju prethodno se sastala u ožujku 2022. kako bi raspravljala o razvojnim i ulagačkim prioritetima te višegodišnjem okvirnom programu za razdoblje 2021.–2027. Pododbor EU-a i Mongolije za trgovinu i ulaganja održao je sastanak u ožujku 2022. i utvrdio moguća područja suradnje, početak pregovora o sporazumu o zaštiti oznaka zemljopisnog podrijetla i mogućnosti u području obnovljive energije i geologije.

Izjave Parlamenta o Mongoliji uglavnom se odnose na gospodarska pitanja, ali i na razvoj te zemlje i njezine humanitarne potrebe povezane s ekstremnim klimatskim uvjetima. Izaslanstvo Parlamenta promatralo je predsjedničke izbore održane u toj zemlji 2017. i parlamentarne izbore održane 2016. te zaključilo da se razvija stabilna demokracija. No Parlament nije promatrao parlamentarne izbore u lipnju 2020. zbog pandemije bolesti COVID-19 ni predsjedničke izbore u lipnju 2021.

Petnaesta međuparlamentarna sjednica EU-a i Mongolije održana je u lipnju 2022. u Bruxellesu.

Jorge Soutullo / Niccolò Rinaldi
10/2022

5.6.5. ZEMLJE PERZIJSKOG ZALJEVA, IRAN, IRAK I JEMEN

Europska unija sklopila je Sporazum o suradnji s Vijećem za suradnju zemalja Perzijskog zaljeva (regionalna organizacija koja okuplja Bahrein, Kuvajt, Oman, Katar, Saudijsku Arabiju i Ujedinjene Arapske Emirate), Sporazum o suradnji s Jemenom te Sporazum o partnerstvu i suradnji s Irakom. EU trenutačno nema ugovorne odnose s Iranom i u Teheranu nema delegacije Unije. Aktualni odnosi EU-a s Iranom temelje se na očuvanju Zajedničkog sveobuhvatnog akcijskog plana (ZSAP, ili Iranski nuklearni sporazum) potpisanog u srpnju 2015. u Beču.

PRAVNA OSNOVA

- Glava V. (vanjsko djelovanje) Ugovora o Europskoj uniji.
- Članci 206. i 207. (trgovina) te članci od 216. do 219. (međunarodni sporazumi) Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

A. Vijeće za suradnju zemalja Perzijskog zaljeva (GCC)

Vijeće za suradnju zemalja Perzijskog zaljeva osnovano je u svibnju 1981. Ta skupina, koju još uvijek čine prvobitne članice, tj. Bahrein, Kuvajt, Oman, Katar, Saudijska Arabija i Ujedinjeni Arapski Emirati, danas služi kao glavna veza u odnosima EU-a s tih šest zemalja. EU i GCC u više su prigoda zauzeli zajedničko stajalište o problemima na Bliskom istoku.

Zemlje Perzijskog zaljeva bogate naftom suočene su sa znatnim socioekonomskim i političkim promjenama, no napredak u provedbi je neujednačen. Utjecaj arapskog proljeća u monarhijama Perzijskog zaljeva smanjile su preventivne politike, koje su podrazumijevale subvencije i povećanje zapošljavanja u javnom sektoru, te represivne mjere, posebno u Bahreinu i istočnoj pokrajini Saudijske Arabije. Zemlje GCC-a zadržale su aktivne uloge u diplomaciji Bliskog istoka, katkad se nadmećući jedna s drugom. To je doprinijelo aktualnoj diplomatskoj krizi između Katara i nekih drugih zemalja GCC-a, koje Katar optužuju za pružanje potpore terorističkim i sektaškim skupinama (uključujući Muslimansko bratstvo), financiranje skupina povezanih s Iranom, kršenje suverenosti susjednih zemalja i poticanje političkih prosvjeda u susjednim zemljama.

Premda se EU nada da će razviti političke veze sa zemljama te regije, među ostalim i kroz dijaloge o ljudskim pravima, odnose između EU-a i GCC-a u najvećoj mjeri određuju gospodarske i trgovinske veze. Opseg trgovinske razmjene između dviju strana tijekom godina postojano raste, pri čemu EU bilježi znatan trgovinski suficit.

Unija i GCC potpisali su Sporazum o suradnji 1988. Cilj tog sporazuma je ojačati stabilnost te strateški važne regije, omogućiti stvaranje političkih i gospodarskih veza, proširiti gospodarsku i tehničku suradnju te produbiti suradnju u područjima energije, industrije, trgovine i usluga, poljoprivrede, ribarstva, ulaganja, znanosti, tehnologije i okoliša. Sporazumom se predviđa održavanje godišnje sjednice zajedničkog vijeća/ministarski sastanci te sastanci zajedničkih odbora za suradnju na razini visokih dužnosnika. Njime nije predviđena uspostava parlamentarnog tijela. U travnju 2016. zajednički odbor za suradnju između EU-a i GCC-a postigao je dogovor o uspostavi

više strukturiranog neformalnog dijaloga o trgovini i ulaganjima. Nakon toga je u srpnju 2016. uslijedio sastanak zajedničkog vijeća i ministarski sastanak između EU-a i GCC-a. Zbog diplomatske krize koja je u lipnju 2017. izbila između Katara i drugih zemalja Perzijskog zaljeva nije bilo novih sastanaka.

EU i GCC složili su se oko zajedničkog akcijskog programa za razdoblje od 2010. do 2013., u kojem su utvrdili plan uže suradnje u područjima kao što su informacijske i komunikacijske tehnologije, nuklearna sigurnost, čista energija, istraživanja i gospodarski dijalog. No produžetak tog programa je odgođen, prije svega zbog izostanka napretka u vezi s trgovinskim pitanjima. Pregovori o sporazumu o slobodnoj trgovini započeli su 1990., ali su od 2008. u zastoju zbog neslaganja oko izvoznih carina. Od 1. siječnja 2007. za financiranje mjera za provedbu sporazuma o suradnji između EU-a i GCC-a na raspolaganju su sredstva u okviru Instrumenta za partnerstvo (kao i iz njegova prethodnika, Instrumenta za suradnju s industrijaliziranim državama i ostalim zemljama i teritorijima s visokim dohotkom). Zemlje GCC-a korisnice su i programa Erasmus Mundus.

Uloga Europskog parlamenta

Parlament je 24. ožujka 2011.^[1] donio Rezoluciju o odnosima EU-a i GCC-a, u kojoj je pozvao na uspostavu strateškog partnerstva s GCC-om i njegovim državama članicama. Taj je stav potvrđen Rezolucijom Europskog parlamenta od 9. srpnja 2015. o sigurnosnim izazovima na Bliskom istoku i u sjevernoj Africi te izgledima za političku stabilnost^[2].

Izaslanstvo Parlamenta za odnose s Arapskim poluotokom održava redovite međuparlamentarne sastanke sa savjetodavnim vijećima iz te regije i prati razvoj odnosa između EU-a i GCC-a.

Parlament je proteklih godina donio rezolucije u kojima izražava posebnu zabrinutost zbog stanja ljudskih prava u nekim zemljama GCC-a, uključujući Saudijsku Arabiju^[3] i Bahrein^[4], te zbog ponovnog uvođenja smrtne kazne u Kuvajtu i Bahreinu^[5]. Nakon ubojstva novinara Jamala Khashoggija u saudijskom konzulatu u Istanbulu Parlament je usvojio rezoluciju^[6] u kojoj osuđuje to ubojstvo i poziva na međunarodnu, nezavisnu i nepristranu istragu njegova nestanka i izvansudskog pogubljenja te potiče saudijske vlasti da smjesta i bezuvjetno oslobode sve borce za ljudska prava.

Parlament je nekoliko puta pozvao na embargo EU-a na izvoz oružja Saudijskoj Arabiji, s obzirom na ozbiljne navode da Saudijska Arabija u Jemenu krši međunarodno humanitarno pravo^[7].

Parlament je 2015. Nagradu Saharov za slobodu mišljenja dodijelio saudijskom blogeru Raifu Badawiju.

B. Jemen

Odnosi EU-a i Jemena utemeljeni su na Sporazumu o suradnji iz 1997. koji obuhvaća trgovinu, razvojnu suradnju, kulturu, komunikacije i informacije, okoliš i upravljanje prirodnim resursima te politički dijalog. U ožujku 2015. međunarodna vojna koalicija

[1][SL C 247 E, 17.8.2012., str. 1.](#)

[2][SL C 265, 11.8.2017., str. 98.](#)

[3][SL C 449, 23.12.2020., str. 133.](#); [SL C 76, 9.3.2020., str. 142.](#); i [SL C 310, 25.8.2016., str. 29.](#)

[4][SL C 101, 16.3.2018., str. 130.](#); [SL C 35, 31.1.2018., str. 42.](#); [SL C 265, 11.8.2017., str. 151.](#); i [SL C 316, 30.8.2016., str. 178.](#)

[5][SL C 252, 18.7.2018., str. 192.](#)

[6][SL C 345., 16.10.2020., str. 67.](#)

[7][SL C 363, 28.10.2020., str. 36.](#); [SL C 337, 20.9.2018., str. 63.](#)

predvođena Saudijskom Arabijom pokrenula je akciju protiv pobunjenika koji su svrgnuli aktualnog predsjednika s vlasti. Unija podupire posredovanje pod vodstvom UN-a u cilju pronalaska političkog rješenja tog sukoba.

Dana 18. veljače 2019. Vijeće Europske unije usvojilo je [zaključke o Jemenu](#), potvrdivši time svoju predanost jedinstvu, suverenitetu, nezavisnosti i teritorijalnoj cjelovitosti Jemena. EU pozdravlja Sporazum iz Stockholma koji su predstavnici jemenskih stranaka u prosincu 2018. sklopili pod pokroviteljstvom Ujedinjenih naroda te politički proces koji vodi UN s ciljem okončavanja sukoba i promicanja poboljšanog regionalnog okružja.

Unija je povećala pomoć namijenjenu rješavanju dramatičnog stanja u toj zemlji u kojoj više od 80 % stanovništva treba humanitarnu pomoć. Europska je unija od 2015. za Jemen izdvojila ukupno 554 milijuna EUR za humanitarnu pomoć, uz dodatnih 318 milijuna EUR dugoročne pomoći koju je Unija već pružila. Ukupan iznos koji je EU od 2015. pružio Jemenu u svim područjima potpore premašio je milijardu EUR. S obzirom na sve veću zabrinutost u pogledu izbijanja pandemije bolesti COVID-19 u toj ratom razorenoj zemlji, EU je financirao i hitne mjere za smanjenje posljedica pandemije u Jemenu, u ukupnom iznosu od 70 milijuna EUR (9. rujna 2020.).

Delegacija EU-a u Republici Jemenu trenutačno djeluje iz Ammana (Jordan).

Uloga Europskog parlamenta

Parlament je 9. srpnja 2015., 25. veljače 2016., 15. lipnja 2017., 30. studenoga 2017. i 4. listopada 2018.^[8] donio rezolucije o Jemenu u kojima je izrazio ozbiljnu zabrinutost zbog alarmantnog humanitarnog i sigurnosnog stanja te pozvao na stvarni prekid vatre. Dana 13. rujna 2017. Parlament je donio Rezoluciju o izvozu oružja^[9], u kojoj izražava žaljenje zbog činjenice da se vojna tehnologija izvezena iz država članica upotrebljava u sukobu u Jemenu.

Izaslanstvo Parlamenta za odnose s Arapskim poluotokom odgovorno je za odnose s Jemenom i za praćenje stanja u toj zemlji.

C. Irak

Pomoć koju EU pruža od izbijanja rata 2003. od ključne je važnosti. U svibnju 2012. potpisan je Sporazum o partnerstvu i suradnji između Unije i Iraka. Njime je utvrđen okvir za dijalog i suradnju u nizu područja, uključujući politička pitanja, borbu protiv terorizma, trgovinu, ljudska prava, zdravlje, obrazovanje i okoliš. U okviru Sporazuma o partnerstvu i suradnji u siječnju 2014. održana je prva sjednica Vijeća za suradnju između EU-a i Iraka, a druga 18. listopada 2016. Komisija se obvezala da će u razdoblju od 2014. do 2020. Iraku pružiti potporu u iznosu od 75 milijuna EUR za suradnju u području ljudskih prava, vladavine prava, obrazovanja i održive energije.

U siječnju 2018. EU je usvojio novu [strategiju za Irak](#). Strategija je usmjerena na kontinuirano pružanje humanitarne pomoći EU-a iračkom narodu i na stabilizaciju područja oslobođenih od takozvane Islamske države, s tri milijuna raseljenih Iračana koji se i dalje ne mogu vratiti kući. Njezin je dugoročni cilj također pokrenuti reforme, obnovu i pomirenje potrebno u Iraku kako bi se učvrstio mir i izgradila ujedinjena, demokratska država u kojoj svi građani mogu u većem blagostanju u potpunosti ostvarivati svoja prava.

[8] [SL C 265., 11.8.2017., str. 93.](#); [SL C 35, 31.1.2018., str. 142.](#); [SL C 331, 18.9.2018, str. 146.](#); [SL C 356, 4.10.2018., str. 104.](#) i [SL C 11, 13.1.2020., str. 44.](#)

[9] [SL C 337, 20.9.2018., str. 63.](#)

EU je od 2014. Iraku pružio više od milijarde EUR pomoći, što uključuje i 469 milijuna EUR za humanitarnu pomoć interno raseljenim Iračanima i sirijskim izbjeglicama u Iraku. Dodatna sredstva pružena su 2020. kako bi se lokalnom zdravstvenom sustavu pomoglo da se nosi s pandemijom bolesti COVID-19.

Uloga Europskog parlamenta

Parlament je proteklih godina donio nekoliko rezolucija o stanju u Iraku^[10], uključujući rezolucije o ofenzivi Islamske države, rodno uvjetovanom nasilju, progonu manjina, stanju u sjevernom Iraku/Mosulu, masovnim grobnicama, obrazovanju, uništenju kulturnih dobara koje je počinila Islamska država te o izvozu oružja.

Izaslanstvo Parlamenta za odnose s Irakom održava međuparlamentarne sastanke s iračkim Zastupničkim vijećem. Nagradu Saharov za 2016. Parlament je dodijelio Nadiji Murad Basee Taha i Lamiji Aji Bashar koje su preživjele seksualno ropstvo u Islamskoj državi u Iraku i postale glasnogovornice žena žrtava seksualnog nasilja koje provodi Islamska država. Javne su zagovornice jezidske zajednice u Iraku, vjerske manjine nad kojom su militanti Islamske države provodili genocidnu kampanju.

D. Iran

Trenutačni ključni prioritet EU-a u odnosima s Iranom jest očuvanje Zajedničkog sveobuhvatnog akcijskog plana (ZSAP), ili Iranskog nuklearnog sporazuma, potpisanog u srpnju 2015. u Beču. ZSAP je ključna sastavnica međunarodnog sustava neširenja nuklearnog oružja. Njime se daje ovlast UN-ovu nuklearnom nadzorniku, Međunarodnoj agenciji za atomsku energiju (IAEA), koji provodi najstrože inspekcije u povijesti neširenja nuklearnog oružja. IAEA preuzima punu odgovornost za praćenje toga poštuje li Iran i dalje propisane obveze ZSAP-a. U zamjenu za obveze Irana, ZSAP ponovno uključuje Iran u globalni sustav.

Povlačenje SAD-a iz ZSAP-a 2018. godine i politika maksimalnog pritiska koja je uslijedila, doveli su do toga da Iran smanji opseg svojih obveza u okviru Sporazuma, u skladu s kojim je uspostavljen sveobuhvatan i strog sustav inspeksijskih pregleda i nadzora koje provodi Međunarodna agencija za atomsku energiju (IAEA). EU, zajedno sa skupinom E3 (Njemačka, Francuska i Ujedinjena Kraljevina), Rusijom i Kinom, radi na tome da se očuva ZSAP, a time i da se sačuvaju obveze koje je Iran preuzeo.

U skladu s ZSAP-om, embargo na oružje Iranu istekao je 18. listopada 2020. EU je izrazio zadržku u pogledu isteka embarga, ali je istodobno odbacio prijetnje vlade SAD-a o ponovnom uvođenju svih sankcija UN-a (tzv. snapback). EU će svoj embargo na oružje nastaviti primjenjivati do 2023. Sankcije EU-a nisu povezane sa ZSAP-om, nego s kršenjima ljudskih prava, neprijateljskim djelovanjem prema EU-u te s lansiranjima balističkih i krstarećih raketa.

Stanovništvo Irana tek treba osjetiti gospodarske koristi koje bi ukidanje sankcija moglo donijeti u zamjenu za poštovanje ZSAP-a. Instrumentom EU-a za potporu trgovinskoj razmjeni s Iranom (INSTEX) nije bilo moguće kompenzirati teške posljedice sankcija SAD-a, koje su dodatno pogoršane izbijanjem epidemije bolesti COVID-19, što je samo osnažilo politiku tvrdolinijaša.

[10]SL C 310, 25.8.2016., str. 35.; SL C 224, 21.6.2016., str. 25.; SL C 234, 28.6.2016., str. 25.; SL C 334, 19.9.2018., str. 69.; SL C 289, 9.8.2016., str. 46.; SL C 35, 31.1.2018., str. 77.; SL C 316, 30.8.2016., str. 113.; SL C 215, 19.6.2018., str. 194.; SL C 238, 6.7.2018., str. 117.; SL C 366, 27.10.2017., str. 151.; SL C 346, 21.9.2016., str. 55. i SL C 337, 20.9.2018., str. 63.

Skupina E3 sastaje se od travnja 2021. s obzirom da Iran i SAD odbijaju izravno razgovarati. Pregovori o ZSAP-u u Beču prekinuti su u lipnju 2021., nakon što je Ebrahim Raisi izabran za predsjednika. Međunarodna agencija za atomsku energiju je u srpnju 2021. upozorila da je Teheran namjeravao upotrijebiti uranij obogaćen do 20 % U-235 u proizvodnji goriva za istraživački reaktor u Teheranu.

Budući da Iran nije član Svjetske trgovinske organizacije i ne postoji bilateralni sporazum između EU-a i Irana, trgovina između njih podliježe općem uvoznom režimu EU-a. EU je drugi najveći trgovinski partner Irana i 2020. godine činio je 12,3 % njegove ukupne trgovine robom. Prije trenutnog režima sankcija EU je bio najveći trgovinski partner Irana.

EU je 2020. dodijelio 20 milijuna EUR humanitarne pomoći Iranu kao mjeru pomoći za COVID-19. U srpnju 2021. EU je dodijelio dodatnih 15 milijuna EUR najugroženijim skupinama u Iranu, čime se ukupna humanitarna pomoć EU-a Iranu od 2016. popela na više od 76 milijuna EUR.

Parlamentarni izbori za Medžlis (Zastupničko vijeće) održani su 21. veljače 2020. Tvrdolinijaši su dobili izbore, a teška gospodarska situacija u Iranu i nedostatak dividendi proizašlih iz ZSAP-a utjecali su na predsjedničke izbore održane 18. lipnja 2021. na kojima je pobijedio Ebrahim Raisi, konzervativni vjerski vođa i bivši čelnik pravosuđa. Trenutačni kabinet, koji je krajem kolovoza 2021. podržao iranski parlament, uključuje niz ministara na koje se primjenjuju međunarodne sankcije.

EU je ostao u potpunosti predan ZSAP-u te i dalje ima važnu ulogu u povezivanju svih strana i poticanju da se pridržavaju sporazuma. Visoki predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku bio je domaćin sastanka u listopadu 2021. na kojem se s Iranom raspravljalo o ponovnom pokretanju pregovora u Beču.

Kao odgovor na odlučno stajalište EU-a o ljudskim pravima Iran je u travnju 2021. najavio obustavu svih pregovora o ljudskim pravima i suradnje s EU-om u području terorizma, droga i izbjeglica. U siječnju 2022. iranski sud osudio je iranskog borca za ljudska prava Nargesa Mohammadija na osam godina zatvora sa 70 udaraca bičem. U siječnju 2022., nakon tog slučaja, EU je pozvao Iran na poštovanje s međunarodnim pravom.

Aktualni pregovori u Beču, koji se temelje na povratku SAD-a u ZSAP i ponovnom preuzimanju obveza Irana u okviru nuklearnog sporazuma, koji traju mjesecima, usporili su se zbog napetosti sa Zapadom, a posebno sa SAD-om, nakon ruske invazije na Ukrajinu u veljači 2022. Čini se da su pregovori do rujna 2022. bili u zastoju.

Uloga Europskog parlamenta

Europski parlament u velikoj je mjeri bio uključen u odnose s Iranom. Izaslanstvo za odnose s Iranom osnovano je 2004. radi uspostave izravnog kanala s Medžlisom. Izaslanstvo za odnose s Iranom od 2015. ima ključnu ulogu u ZSAP-u i povezivanju EU-a i Irana. Od 2005. održano je sedam međuparlamentarnih sjednica, a posljednja je održana u Bruxellesu u rujnu 2018. Europski parlament oduvijek podupire predanost EU-a diplomatskom rješenju iranskog nuklearnog programa. Iako je snažan zagovornik ZSAP-a i aktualnih odnosa EU-a s Iranom, Europski parlament aktivno prati situaciju u pogledu političkih protivnika, vjerskih manjina, boraca za ljudska prava, žena i LGBTI zajednice u Iranu. Osim toga, snažno se protivi izvršenju smrtne kazne, mučenju, proizvoljnim suđenjima, policijskoj brutalnosti i pritvaranju političkih protivnika.

Europski parlament duboko žali zbog smrti Mahse Amini, mlade Kurdkinje koja je umrla u policijskom pritvoru 16. rujna 2022. nakon što je uhićena zbog navodnog neispravnog nošenja hidžaba. To je dovelo do nereda i prosvjeda diljem zemlje te najmanje 50 prijavljenih smrtnih slučajeva i uhićenja stotina prosvjednika (blokada interneta u Iranu otežava potvrđivanje tih brojki).

Relevantne mjere i rezolucije Europskog parlamenta o Iranu od 2019.:

- 17. veljače 2022.: [Rezolucija Parlamenta o smrtnoj kazni u Iranu](#) u kojoj se ponavlja snažno protivljenje EU-a smrtnoj kazni u svim okolnostima i poziva iransku vladu da odmah uvede moratorij na primjenu smrtne kazne;
- 9. kolovoza 2021.: Devet zastupnika u Europskom parlamentu napisalo je otvoreno pismo i poslalo ga Visokom predstavniku Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku o odluci EU-a da se pridruži inauguraciji tadašnjeg iranskog predsjednika Ebrahima Raisija, u kojem su izrazili zabrinutost i žaljenje zbog toga što je Europska služba za vanjsko djelovanje prisustvovala inauguraciji;
- 8. srpnja 2021.: [Rezolucija Parlamenta o pritvaranju švedsko-iranskog liječnika Ahmadreze Djalalija](#) u kojoj poziva novu iransku vladu da zaustavi njegovo skorašnje pogubljenje zbog navodne špijunaže;
- 17. prosinca 2020.: [Rezolucija Parlamenta o slučaju dobitnice nagrade Saharov, Laureate Nasrin Sotoudeh](#), odvjetnice i aktivistice za ljudska prava pritvorene zbog zastupanja žena i oporbenih aktivistica koji su kazneno gonjene zbog nenošenja hidžaba. Parlament je 13. prosinca 2018. [donio sličnu rezoluciju](#) u kojoj je zatražio njezino puštanje na slobodu;
- 19. prosinca 2019.: [Rezolucija Parlamenta o nasilnom gušenju nedavnih prosvjeda u Iranu](#) nakon što su vlasti povećale cijene goriva kako bi neutralizirala učinke sankcija SAD-a na gospodarstvo. Ubijeno je nekoliko civila i zaštitarskog osoblja. Parlament je pozvao vlasti da oslobode aktiviste za ljudska prava i osudio iransko blokiranje interneta;
- 19. rujna 2019.: [Rezolucija Parlamenta o borcima za prava žena i zatvaranju državljana EU-a s dvojnim državljanstvom](#). Parlament je 31. svibnja 2018. [donio sličnu rezoluciju](#) o zatvaranju državljana s dvojnim državljanstvom EU-a i Irana;
- 14. ožujka 2019.: [Rezolucija Parlamenta o slučaju branitelja ljudskih prava, novinara i zatvorenika savjesti koji su pritvoreni ili osuđeni zbog ostvarivanja svojeg prava na slobodu izražavanja i mirnog okupljanja](#), kada su iransko ministarstvo za obavještajne djelatnosti i druge snage počele vršiti snažan pritisak na civilno društvo.

Jorge Soutullo / Walter Masur / Roberto Bendini
10/2022

5.6.6. AFRIKA

Suradnja EU-a s afričkim zemljama i Afričkom unijom temelji se na dvama različitim okvirima: to su sporazumi o partnerstvu s afričkim, karipskim i pacifičkim državama (države AKP-a) i zajednička strategija Afrike i EU-a. Sporazum o partnerstvu, koji je 2000. potpisan u Cotonouu (Benin) između EU-a i država AKP-a i koji je već više od 20 godina pravna osnova za političku, gospodarsku i razvojnu dimenziju partnerstva, sada se zamjenjuje potpuno novim sporazumom potpisanim u Samoju 15. studenoga 2023. Sporazum iz Cotonoua prvotno je trebao isteći krajem 2020., ali je produljen, posljednji put do prosinca 2023., jer je potpisivanje novog sporazuma, dogovorenog radi modernizacije i poboljšanja partnerstva, nekoliko godina blokirano u Vijeću EU-a.

Zajednička strategija Afrike i EU-a provodi se višegodišnjim planovima djelovanja i akcijskim planovima koji se usvajaju na svakom sastanku na vrhu Afrike i EU-a. Na posljednjem [sastanku na vrhu EU-a i Afričke unije](#) održanom u veljači 2022. u Bruxellesu čelnici EU-a i Afrike postigli su dogovor o zajedničkoj viziji za obnovljeno partnerstvo utemeljeno na solidarnosti, sigurnosti, miru, održivom razvoju i zajedničkom blagostanju.

Europska unija najveći je donator razvojne pomoći Africi. Pomoć se pruža u okviru [Instrumenta za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju — Globalna Europa](#).

U svojem govoru o stanju Unije u rujnu 2023. predsjednica Komisije von der Leyen najavila je da bi EU trebao razviti „uzajamno korisno partnerstvo s fokusom na zajedničkim pitanjima za Europu i Afriku” i raditi na novom strateškom pristupu s Afrikom.

PRAVNA OSNOVA

- Članci 217. i 218. [Ugovora o funkcioniranju Europske unije](#) (UFEU).
- Sporazum o partnerstvu iz Cotonoua između država AKP-a i Europske zajednice i njezinih država članica (Sporazum iz Cotonoua), koji će od siječnja 2024. biti zamijenjen Sporazumom o partnerstvu iz Samoje između Europske unije i njezinih država članica, s jedne strane, i članica Organizacije afričkih, karipskih i pacifičkih država, s druge strane.
- Uredba (EU) 2021/947 o uspostavi Instrumenta za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju — Globalna Europa.

SPORAZUMI O PARTNERSTVU IZMEĐU DRŽAVA AKP-A I EU-A

Odnosi između EU-a i supsaharske Afrike uređeni su Sporazumom iz Cotonoua, koji je postavio temelje za odnose između Europske unije i 79 zemalja koje čine Organizaciju afričkih, karipskih i pacifičkih država.

Sporazum iz Cotonoua, potpisan je 2000. i trebao je isteći 2020. Međutim, produljen je nekoliko puta, posljednji put do 31. prosinca 2023. Ključni cilj Sporazuma iz Cotonoua bio je doprinijeti iskorjenjivanju siromaštva i promicati integraciju država AKP-a u svjetsko gospodarstvo. Sporazum je bio strukturiran u tri stupa (politika, razvoj, gospodarska i trgovinska suradnja), a provodile su ga zajedničke institucije AKP-a i EU-

a, među kojima su Vijeće ministara, Odbor veleposlanika i Zajednička parlamentarna skupština.

Pregovori o sporazumu između EU-a i Organizacije afričkih, karipskih i pacifičkih država koji će zamijeniti Sporazum iz Cotonoua zaključeni su u prosincu 2020., no novi sporazum potpisan je tek u studenome 2023. zbog unutarnjih neslaganja EU-a oko prirode novog sporazuma i zadržki dviju država članica EU-a. Novim sporazumom o partnerstvu utvrđuju se strateška prioritetna područja za suradnju, među ostalim ljudska prava, demokracija i upravljanje, mir i sigurnost, ljudski i društveni razvoj, ekološka održivost i klimatske promjene, uključiv i održiv gospodarski rast i razvoj te migracije i mobilnost. U novom sporazumu, koji se često naziva „Sporazum iz Cotonoua”, istaknuta je i važnost suradnje u međunarodnim forumima te Programa UN-a za održivi razvoj do 2030. i ciljeva održivog razvoja.

Suradnja se zasniva na trima regionalnim protokolima koji odražavaju različite prioritete afričke, karipske i pacifičke regije. Protokol između EU-a i Afrike postao je ključni pravni okvir za odnose između EU-a i supsaharske Afrike. Tim se protokolom također povjerava veća uloga dijalogu i suradnji s Afričkom unijom. Regionalna prioritetna područja obuhvaćaju uključiv i održiv gospodarski rast, ljudski i društveni razvoj, pitanja okoliša i prirodnih resursa, mir i sigurnost, vladavinu prava, pravdu i dobro upravljanje, ljudska prava i rodnu ravnopravnost te migracije i mobilnost.

U novom sporazumu o partnerstvu iz Samoe predviđene su zajedničke institucije, konkretno Vijeće ministara Organizacije afričkih, karipskih i pacifičkih država i EU-a te četiri međuparlamentarne skupštine, koje obuhvaćaju krovnu Zajedničku parlamentarnu skupštinu Organizacije afričkih, karipskih i pacifičkih država i EU-a i tri regionalne parlamentarne skupštine (afričkih država i EU-a, karipskih država i EU-a te pacifičkih država i EU-a) (vidjeti brifing Službe Europskog parlamenta za istraživanja naslovljen „[Nakon Cotonoua: put prema novom sporazumu s afričkim, karipskim i pacifičkim državama](#)”). Nakon studenoga 2023. konstituirajuće sjednice četiriju skupština trebale bi se održati u veljači 2024. u Luandi u Angoli. Svaka od četiri skupštine održat će jednu redovnu godišnju sjednicu koja će se održavati naizmjenično na lokacijama EU-a i AKP-a. Regionalne skupštine mogu održavati i dodatne sjednice u suradnji s godišnjom Zajedničkom parlamentarnom skupštinom Organizacije afričkih, karipskih i pacifičkih država i EU-a.

ZAJEDNIČKA STRATEGIJA AFRIKE I EU-A

Prvotnu zajedničku strategiju Afrike i Europske unije, kojom je utvrđena politička vizija partnerstva Afrike i EU-a, europski i afrički čelnici usvojili su u prosincu 2007. u Lisabonu na drugom sastanku na vrhu Europske unije i Afrike. Ciljevi strategije su:

- nadići suradnju usmjerenu isključivo na odnos donator-primatelj te odnosima Afrike i Europske unije obuhvatiti pitanja od obostranog političkog interesa;
- proširiti suradnju na rješavanje globalnih izazova kao što su migracije, klimatske promjene, mir i sigurnost te pojačati suradnju u međunarodnim forumima;
- poduprijeti nastojanja Afrike da na te znatne izazove ponudi odgovore koji će obuhvatiti više regija, ali i cijeli kontinent;
- težiti partnerstvu u čijem su središtu ljudi, čime bi se afričkim i europskim građanima omogućila viša razina sudjelovanja.

Uoči posljednjeg (šestog) sastanka na vrhu Afričke unije i EU-a, Europska komisija i Europska služba za vanjsko djelovanje objavili su komunikaciju naslovljenu „[Put prema sveobuhvatnoj strategiji s Afrikom](#)”. U njoj se predlaže pojačana suradnja usmjerena na pet sektorskih partnerstava: zelena tranzicija i pristup energiji, digitalna transformacija, održivi rast i radna mjesta, mir i upravljanje te migracije i mobilnost. Europski parlament donio je 25. ožujka 2021. [rezoluciju](#) naslovljenu „Nova strategija EU-a i Afrike: partnerstvo za održiv i uključiv razvoj”. Rezolucija Parlamenta odrazila je i upotpunila neke dijelove predložene strategije, kao što je održiv i uključiv rast, pri čemu se traži veća usredotočenost na druge dijelove, kao što su ljudski razvoj, društvena uključenost, ljudska prava, osnaživanje žena i mladih te otporna poljoprivreda. Kad je riječ o migracijama, u rezoluciji se smatralo da će uspjeh partnerstva ovisiti o znatnim poboljšanjima prilika za mobilnost te se tražio dodatni razvoj zakonitih migracijskih kanala.

Na šestom sastanku na vrhu Europske unije i Afričke unije (Bruxelles, 17. i 18. veljače 2022.) čelnici država i vlada EU-a i AU-a postigli su dogovor o [zajedničkoj viziji za obnovljeno partnerstvo](#) kojim se „promiču naši zajednički prioriteti, zajedničke vrijednosti, međunarodno pravo te zajedničko očuvanje naših interesa i zajedničkih javnih dobara. To se, među ostalim, odnosi na: sigurnost i blagostanje naših građana, zaštitu ljudskih prava za sve, rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena u svim područjima života, poštovanje demokratskih načela, dobro upravljanje i vladavinu prava, mjere za očuvanje klime, okoliša i biološke raznolikosti, održiv i uključiv gospodarski rast, borbu protiv nejednakosti, potporu pravima djece te uključivanje žena, mladih i osoba u najnepovoljnijem položaju”. Na tom sastanku na vrhu dogovoren je paket ulaganja između Afrike i Europe u iznosu od 150 milijardi EUR radi promicanja diversificiranih, održivih i otpornih gospodarstava.

RAZVOJNA SURADNJA

EU i njegove države članice i dalje su najveći donator službene razvojne pomoći Africi.

Kao rezultat pregovora o novom višegodišnjem financijskom okviru za razdoblje od 2021. do 2027. (vidjeti zasebni informativni članak [1.4.3.](#) „Višegodišnji financijski okvir”), razvojna suradnja obuhvaćena je sveobuhvatnim financijskim Instrumentom za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju — Globalna Europa, u cijelosti uključenim u proračun EU-a. Dosad se većina razvojne pomoći afričkim zemljama pružala iz Europskog razvojnog fonda, koji nije bio dio proračuna EU-a.

Instrument za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju – Globalna Europa objedinjuje deset različitih instrumenata i fondova iz višegodišnjeg financijskog okvira za razdoblje od 2014. do 2020., kao i Europski razvojni fond. Ukupni proračun iznosi 79,5 milijardi EUR (u cijenama iz 2020) i podijeljen je u tri ključne sastavnice: geografsku, tematsku i sastavnicu za brzi odgovor. Najveći udio, 60,4 milijardi EUR, predviđen je za geografsku sastavnicu, a gotovo polovina tog iznosa namijenjena je Africi.

TRGOVINSKI ODNOSI

Sporazum iz Cotonoua omogućio je EU-u i zemljama AKP-a da pregovaraju o sporazumima o gospodarskom partnerstvu, vrsti sporazuma o slobodnoj trgovini koji su usmjereni na razvojna pitanja. Trgovina između EU-a i afričkih zemalja, zajedno s gospodarskom integracijom na regionalnoj i kontinentalnoj razini, smatra

se temeljnim elementom za promicanje održivog razvoja u Africi. Nadalje, unilateralni programi omogućuju povlašteni pristup tržištu EU-a za većinu supsaharskih zemalja (vidjeti zaseban informativni članak [5.2.3. „Trgovinski režimi koji se primjenjuju na zemlje u razvoju”](#)). Glavni instrumenti za promicanje trgovine između EU-a i afričkih regija sporazumi su o gospodarskom partnerstvu koji su potpuno usklađeni s pravilima Svjetske trgovinske organizacije. Međutim, pregovori o tim sporazumima o gospodarskom partnerstvu, koji su započeli 2002., pokazali su se zahtjevnijima nego što se očekivalo te su naišli na znatan otpor nekih afričkih vlada, predstavnika lokalnog civilnog društava i sindikata. Stoga se nekoliko sporazuma o gospodarskom partnerstvu, koji su trebali obuhvaćati cijele afričke regije, samo privremeno primjenjuje sa zemljama koje to žele, kao što su Côte d'Ivoire, Gana, Kamerun i Kenija (za više informacija vidjeti brifing Službe Europskog parlamenta za istraživanja naslovljen [„Sporazumi EU-a o gospodarskom partnerstvu sa zemljama AKP-a”](#)).

ULOGA EUROPSKOG PARLAMENTA

Za sklapanje Sporazuma iz Samoe zakonski je potrebna suglasnost Parlamenta (članak 218. UFEU-a), iako se sporazum može djelomično i privremeno primjenjivati prije davanja suglasnosti i prije nego što ga države članice ratificiraju. Suglasnost Parlamenta potrebna je i za sklapanje bilo kojeg sporazuma o gospodarskom partnerstvu s državama AKP-a. Parlament je dao i aktivan doprinos oblikovanju novog financijskog Instrumenta za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju — Globalna Europa i nadzire njegovu provedbu.

Parlament raspolaže s više stalnih međuparlamentarnih izaslanstava za odnose s afričkim zemljama i institucijama. Glavno tijelo s kojim Parlament surađuje u tim pitanjima je [Zajednička parlamentarna skupština AKP-a i EU-a](#), u kojoj sudjeluju zastupnici u Europskom parlamentu i članovi parlamenta država AKP-a, a koja, u skladu s člankom 14. Sporazuma iz Cotonoua, ima ključnu ulogu u jačanju parlamentarnih odnosa između EU-a i njegovih partnera iz država AKP-a. Osim novih regionalnih parlamentarnih skupština, jedan od glavnih zahtjeva Parlamenta tijekom pregovora bio je da se zadrži Zajednička parlamentarna skupština u novom sporazumu, što je za Parlament bio *conditio sine qua non* za njegovu suglasnost.

Europski parlament razvija parlamentarnu suradnju s Afričkom unijom kroz [Izaslanstvo za odnose s Panafričkim parlamentom](#), osnovano 2009. Parlamentarni sastanci na vrhu često prate međuvladine sastanke, pri čemu se s parlamentarnih sastanaka na vrhu objavljuje zajednička izjava izravno čelnicima država ili vlada na početku svakog međuvladina sastanka na vrhu.

Europska unija ima bliske parlamentarne odnose s [Republikom Južnom Afrikom](#), ojačane 2007. [Strateškim partnerstvom između EU-a i Južne Afrike](#) — koja je jedina afrička zemlja s kojom EU ima bilateralno strateško partnerstvo. To se odražava i u posebnom stalnom [Izaslanstvu Parlamenta za odnose s Južnom Afrikom](#).

Christian Meseth
10/2023

5.6.7. JUŽNA AZIJA

Indopacifička regija brzo se razvija i postaje najvažnija geostrateška regija u kojoj živi više od 50 % svjetskog stanovništva. Dvije trećine svjetske trgovine kontejnerima prolazi kroz indopacifičku regiju, a pomorske linije u toj regiji glavne su rute za trgovinu i opskrbu energijom. [Strategija EU-a za suradnju u indopacifičkoj regiji](#) donesena je u rujnu 2021. kako bi se povećala prisutnost EU-a u regiji, izgradila partnerstva, ojačao međunarodni poredak utemeljen na pravilima i rješavali globalni izazovi. EU trenutačno provodi prilagodbu svojih postojećih instrumenata u okviru svoje [strateške autonomije](#). [Strateškim kompasom EU-a za sigurnost i obranu](#), koji je Vijeće službeno odobrilo u ožujku 2022., promiče se otvorena regionalna sigurnosna struktura utemeljena na pravilima, uključujući sigurne pomorske komunikacijske linije, izgradnju kapaciteta i pojačanu pomorsku prisutnost u indopacifičkoj regiji. EU uspostavlja sve čvršće veze sa zemljama južne Azije, kao snažan gospodarski akter i značajan donator razvojne i humanitarne pomoći. EU radi na poticanju izgradnje institucija, demokracije, dobrog upravljanja i ljudskih prava. Međutim, istodobno postoje razlozi za zabrinutost zbog sigurnosti, na primjer zbog sukoba u Kašmiru i stanja u Afganistanu. Europski parlament podupire pomoć EU-a za rješavanje krize prouzročene bolešću COVID-19 i njezinih posljedica u regiji, pri čemu se ciljana potpora pruža najugroženijim skupinama stanovništva.

U ovom se informativnom članku opisuje regija južne Azije. Dostupni su i informativni članci o istočnoj Aziji ([5.6.8](#)) i jugoistočnoj Aziji ([5.6.9](#)).

PRAVNA OSNOVA

- Glava V. Ugovora o Europskoj uniji (vanjsko djelovanje EU-a).
- Članci 206. i 207. (trgovina) te članci od 216. do 219. (međunarodni sporazumi) Ugovora o funkcioniranju Europske unije.
- Sporazumi o partnerstvu i suradnji (bilateralni odnosi).

JUŽNOAZIJSKO UDRUŽENJE ZA REGIONALNU SURADNJU (SAARC)

EU potiče regionalnu integraciju i podržava Južnoazijsko udruženje za regionalnu suradnju (SAARC). Države članice SAARC-a su Afganistan, Bangladeš, Butan, Indija, Maldivi, Nepal, Pakistan i Šri Lanka. EU, Kina, Iran, Japan, Južna Koreja, Mauricijus, Mjanmar i SAD imaju status promatrača. Zbog unutarnjih neslaganja, posebno između Indije i Pakistana, došlo je do zastoja u radu SAARC-a.

Razvojna suradnja između EU-a i zemalja južne Azije obuhvaća financijsku i tehničku pomoć te gospodarsku suradnju. U prioritete se ubrajaju regionalna stabilnost, smanjenje siromaštva, ljudska prava, održivi razvoj, dobro upravljanje i radnička prava. Suradnjom između EU-a i SAARC-a nastoji se poticati usklađivanje standarda, olakšavanje trgovine i podizanje razine osviještenosti o prednostima regionalne suradnje.

INDIJA

Strateškim partnerstvom EU-a i Indije, uspostavljenim 2004., promiče se politički dijalog i suradnja, razvoj gospodarskih odnosa, trgovina i ulaganja te jačaju razmjene među ljudima. Vijeće EU-a usvojilo je [10. prosinca 2018. zaključke](#) u kojima se zalaže za snažniju i širu suradnju s Indijom, i to promicanjem mira i sigurnosti u godinama koje dolaze.

EU je treći najveći trgovinski partner Indije. Njihova trgovina robom 2021. godine iznosila je 88 milijardi EUR (10,8 % ukupne trgovinske razmjene Indije), pri čemu je Indija bila u suficitu za otprilike 4,3 milijarde EUR. EU je najveći strani ulagač u Indiji, a priljev stranih ulaganja u tu zemlju u proteklom se desetljeću povećao s 8 % na 18 %. Izravna strana ulaganja EU-a u Indiji 2021. godine iznosila su oko 80 milijardi EUR. U Indiji je prisutno oko 6000 europskih poduzeća koja izravno osiguravaju 1,7 milijuna, a neizravno 5 milijuna radnih mjesta u cijelom nizu sektora. Na Indiju se trenutačno primjenjuju jednostrane povlaštene tarife u okviru općeg sustava povlastica EU-a (OSP), kojim se jednostrane trgovinske povlastice povezuju s poštovanjem ljudskih i radničkih prava.

Posljednjih godina [Indija je sve aktivnija na međunarodnoj sceni](#). Indija pokazuje sve veći interes za poboljšanje svojeg trgovinskog odnosa s EU-om, koji trenutačno uglavnom slijedi pravila Svjetske trgovinske organizacije. Poboljšanje bilateralnih trgovinskih i ulagačkih odnosa Indije i EU-a od strateške je važnosti za EU, kao i jačanje gospodarskih i geopolitičkih veza u kontekstu sve veće važnosti indopacifičke regije. Područja koja su trenutačno relevantna za trgovinske odnose EU-a i Indije su poljoprivreda, usluge, digitalna trgovina, zaštita patenata, okoliš i radnička prava.

[U svibnju 2021. održan je 16. sastanak na vrhu EU-a i Indije](#). Ključni ishod sastanka bilo je snažno zalaganje za nastavak prethodno zaustavljenih razgovora o sporazumu o slobodnoj trgovini te pokretanju pregovora o sporazumu o zaštiti ulaganja i sporazumu o oznakama zemljopisnog podrijetla. Prvi sastanak glavnih pregovarača održan je 16. ožujka 2022. Obje su se strane složile da će se usmjeriti izvan okvira svojih trenutačnih obveza u okviru WTO-a u pogledu trgovine robom i uslugama. Komisija je navela i da bi opći cilj trgovine robom trebao biti postizanje liberalizacije iznad 94 % u roku od sedam godina od stupanja na snagu sporazuma o slobodnoj trgovini.

Partnerstvo za povezivost EU-a i Indije isto je pokrenuto u svibnju 2021. kako bi se poduprla otporna i održiva povezivost. U kontekstu napetosti s Kinom riječ je o značajnim koracima. Indija nakon presude Vrhovnog suda trenutačno preispituje svoje zakonodavstvo o zaštiti podataka kako bi ga približila propisima EU-a. EU i Indija objavili su uoči 16. sastanka na vrhu EU-a i Indije svoju indopacifičku strategiju u kojoj se naglasak stavlja na multilateralni međunarodni poredak utemeljen na pravilima u regiji, posebno kako bi se pred Kinom iskazala snaga. Indija se obvezala pobrinuti za sigurnost u kiberprostoru i poboljšati pomorsku sigurnost kako bi zaštitila ključne pomorske putove.

Radi usklađivanja oko strateških aspekata, EU i Indija su u svibnju 2021. [objavili zajedničku izjavu](#) u kojoj su ponovno potvrdili svoje obostrano preuzete obveze. U rujnu 2021. EU je najavio svoju strategiju za suradnju u indopacifičkoj regiji, u kojoj će Indija imati ključnu ulogu, među ostalim u pogledu napretka u provedbi partnerstva za povezivost i pomoći Indiji u uspostavi odgovarajućeg regulatornog okruženja te lakše

mobilizacije potrebnih financijskih sredstava za poboljšanje povezivosti između Europe i indopacifičke regije.

Predsjednica Europske komisije Ursula von der Leyen i indijski premijer Narendra Modi [pokrenuli su na svojem sastanku u travnju 2022. Vijeće EU-a i Indije za trgovinu i tehnologiju](#). Riječ je o mehanizmu strateške koordinacije za olakšavanje suradnje u području trgovine, pouzdane tehnologije i sigurnosti.

Izaslanstvo Odbora Parlamenta za međunarodnu trgovinu otputovalo je u Indiju u travnju 2022. kako bi razmotrilo pregovore o Sporazumu o slobodnoj trgovini.

[U lipnju 2022. Europski parlament donio je Rezoluciju o EU-u i sigurnosnim izazovima u indopacifičkoj regiji](#) u kojoj je pozdravio obveze za pojačanu suradnju između EU-a i Indije u području sigurnosti i obrane te naglasio da je Indija ključni partner za pomorsku sigurnost u indopacifičkoj regiji. U istoj rezoluciji Parlament je izrazio žaljenje zbog činjenice da Indija nije otvoreno osudila Rusiju zbog njezine invazije na Ukrajinu.

[U srpnju 2022. Europski parlament donio je Rezoluciju o budućoj trgovinskoj i investicijskoj suradnji EU-a i Indije](#) te pozdravio predanost radu na sklapanju ambicioznog, uravnoteženog, sveobuhvatnog i uzajamno korisnog trgovinskog sporazuma između EU-a i Indije koji se temelji na vrijednostima.

Pojačana je i suradnja između Indije i EU-a u pitanjima znanosti, tehnologije i inovacija, u okviru programa Obzor Europa (2021.–2027.). Sadašnja indijska obrazovna politika nastoji razviti više međunarodnih partnerstava s europskim sveučilištima kako bi zajedno radili na programima Obzora Europa.

EU je izrazio solidarnost zbog zdravstvene krize u Indiji prouzročene bolešću COVID-19 te je u okviru svojeg mehanizma civilne zaštite isplatio 100 milijardi EUR te dostavio ključne lijekove i medicinsku opremu.

Više od 900 milijuna ljudi imalo je pravo glasovati u svibnju 2019. na općim izborima u Indiji koji su bili podijeljeni u sedam etapa. Narendra Modi i njegova hinduistička nacionalistička stranka Bharatiya Janata (BJP) osvojili su 303 od 545 mjesta u donjem domu indijskog parlamenta (Lok Sabha), što je dosad njihov najveći uspjeh, i tako porazili stranku Indijskog nacionalnog saveza i njihove saveznike. U srpnju 2022. Droupadi Murmu, kandidat BJP-a, na neizravnim je izborima izabran za predsjednika Indije. Sljedeći opći izbori planirani su za 2024. godinu. BJP je stekao pristaše i izvan tradicionalnog uporišta u sjevernoj Indiji te je tako dobio više glasova u sjeveroistočnim državama i osvojio mjesta u Zapadnom Bengalu. U južnim područjima u kojima tradicionalno uživa manju potporu porast broja glasova bio je manje spektakularan. U Uttar Pradeshu vlada pod vodstvom BJP-a ponovno je izabrana s manjom većinom.

Indija provodi političke i gospodarske reforme usmjerene na modernizaciju uprave, dobro upravljanje, borbu protiv korupcije uz pomoć programa demonetizacije i transparentnosti, rješavanje socijalnih problema, razvoj gospodarstva preko inicijativa „Make in India” i „Invest India” i uvođenje državnog poreza na robu i usluge.

Indija je nuklearna sila, kao i njezini susjedi Pakistan i Kina, te se suočava sa sigurnosnim problemima, terorizmom i oružanim sukobima na granici, osobito s Pakistanom u autonomnoj državi Džamuu i Kašmiru te, u manjoj mjeri, s Kinom. U kolovozu 2019. indijska je vlada ukinula poseban status koji su uživali Džamu i Kašmir. Ta je odluka rezultirala nasilnim prosvjedima te je ugrozila političku stabilnost regije. Indijski kastinski sustav jedan je od najstarijih oblika socijalne klasne organizacije na svijetu, no ujedno i razlog za zabrinutost zbog kontinuirane

diskriminacije na temelju kaste. Osim toga, Indija je etnički i jezični mozaik te u brojnim njezinim državama vlada napetost i izvještava se o povredama ljudskih prava i prava žena i djece.

Pitanja povezana s ljudskim pravima u Indiji i dalje su razlog za zabrinutost. Europski parlament donio je 29. travnja 2021. [preporuku](#) o odnosima EU-a i Indije u kojoj se ističe pravo na slobodu okupljanja u kontekstu oštih prosvjeda poljoprivrednika koji su u tijeku od kraja 2020.

Prema [Međunarodnoj organizaciji rada \(ILO\)](#), [dječji rad](#) raširen je u Indiji unatoč tome što je premijer Modi odobrio niz mjera kojima se djeci mlađoj od 14 godina zabranjuje obavljanje opasnih zadaća te predviđaju stroge kazne za poslodavce koji krše zakon. Procjenjuje se da je 2020. u Indiji bilo 33 milijuna djece radnika, a 56 % zaposlenih tinejdžera više se ne školuje.

U pokrajini Uttar Pradesh na sjeveru Indije je 2020. donesen zakon protiv prisilnih i prijevanih vjerskih preobraćenja kojim su predviđene zatvorske kazne. Kritičari taj zakon osuđuju i smatraju ga zavjerom tvrdolinijaških hinduističkih skupina usmjerenom protiv vjerskih manjina. Na temelju tog zakona već je izvršen određeni broj uhićenja.

PAKISTAN

Odnosi EU-a i Pakistana datiraju još od 1962. i trenutačno se temelje na Sporazumu o suradnji iz 2004. EU, kao jedan od vodećih donatora razvojne i humanitarne pomoći, podržava demokraciju i izgradnju institucija u Pakistanu.

Pakistan je jedan od velikih korisnika jednostranog sustava povlastica EU-a u okviru sustava OSP+, ponovno uvedenih 2014. U okviru tog postupka, Odbor Parlamenta za međunarodnu trgovinu prati usklađenost sa zahtjevima sustava OSP+. Status Pakistana u okviru sustava OSP+ mogao bi se preispitati jer podrazumijeva obveze koje se odnose na jamčenje ljudskih prava i vjerskih sloboda.

EU je drugi po veličini trgovinski partner Pakistana, nakon Kine, s udjelom od 14,3 % u ukupnoj trgovinskoj razmjeni Pakistana 2020. godine, pri čemu je EU činio 28 % ukupnog izvoza Pakistana. Pakistan je 2020. bio 42. najveći trgovinski partner EU-a u trgovini robom, s udjelom od 0,3 % u ukupnoj trgovinskoj razmjeni EU-a. Godine 2020. dvosmjerna trgovina robom između partnera iznosila je 9,3 milijarde EUR. Trgovinski suficit Pakistana s EU-om iznosio je 1,7 milijarde EUR.

EU je značajan donator razvojne i humanitarne pomoći za Pakistan. Financiranje u okviru Instrumenta za razvojnu suradnju za razdoblje 2014.–2020. iznosi 653 milijuna EUR. EU je Pakistanu, koji je teško pogodila pandemija bolesti COVID-19, dodijelio 150 milijuna EUR za rješavanje te zdravstvene krize. U okviru [višegodišnjeg okvirnog programa za razdoblje 2021.–2027.](#) za Pakistan je izdvojeno 265 milijuna EUR u tri prioriteta područja, a to su: zeleni uključivi rast, ljudski kapital i upravljanje/vladavina prava. Iako je to manji iznos nego u prethodnom razdoblju, i dalje je to znatan doprinos. Financiranje će se vjerojatno dodijeliti u obliku proračunske potpore. EU je prepoznao izazove s kojima se Pakistan suočava kad je riječ o prihvatu više od tri milijuna izbjeglica te je spreman razmotriti pružanje dodatne potpore, među ostalim za dobrovoljnu repatrijaciju izbjeglica u Afganistan.

[16. sastanak Zajedničkog povjerenstva EU-a i Pakistana održan je 16. lipnja 2021.](#) Sudionici su raspravljali o potpunoj i efektivnoj provedbi Strateškog plana suradnje između EU-a i Pakistana iz 2019., socioekonomskim posljedicama pandemije bolesti

COVID-19 i naporima Pakistana za postizanje održivoga gospodarskog oporavka. Razmijenili su i mišljenja o klimatskim promjenama, povezivosti i digitalizaciji te suradnji u području obrazovanja, kulture, znanosti i tehnologije. EU je izrazio priznanje Pakistanu zbog prihvata milijuna afganistanskih izbjeglica u protekla dva desetljeća. EU je potvrdio da će s Pakistanom surađivati i raditi na pronalasku trajnog rješenja, među ostalim pomaganjem i promicanjem sigurnog i dostojanstvenog povratka afganistanskih izbjeglica u njihovu domovinu.

U svojoj Rezoluciji od 27. travnja 2021. Parlament je pozvao Komisiju da ponovno ocijeni ispunjava li Pakistan uvjete za program OSP+ s obzirom na pogoršanje stanja ljudskih prava. Parlament prati korake koje su Komisija i Europska služba za vanjsko djelovanje (ESVD) poduzele kako bi izvršile pritisak na vladu premijera Shehbaza Sharifa radi rješavanja pitanja ljudskih prava, uključujući zakone o bogohuljenju, kojim se predviđaju stroge kazne, među ostalim smrtna kazna. Pakistanske vlasti provele su reforme za poboljšanje dobrog upravljanja i jačanje sloboda, a predstavile su i prijedloge za jačanje kaznenopravnog sustava te zemlje, u kojoj od ožujka 2019. vojni sudovi više nemaju nadležnost nad civilima.

U ožujku 2022. [održana je 13. međuparlamentarna sjednica EU-a i Pakistana](#). Rasprave su bile usredotočene na politička zbivanja u Pakistanu, rusku agresiju na Ukrajinu, trgovinu, sustav OSP+ i ljudska prava. Na međuparlamentarnoj sjednici smatralo se ključnim da zastupnici obje strane ocijene napredak te da osiguraju parlamentarni nadzor i smjernice za bilateralne odnose.

[U lipnju 2022. promatračka misija EU-a ocijenila je stvarnu provedbu 27 međunarodnih konvencija](#), što je obvezan zahtjev za zadržavanje statusa OSP+, koji je za Pakistan bio vrlo koristan. Od pristupanja Pakistanu sustavu OSP+ 2014. pakistanska poduzeća povećala su izvoz na tržište EU-a za 65 %. Europsko jedinstveno tržište, s više od 440 milijuna potrošača, najvažnije je pakistansko tržište. Zaključci misije bit će dio sljedećeg izvješća o OSP-u koje će biti predstavljeno Parlamentu i Vijeću krajem 2022.

Pakistan je imao ključnu ulogu u mirovnom procesu u Afganistanu i pomogao je da se u veljači 2020. postigne dogovor između SAD-a i talibana, u okviru kojeg je Washington pristao na povlačenje svih postrojbi SAD-a i NATO-a iz Afganistana. Očekuje se da će se geostrateški značaj Pakistana u indopacifičkoj regiji dodatno povećati, posebno nakon što su talibani u kolovozu 2021. preuzeli vlast u Afganistanu. Stabilan, demokratski i prosperitetan Pakistan od ključne je važnosti za EU. Ta zemlja, koja je važna za kontakt s talibanima i glavno je odredište afganistanskih izbjeglica, trenutačno nastoji promijeniti predodžbe koje o njoj vladaju na međunarodnoj razini. Pakistanski politički život u stalnom je previranju. Vojska je i dalje uključena u unutarnju i vanjsku politiku te ima širok mandat u području sigurnosti i borbe protiv terorizma. Nova vlada formirana je u travnju 2022. nakon što je u ožujku 2022. izglasano nepovjerenje, zbog čega je svrgnut premijer Imran Khan. Za novog premijera izabran je vođa Pakistanske muslimanske lige (Nawaz; PML-N), Shahbaz Šarif, brat bivšeg premijera Nawaza Sharifa s najduljim stažem na toj funkciji. Sljedeći opći izbori trebaju se održati do sredine 2023.

Visoki sud u Islamabadu je u rujnu 2022. optužio je premijera na odlasku Imrana Khana za korupciju nakon što su suci odbili njegova objašnjenja. Khan se zbog optužbi treba pojaviti i na posebnom Antiterorističkom sudu jer je prema navodima policije prijetio ravnatelju policije u Islamabadu i jednoj sutkinji. Khan se suočava i s optužbama za ugrožavanje nacionalne sigurnosti zbog navodnog poticanja na pobunu u vojsci. Otkad

je svrgnut s vlasti, Khan glasno kritizira vladu i vojsku te i dalje računa na potporu mnogih pakistanskih glasača.

AFGANISTAN

Sporazum o suradnji za partnerstvo i razvoj između EU-a i Afganistana potpisan je 18. veljače 2017., a Europski parlament odobrio ga je 13. ožujka 2019. Odnosi s EU-om bili su prilagođeni ratnoj i poslijeratnoj situaciji. Zahvaljujući znatnom doprinosu Europskog parlamenta Afganistan se djelomično i postupno uključivao u Strategiju EU-a za srednju Aziju. Afganistan je bio najveći primatelj razvojne pomoći EU-a u Aziji, a sudjelovao je i u trgovinskom aranžmanu „Sve osim oružja”, najpovoljnijem trgovinskom režimu EU-a. U razdoblju od 2014. do 2020. EU je za Afganistan izdvojio 1,4 milijarde EUR. Na Konferenciji o miru, blagostanju i samodostatnosti u Afganistanu održanoj u studenom 2020. u Ženevi EU se obvezao izdvojiti 1,2 milijarde EUR dugoročne i hitne pomoći Afganistanu za razdoblje od 2021. do 2025.

Posljednji predsjednički izbori održani su u rujnu 2019., a na njima je najviše glasova dobio Ashraf Ghani (50,64 %) i tako pobijedio Abdullaha Abdullaha (39,52 %). SAD i talibani potpisali su 29. veljače 2020. u Dohi Zajedničku izjavu o miru između Afganistana i SAD-a, bilateralni [mirovni sporazum](#) u koji nije bila uključena vlada Afganistana. Tom prilikom su se SAD i NATO obvezali na postupno povlačenje svojih snaga i oslobađanje zatvorenika. SAD se također obvezao započeti diplomatski angažman s drugim članicama Vijeća sigurnosti UN-a i Afganistanom kako bi se članove talibana uklonilo s popisa sankcija UN-a.

Pregovori između vlade Afganistana i talibana usmjereni na uspostavu uvjeta za sveobuhvatni prekid vatre i političko rješenje sukoba započeli su u Dohi u rujnu 2020. Više mirovnih konferencija održano je 2021. u Dohi, Moskvi i Istanbulu, no bez pozitivnih rezultata. Ti razgovori nisu doveli do pomaka, a situaciju su dodatno otežale podjele unutar vlade, pandemija bolesti COVID-19 i sve gora humanitarna situacija.

Talibani su od svibnja 2021. počeli brzo preuzimati kontrolu nad sve većim brojem područja u Afganistanu. Afganistanske sigurnosne snage pružile su tek neznatan [otpor](#), što je talibanima omogućilo da u manje od četiri mjeseca preuzmu kontrolu nad cijelom zemljom. Talibani su 15. kolovoza 2021., samo nekoliko sati nakon što je predsjednik Ghani pobjegao u Dubai, proglasili pobjedu u Kabulu. Talibani su 7. rujna 2021. predstavili tehničku vladu u kojoj su isključivo muškarci i talibani iako su prije toga obećali da će nova vlada biti inkluzivna. Cijelo to vrijeme provode teška kršenja ljudskih prava, posebno nad ženama, djevojčicama i pripadnicima manjina.

SAD i NATO završili su 30. kolovoza 2021. povlačenje iz Afganistana, ranije od očekivanog, u skladu s načelom skupnog djelovanja („in together, out together”). To je označilo kraj rata u Afganistanu koji je trajao od 2001. do 2021. godine, ali i ostavilo zemlju u kaotičnoj humanitarnoj situaciji. Sigurnosna situacija u Afganistanu dodatno se pogoršala povlačenjem postrojbi SAD-a i NATO-a.

Veze talibana s Al-Qaidom i tzv. Islamskom državom nisu sasvim jasne, a u toj zemlji primjetna je i podjela između urbanih i ruralnih zajednica. Mladi i urbani Afganistanci radije bi nastavili živjeti u relativno otvorenom društvu na koje su se naviknuli, a nacionalne manjine – Tadžici, Uzbeci i Hazari – ne žele da njima vladaju talibani.

Nakon talibanskog preuzimanja vlasti EU je osnovao posebnu kriznu jedinicu s više od 100 članova osoblja, duboko zabrinut zbog mogućnosti odmazde protiv Afganistanaca

koji su radili u sigurnosnim snagama i u veleposlanstvima EU-a. Ta je jedinica u kolovozu 2021. pružila potporu za evakuaciju više od 17 500 ljudi iz Kabula, među kojima je bilo 4 100 građana EU-a i 13 400 afganistanskih državljana. Delegacija EU-a uspjela je evakuirati cjelokupno osoblje.

S obzirom na to da je riječ o jednoj od zemalja koje najviše ovise o vanjskoj pomoći, Afganistan je suočen s humanitarnom katastrofom zbog koje polovica stanovništva nema pristup osnovnim potrepštinama kao što su hrana, voda i lijekovi. Humanitarna situacija dodatno je pogoršana činjenicom da je više od tri milijuna osoba interno raseljeno, dok se u Pakistanu i Iranu nalazi više od dva milijuna izbjeglica i tražitelja azila. Na Konferenciji UN-a o Afganistanu održanoj u Ženevi 13. rujna 2021. obećana je pomoć u visini od 1,2 milijarde USD, od čega su se EU i njegove države članice obvezali na 677 milijuna USD. Na sastanku na vrhu skupine G20 održanom 12. listopada 2021. predsjednica Komisije von der Leyen najavila je paket za potporu Afganistanu u iznosu od jedne milijarde EUR. Stanje je i dalje dramatično, a pogoršalo se zbog nedavnih potresa i poplava 2022., nakon čega je Europska komisija dodijelila 1 milijun EUR humanitarne pomoći za rješavanje najhitnijih potreba. EU i dalje surađuje s talibanima u pogledu praktičnih pitanja, kao što su evakuacije i humanitarne operacije, a svoje kontakte koordinira preko delegacije u Kabulu koju vodi ESVD.

EU je duboko zabrinut zbog ponovne uspostave islamskog emirata i njegova radikalnog tumačenja šerijatskog prava. Budući angažman EU-a s Afganistanom stoga je pod velikim znakom pitanja, a ovisit će o tome u kojoj će mjeri postignuća iz posljednjih 20 godina biti očuvana. Posebnu pozornost treba obratiti na potencijalno povećanje međunarodnog terorizma i migracija te na jačanje trgovine narkoticima.

Ministri vanjskih poslova EU-a dogovorili su se 3. rujna 2021. da EU neće priznati talibane, ali je spreman na angažman s njima. Razina tog angažmana ovisit će o ponašanju nove afganistanske vlade, njihovoj spremnosti da se obvežu da Afganistan neće služiti kao baza za teroriste te da poštuju ljudska prava, posebno prava žena, vladavinu prava i slobodu medija. Suradnja će ovisiti i o formiranju uključive prijelazne vlade, slobodi pristupa za humanitarne radnike i spremnosti talibana da omoguće stranim državljanima i Afganistancima da napuste tu zemlju.

Otkad su talibani preuzeli vlast, krajem 2021. i 2022. ponovno je uveden niz ograničenja za žene u Afganistanu. Provode se propisi o odjeći i uvedeni su zakoni kojima se ženama zabranjuje pristup javnim prostorima bez muškog skrbnika. Iako su u veljači 2022. neka javna sveučilišta ponovno otvorena za muškarce i žene te su u ožujku 2022. škole ponovno otvorene za novu akademsku godinu, talibani su povukli prethodno dano obećanje da će djevojčicama omogućiti pohađanje srednje škole. Prema procjenama je to utjecalo na 1,1 milijun učenica. Prema podacima Svjetske banke, u proteklom se desetljeću sudjelovanje žena u radnoj snazi povećalo s 15 % na 22 %. Međutim, od preuzimanja vlasti došlo je do pada jer su talibani od svog povratka na vlast nametnuli više ograničenja za kretanja žena izvan doma.

Parlament je podržavao uključive pregovore između afganistanskih strana i smatrao ih je preduvjetom za okončanje četiri desetljeća smrti i razaranja te ustraje u tome da u njima trebaju sudjelovati sve političke skupine i civilno društvo. Parlament je od jeseni 2020. više puta osudio erupcije nasilja, a u svojoj je [Rezoluciji o stanju u Afganistanu iz lipnja 2021.](#) izrazio zabrinutost zbog posljedica povlačenja vojnih snaga i pozvao na donošenje sveobuhvatne strategije za buduću suradnju EU-a s Afganistanom. U srpnju 2021, jedan mjesec prije no što su talibani preuzeli

vlast, Izaslanstvo Europskog parlamenta za odnose s Afganistanom održalo je 6. međuparlamentarnu sjednicu s predstavnicima Nacionalne skupštine Afganistana. U sklopu sjednice održane su dvije panel-rasprave: jedna na temu mirovnog procesa i stanju u Afganistanu nakon povlačenja stranih postrojbi, a druga o ulozi žena u mirovnom procesu i budućoj suradnji s EU-om.

[U rujnu 2021. Parlament je donio Rezoluciju o stanju u Afganistanu](#), u kojoj je izrazio žaljenje zbog nasilnog preuzimanja vlasti od strane talibana. Parlament je izrazio veliku zabrinutost u pogledu budućnosti i podržao odluku EU-a da se ne prizna talibanska vlada. No potvrdio je da je iz logističkih, operativnih i humanitarnih razloga potrebna operativna suradnja s talibanskom vladom i pozvao da se olakša nastavak evakuacije građana EU-a i ugroženih Afganistanaca te da se dodatno poveća humanitarna pomoć. Parlament je, a posebno njegovo Izaslanstvo za odnose s Afganistanom, izrazio zabrinutost zbog humanitarne, gospodarske i izbjegličke krize koja zahtijeva humanitarne koridore i strateški pristup cijeloj regiji koja uključuje i Pakistan, Iran i središnju Aziju.

Parlament je u veljači 2022. organizirao niz događanja u okviru konferencije na visokoj razini pod nazivom „Dani afganistanskih žena”. Forum afganistanskih čelnica uspostavljen je 10. ožujka 2022. u okviru virtualnog sastanka na kojem je sudjelovalo gotovo 50 afganistanskih čelnica iz Afganistana i drugih dijelova svijeta.

EU je dao mnoge izjave u korist prava žena, kao što je izjava potpredsjednika Komisije/ Visokog predstavnika Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku Josepa Borrella iz ožujka 2022. u kojoj se poziva na hitno ponovno otvaranje srednjih škola za djevojčice. Taj je poziv ponovljen u izjavi ministara vanjskih poslova skupine G7. [U travnju 2022. Parlament je donio Rezoluciju o stanju u Afganistanu, posebno u pogledu prava žena](#). Osudio je odluku talibana o tome da produlje zabranu školovanja djevojčica sedmog i viših razreda te izrazio žaljenje zbog njihove trajne želje da se žene izbrišu iz javnog života i da im se uskrate njihova najtemeljnija prava, uključujući pravo na obrazovanje, rad, slobodu kretanja i zdravstvenu skrb.

EU nastavlja surađivati s talibanima, kako se navodi u [izjavi ESVD-a iz kolovoza 2022.](#) o stanju jednu godinu nakon talibanskog preuzimanja vlasti, u kojoj se naglašava angažman EU-a u pogledu afganistanskog naroda.

BANGLADEŠ

Odnosi između EU-a i Bangladeša uspostavljeni su još 1973. Sporazum o suradnji iz 2001. obuhvaća trgovinu, gospodarski razvoj, ljudska prava, dobro upravljanje i okoliš. Kao zemlja iz kategorije najmanje razvijenih zemalja Bangladeš sudjeluje u aranžmanu „Sve osim oružja”, najpovoljnijem trgovinskom režimu dostupnom u okviru OSP-a EU-a. Očekuje se da Bangladeš do 2026. više neće imati status najmanje razvijene zemlje. Nakon prijelaznog razdoblja neće više imati pristup aranžmanu „Sve osim oružja”.

EU se u sklopu višegodišnjeg okvirnog programa za razdoblje 2014.–2020. obvezao izdvojiti do 690 milijuna EUR. Istaknuo je da Bangladeš treba provesti reforme javnih politika radi poboljšanja svojeg poslovnog okruženja i privlačenja više trgovine i ulaganja. U srpnju 2019. EU je u Bangladešu pokrenuo dva programa za upravljanje javnim financijama i reforme nacionalnog sustava socijalne sigurnosti. U okviru programa „Tim Europa” za odgovor na COVID-19 EU je dodijelio 113 milijuna EUR kako bi pružio egzistencijalnu potporu za radnike u izvozno orijentiranom sektoru odjeće

i prerade kože u Bangladešu. Programiranje EU-a za razdoblje 2021.–2027. usklađeno je s 8. petogodišnjim planom koji obuhvaća razdoblje 2020.–2025.

Bangladeš je parlamentarna demokracija u kojoj se na vlasti izmjenjuju dvije stranke: Liga Awami i Nacionalistička stranka Bangladeša. Liga Awami pobijedila je na izborima održanima u prosincu 2018. Bangladeš je jedna od rijetkih zemalja koja je ostvarila milenijske razvojne ciljeve. Međutim, prava radnika i radni uvjeti i dalje su ozbiljan problem, osobito u industrijskim područjima u blizini Dhake u kojima se nalaze tvornice konfekcijske odjeće. Pandemija bolesti COVID-19 znatno je utjecala na gospodarsku i političku stabilnost. Liga Awami osvojila je treći uzastopni mandat koji istječe 2023. Očekuje se da će 2022. doći do pada bruto domaćeg proizvoda (BDP) Bangladeša zbog ruske invazije na Ukrajinu, rasta cijena robe i inflacije. Zato je Bangladeš tražio financijsku pomoć od Međunarodnog monetarnog fonda (MMF). Izvoz odjeće iz Bangladeša posljednjih se godina povećao. Nesreće i požari u tvornicama i drugim radnim mjestima uobičajeni su u Bangladešu, a u njima je u posljednjih deset godina smrtno stradalo čak 1310 radnika, a ozlijeđena su 3883 radnika.

Od kolovoza 2017. više od 800 000 izbjeglica etničke skupine Rohingya pobjeglo je u Bangladeš kako bi izbjeglo progon u Mjanmaru. EU pomno prati izbjegličku krizu etničke skupine Rohingya te je isplatio više od polovine iznosa od 280 milijuna EUR prikupljenih nakon donatorske konferencije UN-a u listopadu 2017. EU je prvobitno dodijelio više od 150 milijuna EUR humanitarne pomoći, zatim 41 milijun EUR 2018. godine, 35 milijuna EUR 2019. te 31 milijun EUR 2020., uglavnom za potporu izbjeglicama Rohingya u kampu Cox's Bazar. EU je 23. veljače 2021. najavio [dodjelu dodatnih 39 milijuna EUR humanitarne pomoći](#) Bangladešu i Mjanmaru. Sredstva su namijenjena zadovoljavanju potreba sukobima pogođenih i raseljenih zajednica, posebno pripadnika zajednice Rohingya, čija se situacija pogoršala tijekom pandemije bolesti COVID-19. S obzirom na razvoj događaja u Mjanmaru, teško je očekivati da će izbjeglice iz zajednice Rohingya biti spremne vratiti se u tu zemlju. Kriza etničke skupine Rohingya važno je domaće pitanje uoči izbora 2023. u Bangladešu. Bangladeška vlada ulaže napore u repatrijaciju pripadnika zajednice Rohingya, ali njihov povratak i dalje otežavaju uvjeti u Mjanmaru.

ŠRI LANKA

Odnosi između EU-a i Šri Lanke datiraju od Sporazuma o suradnji iz 1975., koji je 1995. prerastao u Sporazum o suradnji za partnerstvo i razvoj. EU je u svibnju 2017. odobrio da izvoz sa Šri Lanke podliježe sustavu OSP+, čime je htio potaknuti političke reforme i usklađenost s međunarodnim konvencijama o ljudskim pravima, radničkim pravima, zaštiti okoliša i dobrom upravljanju.

Europski parlament pomno prati napredak Šri Lanke u smislu stvarnog poštovanja kriterija sustava OSP+. Izgledi za tranzicijsku pravdu i nacionalno pomirenje, koje Europski parlament smatra temeljnim uvjetima koje Šri Lanka mora ispuniti za sudjelovanje u sustavu OSP+, znatno su oslabljeni.

Tijekom proteklog desetljeća EU je Šri Lanki isplatio 760 milijuna EUR za razvojnu pomoć. EU je drugi po veličini trgovinski partner Šri Lanke (nakon Kine) i druga po redu izvozna destinacija. Vrijednost trgovine robom između EU-a i Šri Lanke iznosila je 2020. tri milijarde EUR, uz suficit Šri Lanke od 1,2 milijarde EUR.

EU i Šri Lanka održali su [u veljači 2019. godine 24. sastanak zajedničkog povjerenstva](#) u Bruxellesu. Šri Lanka je izvijestila o napretku u pogledu pomirenja i u svojim

neovisnim institucijama, posebno o Uredu za nestale osobe, Uredu za odštete, Uredu za nacionalno jedinstvo i pomirenje te Povjerenstvu Šri Lanke za ljudska prava. EU je snažno potaknuo Šri Lanku da nastavi surađivati i voditi dijaloge s Vijećem za ljudska prava i njegovim mehanizmima. Zajedničko povjerenstvo razmotrilo je zaključke Radne skupine za trgovinsku i gospodarsku suradnju, koja se sastala u siječnju 2022. Šri Lanka je cijenila vrijedan doprinos sustava OSP+ održivom razvoju te zemlje. Obje strane preispitale su poštovanje 27 međunarodnih konvencija u vezi s ljudskim pravima, radničkim pravima, zaštitom okoliša i dobrim upravljanjem koje su obuhvaćene sustavom OSP+. Zajedničko povjerenstvo raspravljalo je i o zaključcima Radne skupine za razvojnu suradnju, koja se sastala 2. veljače 2022. kako bi raspravljala o prioritetima višegodišnjeg okvirnog programa EU-a za razdoblje 2021.–2027.

U Šri Lanki je od 1983. do 2009. bjesnio građanski rat između pretežno singalske vlade i Tigrova za oslobođenje tamilske države. Gotabaya Rajapaksa pobijedio je na predsjedničkim izborima u studenom 2019. te je za novog premijera imenovao svojeg brata, bivšeg predsjednika Mahindu Rajapaksu. Koalicija stranaka koja se okupila oko predsjednika, Savez za slobodu naroda Šri Lanke, premoćno je pobijedila na parlamentarnim izborima održanima u kolovozu 2020. Premijer Mahinda Rajapaksa prisegnuo je pred svojim bratom Gotabayom Rajapaksom. U rujnu 2020. podnesen je kontroverzni 20. prijedlog izmjene zakona, kojim bi se povećale izvršne ovlasti predsjednika te oslabile uloge premijera i parlamenta.

Najozbiljnija gospodarska kriza u povijesti te zemlje dovela je 2022. do masovnih prosvjeda. Visoke cijene sirovina i nestašica osnovnih potrepština i energije prouzročile su dosad nezabilježene nemire. Prosvjedi su počeli u travnju 2022., kad su stotine tisuća ljudi sudjelovale u uglavnom mirnim prosvjedima na kojima se zahtijevala ostavka predsjednika Rajapaksa. U srpnju 2022. tisuće ljudi upale su njegovu službenu rezidenciju, pa je predsjednik pobjegao vojnim zrakoplovom prvo na Maldive, a onda u Singapur. Obojica su dali ostavku, a predsjednik Gotabaya Rajapaksa i premijer Mahinda Rajapaksa.

Ranil Wickremesinghe izabran je za novog predsjednika 20. srpnja 2022. On je pak 22. srpnja 2022. za novog premijera imenovao Dinesha Gunawardenu. Otkad je Wickremesinghe postao predsjednik, skupine za ljudska prava optužuju vladu za represiju nad prosvjednicima. Policija je posljednjih tjedana pritvorila desetke prosvjednika, a većina ih je od tada puštena na slobodu uz jamčevinu.

Šri Lanka prvi put u povijesti nije podmirila svoj dug te je s MMF-om dogovorila novi program za potporu makroekonomskoj stabilnosti i održivosti duga. Bivši predsjednik Gotabaya Rajapaksa vratio se u zemlju. Šrilančani krive njegovu vladu za najgoru gospodarsku krizu na otoku u povijesti. Pad deviznih pričuva doveo je do teške nestašice hrane i goriva. U rujnu 2022. vlada Šri Lanke postigla je preliminarni sporazum s MMF-om o zajmu u iznosu od 2,9 milijardi USD. On ovisi o mnogim uvjetima, uključujući fiskalne reforme i restrukturiranje duga Šri Lanke prema vjerovnicima u iznosu od 51 milijarde USD. Vlada se suočava i s izazovima kad je riječ o uvjeravanju građana da se privatiziraju ključne usluge javnog sektora u okviru svojih napora za povećanje prihoda.

NEPAL

Odnosi EU-a i Nepala uspostavljeni su još 1973. i temelje se na Sporazumu o suradnji iz 1996. Uz gotovo četvrtinu stanovništva koja živi s manje od dva dolara dnevno, 25 % proračuna Nepala ovisi o vanjskoj pomoći. EU je jedan od najvećih donatora razvojne pomoći u Nepal u i za razdoblje od 2014. do 2020. utrostručio je svoju razvojnu pomoć na 360 milijuna EUR. Osim toga, EU je ponovno istaknuo koliko je važno da Nepal bolje iskoristi trgovinske povlastice koje su mu dodijeljene u okviru aranžmana „Sve osim oružja”.

[Zajedničko povjerenstvo EU-a i Nepala posljednji put se sastalo u studenom 2021.](#) Na tom su sastanku u njegovu pododboru za razvojnu suradnju EU i Nepal razgovarali o tekućoj suradnji. Zajedno s [Nacionalnim razvojnim planom Nepala za razdoblje 2019.–2024.](#) EU trenutano podupire Nepal u okviru novog višegodišnjeg okvirnog programa za razdoblje 2021.–2027. te navodi tri prioriteta područja suradnje: uključiv zeleni rast, razvoj ljudskog kapitala i dobro upravljanje. Ta su prioriteta područja usklađena i s globalnim strategijama EU-a, kao što su [strategija za suradnju u indopacifičkoj regiji](#), [inicijativa za globalni oporavak](#) i Akcijski plan za [rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena u vanjskom djelovanju za razdoblje 2021.–2025. \(GAP III\)](#). Za razdoblje 2021.–2024. dodijeljen je ukupni iznos od 209 milijuna EUR.

U travnju 2020. EU je pripremio paket potpore za Nepal u vrijednosti od 75 milijuna EUR, osmišljen za ublažavanje posljedica bolesti COVID-19 i poticanje nepalskoga gospodarstva i potražnje za radnom snagom. Na taj se način podupire dohodak pojedinaca u zemlji koja je obilježena dubokom nejednakošću između gornjih i donjih kasta te marginaliziranih zajednica kao što je narod Madhesi.

U Nepal u su 23. siječnja 2020. održani izbori za Nacionalnu skupštinu. Vladajuća Nepalska komunistička stranka osvojila je 16 mjesta, dok su dva mjesta pripala stranci Rastriya Janata. Nepal od prosinca 2020. karakterizira politička nestabilnost zbog odluke predsjednika da, na preporuku premijera, raspusti parlament kako bi raspisao prijevremene izbore. Vrhovni sud donio je u veljači 2021. odluku kojom se ponovno uspostavlja parlament, nakon čega je u svibnju 2021. izglasano nepovjerenje vladi. Politička previranja su se nastavila te je 2022. uslijedilo razdoblje velike političke nestabilnosti, kad je parlament raspušten, a Vrhovni sud opet ga je ponovno uspostavio. Opći izbori trebali su se održati 20. studenoga 2022.

Visoke globalne cijene nafte i robe 2022. utjecale su na potrošačke cijene u Nepal u, što je rizik za političku stabilnost jer bi to moglo dovesti do nemira i prosvjeda, uključujući zahtjeve za obnovu hinduističke monarhije. To je zatražila stranka Hindu Prajatantra, koja bi mogla poboljšati svoje izborne izgled na općim izborima u studenom 2022. Mješoviti izborni sustav Nepala, u kojem se kombiniraju izbori relativnom većinom i razmjerna zastupljenost, otežava stjecanje većinskog mandata. Stoga će političke stranke vjerojatno morati uspostaviti koaliciju sa sporazumima o podjeli vlasti, kao što je uobičajeno u Nepal u.

Kina i Indija natječu se za utjecaj u toj zemlji. Glavni su izazovi postizanje mirnog rješenja za politički zastoj preko reforme ustava, koji je potrebno izmijeniti kako bi se u obzir uzeli interesi Dalita i etničkih manjina, posebno naroda Madhesi u regiji Terai, te kako bi se osigurala prava nepalskih državljana koji su migrirali u inozemstvo.

Vlada nije uspjela osigurati tranzicijsko pravosuđe za žrtve povreda ljudskih prava tijekom građanskog rata. U travnju 2020. Vrhovni sud preporučio je da se mandat nepalske Komisije za istinu i pomirenje izmijeni kako bi se spriječilo nekažnjavanje. [Komisija za istinu i pomirenje](#), uspostavljena zakonodavnim aktom 2014., nije uspjela ispuniti svoju zadaću te i dalje postoji ozračje nekažnjavanja. Amnestija je odobrena za kaznena djela kao što su mučenje i seksualno nasilje te zlostavljanje. Vlada je 2014. osnovala i [Komisiju za prisilno nestale osobe](#) s ciljem istraživanja prisilnog nestanka osoba tijekom oružanog sukoba i informiranja javnosti o tome što se dogodilo u duhu mirovnog sporazuma. U veljači 2015. Vrhovni sud je odlučio da se taj zakon mora izmijeniti, ali je vlada podnijela zahtjev za ukidanje te presude. Vrhovni sud odbio je taj zahtjev 26. travnja 2020., čime je ponovno potvrdio važnost pravednih mehanizama tranzicijskog pravosuđa. Organizacije za ljudska prava pozdravile su odluku Vrhovnog suda Nepala iz travnja 2020. o potrebi za izmjenom zakona o tranzicijskom pravosuđu. U srpnju 2022. [vlada je predstavila prijedlog zakona o izmjeni postojećih zakona](#), ali Amnesty International i Human Rights Watch smatraju da prijedlog zakona nije u skladu s odlukom Vrhovnog suda te da bi i dalje otežao ili onemogućio kazneni progon počinitelja.

Izaslanstvo Parlamenta za odnose s južnom Azijom posjetilo je Butan u rujnu 2022. kako bi ocijenilo nepalske odnose s EU-om, koji je glavni donator u području suradnje. Budući da bi Nepal do 2026. mogao izgubiti status najmanje razvijene zemlje, Parlament je pozdravio činjenicu da je Nepal već ratificirao većinu od 27 temeljnih konvencija potrebnih za podnošenje zahtjeva za OSP+.

BUTAN

Stoljećima izoliran od vanjskog svijeta, Butan se prilagođava globalizaciji i jača svoje gospodarstvo te istovremeno pokušava očuvati svoju drevnu tradiciju. Donošenjem ustava 2008. godine proveden je mirni prijelaz na parlamentarnu demokraciju te je zajamčena dioba vlasti u okviru ustavne monarhije. EU podupire potpunu autonomiju Butana od svojih moćnih susjeda – Indije i Kine – te i dalje smatra da bi ta zemlja trebala moći sama kreirati vlastitu sigurnosnu i vanjsku politiku. Time EU potvrđuje da postoje razlozi za zabrinutost u pogledu utjecaja zemljopisnog položaja Butana na gubitak suvereniteta te zemlje.

U višegodišnjem okvirnom programu EU-a za razdoblje 2014.–2020. za Butan je bio predviđen iznos od 49,3 milijuna EUR. EU je snažno prisutan u Butanu još od 1982. Radi na smanjenju siromaštva, zalaže se za demokratizaciju i dobro upravljanje te pruža potporu održivoj poljoprivredi i obnovljivim prirodnim resursima. Novi projekt potpore trgovini između EU-a i Butana pokrenut je 24. svibnja 2018. u cilju veće dodane vrijednosti, tržišnih poveznica i regulatornog okvira za trgovinu i ulaganja.

U razdoblju između 2017. i 2022. približno 21,5 milijuna EUR predviđeno je za potporu održivoj poljoprivredi, šumarstvu i borbi s klimatskim promjenama. Nadalje, kao odgovor na potrebe nastale tijekom pandemije bolesti COVID-19, EU je 2020. dodijelio dodatnih 4,5 milijuna EUR.

Sadašnjim višegodišnjim okvirnim programom EU-a za razdoblje 2021.–2027. i dalje se podupire Butan, a taj je program usklađen s 12. petogodišnjim planom za razdoblje 2018.–2023., koji je usredotočen na tri prioritetna područja: klimatske promjene i zeleni rast za otporan Butan; dobro upravljanje za uključiv socioekonomski razvoj i digitalnu

tranziciju, koja je pokretač promjena u obrazovanju i javnim uslugama. Za početno razdoblje 2021.–2024. dodijeljen je ukupni iznos od 31 milijun EUR.

[EU i Butan održali su u veljači 2022. svoja deseta službena savjetovanja u Bruxellesu](#), pri čemu su preispitali svoju trenutačnu suradnju. Butan je predstavio ključne aktivnosti koje je provodio kako bi osigurao neometan i uspješan postupni izlazak iz kategorije najmanje razvijenih zemalja, koji je predviđen za 2023. EU i Butan izrazili su zadovoljstvo ratifikacijom okvirnog sporazuma između Butana i Europske investicijske banke (EIB) kako bi se utro put za koncesijsko financiranje razvojnih projekata u Butanu od strane EIB-a. EU je ponovno naglasio svoju potporu razvojnim planovima Butana i ponudio da se Butanu odobri veći povlašteni pristup tržištima EU-a u okviru sustava OSP+ nakon što Butan ispuni potrebne uvjete. EU je predstavio Global Gateway, novi plan EU-a za velika ulaganja u razvoj infrastrukture diljem svijeta, koji je pokrenut u prosincu 2021. i kojim se ažurira strategija povezivanja EU-a i Azije iz 2018. Taj plan ima globalnu geografsku pokrivenost i u njemu se utvrđuje cilj ulaganja u iznosu od 300 milijardi EUR do 2027. EU je pohvalio tu zemlju u podnožju Himalaja zbog njezinih mjera za osiguravanje održivog razvoja, s niskom razinom emisija ugljika i otpornog na klimatske promjene. EU je također konstatirao da je Butan poduzeo značajne korake za zaštitu prava djece i žena te za poticanje rodne ravnopravnosti, a najznačajniji među njima je činjenica da je parlament Butana u prosincu 2020. dekriminalizirao homoseksualnost.

Butan je mlada demokracija koju promiče kraljevska obitelj i u kojoj treba učvrstiti demokratski proces. Izoliranost i osjećaj ranjivosti Butana doprinijeli su stvaranju prepoznatljivog nacionalnog identiteta koji se temelji na očuvanju njegove vjere, okoliša i kulture. Smatra se da je ključno zaštititi kulturu zemlje. Kulturna baština Butana izražava se kao bruto nacionalna sreća, u skladu s budističkom duhovnom kulturom te zemlje. Bruto nacionalna sreća promiče vrijednosti mira, nenasilja, suosjećanja i tolerancije. Bruto nacionalna sreća uvrštena je u Ustav iz 2008., a riječ je o razvojnoj filozofiji u kojoj se upotrebljava indeks za mjerenje razine gospodarskog razvoja zemlje zajedno s razinom dobrobiti i sreće stanovništva. [Bruto nacionalna sreća priznata je u rezoluciji UN-a iz 2011.](#) i čini je nekoliko područja: psihološka dobrobit, životni standard, dobro upravljanje, zdravlje, obrazovanje, vitalnost zajednice, kulturna raznolikost, korištenje vremena, ekološka raznolikost i otpornost. Parlament podržava okolišnu politiku Butana kojom se nastoji očuvati biološka raznolikost zemlje, koja je iznimno osjetljiva na klimatske promjene, te kojom se nastoje spriječiti svi oblici ekološkog propadanja, u skladu s konceptom bruto nacionalne sreće.

Izaslanstvo Parlamenta za odnose s južnom Azijom posjetilo je Butan u rujnu 2022. kako bi ocijenilo socioekonomski razvoj zemlje, koja do prosinca 2023. više neće imati status najmanje razvijene zemlje. To znači da Butan više neće moći koristiti aranžman EU-a „Sve osim oružja”. Butan razmatra mogućnost podnošenja zahtjeva za OSP+, no čini se malo vjerojatnim da će Butan moći na vrijeme potpisati i ratificirati svih 27 ključnih međunarodnih konvencija.

MALDIVI

Premda još nema službenog sporazuma o suradnji s Maldivima, EU pruža potporu ruralnim zajednicama, turizmu i ublažavanju učinaka klimatskih promjena. Vijeće za vanjske poslove EU-a donijelo je u srpnju 2018. okvir za ciljne mjere ograničavanja protiv osoba i subjekata odgovornih za ugrožavanje vladavine prava ili ometanje uključivog političkog rješenja na Maldivima, kao i protiv osoba i subjekata odgovornih

za teške povrede ljudskih prava. Vijeće EU-a odlučilo je u travnju 2021. pokrenuti pregovore o Sporazumu o partnerstvu i suradnji EU-a i Maldiva, što je važan trenutak u povijesti bilateralnih odnosa s Maldivima. Drugi sastanak visokih dužnosnika EU-a i Maldiva održan je u rujnu 2021. u Bruxellesu. Cilj sastanka bio je ojačati međusobne odnose, među ostalim u kontekstu suradnje u indopacifičkoj regiji.

Maldivi su izrazito podložni klimatskim promjenama te izloženi podizanju razine mora i eroziji obale, što predstavlja ozbiljnu prijetnju opstanku te zemlje. Parlament Maldiva planira donijeti svoj prvi Zakon o klimi, kojim će se utvrditi granice onečišćenja te usvojiti mjere za zaštitu i obnovu okoliša. Podaci dobiveni u dva desetljeća mjerenja pokazuju rast razine mora od gotovo četiri milimetara godišnje u glavnom gradu Maléu. Predviđeno povećanje razine mora do 2100. godine iznosi 40–50 centimetara. To podrazumijeva eroziju plaža, poplave, sve slanije podzemne vode i nepredvidive vremenske uvjete, koji već prouzročuju poplave i suše. S obzirom na to da 80 % stanovnika Maldiva živi unutar 100 metara od mora, fizički utjecaj tih promjena predstavlja egzistencijalnu prijetnju.

Među drugim problemima u toj zemlji valja istaknuti visoku stopu nezaposlenosti mladih, nasilje bandi i ovisnost o drogama. Sve su veći politički i socijalni nemiri otkad je vođa oporbe Mohamed Solih u rujnu 2018. porazio bivšeg predsjednika Abdullu Yameena Abdula Gayooma. Parlamentarni izbori na Maldivima održani su u travnju 2019. Maldivska demokratska stranka Mohameda Soliha odnijela je pemoćnu pobjedu i osvojila 65 od 87 mjesta u maldivskom parlamentu (Medžlis). Bivši predsjednik Mohammed Nasheed, blizak prijatelj predsjednika Soliha i predsjednik parlamenta, teško je ranjen u bombaškom napadu u svibnju 2021. Parlament podupire proces demokratske konsolidacije na Maldivima. Predsjednik Ibrahim Mohamed Solih kandidirat će se na izborima 2023. na platformi s dvije različite frakcije u vladajućoj Maldivskoj demokratskoj stranci. Napori vlade trenutačno su usmjereni na jačanje gospodarstva, posebno turističkog sektora, i poboljšanje odnosa s Indijom u pogledu infrastrukture i financijske potpore.

Maldivi od 2011. više nisu u kategoriji najmanje razvijenih zemalja i od 2013. se ubrajaju među zemlje s višim srednjim prihodima. Njihovo se gospodarstvo uglavnom temelji na turizmu i ribarstvu. EU je četvrti po veličini trgovinski partner Maldiva i 2019. godine njegov je udio u ukupnoj trgovini robom iznosio otprilike 10 %.

S obzirom na to da turizam čini 70 % BDP-a Maldiva, pandemija bolesti COVID-19 ozbiljno je pogodila gospodarstvo. EU je u travnju 2020. stavio na raspolaganje 3 milijuna EUR za potporu mjerama za ublažavanje teških posljedica bolesti COVID-19 na sektor turizma. EIB je najavio zajam od 20 milijuna EUR za potporu mjerama oporavka.

EU je u kolovozu 2021. u okviru projekta „Potpora EU-a za oporavak MSP-ova (mala i srednja poduzeća) u sektoru turizma na Maldivima” pristao dodijeliti 2 milijuna EUR bespovratne pomoći za razvoj sektora gostinjskih kuća i brodova na Maldivima. Ta se potpora dodjeljuje kako bi se maldivskim MSP-ovima u turističkom sektoru pomoglo izgraditi otporno gospodarstvo nakon problema nastalih zbog pandemije bolesti COVID-19.

Jorge Soutullo / Stefania Gazzina / Walter Masur / Cristina Stanculescu
10/2022

5.6.8. ISTOČNA AZIJA

Indopacifička regija prolazi kroz velike promjene i ona, kao dom više od 50 % svjetskog stanovništva, postaje ključna regija u geostrateškom smislu. Dvije trećine svjetske trgovine kontejnerima prolazi kroz indopacifičku regiju, a pomorske linije u toj regiji glavni su putovi za trgovinu i opskrbu energijom. [Strategija EU-a za suradnju u indopacifičkoj regiji](#) donesena je u rujnu 2021. kako bi se pojačao angažman EU-a u regiji, izgradila partnerstva, ojačao međunarodni poredak utemeljen na pravilima i rješavali globalni izazovi. Unija je trenutno u postupku prilagodbe svojih postojećih instrumenata kako bi se poduprijetela [strateška autonomija](#) EU-a. [Strateškim kompasom EU-a za sigurnost i obranu](#), koji je Vijeće službeno odobrilo u ožujku 2022., promiče se otvorena regionalna sigurnosna struktura utemeljena na pravilima, uključujući sigurne pomorske putove, izgradnju kapaciteta i pojačanu pomorsku prisutnost u indopacifičkoj regiji. Istočna Azija suočava se sa sigurnosnim problemima poput nuklearne prijetnje u Sjevernoj Koreji, pomorskih sporova u Istočnokineskom i Južnokineskom moru te tajvanskog pitanja. Unija je snažno gospodarski prisutna u istočnoj Aziji i angažirana je u izgradnji institucija, jačanju demokracije te promicanju poštene trgovine, dobrog upravljanja i ljudskih prava.

U ovom informativnom članku opisuje se regija istočne Azije. Dostupni su i informativni članci o južnoj Aziji ([5.6.7](#)) i jugoistočnoj Aziji ([5.6.9](#)).

PRAVNA OSNOVA

- Glava V. Ugovora o Europskoj uniji (vanjsko djelovanje EU-a).
- Članci 206. i 207. (trgovina) te članci od 216. do 219. (međunarodni sporazumi) Ugovora o funkcioniranju Europske unije.
- Sporazumi o partnerstvu i suradnji (bilateralni odnosi).

ISTOČNA AZIJA

A. Kina

Europska unija i Kina uspostavile su službene diplomatske odnose 1975. godine, no oni su obustavljeni nakon što su vojne snage 1989. nasilno okončale prosvjede na Trgu Tiananmen. EU je odnose ponovno uspostavio tek 1994., ali embargo na oružje uveden 1989. i dalje je na snazi.

Politička situacija u Kini znatno se promijenila od 2012., od kada je na vlasti predsjednik Xi Jinping. Izmjenom ustava 2018. godine Xi Jinpingu omogućeno je da svoju dužnost nastavi obnašati do daljnjega, s obzirom na to je izmjenom ukinuto ograničenje broja mandata glavnog tajnika Komunističke partije Kine, šefa države i vojske. Kina je usvojila agresivniju i prisilniju vanjsku politiku s najvećim brojem aktivnog vojnog osoblja dostupnog na svijetu. Kina je 2021. bila druga u svijetu, odmah iza Sjedinjenih Država, u pogledu rashoda za obranu koji su činili oko 14 % ukupnih svjetskih rashoda i koji se procjenjuju na 293 milijarde USD. Kina je 17. lipnja 2022. službeno pustila u pogon svoj treći nosač zrakoplova, Fujian (nazvan po pokrajini koja se nalazi nasuprot Tajvana), kao dio stalnih nastojanja da se izgradi potpuno moderna sila koja će konkurirati vojsci

SAD-a do 2027. Gradi se i četvrti nosač zrakoplova i navodi se da bi mogao biti na nuklearni pogon. Kineske pomorske snage grade ratne brodove brže nego sve ostale sile zajedno. Kina širi i povećava svoju vojnu prisutnost u Južnokineskom moru, te u Tajvanskom i Malačkom tjesnacu, što je ključno za međunarodnu, a posebno za kinesku trgovinu.

Sve veća ekonomska i geopolitička međuovisnost Europske unije i Kine odražava se u [zajedničkom strateškom razvojnom planu EU-a i Kine do 2020. godine](#), u kojem je produbljena i proširena suradnja u cijelom nizu područja kao što su vanjska i sigurnosna politika, ekonomski razvoj, globalno upravljanje i multilateralna suradnja u trgovini i ulaganjima, socijalna, klimatska i ostala područja, uključujući međuljudske kontakte. Međutim, bilateralni odnosi EU-a i Kine posebno su se pogoršali 2022., zbog stajališta Kine o agresiji Rusije na Ukrajinu, o njezinim protumjerama na sankcije EU-a u pogledu ljudskih prava te zbog gospodarske prisile i agresije u Tajvanskom tjesnacu.

Stajalište Kine o agresiji Rusije na Ukrajinu stvorilo je dodatne napetosti između zapadnih saveznika i Kine. Iako Kina nije odobrila rat kao takav, njezina „neutralnost” prema Rusiji primjer je drugim azijskim zemljama. Kina se nije pridružila sankcijama protiv Rusije, a njihova vojna suradnja produbila se od ruske invazije Rusije na Ukrajinu jer je Kina odlučila prešutno poduprijeti Putina. Iako Kina i Rusija nisu potpisale službeni vojni sporazum, u tim dvjema zemljama povećala se prodaja oružja i broj zajedničkih vojnih vježbi. Kina je u rujnu 2022. sudjelovala u vježbama „Vostok 22” na istočnoj obali Rusije, koje su uključivale oko 50 000 postrojbi i 5 000 primjeraka vojne opreme.

NATO je prvi put utvrdio da Kina predstavlja prijetnju u svojem [desetogodišnjem strateškom konceptu, koji je donesen u Madridu u lipnju 2022.](#) U strateškom konceptu Kina se ističe kao sve veća prijetnja, s obzirom na njezin sve veći gospodarski i vojni utjecaj i porast vojnih provokacija u indopacifičkoj regiji, što je osobito vidljivo iz upotrebe zlonamjernih hibridnih i kiberoperacija, kao i njezine konfrontacijske retorike, te činjenice da širi dezinformacije kako bi narušila međunarodni poredak utemeljen na pravilima, među ostalim u svemirskom, kibernetičkom i pomorskom području.

Kina krši tajvanski pomorski i zračni prostor (situacija se pogoršala u listopadu 2021.) te podiže umjetne otoke i gradi vojne objekte u Južnokineskom moru. EU se zalaže za globalno upravljanje i pristup multilateralne suradnje u pogledu teritorijalnog spora u Južnokineskom moru. Ne upliće se u teritorijalne zahtjeve, ali slobodu plovidbe i prelijetanja smatra bitnim pitanjima. EU potiče stranke u sporu da traže mirna i sporazumna rješenja i da poštuju međunarodno pravo, u skladu s [Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravu mora \(UNCLOS\)](#). Južno kinesko more od velike je gospodarske i strateške važnosti: na njemu se odvija oko trećine svjetskog pomorskog prometa i sadrži bogate ribolovne i energetske resurse. Kina, na temelju „linije od devet crtica”, polaže pravo na otprilike 90 % Južnokineskog mora.

Kina je gospodarski konkurent EU-a, pa čak i sistemski suparnik čiji rastući politički utjecaj mijenja međunarodnu strukturu upravljanja. Kineska inicijativa „Jedan pojas, jedan put” dopire do svakog kutka svijeta i promiče globalizaciju s kineskim obilježjima, kao što su netransparentno ugovaranje, kineski standardi rada i dužničke politike. Kina želi postati svjetski predvodnik u visokotehnološkim industrijama i digitalnim tehnologijama, uključujući umjetnu inteligenciju i tehnologiju 5G. Kina sustavno razvija strategije širenja utjecaja koristeći kampanje dezinformiranja.

Na sastanku čelnika EU-a i Kine održanom 30. prosinca 2020. naglasak je bio na zaključivanju pregovora o sveobuhvatnom sporazumu o ulaganjima. EU se

kritički izrazio o pregovaračkom procesu, postojećim neravnotežama i nedostatku reciprociteta u brojnim područjima, posebno u trgovinskim i ulagačkim odnosima. Sveobuhvatni sporazum o ulaganjima mora ratificirati Parlament, koji je dosad uskraćivao odobrenje zbog stajališta Kine o agresiji Rusije na Ukrajinu, njezinog neprijateljskog stava prema Tajvanu i sankcija koje je u ožujku 2021. uvela protiv petero zastupnika u Europskom parlamentu i četiri europska tijela kao odmazdi na sankcije koje je Vijeće nametnulo Kini zbog raširenog proizvoljnog pritvaranja Ujgura u Xinjiangu.

U Pekingu je u travnju 2022. održan 23. sastanak na vrhu između EU-a i Kine. EU i Kina opsežno su raspravljali o agresiji Rusije na Ukrajinu. EU je pozvao Kinu da podupre napore za hitno okončanje krvoprolića u Ukrajini, u skladu s globalnom ulogom Kine kao stalne članice Vijeća sigurnosti UN-a i njezinim jedinstvenim bliskim odnosima s Rusijom. Još jedna tema rasprave bio je oporavak od pandemije bolesti COVID-19, što je zajednički prioritet. EU je potvrdio svoju predanost suradnji s Kinom i drugim državama članicama Svjetske zdravstvene organizacije na novom sporazumu o sprečavanju pandemija te pripravnosti i odgovoru na njih. Raspravljalo se i o klimatskim promjenama i gospodarskoj suradnji. EU je potvrdio predanost svojoj politici „jedinstvene Kine”, istodobno izražavajući zabrinutost zbog povećanih napetosti u odnosima Kine i Tajvana.

Deveti gospodarski i trgovinski dijalog na visokoj razini između EU-a i Kine održan je u srpnju 2022. i bio je usmjeren na globalne gospodarske izazove, poremećaje u lancima opskrbe uzrokovane bolešću COVID-19 i na utjecaj ruske invazije na Ukrajinu, primjerice na tržište hrane, energiju i financijska tržišta.

EU i Kina glavni su trgovinski partneri. Kina je 2021. bila treće najvažnije odredište izvoza robe iz EU-a (10,2 %) i glavni izvor uvoza robe u EU (22,4 %). Uvoz EU-a iz Kine iznosio je ukupno 363 milijardi EUR u 2019. i 472 milijardi EUR u 2021. Izvoz EU-a u Kinu iznosio je 198 milijardi EUR u 2019. i 223 milijarde EUR u 2021. To je otprilike 1,3 milijarde EUR u uvozu i 600 milijuna EUR u izvozu dnevno, zbog čega trgovina između EU-a i Kine vrijedi ukupno 1,9 milijardi EUR dnevno.

Europski parlament duboko je zabrinut zbog stanja ljudskih prava u Kini te je skrenuo pozornost na povrede ljudskih prava u Kini, među kojima su i proizvoljna pritvaranja, radni logori i smrtna kazna. Parlament je donio rezolucije u kojima osuđuje kinesko suzbijanje političke oporbe i prodemokratskih aktivista u Hong Kongu, izražavajući zabrinutost zbog zakona o nacionalnoj sigurnosti za Hong Kong i pozivajući EU da brani visok stupanj autonomije Hong Konga.

Parlament je također izrazio zabrinutost zbog Xinjianga i situacije u kojoj se nalaze Ujguri te je osudio prisilni rad i iskorištavanje ujgurskih manjina. Parlament je donio i više rezolucija o Tibetu, točnije o položaju vjerskih i etničkih manjina.

Najnovije rezolucije Parlamenta o Kini su:

- [Rezolucija od 20. svibnja 2021. o kineskim protusankcijama protiv subjekata iz EU-a, zastupnika u Europskom parlamentu i zastupnika u nacionalnim parlamentima;](#)
- [Rezolucija od 16. rujna 2021. o novoj strategiji EU-a za Kinu;](#)
- [Rezolucija od 20. siječnja 2022. o kršenju temeljnih sloboda u Hong Kongu;](#)
- [Rezolucija od 5. svibnja 2022. o navodima o kontinuiranoj pojavi uzimanja organa u Kini;](#)

- [Rezolucija od 9. lipnja 2022. o stanju ljudskih prava u Xinjiangu, uključujući policijske spise policije u Xinjiangu;](#)
- [Rezolucija od 7. srpnja 2022. o uhićenju kardinala Zena i upravitelja Fonda za humanitarnu pomoć 612 u Hong Kongu.](#)

B. Tajvan

EU se zalaže za politiku „jedinstvene Kine“, upućujući na Tajvan kao odvojeno carinsko područje, a ne kao suverenu državu, priznajući Tajvan kao gospodarski i trgovački subjekt i podupirući sudjelovanje Tajvana u multilateralnim forumima. EU podupire mirno rješavanje sukoba između Tajvana i Kine te se protivi upotrebi sile ili prijetnji silom. Unija je s Tajvanom razvila dobro strukturiran dijalog o gospodarskim i trgovinskim pitanjima u sektorima kao što su automobilska industrija i farmaceutski sektor te sektor kozmetike i medicinskih proizvoda. Tajvan je 2021. bio 12. najveći trgovinski partner EU-a, dok je EU bio peti najveći trgovinski partner Tajvana, nakon Kine, Sjedinjenih Američkih Država, Hong Konga i Japana. Udruženje država jugoistočne Azije (ASEAN) također je bio glavni trgovinski partner Tajvana. Ukupna trgovina robom između EU-a i Tajvana 2021. godine procjenjuje se na više od 64 milijardi EUR, uz trgovinski suficit od 7,1 milijardi EUR u korist EU-a. Bilateralna trgovina između EU-a i Tajvana porasla je za 17,8 % od 2020. do 2021. Izvoz EU-a u Tajvan 2021. iznosio je 28,41 milijardu EUR, dok je uvoz EU-a iz Tajvana iznosio 35,57 milijardi EUR.

EU i Tajvan također održavaju godišnja savjetovanja o raznim netrgovinskim pitanjima. Treće savjetovanje Tajvana i EU-a o radu održano je u veljači, a četvrto savjetovanje o ljudskim pravima između Tajvana i EU-a u srpnju 2021. Obje strane predane su promicanju i zaštiti ljudskih prava i demokratskih načela, kao i vladavine prava. O širokom rasponu tema raspravlja se i u okviru godišnjih savjetovanja, kao što su prava radnika migranata, posebno za radnike u kućanstvu i u ribarskoj industriji; smrtna kazna; rodna ravnopravnost i pravedno postupanje prema pripadnicima skupine LGBTQIA+. Osim toga, u svibnju 2021. održan je konstituirajući sastanak o suradnji EU-a i Tajvana u području sigurnosti i zdravlja na radu, a drugi u svibnju 2022. Tijekom tih sastanaka obje su strane raspravljale o upravljanju rizicima od karcinogenih tvari na radnom mjestu i upravljanju sigurnošću za industriju 4.0.

U Tajvanu su se siječnju 2020. održali predsjednički izbori, a Tsai Ing-wen, čelnica Demokratske progresivne stranke, osvojila je drugi mandat s 57,1 % glasova, dok je njezin protivnik Han Kuo yu iz stranke Kuomintang (Kineska nacionalistička stranka) dobio 38,6 % glasova. Neovisnost od kontinentalne Kine glavna je tema tajvanske politike, dok Kina vrši diplomatski, gospodarski, vojni i psihološki pritisak na Tajvan.

Napetosti između Tajvana i Kine eskalirale su otkad je tajvanska predsjednica Tsai Ing-wen pobijedila na izborima 2016. Kina je poduzela agresivne mjere tako što je pojačala učestalost i opseg ophodnji bombardera, borbenih zrakoplova i nadzornih zrakoplova oko Tajvana. Tajvan je do 31. svibnja 2022. prijavio 465 upada, što je povećanje od gotovo 50 % u odnosu na 2021. Osim toga, Tajvan je 2022. prijavio oko pet milijuna kibernetičkih napada dnevno iz Kine usmjerenih na njihove vladine agencije, poduzeća koja se bave poluvodičima i financijske institucije. Europski parlament više je puta poticao tješnju bilateralnu suradnju EU-a i Tajvana u područjima kao što su trgovina, istraživanje, kultura, obrazovanje, klimatske promjene i zaštita okoliša, izražavajući svoju podršku pokretanju pregovora o bilateralnom sporazumu o ulaganjima između EU-a i Tajvana. Parlament je usvojio [rezoluciju od rujna 2021.](#)

u kojoj poziva na ostvarivanje napretka u pogledu sporazuma o ulaganjima između EU-a i Tajvana. Parlament također podupire konstruktivno sudjelovanje Tajvana u međunarodnim organizacijama kao što su Svjetska zdravstvena organizacija i Međunarodna organizacija civilnog zrakoplovstva. Više je puta pozvao Kinu da se suzdrži od vojnih provokacija Tajvana, naglašavajući da bi se svi sporovi između Kine i Tajvana trebali rješavati mirnim putem u skladu s međunarodnim pravom.

Tajvan je ključan za EU kao globalni dobavljač iz ključnih visokotehnoloških sektora, posebno poluvodiča. Na inicijativu Odbora za vanjske poslove Parlament je u listopadu 2021. donio posebnu [preporuku o odnosima EU-a s Tajvanom](#) u kojoj je pozvao na hitan početak rada na bilateralnom sporazumu o ulaganjima s tajvanskim vlastima kako bi se produbile bilateralne gospodarske veze. Parlament podupire uključivanje Tajvana u indopacifičku strategiju EU-a i potiče dijalog i suradnju s Tajvanom u svim industrijskim sektorima i lancima opskrbe, posebno u strateški važnim industrijama kao što su poluvodičke tehnologije (Tajvan proizvodi dvije trećine svjetskih poluvodiča i 90 % visokokvalitetnih poluvodiča).

[Posebni odbor za vanjsko upletanje u sve demokratske procese \(INGE\) posjetio je Taipei od 3. do 5. studenoga 2021.](#) tijekom prvog službenog posjeta Parlamenta Tajvanu. INGE je nastojao proučiti tajvansko iskustvo u rješavanju kampanja uplitanja i manipulacije te je raspravljao o tajvanskom inovativnom sustavu za borbu protiv kampanja dezinformiranja i drugih vrsta hibridnih napada.

Posjet predsjednice američkog Zastupničkog doma Nancy Pelosi Tajvanu u kolovozu 2022. bio je posjet vlade SAD-a na najvišoj razini u posljednjih 25 godina. Uslijedili su brojni drugi posjeti sa Zapada na visokoj razini. Kina je smatrala da su ti strani posjeti otoku uplitanje u njezine poslove i *de facto* priznanje tajvanskog suvereniteta. Peking je odgovorio održavanjem dosad nezabilježeno proširenih vojnih vježbi u sedam određenih područja oko Tajvana, koristeći do 11 balističkih projektila, od kojih je najmanje pet letjelo iznad Tajvana i prouzročilo virtualnu blokadu tajvanskog morskog i zračnog prostora. Pet kineskih balističkih projektila palo je u japanski isključivi gospodarski pojas, a sveobuhvatne vojne vježbe bile su popraćene intenzivnim kibernetičkim napadima na Tajvan.

Glasnogovornik Komisije izjavio je da je EU zainteresiran za očuvanje mira i *statusa quo* u Tajvanskom tjesnacu. Napetosti bi trebalo riješiti dijalogom i održavanjem odgovarajućih komunikacijskih kanala kako bi se smanjio rizik od pogrešnog izračuna, Parlament je u rujnu 2022. donio rezoluciju o [stanju u Tajvanskom tjesnacu](#), kritizirajući kinesku vojnu eskalaciju i odbijajući kinesku gospodarsku prisilu. Parlament je pozdravio plan Litve da otvori trgovinsko predstavništvo u Taipeiju i pozvao druge države članice da slijede taj primjer i ojačaju svoje odnose s Tajvanom.

C. Hong Kong

Europska unija pridaje veliku važnost visokom stupnju autonomije Hong Konga, koja se mora očuvati u skladu s Temeljnim zakonom i međunarodnim obvezama. Trajno poštovanje temeljnih prava i sloboda te neovisnost pravosuđa i dalje su ključni za razvoj Hong Konga. Odnosi Europske unije i Hong Konga uključuju trgovinu, ekonomski razvoj, carinsku suradnju, inovacije i tehnologije, tržišno natjecanje, sigurnost opskrbe hranom, okoliš i obrazovanje. EU je drugi po veličini trgovinski partner Hong Konga, nakon kontinentalne Kine. Tijekom 2021. u Hong Kongu je bilo prisutno najmanje 1614 poduzeća iz EU-a, a mnoga od njih koristila su Hong Kong kao regionalno sjedište. Bilateralna trgovina robom iznosila je 30,5 milijardi EUR, što je povećanje od

2,5 % u odnosu na 2020. Izvoz robe iz EU-a u Hong Kong iznosio je 23,5 milijardi EUR, dok je uvoz iz Hong Konga iznosio ukupno 7 milijardi EUR, što je dovelo do trgovinskog suficita od 16,5 milijardi EUR. EU je 2021. bio treći po veličini trgovinski partner Hong Konga, nakon kontinentalne Kine i Tajvana.

Nakon poboljšanja u dobrom upravljanju Unija je u ožujku 2019. uklonila Hong Kong s popisa [nekooperativnih poreznih jurisdikcija](#). EU je ozbiljno zabrinut zbog Zakona o nacionalnoj sigurnosti koji je nametnula Kina 30. lipnja 2020. Potpredsjednik Komisije i Visoki predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku izrazio je zabrinutost u pogledu sukladnosti tog novog zakona s Temeljnim zakonom Hong Konga, Zajedničkom kinesko-britanskom deklaracijom iz 1984. i međunarodnim obvezama Kine. Novi zakon već se koristi za suzbijanje hongkonškog pokreta za demokraciju jer svaki oblik izražavanja mišljenja za koji se smatra da je suprotan vladi može dovesti do uhićenja i zatvaranja. Dodatni zabrinjavajući aspekt tog novog zakona je njegova izvanteritorijalna primjena.

U srpnju 2020. Europska unija i njezine države članice ponovno su izrazile potporu visokom stupnju autonomije Hong Konga u skladu s načelom „jedna zemlja, dva sustava”, pri čemu su predstavile usklađeni paket mjera u raznim područjima kao što su politika u području azila, migracija, viza i boravka, te osobito aranžmani država članica o izručenju. Paket je obuhvaćao izvoz posebne osjetljive opreme i tehnologije za krajnju upotrebu u Hong Kongu, stipendije i akademske razmjene u kojima sudjeluju studenti iz Hong Konga te potporu civilnom društvu. Vlada je odgodila izbore za sedmi saziv Zakonodavnog vijeća Hong Konga 2020. godine, a svoju odluku opravdala je širenjem bolesti COVID-19. Izbori su održani u prosincu 2021., a činjenica da su pobjedu odnijeli prokineski kandidati nije iznenađujuća. Potpredsjednik Komisije i Visoki predstavnik Josep Borrell izjavio je da EU te izbore, u kombinaciji sa stalnim pritiskom na civilno društvo, smatra još jednim korakom u ukidanju načela „jedna zemlja, dva sustava”. Osim toga, u svibnju 2022. 1500 članova izbornog povjerenstva izglasalo je da John Lee Ka-chiu stupi na poziciju novog izvršnog upravitelja. Potpora Leeijevih glasača iznosila je 99 % u usporedbi sa 66 % za njegovu predhodnicu Carrie Lam, koja je od 2017. vodila Hong Kong.

U [preporuci Parlamenta od prosinca 2017.](#), donesenoj na 20. obljetnicu uspostave Posebnog upravnog područja Hong Konga (SAR), ističe se da je poštovanje Temeljnog zakona ključno za daljnje jačanje odnosa s EU-om. Parlament je osudio neprestano miješanje Kine u unutarnje poslove Hong Konga, što bi moglo ugroziti dugoročnu održivost modela „jedna zemlja, dva sustava”. U [rezoluciji od lipnja 2020.](#) Parlament je jednostrano uvođenje zakonodavstva o nacionalnoj sigurnosti nazvao sveobuhvatnim napadom na autonomiju Hong Konga, vladavinu prava i temeljne slobode. Zajednička izjava, koja je registrirana pri UN-u kao pravno obvezujući ugovor, obvezuje Kinu da poštuje visok stupanj autonomije Hong Konga te njegova prava i slobode.

U [rezoluciji od siječnja 2021.](#) o represiji protiv demokratske oporbe u Hong Kongu Parlament je uputio poziv na trenutačno i bezuvjetno puštanje na slobodu svih uhićenih u Hong Kongu u prva dva tjedna 2021., kao i onih koji su prije toga bili uhićeni na temelju Zakona o nacionalnoj sigurnosti. Tom je prilikom ponovno upućen poziv vlastima da poštuju vladavinu prava, ljudska prava, demokratska načela i visok stupanj autonomije Hong Konga te da se suzdrže od daljnje primjene Zakona o nacionalnoj sigurnosti za suzbijanje prava na slobodu izražavanja, mirnog okupljanja i udruživanja.

Parlament je u srpnju 2021. donio [Rezoluciju o Hong Kongu, posebice o slučaju novina Apple Daily](#), u kojoj je osudio ograničenja slobode izražavanja i pozvao vlasti Hong Konga da smjesta i bezuvjetno oslobode i odbace sve optužbe protiv svih novinara i drugih aktivista uhićenih na temelju optužbi u skladu sa Zakonom o nacionalnoj sigurnosti.

U siječnju 2022. Parlament je donio još jednu [Rezoluciju o kršenju temeljnih sloboda u Hong Kongu](#) u kojoj oštro osuđuje ciljane napade na oporbu u cjelini, bez obzira na to je li riječ o nevladinim organizacijama, medijskim kućama ili civilima. U rezoluciji se predlaže da se, iz humanitarnih razloga, osmisle akademske mogućnosti za osobe u Hong Kongu koje trpe zbog prisile Kine.

D. Japan

Europska unija i Japan strateški su partneri od 2003. i dijele temeljne vrijednosti kao što su poštovanje ljudskih prava, demokracija i vladavina prava te snažnu predanost održivom razvoju, multilateralizmu i sustavu Svjetske trgovinske organizacije utemeljenom na pravilima. Japan je predan učinkovitoj provedbi Pariškog sporazuma o klimatskim promjenama i drugih multilateralnih sporazuma u području okoliša. Međutim, postoje neka pitanja koja izazivaju zabrinutost EU-a: primjena smrtne kazne, kitolov te roditeljske otmice djece iz EU-a u Japanu.

U veljači 2019. Unija i Japan unaprijedili su svoj bilateralni strateški odnos privremenom provedbom Sporazuma o strateškom partnerstvu i stupanjem na snagu Sporazuma o gospodarskom partnerstvu. Sporazum o gospodarskom partnerstvu najvažniji je bilateralni trgovinski sporazum koji je EU do sada sklopio jer obuhvaća gotovo trećinu svjetskog BDP-a, gotovo 40 % svjetske trgovine i više od 600 milijuna ljudi. Taj sporazum sadrži i obveze u pogledu trgovine robom i uslugama te predstavlja okvir kojim se promiču bilateralna ulaganja. Njime se također postavljaju ambiciozni ciljevi za održivi razvoj te prvi put uključuje posebna obveza poštovanja Pariškog klimatskog sporazuma. EU i Japan potpisali su 22. lipnja 2020. [sporazum o sigurnosti civilnog zrakoplovstva](#). Reciprocitet putovanja bez vize za građane EU-a u Japan i dalje je problem u bilateralnim odnosima s obzirom na to da japanski državljani imaju pristup EU-u bez vize.

Japan je, nakon Kine, drugi po veličini trgovinski partner EU-a u Aziji, a 2020. godine ukupna vrijednost trgovine iznosila je 109 milijardi EUR. Vrijednost izvoza EU-a u Japan iznosila je 2020. 54,9 milijardi EUR. EU je zabilježio suficit u trgovini robom od 0,5 milijardi EUR. U području trgovine uslugama, EU je 2018. u Japan izveo 35 milijardi EUR u uslugama i iz Japana uveo 18 milijardi EUR, što za EU predstavlja suficit od 16,3 milijarde EUR u trgovini uslugama.

Obje strane i dalje rade na poboljšanju ulagačkih odnosa te će u budućnosti zaključiti poseban sporazum o ulaganjima koji bi uključivao standarde za zaštitu ulagača i ulaganja te mehanizam za rješavanje sporova. EU i Japan zaključili su u srpnju 2018. pregovore o adekvatnoj razini zaštite podataka te u siječnju 2019. donijeli odluke o uzajamnom priznavanju sustava za zaštitu podataka kao „ekvivalentnih” i time stvorili najveće svjetsko područje sigurnog protoka podataka.

Zbog bolesti COVID-19, sastanak na vrhu između EU-a i Japana 2020. u Tokiju na kraju je održan 26. svibnja 2020., u formatu sastanka čelnika EU-a i Japana. Čelnici su ponovno potvrdili svoju predanost zajedničkom radu na rješavanju posljedica pandemije bolesti COVID-19 i razvoju cjepiva. U okviru skupine G7 Europska unija

i Japan obvezali su se i na osiguravanje bržeg globalnoga gospodarskog oporavka. Obvezali su se i na suradnju u području klimatskih promjena i istraživanja, pri čemu zeleni plan i digitalna agenda predstavljaju sredstva za daljnje jačanje suradnje. EU i Japan ponovno su potvrdili svoju suradnju u području mira i sigurnosti te borbe protiv kampanja dezinformiranja.

Vijeće Europske unije održalo je 25. siječnja 2021. raspravu s japanskim ministrom vanjskih poslova Toshimitsuom Motegijem o pristupima EU-a i Japana indopacifičkoj regiji te se složilo da bi bilo korisno da EU poveća svoj angažman u toj regiji, kao i suradnju s Japanom i drugim partnerima istih nazora. Izražen je i zajednički interes za unapređenje suradnje u području povezivosti, pomorske sigurnosti, okoliša i klimatskih promjena, trgovine i ulaganja, digitalnih pitanja, promicanja multilateralizma i podupiranja međunarodnog poretka utemeljenog na pravilima.

U svibnju 2022. u Tokiju je održan 28. sastanak na vrhu EU-a i Japana kako bi se ponovno potvrdile obveze stranaka u okviru Sporazuma o gospodarskom partnerstvu između EU-a i Japana i Sporazuma o strateškom partnerstvu, koji su utemeljeni na zajedničkim interesima i vrijednostima slobode, poštovanja ljudskih prava, demokracije, vladavine prava, otvorene, slobodne i poštene trgovine, učinkovitog multilateralizma i međunarodnog poretka utemeljenog na pravilima. Čelnici EU-a i Japana zatražili su da Rusija odmah zaustavi svoju vojnu agresiju na Ukrajinu te da bezuvjetno povuče sve svoje snage i u potpunosti poštuje teritorijalnu cjelovitost, suverenitet i neovisnost Ukrajine unutar njezinih međunarodno priznatih granica. Čelnici su podržali Ukrajinu u suradnji sa skupinom G7 i drugim zemljama istomišljenicama kad je riječ o dodatnim sankcijama protiv Rusije. Predsjednik Europskog vijeća Charles Michel izjavio je da je Japan najbliži strateški partner EU-a u indopacifičkoj regiji te da je rat Rusije protiv Ukrajine pokazao da je dublja suradnja od ključne važnosti. EU i Japan donijeli su i zajedničku izjavu te pokrenuli digitalno partnerstvo kako bi promicali suradnju i pomogli osigurati uspješnu digitalnu transformaciju kojom se ostvaruju solidarnost, blagostanje i održivost. Čelnici su raspravljali i o tome kako surađivati kako bi globalna energetska tržišta ostala stabilna i kako bi se osigurala diversifikacija izvora opskrbe energijom i sigurnost opskrbe. Kad je riječ o sigurnosti i obrani, EU i Japan obvezali su se da će dodatno poboljšati svoja bliska savjetovanja, među ostalim o neširenju oružja i razoružanju te suzbijanju hibridnih prijetnji. EU i Japan nastavit će s provedbom zelenog saveza EU-a i Japana, pokrenutog na sastanku na vrhu 2021. Ponovno su potvrdili važnost suradnje u područjima kao što su čišći vodik, nuklearna sigurnost, energija iz obnovljivih izvora i recikliranje ugljika.

Kao sastavni dio unapređenja bilateralnih strateških odnosa EU-a i Japana, Europski parlament i japanski Diet jačaju svoj međuparlamentarni dijalog. Zbog toga je Parlament u prosincu 2018. donio dvije rezolucije: [popratnu rezoluciju o sklapanju Sporazuma o strateškom partnerstvu između EU-a i Japana](#) te [popratnu rezoluciju o sklapanju Sporazuma o gospodarskom partnerstvu između EU-a i Japana](#). Parlament je 1. srpnja 2020. donio [rezoluciju](#) o međunarodnim i domaćim roditeljskim otmicama djece iz EU-a u Japanu u kojoj se ističe situacija djece koja trpe zbog roditeljskih otmica djece u Japanu i naglašava da se ne provode mjerodavni zakoni i sudske odluke. Druge važne rezolucije za odnose s Japanom donesene su 21. siječnja 2021. o [povezivosti i odnosima EU-a i Azije](#), 7. lipnja 2022. o [EU-u i sigurnosnim izazovima u indopacifičkoj regiji](#) te 5. srpnja 2022. o [indopacifičkoj strategiji u području trgovine i ulaganja](#).

Nakon ostavke japanskog premijera s najdužim stažem Shinza Abea, novi premijer Yoshihide Suge preuzeo je dužnost u rujnu 2020., a naslijedio ga je Fumio Kishida početkom listopada 2021. Opći izbori u Japanu održani su 31. listopada 2021. kako bi se izabrali članovi Zastupničkog doma na razdoblje od četiri godine. Vladajuća Liberalna demokratska stranka (LDP) zadržala je stabilnu većinu, premda je izgubila nekoliko mandata.

Japan i svijet bili su duboko šokirani ubojstvom bivšeg premijera Shinza Abea 8. srpnja 2022. u Nari, gdje je vodio kampanju za izbore za japanski Dom vijećnika 2022. Izbori su održani samo dva dana kasnije, 10. srpnja 2022., te je na šest godina izabrana polovina gornjeg doma. LDP je neznatno povećao broj svojih mjesta, a zabilježen je novi rekord s 28 % mandata koje su osvojile kandidatkinje.

E. Južna Koreja (Republika Koreja)

Odnosi EU-a i Južne Koreje započeli su 1997. potpisivanjem Sporazuma o suradnji i uzajamnoj administrativnoj pomoći u carinskim pitanjima.

Južna Koreja jedan je od deset glavnih strateških partnera EU-a, a strateško partnerstvo EU-a i Južne Koreje temelji se na tri glavna stupa, odnosno na trima ključnim sporazumima:

- [Okvirni sporazum između EU-a i Južne Koreje](#), koji je na snazi od lipnja 2014. i kojim se osigurava opća struktura za strateško partnerstvo i sveobuhvatnu bilateralnu suradnju. Zajednički odbor osigurava i prati njegovu provedbu.
- [Sporazum o slobodnoj trgovini između EU-a i Južne Koreje](#), ratificiran u prosincu 2015. Južna Koreja bila je prva azijska zemlja koja je potpisala sporazum o slobodnoj trgovini s EU-om, a taj je sporazum jedan od najambicioznijih trgovinskih sporazuma EU-a koji ide dalje od bilo kojeg prethodnog sporazuma. Cilj je sporazuma o slobodnoj trgovini ukloniti prepreke bilateralnoj trgovini, stvoriti prošireno i sigurno tržište za robu i usluge te kreirati stabilno okruženje za ulaganja.
- [Okvirni sporazum o sudjelovanju u upravljanju kriznim situacijama između EU-a i Južne Koreje](#), koji je na snazi od 2016. i kojim se jača strateško partnerstvo za sigurnosna pitanja tako što se Južnoj Koreji omogućuje sudjelovanje u operacijama EU-a za upravljanje krizama civilnog i vojnog karaktera. Okvirnim sporazumom o partnerstvu olakšava se i sudjelovanje Južne Koreje u misijama i operacijama zajedničke sigurnosne i obrambene politike (ZSOP) EU-a kako bi se poboljšala učinkovitost odgovora na krizu.

18. sastanak Zajedničkog odbora EU-a i Republike Koreje održan je u Seoulu u lipnju 2022. Odbor je osudio rusku invaziju na Ukrajinu i složio se da Rusija mora poštovati teritorijalnu cjelovitost, suverenitet i neovisnost Ukrajine unutar njezinih međunarodno priznatih granica. EU i Južna Koreja također su se obvezali da će udružiti snage u jačanju provedbe Pariškog sporazuma, među ostalim uoči konferencije COP27 u Sharm El Sheikhu, te da će poticati donošenje vrlo ambicioznog globalnog okvira za biološku raznolikost za razdoblje nakon 2020. uoči konferencije COP15 u Montrealu, uz potporu prijelaza na kružno gospodarstvo i čistu energiju. Također su istražili mogućnosti za uspostavu zelenog partnerstva EU-a i Republike Koreje.

U svibnju 2021. Južna Koreja bila je domaćin (okolišnog) sastanka na vrhu P4G Seoul održanog 2021., na kojem je objavljena Deklaracija iz Seoula u kojoj se

zagovara zadržavanje porasta globalne temperature u odnosu na predindustrijske razine na manje od 2 °C umjesto na 1,5 °C. Čelnici su se zauzeli za povećanje nacionalnih doprinosa smanjenju stakleničkih plinova i ubrzavanje napora za prelazak s neobnovljivih izvora energije i suradnju u rješavanju problema plastičnog otpada u morskim ekosustavima.

Od 2011. bilateralna trgovina nastavila je rasti, čak i tijekom pandemije bolesti COVID-19, te je 2020. dosegla gotovo 90 milijardi EUR. Ukupna vrijednost robne razmjene porasla je za 45,9 % u razdoblju između 2010. i 2020. EU je 2020. bio treći po redu partner Južne Koreje u pogledu uvoza (11,8 %) i četvrta po redu izvozna destinacija te zemlje (9,3 %). Međutim, u nekim područjima i dalje postoje izazovi, a EU poziva Južnu Koreju da ukloni trajne prepreke uvozu proizvoda životinjskog podrijetla iz EU-a te da ratificira predstojeću konvenciju Međunarodne organizacije rada (ILO) (br. 105) o prisilnom radu.

Južnokorejski sektor znanosti i tehnologije jedan je od najnaprednijih na svijetu. Usredotočen je na inovacije i do sada je postigao impresivne rezultate u području robotike i umjetne inteligencije, što otvara nove prilike za povećanje znanstvene i tehnološke suradnje s EU-om. Tješnja suradnja već je uspostavljena u području kiberprijetnji, s obzirom na to da Južna Koreja ima visokodigitalizirano gospodarstvo te nakon hakerskih napada koji su pogodili milijune ljudi i službenih stranica razvija nacionalnu strategiju za kibersigurnost. Za većinu kibernapada optužena je Sjeverna Koreja. EU i Južna Koreja održali su u studenome 2020. šesti kiberdijalog na kojem je izražena obostrana potpora uspostavi programa djelovanja. Tim će se programom doprinijeti širenju odgovornog ponašanja u kiberprostoru i rješavanju kibersigurnosnih pitanja u kontekstu međunarodne sigurnosti u okviru Ujedinjenih naroda. Na predsjedničkim izborima održanima u ožujku 2022. pobijedio je konzervativni kandidat Yoon Suk-yeol nakon vrlo osporavane izborne utrke. Predsjednik Yoon osigurao je tijesnu pobjedu nad Leeom Jae-Myungom, kandidatom Demokratske stranke, na temelju obećanja o borbi protiv socijalnih nejednakosti. Osmi lokalni izbori održani su u lipnju 2022. i podudarali su se s dopunskim izborima za slobodna mjesta u Nacionalnoj skupštini. To su bili prvi nacionalni izbori za vrijeme mandata predsjednika Yoona Suk-yeola nakon što je preuzeo na dužnost 10. svibnja 2022. Vladajuća stranka predsjednika Yoona Suk-yeola osvojila je 12 od 17 utrka za mjesta gradonačelnika u velikim gradovima i guvernera pokrajina, što je dodatno proširilo konzervativni utjecaj Yoona manje od tri mjeseca nakon što je pobijedio na predsjedničkim izborima.

Južna Koreja dovršila je u travnju 2021. ratifikaciju triju konvencija Međunarodne organizacije rada (MOR): Konvenciju o slobodi udruživanja i zaštiti prava na organiziranje, Konvenciju o pravu na organiziranje i kolektivno pregovaranje te Konvenciju o prisilnom radu koju još treba ratificirati.

Južna Koreja tvrdi da joj je Japan i dalje dužan isplatiti odštetu za Drugi svjetski rat. Odnosi su i dalje napeti unatoč naporima da se na temelju sporazuma iz 1965. ponovno uspostave veze. Posebno je sporno pitanje „žena za utjehu”, to jest seksualnih robinja u razdoblju od 1932. do 1945. Južna Koreja izrazila je zabrinutost i zbog japanskih planova da se kontaminirana voda iz nuklearne elektrane u Fukushima ispusti u Tihim ocean, što bi se negativno odrazilo na morsku floru i faunu, a time i na sektor ribarstva. Vanjskopolitički pristup predsjednika Yoona Suk-yeola uključivao je približavanje Japanu kako bi se riješili postojeći sporovi i prevladale trgovinske prepreke. Nakon što su godinama obustavljene zbog pandemije bolesti COVID-19,

Južna Koreja i Sjedinjene Američke Države nastavile su sa zajedničkim vojnim vježbama u kolovozu 2022. nakon odluke predsjednika Yoona Suk-yeola o jačanju politike odvratanja. Sjedinjene Američke Države, Južna Koreja i Japan prethodno su u proljeće 2022. sudjelovali u vježbi za presretanje balističkih projektila uz obalu Havaja, što je bio znak za bolje odnose između Seoula i Tokija.

Europski parlament vrlo je zabrinut zbog međukorejskih odnosa. Od travnja do rujna 2018. održana su tri sastanka na vrhu između Sjeverne i Južne Koreje na temu nuklearnog razoružanja, no dijalog i suradnja zastali su nakon sastanka na vrhu SAD-a i Sjeverne Koreje 2019. u Hanoju te su se dodatno pogoršali u kolovozu 2019. nakon zajedničke vojne vježbe SAD-a i Južne Koreje. Napetosti su dosegle vrhunac kada je Sjeverna Koreja u ožujku 2020. lansirala projekte kratkog dometa te u lipnju 2020. nakon eksplozije u međukorejskom uredu za vezu u Kaesongu i smrti južnokorejskog državljanina na području Sjeverne Koreje. Južnokorejski predsjednik Yoon Suk-yeol najavio je 15. kolovoza 2022. da će Pjongjangu ponuditi opsežan paket pomoći u zamjenu za denuklearizaciju, čime bi se znatno unaprijedilo gospodarstvo Sjeverne Koreje ako bi ta zemlja započela istinski i značajan proces denuklearizacije. Europska unija podržava diplomatsko rješenje korejske nuklearne krize i namjerava nastaviti sa svojom strategijom kritičkog angažmana. Parlament je jedina institucija EU-a koja ima službene diplomatske odnose sa Sjevernom Korejom.

F. Sjeverna Koreja (Demokratska Narodna Republika Koreja)

Europska unija prema Sjevernoj Koreji primjenjuje politiku „kritičkog angažmana“, koja obuhvaća vršenje pritiska u vidu sankcija i ostale mjere, dok su istovremeno komunikacijski kanali i dalje otvoreni. Bilateralni su odnosi s tom zemljom ograničeni i nije na snazi ni jedan bilateralni politički ili trgovinski sporazum. Izuzev humanitarne pomoći, razvojna suradnja EU-a, koja se uglavnom odnosi na sigurnost opskrbe hranom, podliježe političkim razmatranjima, sankcijama UN-a i drugim ograničenjima. Unija sa Sjevernom Korejom nema bilateralni program razvojne pomoći. Šest država članica EU-a ima veleposlanstvo u Pjongjangu, uz francuski ured za suradnju u području kulture, dok je znatan broj država članica EU-a svoje veleposlanike u Seoulu akreditirao i u Sjevernoj Koreji. Sjeverna Koreja zatvorila je granice u siječnju 2020., što je dovelo do poteškoća u slanju osoblja u tu zemlju i iz nje te je diplomatska prisutnost smanjena.

Kao odgovor na njezine aktivnosti u području razvoja nuklearnog oružja i balističkih projektila, EU je protiv Sjeverne Koreje uveo najstrože sankcije koje je ikada uveo protiv neke zemlje. Europska unija provela je sve relevantne rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a te uspostavila vlastiti neovisni režim sankcija, kojim se nadopunjuju i učvršćuju sankcije UN-a. Unija je u rujnu 2020. provela četvrti krug približavanja trećim zemljama, u okviru kojega ih je poticala da u potpunosti provedu rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a. EU je 22. ožujka 2021. [objavio sankcije protiv Sjeverne Koreje zbog ljudskih prava](#), prve sankcije u okviru globalnog režima sankcija EU-a za kršenje ljudskih prava. Na popis su, zbog represivnog djelovanja u toj zemlji, uvrštena dva ministra i Središnji ured javnog tužitelja.

Sjeverna Koreja pojačala je svoj nuklearni program 2017., čime su povećane i napetosti sa Sjedinjenim Američkim Državama i Južnom Korejom. Premda je politika SAD-a bila usmjerena na vršenje najvećeg mogućeg pritiska, bivši južnokorejski predsjednik Moon Jae-in sudjelovao je u smirivanju napetosti te se 2018. tri puta susreo s vođom Sjeverne Koreje Kim Jong-unom. Međutim, nakon neuspjelog sastanka na vrhu održanog 2019.

u Hanoiju između predsjednika Trampa i Kim Jong-una povećale su se napetosti i nepovjerenje. Od srpnja 2021. Međunarodna agencija za atomsku energiju izvješćuje o povećanju nuklearne aktivnosti u Nuklearnom istraživačkom centru u Jongbjonu, gdje se nalazi eksperimentalni reaktor od pet megavata. Iako je u kolovozu 2021. osudila Sjedinjene Američke Države i Južnu Koreju zbog njihovih zajedničkih vojnih vježbi, Sjeverna Koreja najavila je da će produžiti svoj nuklearni program ako Sjedinjene Američke Države ne zaustave svoju politiku sankcija. Od rujna 2021. Sjeverna Koreja provodi testiranja s novim krstarećim projektilima velikog dometa koji mogu letjeti niže i s vrlo ravnim putanjama, zbog čega ih je teško presresti. Najveće testiranje balističkih projektila provela je 2022., a pokazalo se da bi njezini interkontinentalni projektili mogli doprijeti do Sjedinjenih Američkih Država. Napetosti su povećane u ožujku 2022. jer je Sjeverna Koreja lansirala novu vrstu interkontinentalnog balističkog projektila (ICBM), Hwasong-17, svoj do sada najveći projektil, čija visina leta nadmašuje visinu bilo kojeg prethodno testiranog ICBM-a, uz doseg od 6000 km. Vođa Sjeverne Koreje Kim Jong-un održao je govor u kojem je predložio da se tijekom 2022. održi još više nuklearnih pokusa. Južna Koreja jača svoje obrambene sposobnosti i vojnu suradnju sa Sjedinjenim Američkim Državama, među ostalim sudjelovanjem u zajedničkim vojnim vježbama velikih razmjera i raspoređivanjem dodatnih američkih sustava zračne i raketne obrane. Strategija Sjeverne Koreje jest prisiliti Sjedinjene Američke Države da ponovno otvore pregovore o sankcijama i humanitarnoj pomoći. Napetosti su utjecale na međukorejske odnose i povećale regionalne sigurnosne rizike. Ponovno testiranje projektila od strane Sjeverne Koreje tijekom 2022., zajedno s ruskom invazijom na Ukrajinu, velik je izazov za južnokorejskog predsjednika Yoon Seok-yeola, koji slijedi vrlo čvrst pristup.

EU je osudio lansiranja projektila i pozvao Sjevernu Koreju da ispuni svoje obveze iz rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a i da se suzdrži od svih djelovanja kojima se ugrožava okruženje za nastavak diplomacije i dijaloga. EU je predan denuklearizaciji. Sve dok Sjeverna Koreja ne ispuni svoje obveze iz rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a, EU će nastaviti strogo provoditi sankcije i istodobno poticati međunarodnu zajednicu da učini isto. Europski parlament donio je nekoliko rezolucija u kojima osuđuje nuklearne i raketne programe Sjeverne Koreje te je izrazio duboku zabrinutost zbog sve lošijeg stanja ljudskih prava u toj zemlji.

U rujnu 2022. sjevernokorejska Vrhovna narodna skupština donijela je zakon kojim se nuklearni status te zemlje čini nepovratnim i omogućuje preventivni nuklearni napad ako se uoči neposredni napad.

Jorge Soutullo / Samuel Cantell / Stefania Gazzina / Airis Meier
10/2022

5.6.9. JUGOISTOČNA AZIJA

Indopacifička regija prolazi kroz brze promjene, a s obzirom na to da u njoj živi više od 50 % svjetskog stanovništva, postaje ključna geostrateška regija. Dvije trećine svjetske trgovine kontejnerskim transportom prolazi kroz indopacifičku regiju, a njezini morski putovi važni su za trgovinu i opskrbu energijom. Strategija EU-a za suradnju u indopacifičkoj regiji donesena je u rujnu 2021. kako bi se povećao angažman EU-a i izgradila partnerstva za jačanje međunarodnog poretka utemeljenog na pravilima i rješavanje globalnih izazova. Unija prilagođava svoje postojeće instrumente kako bi poduprla [stratešku autonomiju EU-a](#). [Njezin Strateški kompas za sigurnost i obranu](#), koji je Vijeće službeno odobrilo u ožujku 2022., promiče otvorenu regionalnu sigurnosnu arhitekturu utemeljenu na pravilima, uključujući sigurne pomorske putove, izgradnju kapaciteta i pojačanu pomorsku prisutnost u indopacifičkoj regiji.

EU jača veze sa zemljama jugoistočne Azije i promiče regionalnu integraciju s Udruženjem država jugoistočne Azije (ASEAN). Tu regiju pogađaju neki geostrateški problemi, kao što su spor u Južnom kineskom moru i pitanje Tajvana, te problemi povezani s okolišem, posebno u podregiji Mekong. Unija je u jugoistočnoj Aziji snažan ekonomski subjekt i važan donator razvojne pomoći, te je angažirana u izgradnji institucija, jačanju demokracije i promicanju dobrog upravljanja i ljudskih prava. EU je mobilizirao paket u iznosu većem od 800 milijuna EUR za borbu protiv pandemije bolesti COVID-19 u toj regiji i za ublažavanje njezinih socioekonomskih posljedica.

U ovom informativnom članku opisuje se regija jugoistočne Azije. Vidjeti također informativne članke o južnoj Aziji ([5.6.7](#)) i istočnoj Aziji ([5.6.8](#)).

PRAVNA OSNOVA

- Glava V. (vanjsko djelovanje EU-a) Ugovora o Europskoj uniji.
- Članci 206. i 207. (trgovina) te članci od 216. do 219. (međunarodni sporazumi) Ugovora o funkcioniranju Europske unije.
- Sporazumi o partnerstvu i suradnji (bilateralni odnosi).

A. Savez država jugoistočne Azije (ASEAN)

Prvi sastanak na vrhu ASEAN-a, održan u veljači 1976. na Baliu, okupio je predstavnike Indonezije, Malezije, Filipina, Singapura i Tajlanda. Brunej, Vijetnam, Laos, Kambodža i Mjanmar kasnije su se pridružili savezu. ASEAN se strogo drži načela nemiješanja u unutarnje poslove svojih članica.

EU i ASEAN partneri su i istomišljenici u izazovnom geopolitičkom kontekstu koji vjeruju u multilateralizam utemeljen na pravilima. Tijekom [45 godina suradnje](#) ASEAN i EU izgradili su snažne odnose, uglavnom trgovinske i gospodarske, te su trenutačno strateški partneri. EU je drugi najveći partner ASEAN-a s udjelom od 13 % u ukupnoj svjetskoj trgovini tog saveza. ASEAN je treći najvažniji partner EU-a izvan Europe (nakon SAD-a i Kine). Konačni cilj je sklapanje sporazuma o slobodnoj trgovini između regija na razini EU-a i ASEAN-a.

Najnoviji ministarski sastanak EU-a i ASEAN-a u srpnju 2021. zaključen je sporazumom o razvoju strateškog partnerstva dogovorenog u prosincu 2020. Dva su bloka sada obavezna održavati redovite sastanke na vrhu na razini čelnika kako bi dodatno unaprijedili ekonomsku i sigurnosnu suradnju te poboljšali odnose u područjima kao što su povezanost i razvoj. Nadalje, EU i ASEAN obvezali su se da će uložiti dodatne napore za stvaranje praktičnog okvira za sporazum o slobodnoj trgovini između regija. Razmatraju i moguće partnerstvo za povezanost, uzimajući pritom u obzir Strategiju EU-a za povezivanje Europe i Azije i Glavni plan za povezanost ASEAN-a 2025. Obje su se strane složile i da će osnovati zajedničku radnu skupinu za rješavanje izazova povezanih s ostvarenjem ciljeva održivog razvoja u sektoru biljnog ulja, osobito palmina ulja. U veljači 2022. održan je 29. sastanak Zajedničkog odbora za suradnju EU-a i ASEAN-a. Obje su strane istaknule važnu ulogu ASEAN-a i EU-a u regionalnim i globalnim pitanjima, preispitale četvrtu godinu provedbe akcijskog plana EU-a i ASEAN-a za razdoblje 2018.–2022., pri čemu je više od 88 % linija djelovanja postignuto ili se trenutačno rješava, te sa zanimanjem iščekuje pravodobno dovršenje sljedećeg akcijskog plana (2023.–2027.).

Savjetovanje ministara gospodarstva zemalja ASEAN-a i povjerenika EU-a za trgovinu održano je 14. rujna 2021. Dvije strane podržale su Program rada ASEAN-a i EU-a za ulaganja za razdoblje 2021.–2022., ponovno su potvrdile svoju predanost jačanju gospodarske suradnje i formulirale parametre budućeg sporazuma o slobodnoj trgovini između ASEAN-a i EU-a.

Novim strateškim partnerstvom EU-a i ASEAN-a EU nastoji nastaviti promicati parlamentarnu dimenziju odnosa, primjerice podupiranjem strukturiranih razmjena i promicanjem zajedničke parlamentarne skupštine Europskog parlamenta i Međuparlamentarne skupštine ASEAN-a (AIPA) kako bi se osigurala demokratska odgovornost i forum za multilateralne razmjene radi rješavanja globalnih pitanja. Delegacija u ASEAN-u održala je 14. lipnja 2021. sastanak kako bi razmijenila mišljenja sa zemljama ASEAN-a i ESVD-om o strateškom partnerstvu EU-a i ASEAN-a i indo-pacifičkoj strategiji EU-a. Dana 22. lipnja 2021. održan je inauguracijski međuregionalni parlamentarni dijalog EP-AIPA kako bi se raspravilo o budućnosti trgovinskih odnosa EU-a i ASEAN-a i posljedicama pandemije bolesti COVID-19.

[Regionalno sveobuhvatno gospodarsko partnerstvo \(RCEP\)](#), potpisano u studenom 2020., stupilo je na snagu u siječnju 2022. RCEP, koji uključuje 10 država ASEAN-a i pet azijsko-pacifičkih partnera Unije, najveći je sporazum o slobodnoj trgovini na svijetu koji pokriva više od polovice globalnog izvoza i gotovo trećinu globalnog bruto domaćeg proizvoda (BDP). Sporazum o slobodnoj trgovini obuhvaća većinu gospodarskih sektora, a očekuje se da će se s oko 90 % robe trgovati bez carina. Većina te robe već ostvaruje tu korist na temelju postojećih sporazuma između članova. Moglo bi biti potrebno do 20 godina da ta smanjenja carina stupe na snagu. Kambodža, Laos i Mjanmar imaju dulja prijelazna razdoblja. Osjetljivi sektori kao što je poljoprivreda uglavnom su isključeni iz smanjenja carina. Članice RCEP-a trebale bi imati koristi od zajedničkih pravila o podrijetlu, ukidanja izvoznih kvota, pojednostavnjenih carinskih postupaka i lakšeg prekograničnog pristupa trgovinskim zonama. Sirovine, strojevi, motorna vozila i potrošački proizvodi vjerojatno će biti ključna područja rasta.

B. Azijsko-europski sastanak (ASEM) i sastanak Parlamentarnog partnerstva Azije i Europe (ASEP)

Cilj je ASEM-a jačanje gospodarske suradnje, političkog dijaloga i promicanja međuljudskih veza između EU-a i Azije. Partneri su nedavno istaknuli potrebu za učinkovitim i brzim djelovanjem u području klimatskih promjena, sigurnosne suradnje, trgovine i ljudskih prava.

U studenome 2021. Kambodža je preuzela ulogu domaćina 13. sastanka na vrhu ASEM-a (ASEM-13) i 11. sastanka parlamentarnog partnerstva Azije i Europe (ASEP-11). Cilj je sastanka ASEM-13 ojačati multilateralizam, s naglaskom na rješavanju globalnih izazova, kao što su klimatske promjene, održivi razvoj i terorizam, te poboljšati multilateralni trgovinski sustav. U skladu s tom općom temom sastanak ASEP-11 održao se kao jedan od popratnih događaja uz sastanak ASEM-13 u okviru teme jačanja parlamentarnog partnerstva za mir i održivi razvoj u razdoblju nakon pandemije bolesti COVID-19.

C. Indonezija

Indonezija postaje sve važniji partner EU-a kao članica skupine G20, treća najveća svjetska demokracija i najveća zemlja s muslimanskom većinom. Suradnja EU-a i Indonezije temelji se na sporazumu o partnerstvu i suradnji iz 2014. Sastanak Zajedničkog odbora EU-a i Indonezije iz lipnja 2021. bio je korak naprijed u trenutačnoj bilateralnoj suradnji u okviru Sporazuma o partnerstvu i suradnji. Čelnici su istaknuli važnost jačanja i provedbe globalnih programa međunarodne zajednice u indopacifičkoj suradnji, naglašavajući svoju predanost borbi protiv klimatskih promjena i radu na zajedničkom zelenom programu.

[Indonezija i EU održali su šesti Zajednički odbor u srpnju 2022.](#) na Baliu kako bi preispitali bilateralne odnose. Pozdravili su uzajamno priznavanje njihovih potvrda o cjepivima protiv bolesti COVID-19 od svibnja 2022. Prethodno je [šesti dijalog o sigurnosnoj politici održan u studenome 2021.](#), a šesti politički dijalog u ožujku 2022. Indonezija je izrazila interes za poboljšanje mobilnosti pri ulasku u EU liberalizacijom schengenskog viznog režima za poslovne i turističke posjete iz Indonezije. Indonezija i EU ponovno su potvrdili svoju predanost suverenitetu, neovisnosti i teritorijalnoj cjelovitosti Ukrajine, izražavajući žaljenje zbog ruske agresije. Obje su strane pohvalile posjet predsjednika Joka Widoda Kijevu i Moskvi te podržale [Inicijativu o sigurnom prijevozu žitarica i hrane iz ukrajinskih luka](#) dogovorenu između Rusije, Ukrajine, Turske i UN-a u srpnju 2022. Obnovili su svoju predanost jačanju duha multilateralizma i pridržavanju međunarodnog prava radi promicanja mira i stabilnosti. Dvije su se strane složile da će nastaviti partnerstvo od uzajamnih koristi u sigurnosnoj suradnji, uključujući pomorsku sigurnost, mirovne operacije, kibernetičku sigurnost i borbu protiv terorizma.

Indonezija je poticala daljnju razmjenu znanja i savjetovanja o suradnji u području sigurnosti i obrane putem programa EU-a za jačanje sigurnosne suradnje u Aziji i s Azijom (ESIWA) i ključnih pomorskih ruta u Indijskom oceanu (CRIMARIO). Oboje su strane pozdravile planiranje buduće zajedničke pomorske vježbe i činjenicu da se Indonezijsko sveučilište za obranu pridružilo mreži Akademije EU-a za obranu i sigurnost kao pridruženi član. Zajednički odbor u srpnju 2022. primio je na znanje i sastanak Radne skupine za trgovinu i ulaganja održan u travnju 2022. na kojem se raspravljalo o bilateralnoj trgovini i ulaganjima te potvrdio predanost ubrzanju rada

na [tekućim pregovorima o sveobuhvatnom sporazumu o gospodarskom partnerstvu između Indonezije i EU-a](#).

U lipnju 2021. Svjetska trgovinska organizacija (WTO) [izdala je dokument](#) o sporu u vezi s biogorivima u vezi s palminim uljem između EU-a i Indonezije. Indonezija je u prosincu 2019. podnijela tužbu WTO-u protiv EU-a u vezi s određenim mjerama koje se odnose na palmino ulje i biogoriva proizvedena iz palminih kultura, tvrdeći da su ograničenja EU-a za biogoriva proizvedena iz palminog ulja nepoštena i diskriminatorna te je zatražila savjetovanje WTO-a za rješavanje sporova. Savjetovanja o mjerama održana su 19. veljače 2020., ali s obzirom na to spor nije riješen, Indonezija je u ožujku 2020. zatražila od Tijela WTO-a za rješavanje sporova da osnuje povjerenstvo za razmatranje tog pitanja. Odluka WTO-a još nije donesena, a nagađa se da će biti donesena do kraja 2022. Neovisno o tome, ruska invazija na Ukrajinu uzrokovala je globalnu nestašicu jestivog ulja, što bi moglo pomoći Indoneziji da vrati udio na tržištu palminog ulja u EU-u. Bez obzira na rezultate odluke WTO-a, EU želi povećati svoj ugled i potpisati nove sporazume, među ostalim i zbog [energetske krize uzrokovane ratom u Ukrajini](#) te postoje nagađanja da bi u narednim godinama moglo doći do porasta uvoza palmina ulja u EU.

EU je treći po veličini trgovinski partner Indonezije, s ukupnom vrijednošću robne trgovine od 20,6 milijardi eura 2020. te suficitom od 6,2 milijarde eura u korist Indonezije. Izravna strana ulaganja EU-a u Indoneziji 2019. godine iznosila su 25,8 milijardi eura.

U travnju 2020. u Indoneziji su istodobno održani predsjednički, parlamentarni i regionalni izbori. Joko Widodo (Jokowi) iz Indonezijske demokratske stranke osvojio je drugi mandat, no kriza prouzročena bolešću COVID-19 njegovo je vodstvo i širu popularnost stavila na kušnju. Vlada je dala prednost razvoju infrastrukture uz pomoć stranih i privatnih ulaganja. Međutim, donošenje politika usmjereno je na oporavak od pandemije bolesti COVID-19.

Sljedeći predsjednički izbori trebali bi se održati 2024. godine. Predsjednik Jokowi vrlo će se vjerojatno kandidirati za treći mandat. Tijekom protekle godine došlo je do nekoliko preustroja kabineta.

Kada je predsjednik Joko Widodo najavio planove za izgradnju novog glavnog grada, obećao je modernu, zelenu i visokotehnološku metropolu. Budućnost projekta vrijednog 30 milijardi eura ovisit će o izborima u veljači 2024. Očekuje se da će se izgradnja Nusantare nastaviti do 2045. godine, što se podudara sa stogodišnjicom neovisnosti Indonezije. Kako je smještena na Borneu, ima značajne ekološke troškove u regiji poznatoj po golemim prašumama i divljim životinjama, uključujući orangutane i dugonose majmune Vlada je obećala preraspodjelu bogatstva i promicanje razvoja u drugim dijelovima Indonezije.

Indonezija će ove godine predsjedati skupinom G20. Velika se pozornost posvećuje razdoru između zemalja skupine G20 oko pitanja prava Rusije na mjesto za stolom te skupine. Rusija je, kao i Ukrajina, pozvana na sastanak na vrhu na Baliu u studenom 2022. Međutim, predsjednik Putin nije prisustvovao, a predsjednik Zelenskij prisustvovao je putem videoveze.

[Parlament je u listopadu 2019. donio Rezoluciju o predloženom kaznenom zakoniku u Indoneziji](#) u kojoj je izrazio zabrinutost zbog njegovih odredbi o bogohuljenju i preljubu, kao i zabrinutost da će se novi zakonik primjenjivati protiv manjina i omogućiti diskriminaciju na temelju spola, vjere i seksualne orijentacije. Predloženi novi zakonik

potaknuo je prosvjede u zemlji. Parlament je pozdravio odluku predsjednika Widodo da odgodi njegovo usvajanje nakon velikih prosvjeda na kojima su sudjelovale tisuće ljudi diljem Indonezije.

D. Mjanmar

EU je aktivan partner u demokratskoj tranziciji Mjanmara te predvodi nastojanja međunarodne zajednice da se obnove odnosi s tom zemljom otkad je počela ponovo uspostavljati demokraciju i otvarati se prema svijetu. Zbog nekoliko desetljeća međunarodne izolacije i sankcija formalni okvirni sporazum ne postoji.

Ustav Mjanmara, koji je sastavila vojna vlada i koji je donesen na referendumu 2008., ograničava djelovanja civilne vlade i dodjeljuje iznimnu vlast vojsci, kao što je dodjela 25 % mjesta u parlamentu i nadzor nad relevantnim ministarstvima povezanim sa sigurnošću i teritorijalnom upravom. U Mjanmaru i dalje traje građanski rat koji je počeo 1948. U listopadu 2015. dogovoren je prekid vatre, no više pobunjeničkih etničkih skupina nije ga potpisalo. Demokratske reforme su uznapredovale od izbora 2015. godine kad je Aung San Suu Kyi preuzela funkcije državne savjetnice, ministrice vanjskih poslova i ministrice u Uredu predsjedništva. Posljednji opći izbori održani su 8. studenoga 2020. Vladajuća Nacionalna liga za demokraciju (NLD) Aung San Suu Kyi osvojila je dovoljno mjesta u parlamentu da formira novu vladu.

Međutim, vojska je 1. veljače 2021. državnim udarom preuzela vlast i pritvorila Aung San Suu Kyi, predsjednika U Win Myinta i druge više dužnosnike NLD-a zbog navodne izborne prijevare. Za čelnika vojne hunte proglašen je zapovjednik vojske, general Min Aung Hlaing. Protiv Aung San Suu Kyi i drugih vodećih čelnika NLD-a podnesene su prijave. Ti su događaji doveli do prodemokratskih prosvjeda i sukoba s vojskom koji su prouzročili smrtne slučajeve i teška ranjavanja.

Unija je, poput drugih međunarodnih aktera, izdala brojne izjave o Mjanmaru i nametnula sankcije protiv vojne hunte te subjekata u vlasništvu vojske. Vijeće je 22. veljače 2021. [usvojilo zaključke](#) kojima se osuđuje vojni udar i poziva na smirivanje krize, okončanje izvanrednog stanja, ponovnu uspostavu legitimne vlade i trenutačno puštanje na slobodu onih koji su pritvoreni ili uhićeni u vezi s državnim udarom. Vijeće je u ožujku, travnju i lipnju 2021. uvelo sankcije protiv pojedinaca odgovornih za vojni udar i proširilo sankcije na trgovačka društva i subjekte pod kontrolom vojske.

Potpredsjednik Komisije/Visoki predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku 30. travnja 2021. [izdao je izjavu](#) o [konsenzusu u pet točaka](#) postignutom na sastanku čelnika ASEAN-a održanom 24. travnja 2021. u Indoneziji, podupirući posebnog izaslanika ASEAN-a. Potpredsjednik Komisije/Visoki predstavnik pozvao je u listopadu 2021. Mjanmar na konstruktivnu suradnju s ASEAN-om. No Mjanmar je u listopadu 2021. izdao priopćenje za medije u kojem odbija zahtjev posebnog izaslanika ASEAN-a za sastanak s Aung San Suu Kyi. U veljači 2022. Vijeće je potvrdilo [četvrti paket sankcija](#) protiv visoko rangiranih članova i subjekata Tatmadawa (vojske), uključujući poduzeće Myanmar Oil and Gas Enterprise.

Godine 2020. ukupna vrijednost trgovine između tih dvaju partnera iznosila je 3,1 milijardu eura. Kao jedna od najslabije razvijenih zemalja, Mjanmar je korisnik trgovinske inicijative „Sve osim oružja” u okviru Općeg sustava povlastica EU-a (OSP). Mjanmar trenutačno podliježe postupku tzv. pojačanog angažmana, kojemu je cilj osigurati pridržavanje osnovnih kriterija iz Uredbe o OSP-u. Za razdoblje od 2014. do 2020. EU je Mjanmaru dodijelio 688 milijuna EUR. Unatoč nedavnom udaru Komisija još uvijek oklijeva uvesti trgovinske restrikcije zbog posljedica za stanovništvo

Mjanmara i ograničenog učinka na vojsku. [Višegodišnji okvirni program EU-a za razdoblje 2021.–2027.](#) temelji se na posebnim prioritetima za Mjanmar: upravljanju, vladavini prava, održivom rastu, pomoći raseljenim osobama, zelenom planu i digitalnoj agendi.

U toj zemlji zabilježen je [zabrinjavajući porast](#) broja smrtnih kazni od vojnog udara u veljači 2021., ali smatra se da pogubljenja nisu izvršena sve do srpnja 2022., kada je mjanmarska vojna hunta izvijestila o pogubljenju četvorice muškaraca optuženih na temelju mjanmarskog Zakona o borbi protiv terorizma iz 2014.

Prema podacima [UN-a, od svibnja 2022.](#) broj interno raseljenih osoba u Mjanmaru dosegao je milijun. Prema posljednjim podacima vjeruje se da je od vojnog udara ubijeno više od 1 900 ljudi.

Mjanmar se mora suočiti s eskalacijom napetosti među različitim zajednicama unutar stanovništva. Četvrti sastanak mirovne konferencije Unije odnosno „Konferencije Panglong za 21. stoljeće” nastavljen je 21. kolovoza 2020. Cilj je konferencije bio riješiti sukobe između vojnih i etničkih pobunjeničkih skupina pretvaranjem sporazuma o prekidu vatre na nacionalnoj razini u trajno rješenje.

Prema [indeksu demokracije za 2021.](#) Mjanmar se nalazio na 166. mjestu od 167 zemalja. Prisutni su veliki problemi u vezi s ljudskim pravima, od kojih je najozbiljniji progon pripadnika naroda Rohindža u državi Rakhine. Od kolovoza 2017. više od 800 000 pripadnika naroda Rohindža pobjeglo je u Bangladeš od progona u Mjanmaru. Zabrinute za svoju sigurnost, u kolovozu 2019. tisuće su izbjeglica odbile pokušaje Bangladeša, Mjanmara i UN-a da provedu njihovu repatrijaciju. [Parlament je u svojoj rezoluciji od 19. rujna 2019. osudio kršenja ljudskih prava pripadnika naroda Rohindža.](#) Parlament je 9. veljače 2021. [donio rezoluciju](#) u kojoj je oštro osudio preuzimanje vlasti od strane vojske i zlouporabu ljudskih prava te pozvao huntu da ponovno uspostavi civilnu vlast i odmah oslobodi sve pritvorene osobe.

Parlament je u listopadu 2021. [donio rezoluciju](#) u kojoj osuđuje povrede ljudskih prava, stalnu diskriminaciju etničkih manjina i upotrebu nasilja od strane hunte nad njihovim građanima, kao i vojni napad na medicinske stručnjake i objekte. Parlament je također pozvao Mjanmar da surađuje s posebnim izaslanikom ASEAN-a te je pozvao Vijeće da nastavi nametati ciljne sankcije onima koji su odgovorni za vojni udar u veljači 2021.

Parlament je u ožujku 2022. donio [rezoluciju o Mjanmaru, godinu dana nakon državnog udara](#), u kojoj je ponovno potvrdio svoje stajalište o toj zemlji. EU je osigurao dodatnih 1 milijun EUR neovisnom istražnom mehanizmu UN-a za Mjanmar, skupini koju je 2018. uspostavilo Vijeće UN-a za ljudska prava kako bi prikupilo dokaze o kršenjima ljudskih prava.

E. Filipini

Sporazum o partnerstvu i suradnji između Filipina i EU-a potpisan je 2011., a stupio je na snagu u ožujku 2018. [Prvi sastanak Zajedničkog odbora](#) održan je 28. siječnja 2020. u Bruxellesu, a na njemu su osnovani specijalizirani pododbori, čime se Filipinima i EU-u omogućuje da razviju puni potencijal za suradnju kako bi svoj bilateralni odnos podigli na višu razinu i ojačali međusobne veze. Nadalje, Filipini su u kolovozu 2021. preuzeli ulogu koordinatora ASEAN-a za dijalog s EU-om do 2024.

Drugi sastanak Zajedničkog odbora održan je u travnju 2022. kako bi se preispitala trenutačna bilateralna suradnja u okviru Sporazuma o partnerstvu i suradnji. U pogledu pitanja regionalne sigurnosti, kao što je spor u Južnokineskom moru, EU i Filipini

složili su se da je potrebno pronaći mirna i uključiva rješenja za sukobe, poštujući pritom načela međunarodnog prava i Povelju UN-a. Obje delegacije raspravljale su o donošenju relevantnih rezolucija na izvanrednoj posebnoj sjednici Opće skupštine Ujedinjenih naroda o Ukrajini i Vijeću za ljudska prava, u kojima se osuđuje ruska agresija na Ukrajinu.

EU je važan donator za Filipine za koje je u razdoblju od 2014. do 2020. izdvojio 325 milijuna EUR. Prioritetna područja su vladavina prava i uključivi rast. [Višegodišnjim okvirnim programom EU-a za razdoblje 2021.–2027.](#) nastavit će se cjelokupna suradnja EU-a. Bilateralna trgovina robom između EU-a i Filipina 2020. iznosila je 12,3 milijarde eura, a EU je četvrti najveći trgovinski partner Filipina s udjelom od 8,4 % u ukupnoj trgovini te zemlje 2020. godine. Pregovori o sporazumu o slobodnoj trgovini između EU-a i Filipina započeli su u prosincu 2015., a prvi krug održan je u svibnju 2016. Obuhvaćali su širok raspon pitanja, uključujući carine, necarinske prepreke trgovini, trgovinu uslugama i ulaganja, kao i trgovinske aspekte javne nabave, intelektualno vlasništvo, tržišno natjecanje i održivi razvoj.

U svibnju 2016. Rodrigo Duterte pobijedio je na predsjedničkim izborima i usvojio kontroverzne mjere protiv trgovine drogom s naredbama o upotrebi smrtonosne sile koje su dovele do kršenja ljudskih prava. Duterte je promijenio smjer vanjske politike Filipina uspostavivši novi savez s Rusijom i Kinom, unatoč sporu oko Južnokineskog mora i činjenici da su Filipini jedna od članica ASEAN-a uključenih u taj spor kao tužitelj. Unija je podržala mirovni proces iz Mindanaa te je početkom 2019. pozdravila mirno održavanje referendumu.

EU je sve više zabrinut zbog kršenja ljudskih prava, posebno zbog izvansudskih pogubljenja povezanih s „ratom protiv droge” i protuterorističkim zakonom donesenim u srpnju 2020. S obzirom na to da Filipini od prosinca 2014. ostvaruju korist od sustava trgovinskih povlastica EU-a OSP+, EU je tu zemlju podsjetio na obvezu ratifikacije i provedbe 27 međunarodnih konvencija o ljudskim i radničkim pravima, kao što je navedeno u sporazumu OSP+.

U rezoluciji iz rujna 2020. Parlament je apelirao na EU i države članice da smjesta poduzmu odgovarajuće proceduralne korake, što bi moglo dovesti do privremene uskrate povlastica iz sustava OSP+. Međutim, zasad nije bilo nikakvih daljnjih mjera slijedom tog zahtjeva.

U svibnju 2022. održani su predsjednički izbori. Novi predsjednik Filipina je Ferdinand „Bongbong” Marcos, a njegova potpredsjednica Sara Duterte, kći bivšeg predsjednika. U inauguraciji 30. lipnja 2022. predsjednik Ferdinand Marcos obećao je da će dati prednost kratkoročnim ciljevima politike u području poljoprivrede, infrastrukture i ulaganja. Istodobno će se vjerojatno pojačati konkurencija između Japana i Kine u pogledu ambicioznih planova za novu željeznicu. Za razliku od Dutertea, Marcos namjerava provoditi uravnoteženiju diplomaciju između Pekinga i Washingtona. Očekuje se da će predsjednik Ferdinand Marcos sudjelovati na sastanku na vrhu EU-a i ASEAN-a u Bruxellesu u prosincu 2022.

[Parlament je u veljači 2022. donio rezoluciju](#) u kojoj oštro osuđuje tisuće izvansudskih pogubljenja i drugih teških kršenja ljudskih prava povezanih s ratom predsjednika Rodriga Dutertea protiv droge. Zastupnici su također osudili sva zastrašivanja i nasilje nad onima koji žele razotkriti optužbe za takva zlostavljanja u toj zemlji. [Zastupnici ASEAN-a za ljudska prava](#) također su pozvali na trenutačno i bezuvjetno puštanje

na slobodu filipinske senatorice Leile De Lime, jedne od najvećih kritičara bivšeg predsjednika Duterte.

F. Vijetnam

Odnosi EU-a i Vijetnama temelje se na Sporazumu o partnerstvu i suradnji iz 2016. U razdoblju od 2014. do 2020. dodijeljeno je ukupno 400 milijuna eura, i to ponajprije za dobro upravljanje, energetiku i klimatske promjene, posebno u delti Mekonga. [Višegodišnji okvirni program EU-a za razdoblje 2021.–2027.](#) za Vijetnam usmjeren je na ključna pitanja i ključna područja za tu zemlju.

EU i Vijetnam potpisali su u lipnju 2019. sporazum o slobodnoj trgovini i sporazum o zaštiti ulaganja (IPA). Parlament je zatim u veljači 2020. dao suglasnost za ta dva sporazuma, a Sporazum o slobodnoj trgovini stupio je na snagu u kolovozu 2020. Taj sporazum o slobodnoj trgovini obuhvaća trenutčno ukidanje 65 % carina na izvoz iz EU-a u Vijetnam i 71 % carina na uvoz iz Vijetnama. Odbor Europskog parlamenta za međunarodnu trgovinu prati provedbu Sporazuma o slobodnoj trgovini. Sporazum o zaštiti ulaganja stupit će na snagu nakon što ga ratificiraju sve države članice EU-a. Godine 2020. trgovina robom između EU-a i Vijetnama dosegla je 43,2 milijarde eura, a izravna strana ulaganja EU-a u Vijetnamu 2019. iznosila su 6,1 milijardu eura.

EU i Vijetnam potpisali su u listopadu 2019. okvirni sporazum o sudjelovanju kako bi se postavila pravna osnova za sudjelovanje Vijetnama u operacijama EU-a za upravljanje krizama.

Opće stanje ljudskih prava u Vijetnamu sve je lošije, te je taj trend dodatno pogoršala pandemija bolesti COVID-19. Isto vrijedi i za slobodu izražavanja u toj zemlji, uz sve intenzivniju represiju nad neistomišljenicima i povećanje broja uhićenja za „protudržavne” aktivnosti. Godine 2020. deseci osoba bili su kazneno gonjeni zbog aktivizma, novinari su uhićivani, a zatvorske kazne izrečene u skladu sa zakonima o nacionalnoj sigurnosti su se povećale. Vijetnam je i dalje jednostranačka komunistička država bez političkih sloboda. U kontekstu pandemije bolesti COVID-19 u toj su zemlji u svibnju 2021. održani parlamentarni izbori za 15. nacionalnu skupštinu i lokalna narodna vijeća. Na izborima je pobijedila Vijetnamska komunistička partija, zadržavši pritom punu kontrolu nad medijima i izbornim procesom. Same izbore nije nadgledala ni jedna neovisna agencija. Izbornim postupkom koji je u potpunosti pod kontrolom države uklonjeno je 64 od 75 samoimenovanih kandidata, a dva su neovisna kandidata uhićena.

Vijetnam je jedan od najuspješnijih primjera zemlje koja je prošla tranziciju iz neuspjelog komunističkog sustava u otvoreno i tržišno usmjereno gospodarstvo. Također je jedna od država ASEAN-a koje bilježe najbrži rast: od 2010. do 2020. prosječna stopa rasta BDP-a iznosila je gotovo 7 %.

[Parlament je u siječnju 2021. donio Rezoluciju](#) o Vijetnamu u kojoj poziva na trenutano i bezuvjetno puštanje na slobodu svih boraca za ljudska prava i novinara te osuđuje zlouporabu represivnih zakonskih odredbi kojima se ograničavaju temeljna prava i slobode. U njoj je također pozvao vladu da dopusti rad neovisnim medijskim kućama i zatražio uspostavu neovisnog mehanizma za praćenje ljudskih prava. Vijetnam je 2021. godine zauzeo 175. mjesto od 180 zemalja prema [svjetskom indeksu slobode medija](#).

Vođa vijetnamske komunističke partije Nguyễn Phú Trọng, koji je na vlasti duže od desetljeća, razvio je strogu antikorupcijsku politiku. Ministar zdravstva Nguyễn Thanh

Long i gradonačelnik Hanoijski Chu Ngoc Anh uklonjeni su s dužnosti i uhićeni u lipnju 2022. na temelju optužbi za prijevaru u iznosu od 169 milijuna EUR u vezi s kompletima za testiranje bolesti COVID-19. Uhićeni su i drugi visoki dužnosnici. Vijetnam se popeo za više od 30 mjesta u [indeksu percepcije korupcije organizacije Transparency International za 2021.](#), gdje se nalazi na 87. mjestu od 180 zemalja.

G. Tajland

Partnerstvo EU-a i Tajlanda temelji se na okvirnom sporazumu iz 1980., a suradnja EU-a i Tajlanda temelji se na Sporazumu o suradnji između EU-a i ASEAN-a iz 1980. U ožujku 2013. dovršeni su pregovori o Sporazumu o partnerstvu i suradnji, međutim sporazum je suspendiran nakon vojnog udara 2014.

EU i Tajland finalizirali su 2. rujna 2022. tekst Sporazuma o partnerstvu i suradnji između EU-a i Tajlanda, čime je zaključen pregovarački proces. Sporazumom o partnerstvu i suradnji poboljšat će se politički dijalog i suradnja u brojnim područjima politika, uključujući okoliš, energiju, klimatske promjene, promet, znanost i tehnologiju, trgovinu, zapošljavanje i socijalna pitanja, ljudska prava, obrazovanje, poljoprivredu, neširenje oružja, borbu protiv terorizma, borbu protiv korupcije i organiziranog kriminala te migracije i kulturu.

Poduzimaju se i koraci za nastavak pregovora o ambicioznom i sveobuhvatnom Sporazumu o slobodnoj trgovini između EU-a i Tajlanda. Pregovori su nastavljeni u kolovozu 2021., nakon što su propali 2014. nakon vojnog udara. EU je jedno od najvećih izvoznih tržišta Tajlanda, a Tajland je jedan od glavnih trgovinskih partnera EU-a u okviru ASEAN-a. Vrijednost bilateralne trgovine 2020. iznosila je 29 milijardi eura. Tajlandski ministar trgovine i njegovi kolege iz EU-a nastavili su trgovinske pregovore u lipnju 2021.

Vojska je od 2014. proglašenjem opsadnog stanja ugušila oporbu, a zabilježena su i kršenja ljudskih prava. Kralj Maha Vajiralongkorn okrunjen je u svibnju 2019. Uz optužbe za izborne manipulacije, na općim izborima u ožujku 2019. pobjedu je odnijela stranka koja podupire vojsku. Prayuth Chan-ocha već je bio premijer od 2014. do 2019. u okviru Nacionalnog vijeća za mir i red (NCPO), a na tu je dužnost ponovo imenovan u lipnju 2019. Iako je vladavina hunte službeno završila u srpnju 2019., vojska još ima utjecaj na vladu.

Tajlandski [Ustavni sud](#) prethodno je odlučio suspendirati premijera Prayutha Chan-ochu s dužnosti jer je navodno prekoračio granice svog mandata, osam godina nakon dolaska na vlast u državnom udaru 2014. godine. Međutim, u [konačnoj odluci Ustavnog suda od 30. rujna 2022.](#) utvrđeno je da premijer Prayuth Chan-ocha nije iscrpio rok od osam godina na dužnosti.

Na prosvjedima Tajlandčana protiv vojne vlade čuli su se i zahtjevi za reformu tajlandske monarhije. Okidač za prvi val prosvjeda u veljači 2020. bila je odluka Ustavnog suda o raspuštanju Stranke budućnosti, oporbene stranke popularne među mladima koja je na izborima održanima u ožujku 2019. osvojila treći po redu najveći broj mjesta u Zastupničkom domu. Tajlandska vlada proglasila je u listopadu 2020. izvanredno stanje, zadržavajući pravo na nametanje policijskog sata i proglašenje izvanrednog stanja. U rujnu 2021. tajlandska je vlada produljila izvanredno stanje četrnaesti put zaredom, do kraja studenoga 2021. Unatoč velikom broju slučajeva zaraze bolešću COVID-19 tajlandski premijer najavio je 11. listopada 2021. planove za ponovno otvaranje zemlje cijepljenim posjetiteljima iz određenih zemalja od studenoga 2021. Iako su produljenje izvanrednog stanja i sve veći broj progona prosvjednika zbog

vrijeđanja kraljeve личности usporili prosvjede, pokret pod vodstvom studenata i dalje se povremeno mobilizira.

Tajland je u siječnju 2020. u Kuala Lumpuru službeno pokrenuo mirovni proces s pobunjeničkim skupinama u južnim pokrajinama s muslimanskom većinom. U pregovorima je posredovala Malezija. Unatoč proglašenju prekida vatre u travnju 2020., bilo je bombaških napada 2021. i 2022.

Tajlandski parlament dao je u rujnu 2021. prvo odobrenje za zakon o zaštiti i suzbijanju mučenja i prisilnih nestanaka, iako je odgađao uvođenje tog zakona tijekom 14 godina nakon što je Tajland 2007. potpisao Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih i ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja. Parlament je donio više rezolucija o ljudskim pravima, radnicima migrantima i pravima radnika u Tajlandu.

H. Kambodža

Suradnja EU-a s Kambodžom uspostavljena je 1977. godine Sporazumom o suradnji. Unija je najveći donator Kambodže, a u razdoblju od 2014. do 2020. dodijelila joj je 410 milijuna eura, i to za poboljšanje rada državne uprave i vladavinu prava te za sud za Crvene Kmere. [Višegodišnjim okvirnim programom EU-a za razdoblje od 2021. do 2027. za Kambodžu](#) predviđena je pomoć Kambodži u iznosu od 510 milijuna USD kako bi se toj zemlji pomoglo u poticanju gospodarskog razvoja. Godine 2020. ukupna trgovina robom između tih dvaju partnera iznosila je 4,3 milijarde eura. Unija je treći najveći trgovinski partner Kambodže, nakon Kine i SAD-a, a njezin udio u ukupnoj trgovini te zemlje iznosi 10,6 %.

Godine građanskog rata pretvorile su Kambodžu u jednu od najsiromašnijih zemalja jugoistočne Azije. Nakon Pariškog mirovnog sporazuma iz 1991. Kambodža je 1993. donijela ustav kojim su postavljeni temelji liberalne višestranačke demokratske države. Vijeće je u veljači 2018. usvojilo zaključke o Kambodži u svjetlu političkih promjena i kontinuiranog narušavanja demokracije.

Premijer Hun Sen i njegova vladajuća Kambodžanska narodna stranka (CPP) pobijedili su na općim izborima 29. srpnja 2018., iako oporba tvrdi da izborni proces nije bio ni slobodan niti pravedan. Vođa oporbene Kambodžanske stranke nacionalnog spasa (CNRP) Kem Sokha uhićen je u rujnu 2017., a Sam Rainsy, bivši vođa te stranke, u samonametnutom je egzilu od 2015. Stranka CNRP raspuštena je u studenom 2017. Općinski sud Phnom Penha osudio je 1. ožujka 2021. Sama Rainsyja na kaznu zatvora u trajanju od 25 godina zbog navodne zavjere za svrgavanje vlade premijera Hun Sena. Također mu je zabranio da glasuje i da se kandidira na izborima. Osmero drugih bivših političara iz stranke CNRP osuđeno je u odsutnosti na duge zatvorske kazne.

U veljači 2020. Komisija je odlučila povući dio carinskih povlastica koje je Kambodža ostvarivala u okviru trgovinske inicijative „Sve osim oružja” zbog ozbiljnih i sustavnih kršenja načela ljudskih prava koja su predviđena Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima. Relevantna uredba stupila je na snagu u kolovozu 2020. Gospodarstvo Kambodže ovisno je o međunarodnoj pomoći i izvozu odjeće, a vrlo je osjetljivo na troškove rada. Ukidanje carinskih povlastica i njihova zamjena standardnim carinama EU-a uglavnom se odnose na odjeću i obuću. Ukinute povlastice u vrijednosti su otprilike jedne petine godišnjeg izvoza Kambodže u EU ili jedne milijarde eura.

[Parlament je u rujnu 2017. donio rezoluciju](#) u kojoj je pozvao kambodžansku vladu da okonča politički motivirani kazneni progon Kema Sokhe. U [rujnu 2018. ponovno je donio rezoluciju](#) u kojoj je tražio da se odbace sve optužbe protiv Kema Sokhe.

Parlament je u ožujku 2021. donio [rezoluciju](#) u kojoj osuđuje sve češća kršenja ljudskih prava u Kambodži i represivne mjere poduzete pod krinkom zaštite od bolesti COVID-19. Pozvao je sigurnosne snage da se suzdrže od nepotrebne i prekomjerne sile protiv mirnih prosvjednika i da prestanu sa svim oblicima uznemirivanja, uključujući sudsko uznemirivanje.

U veljači 2022. vlada je odgodila stupanje na snagu kontroverznog „nacionalnog internetskog pristupnika”, kojim bi se sav internetski promet u zemlji usmjerio kroz vatrozid u kineskom stilu. Vlada je za odgodu okrivila kašnjenja povezana s pandemijom i zaniijekala da su na nju utjecale ozbiljne kritike boraca za slobodu govora.

Kambodžanski sud osudio je 20 oporbenih političara i aktivista na suđenju koje je [Human Rights Watch opisao](#) kao „lov na vještice”. Među osuđenima u ožujku 2022. nalaze se vođe oporbe Sam Rainsy, Eng Chai Eang, Mu Sochua i drugi. [Europski parlament pozvao je na bezuvjetno poništenje optužbi](#). Parlament je [u svibnju 2022. donio rezoluciju o stalnom suzbijanju političke oporbe u Kambodži](#).

I. Singapur

Europska unija i Singapur usko surađuju u području poduzetništva, znanosti i tehnologije. EU i Singapur u veljači 2019. ratificirali tri sporazuma „nove generacije”, i to: Sporazum o partnerstvu i suradnji između EU-a i Singapura (EUSPCA), Sporazum o slobodnoj trgovini između EU-a i Singapura (EUSFTA) i Sporazum o zaštiti ulaganja između EU-a i Singapura (EUSIPA). Sporazum o slobodnoj trgovini sa Singapurom stupio je na snagu u studenome 2019. Sporazumi su osmišljeni tako da služe jačanju političkih, gospodarskih i trgovinskih veza, a znatno će smanjiti i carine. Tehničke i necarinske prepreke trgovini robom uklanjaju se u velikom broju sektora.

Trgovina robom između EU-a i Singapura 2021. dosegla je 42,9 milijardi EUR, što je povećanje od 4,5 % u odnosu na 2020. Izvoz iz EU-a u Singapur iznosio je 27,3 milijarde EUR, dok je uvoz iz Singapura iznosio 15,6 milijardi EUR. Singapur je 2021. bio 20. najveći trgovinski partner EU-a u svijetu. Trgovina uslugama između EU-a i Singapura 2020. iznosila je 50,3 milijarde EUR, što Singapur čini petim najvećim partnerom EU-a u trgovini uslugama. Ukupna trgovina između EU-a i Singapura, uključujući robu i usluge, dosegla je 2020. godine 91 milijardu EUR, čime je Singapur postao najveći trgovinski partner EU-a u ASEAN-u i njegov 11. najveći trgovinski partner u svijetu.

Singapur je i dalje važno odredište za izravna strana ulaganja iz EU-a. Krajem 2020. izravna strana ulaganja EU-a u Singapur dosegla su 255,6 milijardi EUR, što je povećanje od 15,4 % u odnosu na 2019. Singapur se nalazi na globalnoj razini kao sedmo najveće odredište za izravna strana ulaganja iz EU-a i najveće ulagačko odredište u ASEAN-u. S druge strane, izravna strana ulaganja Singapura u EU-u iznosila su 2020. godine 150 milijardi EUR, što je znatno povećanje od 26,6 % u odnosu na 2019. Početkom prosinca 2021. EU i Singapur održali su razgovore o jačanju bilateralne digitalne trgovine, uključujući promicanje sveobuhvatnog digitalnog partnerstva EU-a i Singapura i jačanje suradnje u području umjetne inteligencije i upravljanja podacima.

U srpnju 2020. održani su opći izbori u Singapuru. Lee Hsien Loong iz Stranke narodnog djelovanja (PAP) osvojio je 83 od 93 mjesta u Parlamentu, dok je najveća oporbena skupina, Radnička stranka, zabilježila dosad najbolji rezultat i osvojila deset mjesta. PAP nikad nije izgubio izbore, a tim gradom-državom upravlja od 1959. Premijer Lee Hsien Loong davno je izjavio da će vlast predati prije nego što navrší 70 godina, odnosno 2022. Zamjenik premijera Heng Swee Keat, koji je imenovan nasljednikom Lee Hsien Loonga, u travnju 2021. objavio je da povlači svoju kandidaturu. Lawrence Wong postao je novi šef vladajućeg PAP-a, a time i zamjenik premijera, a trebao bi naslijediti premijera Leeja Hsiena Loonga na sljedećim općim izborima planiranim za 2025. godinu.

Prioritet premijera Lee Hsien Loonga bio je rješavanje pandemije bolesti COVID-19, njezinih gospodarskih izazova i oporavka zemlje. Vlada je u listopadu 2021. najavila da će Singapur od tog mjeseca nadalje biti otvoren za putovanje bez karantene za potpuno cijepljene osobe iz osam zemalja, uključujući neke države članice EU-a.

Singapurski parlament donio je u listopadu 2021. Zakon o (protumjerama) stranom upletanju, čiji je cilj borba protiv stranog miješanja u domaću politiku. Europski parlament podupire rad civilnog društva u Singapuru te poziva na ukidanje smrtno kazne.

U lipnju 2022. ministar financija i zamjenik premijera Lawrence Wong najavio je paket potpore u iznosu od 1,1 milijarde USD kako bi se ublažio porast troškova života. Wong je izjavio da je taj potez posebno osmišljen kako bi pomogao skupinama s niskim prihodima, budući da Singapur pati od visoke inflacije. Ključni čimbenici rasta cijena uključuju poremećaje u globalnim lancima opskrbe, visoke cijene robe i rusku invaziju na Ukrajinu. Singapur je od listopada 2021. tri puta pooštrio svoju monetarnu politiku.

J. Brunej

Brunejski sultan Hassanal Bolkiah vlada državom, a princ Billah Bolkiah preuzima određene odgovornosti. Politička liberalizacija ne postoji. Kazneni zakon reformiran je 2014. kako bi obuhvatio pristup utemeljen na šerijatskom pravu. U travnju 2019. donesen je kazneni zakon kojim su uvedeni novi oblici kažnjavanja, uključujući smrt kamenovanjem za homoseksualne odnose i preljub te amputaciju udova za krađu. Nakon protesta međunarodne zajednice, Brunej je produžio moratorij na smrtnu kaznu.

EU aktivno radi na jačanju odnosa s Brunejom, ali nije postignut okvirni sporazum. O Sporazumu o partnerstvu i suradnji između EU-a i Bruneja trenutačno se pregovara, a njime će se obuhvatiti niz političkih i gospodarskih područja. U 2020. ukupna vrijednost robne razmjene između Bruneja i EU-a iznosila je 153 milijuna eura, sa suficitom od 142 milijuna eura u korist EU-a. Između EU-a i Bruneja trguje se uglavnom strojevima, motornim vozilima i kemikalijama.

Odnosi EU-a i Bruneja uglavnom se vode preko ASEAN-a, a Brunej je 2021. preuzeo ulogu predsjedavajućeg uz temu „We Care, We Prepare, We Prosper”. Zamjenik ministra vanjskih poslova Bruneja Erywan Yusof imenovan je u kolovozu 2021. posebnim izaslanikom ASEAN-a u Mjanmaru, čija je zadaća posredovati s mjanmarskom huntom.

Parlament je [u travnju 2019. donio rezoluciju kojom snažno osuđuje stupanje na snagu šerijatskog kaznenog zakona](#). Ponovio je također svoju osudu smrtno kazne i istaknuo da se odredbama šerijatskog kaznenog zakona krše obveze koje Brunej ima u skladu s međunarodnim pravom o ljudskim pravima.

Napetosti između Kine i tužitelja iz jugoistočne Azije u teritorijalnim sporovima o Južnokineskom moru povećale su se 2022. godine. Iako je Brunej do sada šutio, dao je svoju prvu jednostranu izjavu o Južnokineskom moru u srpnju 2022. kao zemlja sa suprostavljenim interesima. Međutim, Brunej vodi politiku izbjegavanja konfrontacije s Kinom zbog spora oko Južnokineskog mora iz straha da ne naštetila bilateralnim gospodarskim vezama.

Sultan Bruneja najavio je rani preustroj ministara u lipnju 2022. Sultan zadržava mjesto premijera, zajedno s resorima obrane, vanjskih poslova, financija i gospodarstva. Prvi put žena je imenovana ministricom (obrazovanje).

K. Laos

Odnosi između EU-a i Laosa temelje se na Sporazumu o suradnji iz 1997. Unija je za razdoblje od 2016. do 2020. izdvojila više od 500 milijuna eura, i to za potporu Osmom nacionalnom socioekonomskom razvojnom planu Laosa usmjerenom na postizanje visoke stope gospodarskog rasta, uz opći cilj izlaska iz skupine najslabije razvijenih zemalja do 2020. EU je u ožujku 2021. u suradnji sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom osigurao 2,8 milijuna eura za laoski zdravstveni sustav kako bi se ojačali njegovi kapaciteti za pripravnost i odgovor na COVID-19 i druge pandemije.

Ta je zemlja u listopadu 2021. pokrenula svoju prvu nacionalnu platformu za digitalno poučavanje i učenje zahvaljujući potpori EU-a, UNICEF-a i Globalnog partnerstva za obrazovanje (GPE) kako bi se studentima i nastavnicima olakšalo učenje na daljinu tijekom pandemije bolesti COVID-19. [Višegodišnjim okvirnim programom EU-a za razdoblje 2021.–2027. za Laos](#) je predviđeno ukupno 83 milijuna EUR za prvu fazu 2021.–2024.

Unija je četvrti najveći trgovinski partner Laosa, nakon Tajlanda, Kine i Vijetnama, a njezin udio u ukupnoj trgovini te zemlje iznosi 3,6 %. Vrijednost ukupne trgovine EU-a s Laosom iznosila je 2020. godine 436 milijuna eura. Unatoč gospodarskim reformama zemlja je i dalje siromašna i ovisna o međunarodnoj pomoći. Kao jedna od najslabije razvijenih zemalja uključena je u sustav povlastica EU-a „Sve osim oružja”.

Laos je jednostranačka država. Od završetka građanskog rata 1975. na vlasti je Narodna revolucionarna stranka Laosa (LPRP) koja zemljom upravlja željeznom šakom i bez oporbene stranke koja bi joj se suprotstavila. U Laosu su u veljači 2021. održani parlamentarni izbori za devetu Nacionalnu skupštinu, koja ima 164 zastupnička mjesta, od kojih je 158 pripalo vladajućoj Narodnoj revolucionarnoj stranci Laosa, a šest nezavisnim kandidatima. Na otvorenju Nacionalne skupštine u ožujku 2021. za predsjednika države izabran je Thongloun Sisoulith, inače glavni tajnik vladajućeg LPRP-a, koji je već obnašao dužnost premijera od travnja 2016.

S ciljem privlačenja većih ulaganja, Laos produbljuje odnose s Kinom i ASEAN-om. Zahvaljujući ekonomskim reformama ta zemlja od 2014. bilježi kontinuirani gospodarski rast veći od 7 %. Pandemija bolesti COVID-19 stavila je pred taj ekonomski program nove izazove te ozbiljno utjecala na gospodarski rast koji je, prema procjenama, 2020. iznosio od -0,6 do -2,4 %.

EU pridaje posebnu važnost stanju ljudskih prava, uključujući situaciju osoba raseljenih zbog izgradnje velikih brana na Mekongu. Početkom prosinca 2021. otvorena je nova željeznica od 414 kilometara koja povezuje Kinu s glavnim gradom Vientianeom kao dio kineske inicijative „Jedan pojas, jedan put”, koja je koštala gotovo trećinu godišnjeg BDP-a Laosa.

Na konferencijama Međunarodne organizacije rada u Ženevi EU je pozvao Laos da se prihvati rješavanja problema seksualnog iskorištavanja djece. U srpnju 2022. EU je izrazio zabrinutost zbog nedostatka napretka u rješavanju dugotrajnih kršenja ljudskih prava u Laosu te je pozvao vlasti da poštuju obveze te zemlje u pogledu ljudskih prava u okviru Međunarodne federacije za ljudska prava (FIDH) i Pokreta Lao, organizacije koja je njezina članica. Te dvije organizacije objavile su informativni dokument sa sažetkom stanja ljudskih prava u Laosu. Najnoviji [dijalog o ljudskim pravima između EU-a i Laosa](#) održan je u srpnju 2022.

L. Malezija

EU i Malezija zaključili su pregovore o Sporazumu o partnerstvu i suradnji u prosincu 2015. godine. Na zahtjev Malezije pregovori o Sporazumu o slobodnoj trgovini između EU-a i Malezije privremeno su obustavljeni u travnju 2012. nakon sedam krugova. Vijeće je u ožujku 2017. zatražilo od Komisije i Visoke predstavnice da revidiraju predloženi sporazum i da ga izmijene u „mješoviti” sporazum. EU i Malezija raspravljali su o umetanju novih odredaba te su se o njima načelno usuglasili, tako da se uskoro očekuje potpisivanje sporazuma. U tijeku su pregovori o dvama sporazumima, sporazumu o slobodnoj trgovini i dobrovoljnom sporazumu o partnerstvu u vezi s provedbom zakonodavstva, upravljanjem i trgovinom u području šuma. Komisija je u svibnju 2022. objavila [završno izvješće](#) o procjeni učinka na održivost kao potporu pregovorima o sporazumu o slobodnoj trgovini.

EU je važan trgovinski partner i veliki ulagač u Maleziju, čije gospodarstvo u usponu nudi EU-u privlačne mogućnosti za trgovinu. Trgovina između EU-a i Malezije raste, a od 2010. porasla je za više od 50 %. Malezija je 2020. bila 20. najveći trgovinski partner EU-a, dok je EU bio peti najveći trgovinski partner Malezije. Malezija je treće najveće tržište ASEAN-a u EU-u nakon Singapura i Vijetnama.

EU je 2021. činio 8,1 % ukupne trgovine Malezije. Uvoz EU-a iz Malezije postupno se povećavao te je 2021. iznosio 29,2 milijarde EUR, dok je izvoz iz EU-a u Maleziju iznosio 11,8 milijardi EUR. Ukupni trgovinski suficit Malezije s EU-om stalno se povećavao tijekom godina te je 2021. dosegnuo 17,4 milijarde EUR. Kao rezultat politika liberalizacije Malezije i izgleda za sporazum o slobodnoj trgovini izravna strana ulaganja EU-a u Maleziji povećala su se 2020. na 27,8 milijardi EUR. Bilateralnom trgovinom između EU-a i Malezije dominiraju industrijski proizvodi koji čine više od 90 % trgovine. U ožujku 2019. Komisija je najavila da korištenje palmina ulja u gorivu namijenjenom za promet treba postupno ukinuti, i to na temelju Direktive o energiji iz obnovljivih izvora u kojoj je postavljen cilj od 32 % održive bioenergije. Indonezija i Malezija prosvjedovale su protiv te najave i podnijele pritužbe Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. U siječnju 2021. Malezija, inače drugi najveći svjetski proizvođač palmina ulja, slijedila je primjer Indonezije te je podnijela pritužbu WTO-u na pravila EU-a o biogorivima. Također u siječnju 2021. malezijska je vlada najavila poduzimanje pravnih koraka protiv Francuske i Litve, država članica EU-a, zbog ograničavanja biogoriva dobivenih iz palmina ulja. Unatoč tome što je EU u travnju 2021. odbio zahtjev Malezije za osnivanje povjerenstva za spor o biogorivima, WTO je u svibnju 2021. konačno odobrio zahtjev Malezije za osnivanje povjerenstva za ispitivanje prava EU-a. U listopadu 2021. Vijeće EU-a usvojilo je [zaključke](#) o revidiranom EU-ovu popisu nekooperativnih jurisdikcija u porezne svrhe. Malezija je prvi put stavljena na sivi popis iz Priloga II. Iako se palmino ulje smatra glavnim pitanjem u pregovorima o sporazumu o slobodnoj trgovini između EU-a i Malezije, palmino ulje zapravo čini manje od 5 %

uvoza EU-a iz Malezije, a statistički podaci malezijskog vijeća za palmino ulje iz 2019. također su pokazali da će ograničenje EU-a za palmino ulje utjecati samo na 0,04 % godišnje proizvodnje Malezije. Unatoč tome, ruska invazija na Ukrajinu uzrokovala je globalnu nestašicu jestivog ulja, što bi moglo pomoći Maleziji da povрати udio na tržištu palminog ulja u EU-u. Kako je malezijski ministar za poljoprivrednu industriju i robu istaknuo u svibnju 2022., očekuje se da će potražnja EU-a za jestivim uljem na svjetskoj razini porasti u bliskoj budućnosti zbog ograničenih zaliha suncokretovog i sojinog ulja.

Malezijska koalicija Barisan Nasional, koja uključuje Ujedinjenu malezijsku nacionalnu organizaciju (UMNO), poražena je prvi put u povijesti na općim izborima održanima u svibnju 2018. Premijer Mahathir Mohamad, vođa Saveza nade (Alliance of Hope), stupio je na mjesto Najiba Razaka, nepravomoćno osuđenog na dvanaest godina zatvora. U studenom 2019. oporbena koalicija Barisan Nasional osvojila je naknadne izbore, a vlada premijera Mahathira Mohamada je pala. Uz potporu UMNO-a u ožujku 2020. Muhyiddin Yassin, predsjednik Ujedinjene autohtone stranke (PPBM), prisegnuo je pred kraljem Abdullahom kao premijer na čelu nove koalicije Perikatan Nasional (PN). Međutim, u listopada 2020. vođa oporbe Anwar Ibrahim sastao se s kraljem Sultanom Abdullahom Sultanom Ahmadom Shahom kako bi mu dokazao da ima uvjerljivu parlamentarnu većinu te je pozvao premijera Muhyiddina Yassina da podnese ostavku.

Kralj je odbio Ibrahimov prijedlog, ali je zbog duboke političke krize premijer Muhyiddin Yassin odlučio podnijeti ostavku 16. kolovoza 2021. nakon što je izgubio potporu većine u parlamentu. Kralj je posredovao kako bi organizirao prijenos vlasti na premijerova nasljednika te je ponovno iskoristio svoje ustavne ovlasti. U kolovozu 2021. imenovao je Ismaila Sabrija devetim premijerom Malezije, koji je tako postao trećim premijerom u aktualnom petogodišnjem izbornom razdoblju. Sljedeći opći izbori u Maleziji održat će se 2023. godine.

U svojim je rezolucijama Europski parlament osudio postojanje smrtne kazne, nedostatak poštovanja prava pripadnika skupine LGBTI i gušenje javnog nezadovoljstva kao i nemogućnost mirnog izražavanja mišljenja, uključujući javne rasprave.

U lipnju 2022. malezijska vlada najavila je ukidanje presuda s obveznom smrtnom kaznom. To predstavlja korak naprijed i uzornu odluku u toj regiji. EU je potaknuo vlasti te zemlje da poduzmu konkretne korake za brzo prenošenje sporazuma u zakon.

Jorge Soutullo / Samuel Cantell / Cristina Stanculescu / Airis Meier
10/2022

5.6.10. PACIFIK

Odnose EU-a s pacifičkom regijom karakterizira politička, gospodarska i razvojna dimenzija. EU je drugi po veličini trgovinski partner pacifičke regije.

Australija i Novi Zeland partneri su EU-a koji s njim dijele slične stavove, suočavaju se sa zajedničkim geostrateškim izazovima te promiču multilateralizam i svjetski poredak uređen pravilima. Pregovori o sveobuhvatnom sporazumu o slobodnoj trgovini između EU-a i Australije započeli su u lipnju 2018., a u travnju 2023. održao se njihov petnaesti krug. Sporazum o slobodnoj trgovini s Novim Zelandom EU je sklopio u srpnju 2023.

S 15 pacifičkih neovisnih otočnih zemalja EU je sklopio partnerstva u području razvoja, ribarstva i klimatskih promjena, kao i s trima pacifičkim prekomorskim zemljama i područjima te s Forumom pacifičkih otoka.

PRAVNA OSNOVA

- Glava V. (vanjsko djelovanje EU-a) Ugovora o Europskoj uniji (UEU).
- Glave I. – III. i glava V. (zajednička trgovinska politika, razvojna suradnja i humanitarna pomoć, međunarodni sporazumi) Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU).
- Okvirni sporazum između Europske unije i Australije.
- Sporazum o partnerstvu o odnosima i suradnji između Europske unije i Novog Zelanda.
- Sporazum o partnerstvu između Skupine afričkih, karipskih i pacifičkih država (AKP) te Europske zajednice i njezinih država članica.

EU I PACIFIČKA REGIJA

EU i pacifička regija imaju dugotrajan odnos, iste zajedničke vrijednosti i čvrste gospodarske i trgovinske veze. EU u regiji ima partnerske odnose s Australijom, Novim Zelandom, 15 pacifičkih neovisnih otočnih zemalja, tri prekomorske zemlje i područja te s Forumom pacifičkih otoka.

EU, Australija i Novi Zeland partneri su sličnih stavova i imaju zajedničke vrijednosti i interese. Bliske odnose s vladama i privatnim sektorima obiju zemalja EU održava u mnogim područjima, kao što su klimatske promjene i smanjenje rizika od katastrofa, svjetska trgovina zasnovana na pravilima, sigurnost i razvoj, tehnološka istraživanja i ljudska prava.

Odnos EU-a s pacifičkim otocima tradicionalno se temelji na razvojnoj suradnji u okviru partnerstva između EU-a i afričkih, karipskih i pacifičkih zemalja (AKP). Posljednjih godina taj je odnos proširen i na druga područja kao što su okoliš, dobro upravljanje, energija, klimatske promjene, ribarstvo i ljudska prava.

A. Australija i Novi Zeland

1. Australija

EU i Australija partneri su još od 60-ih godina 20. stoljeća. Temelj njihova sadašnjeg odnosa čini [Okvirni sporazum između EU-a i Australije](#) iz 2017., u čijem su središtu politički dijalog, sigurnosna pitanja, međunarodna suradnja, gospodarstvo i trgovina, pravosuđe, kultura i obrazovanje, energija i okoliš. Taj je sporazum stupio na snagu u listopadu 2022.

Australija je važan trgovinski partner EU-a. EU je 2022. bio [treći po veličini trgovinski partner Australije u dvosmjernoj robnoj razmjeni](#), koja je dosegla ukupnu vrijednost od 56,4 milijarde EUR. Australija je 18. po veličini trgovinski partner EU-a, a glavne su kategorije izvoza EU-a strojevi i kemikalije. Minerali, sirovine i proizvedeni predmeti čine glavninu australskog izvoza u EU.

Pregovori EU i Australije o sveobuhvatnom sporazumu o slobodnoj trgovini, kojim bi se olakšala međusobna trgovinska razmjena, traju od 2018. Posljednji, petnaesti krug pregovora održao se u travnju 2023. u Bruxellesu. [U studenome 2022. čelnici Australije i EU-a održali su sastanak](#) na kojem su teme bile ratna agresija Rusije na Ukrajinu, dinamična strateška perspektiva u indopacifičkoj regiji, promicanje demokracije, vladavina prava, ljudska prava i multilateralni poredak uređen pravilima, klimatske promjene, okoliš i bioraznolikost, postizanje ciljeva održivog razvoja, ljudska i radnička prava, energetika, digitalna transformacija i druge bilateralne teme.

2. Novi Zeland

Odnosi EU-a i Novog Zelanda trenutačno su uređeni [Sporazumom o odnosima i suradnji](#), koji je sklopljen u listopadu 2016. i [stupio na snagu u srpnju 2022.](#) Taj sporazum omogućava učinkovitiju bilateralnu suradnju na temelju snažnijeg političkog dijaloga i poboljšanja suradnje u gospodarskim i trgovinskim pitanjima te u nizu drugih područja, od inovacija, obrazovanja i kulture do migracija, borbe protiv terorizma, organiziranog kriminala, kiberkriminala i pravosudne suradnje. Prvi sastanak [Zajedničkog odbora](#) nakon stupanja sporazuma na snagu održan je u veljači 2023. te je bio usmjeren na vanjsku politiku, posebno u kontekstu agresije Rusije na Ukrajinu i širenja Kine, te na sigurnost, trgovinu, istraživanja i inovacije, održivi razvoj, ljudska prava i pravosudna pitanja. Čelnici su pozdravili zaključenje pregovora o sporazumu o slobodnoj trgovini i pridruživanje Novog Zelanda istraživačkom programu Obzor Europa te sklapanje sporazuma o razmjeni osobnih podataka. Novi Zeland i EU dogovorili su se da će u okviru međunarodnog strateškog dijaloga o poljoprivredi produbiti suradnju u području klimatskih promjena, među ostalim u vidu dijaloga na visokoj razini o klimi i poljoprivredi.

EU je treći po veličini trgovinski partner Novog Zelanda, odmah nakon Kine i Australije. Godine 2022. [dvosmjerna trgovina robom između EU-a i Novog Zelanda](#) dosegla je vrijednost od 9,1 milijarde EUR. Glavni proizvodi koje je Novi Zeland izvezio u EU bili su hrana i sirovine, dok je EU u Novi Zeland najviše izvezio strojeve i prijevoznu opremu.

Nakon 12 krugova pregovaračkog procesa koji je započeo 2018., [EU je u srpnju 2023. sklopio ambiciozan sporazum o slobodnoj trgovini s Novim Zelandom.](#) Čeka se da Parlament odobri taj sporazum, čiji je cilj stvaranje gospodarskih prilika i očuvanje klimatskih i radnih standarda. [Odbor za međunarodnu trgovinu \(INTA\) predložio je u listopadu 2023. da Parlament izrazi svoju suglasnost](#) te će konačna plenarna odluka Parlamenta biti donesena u studenome 2023. u Strasbourgu.

B. Ostale pacifičke zemlje

Zajednička površina svih 15 pacifičkih neovisnih otočnih zemalja^[1] iznosi 528 000 km² i one su članice Skupine afričkih, karipskih i pacifičkih država (AKP). U središtu su odnosa EU-a s pacifičkim neovisnim otočnim zemljama razvojna suradnja, ribarstvo i klimatske promjene.

Strategija EU-a prema tim zemljama utvrđena je u zajedničkoj komunikaciji iz 2012. naslovljenoj „[Ususret obnovljenom partnerstvu za razvoj između EU-a i Pacifika](#)“, koja je 2021. ažurirana [Strategijom EU-a za suradnju u indopacifičkoj regiji](#). Nadovezuje se na okvir [Sporazuma iz Cotonoua](#), sklopljenog sa zemljama AKP-a. U prosincu 2020. EU i Organizacija afričkih, karipskih i pacifičkih država (OACPS), koja zamjenjuje Skupinu država AKP-a, postigli su politički dogovor o tekstu novog [sporazuma o partnerstvu](#) koji će naslijediti Sporazum iz Cotonoua. Ključni aspekti novog sporazuma bit će suradnja u području trgovine i ulaganja, razvoja i regionalizacije. Sporazumom će se obuhvatiti velik broj područja kao što su održivi razvoj i rast, ljudska prava te mir i sigurnost s ciljem promicanja regionalne integracije. Nakon što ga ratificiraju sve uključene strane, sporazum će služiti kao novi pravni okvir i njime će se u sljedećih 20 godina upravljati političkim, gospodarskim i suradničkim odnosima između EU-a i 79 članica OAKPD-a.

Potpisivanje bi se trebalo održati u Samoju 15. studenoga 2023. u nazočnosti povjerenice Jutte Urpilainen.

Novi Sporazum o partnerstvu temelji se na zajedničkoj osnovi u kojoj se utvrđuju vrijednosti i načela koji povezuju obje strane. Osim toga, njime se uvode tri posebna regionalna protokola za Afriku, Karibe i Pacifik s ciljem promicanja regionalne integracije. Regionalni protokoli omogućuju uspostavu autonomnih struktura koje će neovisno jedna od druge ostvarivati odnose s EU-om i trima različitim uključenim regijama. Sporazumom se predviđa i snažna parlamentarna dimenzija sa stalnom Zajedničkom parlamentarnom skupštinom koja ima jasnu savjetodavnu ulogu. Osim toga, snažna regionalna dimenzija novog sporazuma podrazumijeva uspostavu tri regionalne parlamentarne skupštine koje će djelovati samostalno i imati jasnu savjetodavnu ulogu. Stajalište Europskog parlamenta izraženo je u trima rezolucijama (donesenima [4. listopada 2016.](#), [14. lipnja 2018.](#) i [28. studenoga 2019.](#)). Parlament pozdravlja predloženi opći ustroj buduće suradnje između AKP-a i EU-a te ističe važnost jačanja parlamentarne dimenzije tog partnerstva. Skupina EU-27 [peti je po veličini trgovinski partner](#) pacifičke regije AKP-a te je vrijednost trgovine 2022. dosegla iznos od 4 milijarde EUR. Parlament je ratificirao [Sporazum o gospodarskom partnerstvu](#) između EU-a i pacifičkih država u siječnju 2011., a Papua Nova Gvineja to je učinila u svibnju iste godine. Vlada Fidžija počela je primjenjivati sporazum u srpnju 2014. Samoa je pristupila sporazumu u prosincu 2018. i od tada ga primjenjuje. Salomonovi Otoci pristupili su sporazumu i počeli ga primjenjivati u svibnju 2020. Tonga je 2018. izrazila namjeru da pristupi Sporazumu o gospodarskom partnerstvu. Pregovori su još u tijeku.

EU je nakon Australije i Japana treći po veličini donator [razvojne pomoći](#) pacifičkim zemljama AKP-a. Razvojna pomoć EU-a za pacifičku regiju za razdoblje 2021.–2027. iznosi oko 750 milijuna EUR (uključujući PZP-ove).

[1]15 pacifičkih neovisnih otočnih zemalja su: Fidži, Papua Nova Gvineja i Timor-Leste, koje zajedno čine 90 % kopnene mase i stanovništva regije, te 12 malih otočnih zemalja u razvoju: Cookovi Otoci, Kiribati, Mikronezija, Nauru, Niue, Palau, Maršalovi Otoci, Samoa, Salomonovi Otoci, Tonga, Tuvalu i Vanuatu.

Novi Instrument za susjedstvo, razvoj i međunarodnu suradnju (Globalna Europa) postao je glavni instrument financiranja suradnje i razvoja EU-a s partnerskim zemljama u okviru višegodišnjeg financijskog okvira (VFO) za razdoblje od 2021. do 2027. Tim se VFO-om, među ostalim, obuhvatio i ERF, koji je do tada bio izvan proračuna EU-a. Uvrštenjem ERF-a u proračun Unije povećale su se nadzorne ovlasti Parlamenta i pomoglo se jačanju javne legitimnosti i političke vidljivosti vanjske pomoći EU-a u cjelini.

Pacifičke neovisne otočne zemlje suočavaju se s golemim razvojnim i klimatskim izazovima. Kad je riječ o klimatskim promjenama, EU i male pacifičke otočne zemlje u razvoju podržale su sklapanje Pariškog sporazuma na 21. konferenciji UN-a o klimatskim promjenama održanoj 2015. U njemačkome gradu Bonnu od 6. do 17. studenoga 2017. održano je 23. zasjedanje te Konferencije, kojem je predsjedao Fidži.

Forum pacifičkih otoka, politička skupina s 18 članica, sugovornik je EU-a u području razvojnog financiranja EU-a i trgovinskih pregovora. Tu skupinu čine: Australija, Cookovi Otoci, Mikronezija, Fidži, Kiribati, Nauru, Novi Zeland, Niue, Palau, Papua Nova Gvineja, Maršalovi Otoci, Samoa, Salomonovi Otoci, Tonga, Tuvalu, Vanuatu, Nova Kaledonija i Francuska Polinezija. Nova Kaledonija i Francuska Polinezija, zajedno s Wallisom i Futunom, tri su prekomorske zemlje i područja EU-a u toj regiji.

ULOGA EUROPSKOG PARLAMENTA

Odnosi Parlamenta s parlamentima Australije i Novog Zelanda sežu do 1979., kada je osnovano [Izaslanstvo za odnose s Australijom i Novim Zelandom \(DANZ\)](#). DANZ otad sudjeluje u redovitim međuparlamentarnim sjednicama s parlamentima Australije i Novog Zelanda s ciljem njegovanja odnosa s objema zemljama i raspravljanja o pitanjima od zajedničkog interesa poput poljoprivrede, energije, okoliša i klimatskih promjena, razvojne i gospodarske suradnje, znanosti i tehnologije, trgovine, promicanja globalne i regionalne sigurnosti u azijsko-pacifičkoj regiji, borbe protiv terorizma i ljudskih prava. Posljednja, [42. međuparlamentarna sjednica EU-a i Australije održala se u prosincu 2022.](#) u Bruxellesu. U Bruxellesu se u [veljači 2023. održala i 27. međuparlamentarna sjednica EU-a i Novog Zelanda.](#)

U odnosima s drugim pacifičkim zemljama Parlament predstavlja [Izaslanstvo u Zajedničkoj parlamentarnoj skupštini AKP-a i EU-a \(DACP\)](#). DACP se pridružio AKP-u u Zajedničkoj skupštini AKP-a i EU-a, koja se sastoji od jednakog broja predstavnika EU-a i AKP-a. Glavna je zadaća izaslanstva priprema sjednica Zajedničke skupštine AKP-a i EU-a, ocjena i naknadna provjera njezinih aktivnosti na razini Parlamenta, organizacija sjednica s visokopozicioniranim dužnosnicima iz zemalja AKP-a te rasprava o aktualnim temama vezanima uz provedbu Sporazuma iz Cotonoua te, u budućnosti, Sporazuma iz Samoe. [42. sjednica Zajedničke parlamentarne skupštine AKP-a i EU-a](#) održana je u Maputu (Mozambik) od 29. listopada do 2. studenoga 2022., nakon čega je uslijedila [43. sjednica](#) u Bruxellesu u lipnju 2023. Prva zajednička parlamentarna skupština predviđena Sporazumom iz Samoe trebala bi se održati u veljači 2024. u Luandi (Angola).

Jonas Kraft
10/2023

